

ISKOLÁINK — NEVELŐINK

A BARANYA MEGYEI ÉS PÉCS VÁROSI TANÁCS
VÉGREHAJTÓBIZOTTSÁGA
OKTATÁSI OSZTÁLYÁNAK

TÁJÉKOZTATÓJA

FELSZABADULÁSUNK 10. ÉVFORDULÓJA TISZTELETÉRE

PÉCS, 1955 ÁPRILIS

Tíz esztendő's szabad hazánk

10 esztendeje annak, hogy felszabadult népünk az imperialista függőségtől és a földbirtokosok, tőkésék kíméletlen elnyomásától. Bár népünk az elmúlt századokban a szabadságharcok egész sorozatát küzdötte végig, nem tudta tartósan kivívni szabadságát. Szabad életünket és felszabadult hazánkat a Nagy Októberi Szocialista Forradalmat győzelmesen megvívó és az Európát leigázva tartó német fasizmust a II. világháború során diadalmasan megsemmisítő szovjet népnek köszönjük.

1945. április 4-e a magyar történelemnek új és egyben legdicsőségesebb korszakát nyitotta meg: a szabad emberi élet és a szocializmus korszakát. Pártunk és a magyar kommunisták voltak azok, akik megtanították népünket kapott szabadságunkkal élni és a felemelkedés lehetőségét valóra váltani. Pártunk vezette és vezeli azt a mélyreható és egész népet érintő gazdasági, politikai és kulturális átalakulást, amely az új szocialista Magyarországot hozza létre. A felszabadult magyar nép már az elmúlt 10 esztendőben a Szovjetunió állandó segítségétől támogatva, szabadon kifejtve teremtő életerejét és energiáját olyan gazdasági, politikai és kulturális eredményeket ért el, amelyeket hiába keresünk a felszabadulás előtti évtizedekben. Gyenge, elmaradott, szabadságától megfosztott agrár-országból, fejlett iparral rendelkező szabad, szocializmust építő országgá lettünk. 10 év alatt — a Szovjetuniótól, a szocializmust építő államok hatalmas táborától támogatva, az egész haladó emberiség rokonszenvétől kísérve — többet tettünk ebben a hazában a dolgozók javára, mint évszázadok hosszú sora alatt tettek.

Bennünket pedagógusokat mérhetetlen büszkeség tölt el, ha felszabadult népünk 10 esztendő's alkotó munkájának eredményeire tekintünk. Büszkeség és öröm tölt el bennünket, mert a magyar pedagógus sohasem volt közömbös népe és hazája iránt, mert mindig a hazát és a népet forrón szerető táborába tartozott. Ez a hazaszeretet állította a pedagógusokat az elmúlt évtizedben pártunk népi demokráciánk és a szocializmus ügye mellé. Ez a hazaszeretet diktálja azt az őszinte rokonszenvet és hálaérzést, amely a pedagógusokat eltölti a Szovjetunió és nagy népe iránt. Ettől a hazaszeretettől áthatva az elmúlt 10 esztendő közös harcaira és eredményeire emlékezve dolgozó népünkkel egyé-forrva ünnepeljük és köszöntjük felszabadulásunk tizedik évfordulóját.

A párt mutatta út helyességébe, a szocializmus ügyének győzelmébe és igazába vetett bizalom hat át bennünket, ha felszabadulásunk évfordulóján oktatásunk 10 esztendő's — a magyar közoktatás történelében párat-

lan méretű — fejlődését tekintjük át. Bátran mondhatjuk, hogy a párt vezetésével, a szovjet pedagógia segítségével megvalósítottuk és túlszárnyaltuk mindazt, amiről a magyar pedagógusok legjobbjai álmodoztak, a népoktatás felemelése érdekében. Ez a változás és fejlődés átfogja a közoktatás egészét az elvi, tartalmi, módszerbeli, szervezeti, személyi és tárgyi feltételek területeit az óvodáktól az egyetemekig egyaránt.

Megalkottuk és létrehoztuk az új népi demokratikus iskolarendszert, a régi uralkodó osztályok érdekeit szolgáló iskolapolitikát demokratikus, az egész nép érdekeit, a szocializmus építését szem előtt tartó iskolapolitika váltotta fel. Létrehoztuk mindenekelőtt az általános iskolát, amely népünk egységes, általános, az eddigieknél összehasonlíthatatlanul magasabb műveltségének kialakítását biztosítja. Joggal tekinthetjük ezt közoktatásunk legnagyobb vívmányának. Az általános iskola létrehozásának jelentőségét mutatja, hogy amíg a felszabadulás előtti esztendőben Baranya megyében (Pécs város területével együtt) 2900 tanuló részesült szakosított oktatásban a polgári iskolában és a gimnázium alsó tagozatában, ma az általános iskolák felső tagozatában 25.038 gyermek (856,5%) tanul a szakosított oktatás feltételei között. A tanulócsoporthok száma 821-ről 1440-re (176,6%), az osztálytermek száma 821-ről 1179-re (143,6%) növekedett. Ezt szolgálja az a 16 új általános iskola is, amely megyénkben állami beruházásból az elmúlt években felépült, illetve ez év végéig felépül. Az általános iskolák mellett 62 napköziotthoni csoport működik, amelyek az iskolai oktatáson túl, étkezésen felül szakszerű felügyeletet és foglalkoztatást biztosítanak a tanulóknak. (Az 1944. évi állapotnak kb. 620%-a.)

Az oktatás színvonalának emelkedését jelenti az a tény is, hogy amíg a felszabadulás előtti években a megyében 39.000 6—14 éves korú gyermeket, 821 nevelő tanított, addig ma 42.208 hasonló korú gyermeket 1885 pedagógus oktat és nevel az általános iskolákban. (228,4%). A felszabadulás óta óvodai intézményeink száma 32-ről 91-re emelkedett. (284,1%) és kettő kivételével ezek mellett napköziotthon is működik. Az óvodákban dolgozó oktatóvalos óvónók száma 42-ről 168-ra emelkedett. (400%). 179 x 103

Hasonló fejlődést tettek meg középiskoláink. A felszabadulás előtt a megye és Pécs város területén működő középiskolák tanulólétszáma 1900 volt, ma 5065 tanuló jár (266,6%) középiskoláinkba. Ha ehhez hozzászámítjuk, hogy a felszabadulás előtt a tanulóknak kb. 10—12%-a volt munkás és dolgozóparaszti származású, ma pedig 61,7%, akkor látjuk csak teljesen azokat a változásokat, amelyek a középfokú oktatásunkban is a dolgozó nép javára végbementek.

Nagy az a fejlődés is, amelyet az iskolák tartalmi munkájában értünk el. Az általános iskola, de a középiskolák tananyaga is összehasonlíthatanul több és rendszeresebb ismeretet nyújt, mint a felszabadulás előtti alsó- és középfokú intézmények tanterveinek, tankönyveinek tudománytalan, rendszertelen anyaga. Ez a tudományosan rendszerezett ismeretanyag lehetővé teszi a tudományos világnézet, a dialektikus materializmus megalapozását a világ, a természet és a társadalom objektív törvényszerűségeinek megértését.

Oriási különbség van a két iskola erkölcsi, politikai nevelése között is. A kommunistaellenes, nacionalista, sovjinisza, idealista szemléletű politikai és a hazúg álszenteskedésre, miszticizmusra, félelemre, alázatra szoktató valláserkölcsi nevelés helyett, ma iskoláink haza és népszerűtetet, más né-

pek tiszteletbentartását, az emberi haladás ügyéért való áldozni tudást, öntudatos fegyelmezettséget, kollektív életszemléletet, munkaszeretetet alakítanak ki ifjúságunkban. Iskoláink erkölcsi politikai nevelését a magasrendű kommunista erkölcsiség hatja át.

Az elért eredmények nem kismértékben a pedagógusok áldozatkész, jó munkájának köszönhetőek. Az új iskolarendszer fokozott követelményeket támasztott a pedagógus munkával szemben is. Pedagógusaink megértették ezt és nagy igyekezettel láttak hozzá a tanuláshoz, ismereteik felújításához, kibővítéséhez. A felszabadulás óta megyénkben a népi demokrácia adta lehetőséggel élve 346 pedagógus szerzett, vagy szerez a közeljövőben eredeti képesítésénél magasabb képzettséget jelentő oklevelet. A jó munkát és annak megbecsülését dokumentálja az a tény, hogy az elmúlt években Baranya megyében 99 pedagógus kapott magas kitüntetést.

A felszabadulás óta elért eredményeink megacélozzák erőnket, biztonságunkat és bizakodást nyújtanak a jövőhöz. Pártunk III. kongresszusa és a Központi Vezetőség 1955. márciusi határozata megjelölte számunkra a szocializmus építésének jelenlegi feladatait. Akkor ünneplünk méltóan, ha jól felkészülünk ezekre a feladatainkra. Küzdenünk kell az iskolai életben megnyilvánuló jobboldali nézetek és fegyelmezellenségek, valamint a hazafias nevelésben itt-ott mutatkozó nacionalista vonások ellen. Fokoznunk kell az iskolában folyó politikai munkát és az eddigieknél jobban kell biztosítani az oktató nevelő munkában a politikai szempontok érvényesítését többet tördve az ifjúság világnézeti nevelésével.

Emelnünk kell a pedagógusok körében végzett politikai munka színvonalát, mindenekelőtt többet és jelentőségének megfelelő módon kell foglalkozni a pedagógusok ideológiai továbbképzésével, világnézeti fejlődésével, politikai, egyéni magatartásával.

Következésképpen érvényt kell szerezni az iskolában pártunk osztálypolitikája érvényesítésének és ennek megfelelően jobban kell törődni a munkás-paraszt származású tanulók tanulmányi eredményeivel, pedagógiai segítségével és továbbtanulásával. „Emelnünk kell az oktatás eszmei színvonalát, a kellő elméleti alapok biztosítása mellett közelebb kell vinni az iskolát a gyakorlati élethez és az eddigieknél jóva több heyet kell biztosítanunk a nevelésnek.” (Erdey-Gruz Tibor) Nagy gondot kell fordítanunk az ifjúság hazaszeretetre, közösségi érzésre, fegyelmeztségére, munkára nevelése továbbfejlesztésére.

Fogadjuk meg, hogy szabadságunk második évtizedében tovább dolgozunk ifjúságunk szocialista nevelése, hazánk felemelkedése érdekében és követjük pártunkat a szocializmus építésének útján. Tovább munkálkodunk azon, hogy szabad hazánkat és a Szovjetuniót forrón szerető ifjúságot neveljünk, amely képes a szocializmus építéséért, a békéért, az emberi haladás nagy ügyéért élni és áldozatokat hozni.

Ezt kívánja tőlünk felszabadulásunk 10. évfordulója.

Takács Gyula.

FELSZABADULT HAZÁNK BARANYAI ISKOLÁI

I. Embert nevelek, hazámat építem

Kis faluban, Regenyében kezdtem tanítói működésem 1941-ben. Alig egy esztendő múlva elsodort a háború véres forgataga. Mikor hazatértem fáradtan és megtörtén, nagy harcok, nagy küzdelmek vártak rám is. Fel kellett építeni hazánkat és nevelni, tanítani kellett népünket is.

Aranyosgadányba 1948 őszén kerültem. A falu kicsi, népe becsületes és szorgalmas. Iskolám egy tanteremből állt. Apró ablakain alig szűrődött be a fény, de utat talált rajta a szél és az eső. A falak kopottak, a padló korhadt, bicskával megfaragott padok egy dűledező asztal és két szekrény volt összes bútorzata. Minden pusztulóban, csak az öreg vastag vályogfalak dacoltak az idővel.

Mikor először léptem a tanterembe, 84 gyermek szeme fűgött rajtam várakozóan. Bizalom és szeretet sugárzott felém. Aztán kinyílt a szívük. Sokáig beszélgettünk. Elmondták, hogy három falu jár ide iskolába földúton, sárban, hóiharban. A tanítás itt váltakozó rendszerben folyik este járnak haza Gadányba és Pázdányba. Nőtték a bajok, de nem változott semmi. Hullott tovább az eső, a hó, fáztak, áztak, hol tanultak, hol nem.

Napról-napra közelebb kerültek hozzám. Láttam, tapasztaltam tudásvágyukat. Szerettem és sajnáltam őket: a rongyos, lyukas cipőjű kis emberkéket. Sokszor elkísértem őket egy darabig, aztán eltűntek előlem a sötétségbe veszve, hogy azt hittem, sohasem jönnek vissza. Viszajöttek. Meghozta őket a ködös, nyirkos virradat. Kicsi kis didergő emberkéek, alig tudtak felmelegedni, megszáradni a kályhatűz mellett. Elmentem otthonaikba. Pislogó lámpafényes, vaksi szobácskák mélyén sokat beszélgettem a szülőkkel gyermekeikről. Ott, a gadányi és pázdányi kis házak mélyén született meg bennem az elhatározás, segíteni kell. Szülői értekezletet tartottam. Elmondottam mindazt, amit már úgy is tudtak. Így nevelődtek, küzdöttek ők is, apáik is. Ki segítene rajtuk? Velük eddig senki sem törődött, rajtuk senki nem segített.

Pedig most segített már a párt, a dolgozók állama. Meghallgattak bennünket. 90 000 forinttal hozzájárult kormányunk új iskolánk építkezéséhez. Dolgozunk, segíteni nekünk is kell. Vállaltuk a munkát, a nehézségeket.

Megkezdődött a munka. A szülők, a falu egész dolgozó népe hordta az anyagot. Követ és téglát raktunk, habarcsot kevertünk. Emelkedtek a falak. Közben szántani, vetni, aratni és beszorgáltatni kellett. Falunk mindent teljesített példamutatóan.

Segített Zók község is. Hosszú sorban jöttek a szekerek, az emberek Örültünk, boldogok voltunk, nagy harcunkban nem állunk egyedül.

Közben mondtak sok mindent. Az öregek, a maradiak. Mit akarnak ezek? Nem volt jó eddig így is? Lerombolták a régit, de soha nem fejezik be az újat. Lám, kivágták a nagy diófát is az iskola udvarán, biztos ki akarják dönteni a haranglábat is.

Tettekkel válaszoltunk. Az öreg diófa helyett ültettünk újakat. Ott maradt helyén a torony is. De felépült új iskolánk. Fényes és szép volt, mint új életünk. A leomlott régi falak helyén újak emelkedtek. A korhadt

padló helyén parketta ragyogott, a rozoga ablakok helyén fényes üvegek csillogtak.

Megjöttek az új bútorok. Szép volt, fényes, lakkozott, de csak az egyik tanterembe volt elég. Üresen tátongott a másik tanterem, a szertár és az iroda is. Többet nem kérhetünk, kaptunk eleget. Sok iskolának, sok kisgyerekeknek kell még az országban. Áldoznunk kell, de miből. Megtaláltuk erre is a módot.

A falu határában elhagyott, senki által nem művelt földeken termett a gaz. Bérbevevők. Termeltünk rajta. Kis Úttörő Termelőszövetkezet létesült. Elnöke lett az egyik pajtás. A tagok a többi pajtások, pártoló tagok a szülők. Megindult a termelés. A nehéz munkát a szülők végezték, a tanulók heti néhány órát töltöttek aktív munkával. Vigyáztunk arra, hogy a tanulók szülei irányítása mellett tanulásszerűen folyjanak be a munkába. A kis csoport virágzásnak indult. A befolyt jövedelemből rendeztük be az iskola még üres tantermét, az irodát. A régi padokból szertárszekrényt készítettünk. Jutott még arra is, hogy a pajtásokat tanulmányútra vigyük az ország különböző tájaira.

Tanulóink és a velük jött szülők látták az épülő országot, Budapestet, a Dunántúlt. Végighajóztak a Dunán, fent álltak a visegrádi vár fokán. Gyönyörködtek hazájuk szépséges tájaiban. Látták a dolgozó nép alkotásait. Pihentek a Balaton partján, kapcsolatba kerültek az ott üdülő munkásokkal, azok gyermekeivel. Amit láttak és tapasztaltak, iskolai tanulmányaikban jól fel tudták használni. Ők már másképp látják a világot, szélesebb látókörrel rendelkeznek.

Mi láttuk el tankönyvekkel, ifjúsági regényekkel, füzetekkel is a tanulókat. Évközi és évvégi jutalomtárgyakat vásároltunk és rászoruló tanulókat segítgettünk.

Széleskörű levelezésbe kezdtem az ország üzemivel. Kértem a munkásokat, segítsék szemléltető anyaggal iskolánkat. Nem csalódtunk. Elküldték üzemük gyártási menetét, készítményeit. Kis szertárunk napról-napra bővült. A kis pajtások újjongó örömmel fogadták az érkező csomagokat és boldogan bontották fel. Üveges vitrinszekrényünkben sorakoznak: az üvegyártás, papír- és porcelángyártás, a cementkészítés, vasgyártás menete, az ásványolaj összes lepárlási terméke, dohányfajták és gyártási menete, tőzeg, szén és ásványfajták, magfajták és herbáriumgyűjtemény stb.

Sok szemléltető anyagot vettünk és készítettünk magunk is, majd az Oktatási Osztály által juttatott szemléltető anyag egészíti szertárunk anyagát.

Sajnálom, hogy nem láthatják a bennünket megajándékozó munkások azt a boldog örömet, mikor tanulóink küldeményeikről tanulnak és azokat gondozzák. Tanításunkat, az anyag megértését nagymértékben segíti elő a szemléltető oktatás, eredményeink ennek nyomán nagymértékben emelkedtek.

Szülői Munkaközösségünk 1953-ban elnyerte a Legjobb Szülői Munkaközösség címet. Az iskolát értékes szerszámkészlettel ajándékozta meg a Megyei Oktatási Osztály. Sok szemléltető anyagot, játékot készítettünk és készítünk azóta. Az alkotás láza fogta el a kis emberkéket. Fúrnak, faragnak, szepítik az iskolát.

Virágállványokról folyóvirágok futnak le a falakról. Sziklakert emelkedik a szertár sarkában, rajta akvárium, melyben halacska úszik a

tiszta vízben: körülötte zöld moha és élővirág virul télen, nyáron. Szeretettel gondolják, szépítik iskolájukat, szertárukat pajtásaink. Ragyog, csillog minden a tisztaságtól. Szeretik és magukénak érzik az iskolát. Szemük szeretettel simogatja a keretezett képeket a falon, mosolygó arcuk boldogan ragyog a hatalmas ablakokon bezúduló arany fényben.

Új iskolánkban új élet kezdődött. Szorgos, komoly munka. Az ugart feltörtük, most vetünk, hogy arathassunk.

Napfényes tavaszi napon hatalmas rádióautó állt meg iskolánk előtt. A Magyar Rádió munkatársai szálltak ki belőle, Baross Péter vezetésével. Rádiófelvételt készítettek iskolánk életéről, melyet a pajtások mondtak el. Néhány nap múlva büszkén hallották felcsendülni saját hangjukat az Úttörő híradóban.

Engem is nagy kitüntetés ért rövidesen. Az 1954-es Pedagógusnapon Erdei-Grúz Tibor oktatásügyi miniszter elvtárs az Országházban adta át a „Kiváló Tanító”-i oklevelet és érmet, valamint a velejáró 3000 forintot. Éreztem a párt, a kormány és a dolgozó nép megbecsülését. Úgy éreztem e percben mellettem vannak kis tanítványaim mosolygós arccal, a szülők és Aranyosgadány dolgozó népe. E magasztos pillanatban éreztem, nincs szebb hivatás a tanítóénál, mert embereket nevelhetek, új szabad embereket a szabad hazában.

Iskolánkat ezután érte a legnagyobb kitüntetés: elnyerte a „Megye Legjobb iskolája” címet. Gyönyörű ünnepsége keretében adta át GODOR Ferenc elvtárs a megyei pártbizottság himzett selyemzászlaját és biztatott további jó munkára bennünket. Ez alkalomból jutalomműsort adott falunknak a Pécsi Nemzeti Színház több neves művésze: Szabó Samu Kossuth-díjas, Kovács Anni, Takács Margit és Buza Imre.

Tanulóink közül a legszorgalmasabbak 22-en a Balaton partján nyaraltak. Sok örömmel, boldogsággal múlt el a nyár.

Az alkotás láza, az építés újabb eredményeit hozta. Játzóteret, szabad-téri színpadot, kultúrházat építettünk főleg társadalmi munkával. Küzdelmes komoly munkával teremtett otthont magának a falu népe is. Estelenként a kultúrházban tanítjuk, neveljük az ifjúságot és a dolgozó parasztságot.

Azóta kigyúlt a fény Pázdányban és Gadányban, telefon köt össze bennünket a külvilággal, az országgal.

Most országutat építünk. Követ törünk a kőbányában, ásóval, csá-kánnyal dolgozik az úton úttörő, diszista és dolgozó paraszt. Kultúrát, életet akarunk. Vezet bennünket új nagy harcunkban a párt, segít bennünket a honvéd, a munkás, a társadalom. Velünk együtt dolgoznak, hogy új úton indulhassunk még boldogabb szocialista jövőnk felé.

Én boldog vagyok, hogy részese és egyik vezetője lehetek kis falum jövője kiépítésének, hogy kis gyermekekből embert formálhatok, hogy új embereket nevelhetek, a párt és hazájuk végtelen szeretetére.

Tovább dolgozunk, küzdünk a szocializmusért, szép hazánkért, drága kincsünkért, a szovjet katonák és vértanuink vérén szerzett szabadságunkért, hogy szép és örömteli legyen gyermekeink élete.

Embert nevelek, hazámat építem.

Tavi József.

II. Iskolánk tíz éve

1944. novemberében nagy csatározások voltak Beremend környékén. A pusztulást és szenvedést árasztó fasiszta hadsereg nyomában a Szovjet Hadsereg katonái csakhamar meghozták kicsiny falunknak is a felszabadulást.

Megújult a falu, megindult az élet. A beremendi pedagógusok is hozzáláttak az iskola rendbehozásához. Nagy lelkesedéssel kapcsolódott ebbe a munkába a falu apraja-nagyja. Szülők, férfiak, nők, fiatalok, öregek mind-mind a maguk módján siettek az iskolát rendbehozni. Alig maradt ennek az iskolának néhány padja a háború végeztével. Most azonban nagy lendülettel folyt a munka. Napról-napra teltek meg a tantermek melegséget sugárzó bútorokkal, mind sűrűbb helyre zsugorítva a kongó ürességet. Hát még amikor híre jött az iskolák államosításának. Ekkor lélegzett fel igazán a pedagógus s a mi falunk több vallású és nemzetiségű dolgozó népe is. Katolikus, református, unitárius, magyar, német és sokac látott hozzá, — kéz a kézben, — az iskola fejlesztése és felszerelése nagy és nemes feladata megvalósításának. Érezte, tudta mindenki, hogy ez az iskola többé nem az elnyomás, és a nép fékentartásának eszköze lesz, hanem az évszázadokon át elnyomott, tudatlanságban tartott dolgozó ember tudásának forrása, emberibb életének feltételeit biztosító tárháza.

Ebben a hősi korszakban kerültem én is vissza falumba, régi iskolámba, melyben 1928—34-ig koptattam magam is az öreg padokat.

1948-ban a beremendi tantestület minden nevelőjén úrrá lett az egyházi, társadalmi béklyóitól megszabadított ember alkotásvágya. Érezte, tudta minden tanító, hogy ez a mi világunk. Nem korlátozott bennünket az iskolaszékek rövidlátása, az egyházi vezetők kontár vezetni-akarása és megannyi tüske, göröngy. A lelkesedés az önképzésre is ösztönzést adott valamennyi pedagógusnak. hiszen tudtuk, hogy a nagyobb feladatokkal csak úgy tudunk könnyedén megbirkózni s feladatainkat jól megoldani, ha szakmailag és politikailag képezük magunkat. Így szerezte meg azóta is legtöbbje az akkori nevelőknek az ált. iskolai tanári oklevelet. A nevelők mindegyike magáénak érezte az egész iskolát, szaktárgyainak szépségeibe belemélyedve éjt nappallá téve gyűjtögetett, rendezgetett, szerzett, vagy vett, fűrt, faragott, ragasztott, egyszóval dolgozott nagy lelkesedéssel és ügyszeretettel. Napról-napra újabb és újabb szemléltető képek, szertári tárgyak, gyűjtemények, készletek, stb. gyarapították iskolánk — egyelőre csak szekrényekre korlátozódó — szertárait.

Magam is — a kémia tanítása és tanulása érdekesebbé és könnyebbé tétele érdekében — láttam hozzá VIII. osztályosaimmal a csoportos kísérletezést biztosító kis laboratóriumok létrehozásának. Két négy-négy rekeszes faliszekrénykébe tettük be a kis 3—4 fős csoportok magunkkészítette lombikjaikat, kémcsöveit, stb.-t. Kémiai órákon, — vagy ha akkor nem volt rá idő — egy-egy délutánon a kis csoportok elvégezték a tananyaggal kapcsolatos kísérleteket. Ehhez külön egy kísérletező könyvet is szereztem, mert a tankönyv kevés kísérletet írt le, s elő.

Rövid idő alatt vörössalakos — oszlopokkal és palánkokkal, hálókkel felszerelt két röplabda- és egy kosárlabdapálya állt a tanulók rendelkezésére. Szinte pillanatok alatt hódították meg kék és vörösnyakkendős út-

törőink a falu dolgozóinak szívét, tetszését. A dolgozók polgári iskolájában, általános iskolában, analfabéta tanfolyamokon, a népművelési munka élén, az Eposz-ban és a falu életének minden területén megtaláljuk pedagógusainkat.

Pártunk és kormányunk komoly segítséget nyújtott ekkor már az iskoláknak és pedagógusoknak. Megindult a központi szertárfejlesztés hatalmas mozgalma. Alig múlt el hét, hogy ne kaptunk volna valamit. Ilyenkor az egész tantestület és gyermekserег körülállta a kibontásra váró dobozt, vagy ládát, s ki szerető tekintetével, ki pedig kezével simította végig azokat az eszközöket és anyagokat, amivel ezután mi dolgozunk, amiről ezután mi tanítunk, s tanulunk.

A közelmúlt eredményeinek lemérése érdekében egy kissé hatoljunk be a számok és összehasonlítások birodalmába is.

1787-ben 30 tanulója volt a beremendi „Téli iskolának”. 1925/26-ban 152 tanuló tanul a falu három (rk. ref. és gör. kel.-i) iskolájában s végezhatszertárnyat. Összesen 4 tanterem és 5 tanítójuk volt. A három egyház oktatási célra — a tanítók fizetésével együtt évi 5.145.— P-t fordított. 1934/35-ben már 298 tanulója volt a rk. és ref. iskolának. 6 tanteremben és 6 tanítóval folyik az oktatás. 1945-től kezdve pl. 1954-ben 450 tanuló jár iskolába s minden tanuló 8 osztályt végez. 12 tanteremünk, 1 szertárunk, műhelyünk, szakköri helyiségünk, tanári és tanulószobánk, stb. van. 19—20 nevelő, (8—10 tanár s ugyanannyi tanító) tanítja gyermekeinket. Államunk csak az iskolára évi 50—70.000 forintot, a nevelők fizetésével együtt pedig évi 350—400 000 forintot, majdnem félmillió forintot fordít. A felszabadulás óta a bútorzaton kívül bővült sportszertárunk, (ugrószekrény, szőnyegek, röp- és kosárlabdafelszerelés, tornaszerállvány, sok labda, boxkesztyűk, bordásfal, gyűrűhinta, stb.) fizikai szertárunk (négy láda műszer, készletek, eszközök ... stb.) biológiai szertárunk (preparátumok, mikroszkóp, akváriumok, gyűjtemények stb.) kémiai szertárunk (vegyszerek, üvegedények, anyagok, stb.) iskolarádiót, 4 hangszórót, 30 hanglemezt, gramofont, zongorát. hegedűt, úttörődobot, kürtöket, stb. szereztünk és kaptunk. Van hangos filmvetítógépünk, 1 000 könyvet tartalmazó könyvtárunk, és ki tudná mindazt sorolni, amivel az elmúlt 10 év alatt iskolánk bővült, gyarapodott. Ilyen felszereléssel az elmúlt rendszerben sem az elemi, sem a polgári iskola nem rendelkezett, sőt még a Pécsi Püspöki Tanítóképző intézet sem.

No és nézzük meg a beiskolázást. 1945 előtt átlag 4—5 tanuló járt évenként középiskolába, s ezek zömét a falusi értelmiség gyermekei tették.

Ma pedig 1955-ben 51 tanuló jár középiskolába. Ezt az átlagot 1950 óta tartjuk. A felszabadulás előtti évtizedekben senki sem végzett egyetemet, vagy főiskolát, ma pedig 14 tanuló jár hallgatja a hazai, 3 pedig a külföldi egyetemek előadásait. A felszabadulás óta napjainkig az alábbi diplomát és képesítést szereztek a beremendi gyerekek: 2 gyógyszerész, 2 orvos, 3 mérnök, 3 közgazdász, 9 tanár, 1 tanító, 1 óvónő, 4 agrónómus és 6 technikus. Ennek a 32 főnek 80%-a munkás és paraszt származású.

Hogy a felszabadulás és az azóta eltelt 10 év mit hozott nekünk, azt fenti számok mindennél ékebben tanúsítják. Mindez azonban hálára kötelez bennünket azok iránt, akik ezt lehetővé tették számunkra s utódaink számára, és ezt további munkánkban egy pillanatra sem szabad elfelejtenünk.

Kresz József.

Ötvenéves a magyar gyermekvédelem

Az ifjúsággal való foglalkozás, azok nevelése és irányítása fontos állami feladat. Ennek szellemében intézkedik Alkotmányunk, amely ki mondja: „A Magyar Népköztársaság különös gondot fordít az ifjúság fejlődésére és nevelésére.” Államunk minden fiatal nevelésével és irányításával foglalkozik, hogy azok szocialista szellemben nevelve értékes dolgozói legyenek majd a társadalomnak. Különös feladata van a gondoskodás területén az elhanyagolt gyermekeknél. A részint az árva, vagy elhagyott gyermekekről való gondoskodás teljes súlya az államra hárul. Ennek a feladatnak az ellátását a felszabadulás előtt hosszú ideig a társadalom látta el. Az 1886-ban megjelenő községi törvény elrendelte ugyan, hogy minden község tartozik gondoskodni a saját területén lévő szegény, elhagyott gyermekekről. Gyakorlatban ez a gondoskodás a koldulás engedélyezését, vagy a szerencsétlen, erre rászorult gyermekek ingyen munkásként való kiadását jelentette a kulákoknak. Megoldásnak vélték, hogy ilyen gyermek minden nap más-más nagygazdánál kapott szállást és ételmet. Gyakorlatban ez rosszízű megkülönböztetést, megbélyegzést jelentett. Éreznie kellett ennek a gyermeknek, hogy ebben a társadalomban nincs számára még a létjogosultság sem biztosítva. Ilyen „gondoskodásban” részesülők közül nem csoda, ha sokan elsiklottak és a bűnözés útjára tévedtek.

Az elmúlt rendszer ez nem érdekelte. Legfeljebb szemforgató csodálkozással vették tudomásul a fiatalokú bűnözések egyre romló statisztikáját. Nem változtatott lényegében az 1901. évi 8. t. c. sem a gondozott gyermekek helyzetén. Erről a törvényről, — mely a gyermekvédelmet állami feladattá tette — büszkén emlegette a múlt rendszer, hogy „végleges megoldást hozott” és, hogy „ezzel a törvénnyel a magyar állam az összes civilizált államokat megelőzte és a gyermekvédelem úttörője lett az egész világon.” Valóságban egy-két látszólagos intézkedés, bürokratikus formáság lát csak napvilágot. A kizsákmányoló rendszerből eredően a rendeletek a kapitalizmus ellentmondásait voltak hivatva elkendőzni, levezetni a meglévő feszültséget. A gyermekvédelem továbbra is bürokratikus formáság maradt, lényegében karitatív jellegű munka folyt. A létrejött gyermekvédelmi egyesületek s közöttük a Gyermekvédő Liga vezetőségében szerepelni vágyó arisztokratákat, gyárosokat, földbirtokosokat és hozzájuk hasonló értelműeket láthattunk. Ezek a kizsákmányolásból szerzett milliókból csak morzsát juttattak a gyermekeknek, meghonosítva tevékenységük idején a kiközösítő „lelenc” elnevezést.

Ennek a törvénynek az értelmében létesült Baranyában a Gyermekmenhely. Pécs Város Törvényhatósági Bizottsága 1901-ben a gyermekmenhely céljára a Rókus-dombon 3 kholdat biztosít, ahol az építkezést 1903-ban kezdik meg és az intézményt 1904 augusztus 1-én nyitják meg.

Úgy Baranyában, mint az ország más helyén a gyermekvédelem továbbra is súllyal a társadalomra támaszkodik. Megrendezik a különböző hirhedt szeretetvendégségeket, s ezek nyújtanak szereplési lehetőségeket az erre pályázó arisztokratáknak.

Különböző szeretet-ünnepségeket rendeztek s itt való szereplésükkel akarták bebizonyítani „megértésüket”. Az ilyen módon való gondoskodás eredménye, illetőleg a kapitalista rendszerű termelés válságainak kö-

vetkeztében az elhagyatott gyermekek száma állandóan nőtt, számuk 1945-re elérte a 60 000-et. Ennek a számnak csak igen kis hányada volt intézetben elhelyezve. Jellemzően tükrözi a múlt rendszer felfogását ezzel a kérdéssel kapcsolatban a „Népegészségügy” 1937. évi 7. számában megjelent cikk, melyben írója a következőket írja: „Az állami gyermekvédelem jelenlegi szervezetével jelentős részben csökkentértékű emberanyag megmentésével foglalkozik, nagy orvosi és anyagi erőfeszítések árán, de éppen fogyatékoságuk miatt kevesebb sikerrel. Az eljárás helyessége, a szociális igazság és közérdek szempontjából a jelenlegi súlyos gazdasági viszonyok között vitatható, mert a kisebb értékű és fokozottabban pusztuló elemeknek, az intézeti ellátással olyan magas életstandardot biztosítunk a közterhére, amilyent az értékes, erős, egészséges, munkaképes elem a maga erejéből még a középosztály jobb rétegeiben sem tud gyermekeinek biztosítani.”

A gyermekvédelem amúgy is súlyos helyzetét még nehezebbé tette a háborús pusztítás. A háború előtti 3 800 gyermekvédelmi férőhelyből 300 maradt csak meg.

Ilyen súlyos előzmények után és káros örökséggel indult meg a gyermekvédelmi munka a felszabaduláskor. Már 1954-ben Debrecenben létrehozta a MKP a Nemzeti Segély szervezeteit, mely elsősorban gyermekotthonokat hoz létre. A Népjóléti, majd Belügyminisztériumtól 1953-ban az OM. veszi át, s 1954. október 1-től az egész gyermekvédelem, az elhagyott gyermekek felügyeletével foglalkozó gyámügy is az OM. fennhatósága alá kerül. Ezzel valósul meg tulajdonképpen a gyermekvédelem egysége. Egy kézbe kerül a gyermekek jogügyi védelme és nevelése is. Az átszervezés óta pedagógusok foglalkoznak az állami gondozottak nevelésével. A fejlődés nemcsak a tárgyi feltételek megjavításában mutatkozik meg, hanem tartalmában is. Az adottságok a felszabadulás óta igen sokat fejlődtek. Jelenleg csak Baranya megyében három gyermekotthon, egy ifjúsági otthon és egy gyermekvédő otthon működik.

A felszabaduláskor meglévő gyermekmenhely mint egyetlen gyermekvédelmi intézmény, kevesebb mint 100 gyermeket tudott bent elhelyezni. Az elmúlt négy évben létesült négy baranyai gyermekvédelmi intézmény jelenleg 530 főt fogad be. Ezen kívül 61 fő lakik az állami gondozottak közül diákotthonban, 50 ipari tanulóotthonban, más otthonban elhelyezett állami gondozottak száma 141 fő volt 1954. évben. A megyében 1954-ben nyilvántartott 2 014 állami gondozott közül jóval kevesebb, mint fele 899 gyermek van csak nevelőszülőnél kihelyezve. Az eddigi hatalmas méretű fejlődés még nem fejeződött be. További otthonok létesítését tervezzük, ezek közül rövidesen megnyílik egy gyógypedagógiai otthon 150 fő befogadó létszámmal és egy ápoló intézet az egészségügy szervezésében kb. 80 fővel. A rövidesen megnyíló otthonok jelentős létszámú állami gondozott további elhelyezését fogják biztosítani.

Jelentősen javult a nevelőszülőknél elhelyezett gyermekek sorsa is. Jelenleg egy-egy állami gondozottra — nevelőszülőnél és otthonban elhelyezettre általában — 3 500 Ft-ot fordítunk évente. A nevelőszülőknél lévő állami gondozottak ellenőrzését 14 gyermekfelügyelő végzi az oktatási osztályok elvi irányítása mellett. Munkájukkal felszámoltuk a meg nem felelő kihelyezéseket, de ez a munka még tovább is tart. A megye gyermekvédelmi költségvetése 1955. évben meghaladja a 7 millió forintot. A gyer-

mekotthonban lévő gyermekekkel pedagógusok foglalkoznak szakszerűen. Ők, a Szovjetunióban ezen a téren nagy eredményt elérő, szovjet pedagógusok nyomán haladnak, követik Makarenkó, Krupszkaja és más kiváló pedagógusok mutatta utat. Nem fejeződik be a gyermekekről való gondoskodás a tanköteleskor betöltésénél. Az állam gondoskodik a továbbtanulás biztosításáról, az iparban való elhelyezésről. Azokat a tanulókat, akik gyenge tanulmányi eredményük miatt nem tanulhatnak tovább s ipari tanulóknak nem vették fel őket, vagy maguk választották ezt a hivatást, a mezőgazdaságban helyezik el. Ezek számára létesültek az Ifjúsági Otthonok. Jelentős eredmény, hogy csökkent az állami gondozottak száma, 1949-ben már 30 000 alá esett vissza. A fejlődést igazolja, hogy a társadalom viszonya is megváltozott az elhagyott gyermekeket illetően. Ezt a tényt támasztja alá az örökbefogadások számának állandó emelkedése. A megyében az örökbefogadások száma 1954. évben 59 volt. Bár jelentősek eredményeink a gyermekvédelem terén a felszabadulás óta, s ettől kezdve a gyermekvédelem valóban állami feladattá lett, a társadalomnak azonban jelenleg is van tennivalója és felelőssége ezen a téren. Ez a tevékenység ma már nem anyagi. A tömegszervezetek és különösen a pedagógusok, mint az egész falu és főképpen gyermekek ismerőinek kell hogy a gyermekvédelemnek hathatós segítséget nyújtsanak. Kísérjék figyelemmel az állami gondozottak tanulmányi előrehaladását, fokozottan látogassák a nevelőszülőket s ellenőrizték családlátogatásaik alkalmával, hogy a tanuló nevelési és tanulási feltételei biztosítva vannak-e? Az osztályukban lévő állami gondozottakat patronálják. Nyújtsanak nekik segítséget korrepetálással, tanulópár kijelöléssel. A nevelők és tömegszervezeti aktívák feladatának igen fontos az állami gondozásba való vétel megelőzése. A tanulásban visszaeső, indokolatlanul sokat mulasztó tanuló szüleit keressék fel. Állapítsák meg a visszaesés, a hiányzás okát, figyelmeztessék a szülőket szülői kötelességükre, s ha szükséges, éljenek a törvényadta lehetőségekkel, hogy a kötelességét elmulasztó szülőket a helyes útra visszavezessék. Fontos és szép feladat az örökbeadások elősegítése. Nyújtsanak ezen a téren is segítséget a gyermekfelügyelőnek. Hívják fel figyelmét az olyan, lehetőleg gyermektelen családokra, ahol véleményük szerint gyermeket örökbe tudnának fogadni, ahol a gyermek sorsának további irányítása jó kezekben lesz. Nem vitás, hogy a gyermeknevelés feltételei legjobban a család keretében vannak biztosítva. A jó nevelői munkához hozzátartozik ez a tevékenység is, a gyermekvédelmi munkát államunk támogatja és megbecsüli.

Mindannyiunknak és különösen a pedagógusoknak, akiknek hivatása gyermeknevelés, kell érezni azt a felelősséget, ami ezen a téren reánk hárul. A pedagógusok és a társadalom összefogásának eredményeképpen szűnhet meg az állami gondozottakra még jellemző rossz tanulmányi eredmény és ebből következő sok-sok probléma. A kellő ellenőrzéssel és irányítással az állami gondozottak számára ugyan úgy, mint a családban nevelt gyermekeknek is, biztosítva lesz a továbbtanulás, az iparban való elhelyezkedés lehetősége.

Számítunk a pedagógusok segítségére, s a pedagógusok eddig sem adtak okot a csalódásra.

Lengyel Emil

Oktatási beruházásaink

Az elmúlt 10 esztendő alatt, közoktatásunk hatalmas fejlődésen ment keresztül. Ez a fejlődés mind szervezési, mind pedagógiai, tartalmi, mind pedig gazdasági vonatkozásban megmutatkozik.

Rövid kis beszámolómban a Baranya megyei iskolák gazdasági, szervezési fejlődésének néhány vonását kívánom bemutatni a számok tükrében, amely mindennél jobban alátámasztja, szemléltethetővé teszi az eddig elért eredményeinket.

Hogy a beruházások 1945 óta milyen fejlődésen mentek át, legjobban mutatja, ha megnézzük a tanulócsoportok számának és az osztályteremek számának szaporodását 1945 óta. Ha alapul vesszük az 1943—44-es esztendőt, az akkori Baranya megye területét, Pécs város nélkül és a mostani területet, ugyancsak Pécs város és a Somogy megyétől átszatolt terület nélkül és megnézzük, mit fejlődött ez időtől kezdve a mai napig, pl. a tanulócsoportok száma, akkor az alábbi szám adatok komoly fejlődésről tanuskodnak. Míg a tanulócsoportok száma az 1943—44. évben 842 volt, addig ez a szám 1954—55. évre 1 262-re szaporodott, amely az 1943—44. iskolai évi állomány 145⁰/₀-a.

Ugyanilyen fejlődés tapasztalható a használatban lévő tanteremek számában is. Míg 1943-ban ezek száma 552 volt, ez a szám 1954-re 842-re szaporodott; az eredeti állomány 152,5⁰/₀-ára.

A tanulócsoportok számának nagymérvű megnövekedése szükségessé tette új iskolák egész sorának létesítését; az osztályteremek számának gomba módjára való szaporítása pedig maga után vont a berendezési tárgyak (padok, szekrények, székek, stb.) pótlását, javítását, kicserélését, stb.

A felszabadulás utáni esztendőkből a Magyar Kommunista Párt irányt mutató szavára dolgozó népünk az egész országban, így Baranyában is, az iskolák igazgatóinak és nevelőinek aktív irányításával, széles mozgalmat indított a hadműveletek alatt elpusztult, illetve megrongálódott vagy elhanyagolt iskolák, oktatási intézmények helyreállítása, rendbehozása, csinosítása érdekében. Egymás után alakultak meg a szülőkből álló önkéntes brigádok; vállalatok, községek felelős vezetői, versenyeztek egymással, hogy egy-egy iskolát a tanév kezdetére helyrehozzanak, kicsinosítsanak, hogy a gyermekek számára világos, napfényes, tiszta iskolák létesüljenek.

Így már a felszabadulás utáni első esztendőkből, zömében társadalmi munkával, kevés állami támogatással, egész sor iskolát hoztak rendbe, építettek újjá, tataroztak ki. A felszabadulás utáni első esztendőkből építették újjá a beremendi cementgyár dolgozói a rommálott drávaszabolcsi egy tantermes iskolát, amelynek újjáépítésében a pécsi diák fiatalok is résztvettek. Munkájuk emlékét őrzi a Janus Pannonius gimnáziumban elhelyezett emléktábla. Ezekben az években épült újjá a gordisai egy tantermes iskola, több általános iskola és óvoda a megye területén.

Számos iskola létesült a volt uradalmi kastélyok és gazdasági épületek átalakítása révén is. Ezek az iskolák olyan helyeken létesültek, ahol azelőtt nem volt iskola, vagy ha volt is, az nem volt tovább iskola céljára

alkalmas. Így a szülők kezdeményezésére létesült az Aranyosgadány-keresztspusztai, a Szalánta-eszterágpusztai, a Zaláta-kápolnapusztai, a Kis-szentmárton-majlátpusztai, a Beremend-idamajori, a Dunaszekcső-teleki, a Nagynyárad-vizslaki, stb. iskola.

Az 1949—51-es évek „Építsük, szépítsük iskoláinkat” mozgalom is fényes eredményeket hozott. Itt több kiemelkedő eredményről számolhatunk be. A helyes társadalmi szervezés, a Városi Tanács segítsége és a szülők áldozatkészségének iskolapéldája, a Mohács belvárosi leányiskola „újjáépítése”. Itt a szülők, a Mohács Városi Tanács támogatásával, több

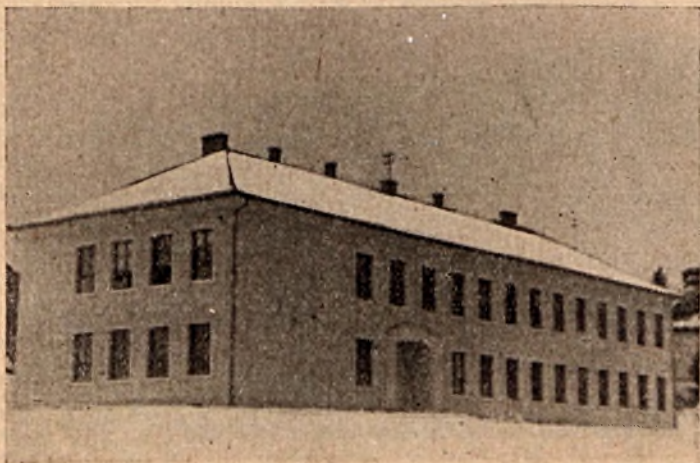
Uradalmi istállóból átalakított selkyei hat tantermes iskola

mint 200 000 Ft értékű munkát és anyagot fordítottak az iskola teljes rendbehozására és valósággal újjáépítették az iskolát. Egy másik kiemelendő eredmény Aranyosgadányban született meg, ahol ugyancsak az egész község társadalmi összefogásából és munkájából, a beruházási hitel gazdaságos felhasználásával a meglévő 1 tantermes iskolát, gyönyörű 2 tantermes iskolává bővítették. Dicséret illeti itt a község pedagógusait is, akik ebben a munkában az élen jártak. Harkányban a pécsi Postás Szakszervezet, egy iskola céljára átengedett házból, igen szép, 4 tantermes iskolát létesített. Vajszlón a község dolgozói, társadalmi munkában és anyagban közel 100 ezer Ft értékű munkát végeztek el és egy szép 5 tantermes iskolát építettek. Egy egészen romos épületből világos, tiszta kultúrotthonot létesítettek.

Az egyik legszebb és legeredményesebb társadalmi munkát azonban Rejtő János „Kiváló tanító” szervezte meg Bezedek községben. Meggyőző szavai hatására a falu dolgozói egy egyszerű falusi házból, minden külső segítség nélkül, modern, 4 tantermes iskolát létesítettek, előadóteremmel, szakköri helységekkel, stb. Ő valósította meg ugyancsak társadalmi segítséggel az ország első ilyen típusú napköziotthonos diákotthonát. Méltán megérdemelte jó munkája alapján a „Munka Érdemrend” magas kormánykitüntetését, amelyet felszabadulásunk 10. évfordulója alkalmából kapott meg.

A tanulóifjúságunk is bekapcsolódott iskoláink, diákotthonaink építési munkálataiba. Az Építőipari Technikum tanulói pl. gyakorlati munkórái alatt 1950—51-ben, szinte Pécs valamennyi diákotthonában, minden díjazás nélkül végeztek átalakítási munkálatokat és nekik köszönhetjük jórészt, hogy a pécsi diákotthonok abban az időben kielégíthették az évről-évre növekvő férőhely szükségletet.

Egyszóval a szülők, társadalmi szervek, vállalatok, a felszabadulás utáni években szinte felbecsülhetetlen értékű munkával segítették a jobb, eredményesebb tanulás lehetőségét falun, városban egyaránt.

A villányi négy tantermes iskola

1949—50-ig főleg a szülők áldozatkészsége, a társadalmi munka az a hatalmas erő, amely az iskolafejlesztés következtében komolyan megnövekedett tanulócsoporthoz számára iskolát, a tantermek számára bútort, a szertárak számára szemléltetőeszközöket teremtett elő.

1950. évtől kezdve népi demokráciánk növekvő anyagi erejének megfelelően fokozatosan mind több és több, az 1954. évi februári Párthatározat óta pedig hatalmas anyagi támogatást kapnak iskoláink. Megindult nagyobb arányokban, itt Baranyában is az új iskolák építése, megindult az iskolákban a szervezett beruházás. A Megyei Oktatási Osztály külön beruházási előadót, később műszaki ellenőrt kapott, hogy a beruházásokat szakszerűen, az oktatás érdekében minél eredményesebben irányíthassa.

A jelen rövid beszámoló nem alkalmas arra, hogy részleteiben ismeresse az elmúlt 10 év beruházásait. Beszámolómban csak vázlatosan ismerttettem az elmúlt évek eredményeit és vázoltam a fejlődést 1943-tól 1953-ig.

Az 1953. évtől kezdve a beruházásoknál a fejlődés ugrásszerűen megnövekedett. Évről-évre több millió forintot fordítottunk új iskolák építésére, meglévő iskolák bővítésére, korszerűsítésére. Az alábbi kimutatás hűen tükrözi az 1953. év óta elért eredményeket.

1953. év óta a következő iskolák épültek beruházás útján:

1 db. 12 tantermes iskola	Komlón,
1 db. 8 tantermes iskola	Komlón,
3 db. 4 tantermes iskola	Meszestelepen, Villányban, Sásdon,
1 db. 6 tantermes iskola	Sellyén, (átalakítás.)
3 db. 2 tantermes iskola	Pécs-Kertvárosban, Kémesen, Homorudon,
5 db. 1 tantermes iskola	Zalátán, Kárászpusztán, Hetvehelyen, Rád- falván, Drávafokon.

Jelenleg építés alatt áll 2 db. 1 tantermes iskola, tanítói lakással Kovácshidán és Kisbesztercén.

Az elmúlt 3 év alatt tehát 49 új tantermet építettünk Baranya megyében, mely a jelenlegi építési árakat véve figyelembe, cca 8—10 millió forintot tesz ki.

A megépített iskolákhoz azonban bútorzat is szükséges. Ez újabb hatalmas összeggel emeli az elmúlt évek beruházásait. Összesen 120 tantermet láttunk el vadonatúj bútorzattal az utolsó 3 év alatt. Ez újabb 2—2,5 millió forintot jelent, nem is beszélve azokról a beruházásokról, amelyeket diákotthonaink és nevelőotthonaink kaptak.

Az építés alatt lévő Pécs-kertvárosi tanítói ikerház

A felszabadulás óta sok iskola képe megváltozott. Sok iskolából kerültek ki a régi, egészségtelen, orvosi szempontból erősen kifogásolható padok; a könyvtárak megteltek könyvekkel, a szertárak szemléltetőeszközökkel, stb. Eltűntek a régi rossz padok a mágocsi, máriagyüdi, somogyapáti, oldi, katádfai és még egy sereg iskolából.

Gondoskodás történt arról is, hogy pedagógusaink számára korszerű, egészséges lakásokat építsünk. A lakásépítő mozgalom a bükkösi tanítói ikerlakás építésével kezdődött el és folytatódott most, amikor Sásdon 3 család számára, Pécs-Kertvárosban 2 család és Pécs-Gyárvárosban 2 család számára építettünk több, mint félmillió költséggel családi házakat. Ezenkívül az új típus-iskoláknál, megint érvényesül az a helyes, sajnos

néhány évig nélkülözött álláspont, hogy az iskolák mellé tanítói lakásokat is kell építeni. Így az új típus-iskolák már mind 2 szoba-konyhás, fürdőszobás tanítói lakásokkal kerülnek kivitelezésre.

A meglévő iskolák állagának megóvása és kisebb célszerű átalakítások eszközlése érdekében, néhány év óta, tekintélyes összeget fordítunk iskoláink tatarozására. Az 1954. évben 4 millió forintot, az 1955. évben újabb 4 millió forintot fordítunk erre a célra. A megyénk több, mint 300 iskolája, már az elmúlt évben is ebből a pénzből lett kicsinosítva, rendbehozva és legtöbb iskola tisztán, kicsinosítva várta a tanév kezdetét, a tanulóifjúság befogadását.

Az iskolák igazgatói, a jó gazda gondosságával, minden fillért igyekeztek felhasználni, hogy iskolájuk minél szebb, minél virágosabb, a tanulóifjúság számára minél vonzóbb, otthonosabb legyen. Sajnos az iskolák felújítására az 1954. évre előirányzott összegeket nem tudták iskoláink 100%-ig felhasználni. Előfordult olyan eset is, mint pl. Magyarbólyban, ahol az iskolák rendbehozására fordítandó hitelek egy részét cca 8 000 Ft-ot, a községi tanács más célra használt fel. Ilyen és hasonló esetek elkerülése céljából az idén a felújítási hitelek már nem a községekhez vannak telepítve, hanem a járási tanácsokhoz. Itt minden biztosíték megvan arra, hogy minden fillért, amit a dolgozó nép állama iskolák felújítására szánt, arra is használjanak fel.

Az elkövetkezendő években megvalósítandó körzetesítés, beruházásban is még sok feladatot ró a Megyei Oktatási Osztályra. Új iskolák építése, a meglévő iskolák bővítése, korszerűsítése, mind igen szép feladat. Azon leszünk, hogy a megye jobb oktatása érdekében, a tanulóifjúság, a szülők és a nevelők öröme, ezt a feladatot jól oldjuk meg.

dr. Fekete Béla

A járási oktatási osztályok tájékoztatóiról

A járási oktatási osztályok sokirányú feladata között igen jelentős az iskolák oktató-nevelő munkájának megsegítése és a látogatások során tapasztalt jó módszerek elterjesztése. Többek között ennek a megvalósítása érdekében végzik iskolalátogatásukat, rendezik a tapasztalatcseréket és adják ki időnként tájékoztatóikat, (kөрleveleiket). Ez utóbbi — bár rendelet nem írja elő — igen eredményes eszköznek bizonyult már az elmúlt tanévekben is a fenti cél elérésében. Gyakorlati útmutatások, módszertani tanácsok, valamint az időszerű kérdések mellett az őszinte bírálattal segíti a járás pedagógusait munkájuk helyes megszervezésében és eredményes elvégzésében. Feltétlenül jelentős szerepe van az iskolai munka megjavításában, de csak abban az esetben, ha megfelel a követelményeknek.

Milyen követelmények támaszthatók a tájékoztatóval szemben?

1. Jelenjen meg rendszeresen és pontosan.
2. Kivitelezésben legyen esztétikus.
3. Ne legyen nagyon rövid vagy hosszú.
4. Tárgyválasztás szempontjából legyen tanulságos, gyakorlatias, érdekes és időszzerű. Mindig a segítségadás érvényesüljön benne.
5. Közöljön jó módszereket.
6. Őszintén bíráljon.
7. Az egyes cikkek először röviden tisztázzák elvileg a helyes álláspontot és csak azután foglalkozzanak a tapasztaltakkal.
8. Stílusa kifogástalan legyen. Ezeknek előrebocsátása után nézzük milyenek az idei tanévben kiadott tájékoztatók!

1. *Rendszeres és pontos megjelentetés szempontjából* a szigetvári és siklói járást kell megdicsérni, mert az előbbi negyedév és félév után, az utóbbi pedig október kivételével havonta adott ki egy-egy tájékoztatót. A sellyei és mohácsi járás szeptemberben és márciusban jelentette meg értékelő tájékoztatóját.

Rendszeretlen a sásdi járás (október, november) a pécsváradi járás (szeptember) és Mohács város (március) kiadása. Tájékoztatót egyáltalán nem írt a pécsi, villányi járás és Komló város.

A fentiekből megállapíthatjuk, hogy számban és megjelentetési időben nem azonosak a tájékoztatók. Nem is volna helyes ezt rendeletben szabályozni, annyi azonban bizonyos, hogy helytelen a tanév első, esetleg második hónapja után elhallgatni vagy márciusig egyáltalán semmit sem írni. Még helytelenebb természetesen a segítségadásnak, irányításnak ezt a módját teljesen figyelmen kívül hagyni.

A leghelyesebbnek azt tartjuk, ha a tanév elején és a negyedévi értekezletek után ad ki a járás egy-egy tájékoztatót. (Az előbbinél a nyári munkák értékelése is szerepel.) Időben tehát szeptember, november, február, április és június hónapban.

A járás munkatervre foglalkozzon a tájékoztató ügyével. Nemcsak a megjelentetés szempontjából, de azért is, hogy meghatározhassa azt a 2—3 cikket, amellyel feltétlenül foglalkoznia kell. (Pl.: Nyári munkák. A tanév beindítása. A negyedévi értekezletek tanulságai. Mulasztások. Osztályozás stb.) Jó, ha a munkaterv megjelöli a cikk írójának nevét is, hogy kellő ideje legyen az anyaggyűjtésre. Az sem látszik rossz módszernek, ha a járás tematikus naplót rendszeresít az egyes cikkekre vonatkozó gyakorlati példák összegyűjtésére. Különösen a Hírek, Innen-onnan, Megdicsérjük-megrójuk stb. rovatok anyaggyűjtésénél van ennek nagy jelentősége.

2. *Esztétikailag* a pécsváradi járás tájékoztatója a legmegfelelőbb. Az első oldal negyedrészt a szépen megrajzolt cím foglalja el. Az egyes cikkek címét nagybetűkkel írták, aláhúzták és helyet hagytak utána úgy, hogy a címek valóban kiemelkednek. Az idézetet külön bekeretezték. Általában meglátszik a csinoságra való törekvés. A szigetvári járás tájékoztatójáról is körülbelül ez állapítható meg, de kár, hogy itt-ott átütött sorok vannak benne. A sásdi járás tájékoztatója is esztétikus, de szebb lenne, ha a címdalt díszesebbé tennék. A többi járás tájékoztatójáról megállapítható, hogy igen hivatalos külsejű. Számot adtak neki, a találó cím helyett a hivatalos

„Valamennyi Altalános Iskola Igazgatójának“ megszólítással kezdték s a végén szabályos aláírással és köpecséttel zárták. Egy-két helyen még a tárgy is szerepel. (Siklói, sellyei járás és Mohács város.) A szerkezeti tagoltság a legjobb a sásdi járásnál, ahol a címoldalon a tartalomjegyzék is szerepel. Nem tűnik ki ez a mohácsi járásnál, a siklói és sellyei járás szeptemberi tájékoztatójánál, ott az egész szöveg összefolyik.

A pécsváradi járás a tájékoztató fejrészét a következőképpen oldotta meg: Fent balról pontok között: 1954. szeptember. Jobbról ugyanúgy 1. sz. tájékoztató. A két felírás között: egy fálya rajza. Alatta kisebbedő majd ismét nagyobbodó szép betűkkel FÁKLYA. Ez alatt két vonal között nagybetűvel szedve: KIADJA A PÉCSVÁRADI JÁRÁSI TANÁCS V. B. OKTATÁSI OSZTÁLYA. Nem akar ez kötelező forma lenni, de az adott viszonyok között ez megoldható, arányos és esztétikus. Feltétlenül emeli a tájékoztató szépségét egy jól megválasztott cím is. Pl. pécsváradi járás: FÁKLYA, szigetvári járás: NEGYEDEVI (FELEVI) SZÁMVETES, sásdi járás: PEDAGÓGUS ÉRTEŚÍTŐ. Kerüljük a hivatalos formát (Iktatószám, tárgy, aláírás, pecsét) inkább folyóiratszerűvé tegyük a körleveleket. A lehetőséghez mérten stencilről sokszorosítsuk. Rendeleteket ne közöljön a tájékoztató.

3. A tájékoztatók terjedelme sem egységes. Van egyoldalas, de van tizenháromoldalas is. Oldalszámot tekintve a következő a helyzet: Siklói járás: 1, 1, 2, 2, 2, sellyei járás: 1, 4, 3, mohácsi járás: 2, 2, 2, sásdi járás: 7, 13, szigetvári járás: 4, 4, pécsváradi járás 4 és Mohács város 2 oldal.

Hiba volna oldal szerint értékelni a tájékoztatókat, vagy megszabni szigorúan az oldalak számát, de nem szabad elfelejtenünk, hogy az egy oldalas gyors munkára, kevés anyagra vall, a tizenhárom oldalas viszont rengeteg időt kíván. Ésszerűbbnek látszik a négy, esetleg öt oldalas tájékoztató mint azt a szigetvári és pécsváradi járás példája bizonyítja.

4. A tárgy megválasztásában nincs hiba. Elmondhatjuk, hogy valamennyi tanulságos, érdekes és időszerű.

A cikkekről megállapíthatjuk, hogy a gyakorlatiasság elvének megfelelően sok példát közölnek.

Az előző szempontból világosan kitűnik az is, hogy a közölt cikkek minden igyekezete a segítségadás. Pl.: A mohácsi járás a tematikus tervezésről, az igazgatók eredményesebb látogatásáról, a sellyei járás az önálló foglalkozásokról, a számonkérésről, a siklói járás a házi feladatokról, az írásbeli dolgozatokról, a sásdi járás a szilárd alapismeretekről és a reális osztályozásról írt cikkében nyújt nagy segítséget a járás pedagógusainak.

Egy-két járásnál előfordul, hogy erről a szempontból megfélekedezik. Pl.: A pécsváradi járás a jubileumi versennyel kapcsolatban csak tényeket közöl, szempontokat, segítséget nem ad. A szigetvári járás nem mondja meg, hogyan tegyék egységessé az igazgatók az osztályozást. A számtani és nyelvtani tudás alkalmazására azt írják, hogy ennek sokféle lehetősége van, de a sok lehetőségből egyet sem említenek.

5. A segítségadás legmagasabb foka a jó módszerek közlése. Erre is sok kiemelkedő példát találhatunk a tájékoztatókban. A mohácsi járás leírja, hogy Székelyszabaron a szülői értekezleteken bemutató tanítást végeznek a nevelők. Evvel elérték, hogy igen látogatottak a szülői értekezletek. A sellyei járás arról ad hírt, hogy mi az oka a kisasszonyfai jó tanulmányi eredménynek. A nevelő minden délután együtt tanul tanulóival. Azt is közli, hogy a teklafalusi nevelő hogyan készíti a dombormű térképeket. A szigetvári járás az iskolaszépitéssel kapcsolatban felsorolja a díszítés módozatait, példát ad az egyenkötény bevezetésére. A siklói járás jó példákat közöl a hazafias nevelésről és a téli szüneti foglalkoztatásról. A legkiemelkedőbb a sásdi járás: A községtörténet megírása és a legegyszerűbb kísérleti eszközök a fizikai tanításában című cikke. Ezenkívül a szilárdabb alapismeretekről, a beszédképesség fejlesztéséről és a realisabb osztályozásról is közöl jó módszereket. Itt említem meg, hogy a sásdi járás tájékoztatója kétségtelenül a legszívnonalasabb. A pécsváradi járás a felszabadulás 10 éves évfordulójának megünneplésével kapcsolatban a következőket írja: „E

téren vannak már helyes kezdeményezések néhány iskolánknál". Jó lett volna felsorolni néhányat!

6. *A munka megjavításában kétségtelenül jelentős szerepe van az őszinte bírálatnak.* A jó példák, módszerek leírása, a hibák névszerinti megemlítése feltétlenül eredményes. Használják is járásaink ezt csaknem minden cikkükben. Egy-két példát! A szigetvári járás a szemléltetéssel, iskolaszépitéssel, az árvízkarosultak megsegítésével, a mohácsi járás az órarendekkel, a munkafegyelemmel, a hazafias neveléssel, a sellyei járás az adminisztrációval, az órára való felkészüléssel, a továbbképzéssel, a siklósi járás a tanévbeindítással, az állami fegyelemmel, a félévi értékeletekkel, az igazgatók kádern munkájával, a sásdi járás a tanévelejei ismétlésekkel, a szilárd alapismeretekkel és a békekölcsönnel kapcsolatban alkalmaz helyes bírálatot:

Keveset bíralt a pécsváradi járás. A nyári munkákkal kapcsolatban névszerint, a tanév beindításánál általánosan. Ezek is csupán dicséretes. Sok még mindig az általános bírálat: Akad nevelő, nem egy kartárs, van olyan osztály, stb. A sásdi járásnak, akikre büszkék vagyunk című rovata nagyon jó, de arra is gondolhatnak, hogy olyanok is vannak, akikre nem vagyunk büszkék!

7. *Sok kérdésben nevelőink nem látják elég tisztán az elvi fogalmakat.* Egy egyszerű példa: Sok alsótagozatú nevelő azzal indokolja az osztályozás elmaradását, hogy ő úgyis ismeri tanulóit tudását. Az ilyen nevelővel elvileg tisztázni kell többek között az osztályozásnak nevelési jelentőségét, a jutalmazás és büntetés szerepét a munka elvégzésével kapcsolatban. Ilyen és hasonló esetekben van szükség arra, hogy a megfelelő cikkeket először röviden elvileg tisztázzuk. Ennek a szempontnak megvalósításában igen jó példa a sásdi járás. Csaknem minden cikkét ezzel kezdi. Más járásnál is találkozunk hasonló kezdeményezéssel. A szigetvári járás a személyi feltételek, a tanítási óra, a mohácsi járás a készségfejlesztés, a hazafias nevelés, a munkafegyelem, a sellyei járás az önálló foglalkozások, számonkérés bírálatát kezdte rövid elvi fejtegetéssel.

8. *A legnagyobb hiba a stílussal van.* Nem vigyáznak eléggé a cikkek írói arra, hogy mondanivalójukat világosan, magyarosan fejezzék ki. Tele vannak a tájékoztatók szövegekkel, a pedagógiában lassan új nyelvet alakítanak ki. Nézzük csak őket!

Komoly eredményeket értünk el... követelményeket támasztunk... kapcsolódjanak be... ezen a téren... az akadályokat le kell küzdeni... vannak nehézségek kétségtelenül... különböző területeken... vannak problémák... súlyponti kérdés... feladataink nagyok... ezen a vonalon... lazaságot tapasztaltunk... a fennálló hiányosságok kiküszöbölésére... felvetődik a kérdés... élesen veti fel a problémát... bátram felvetették a problémákat... vannak hiányosságok... fel kell számolni stb.

A sásdi járás tizenegyszer veti fel a problémát, tizenkétszer beszél hiányosságról és nyolcszor számol fel. A siklósi járás kilencszer beszél valamilyen „területről”. A szigetvári járás a tárgyi feltételek című cikkének első hét sorában ötször „fordít” valamit valamire.

Sajnos még értelmetlen és helytelen mondatok is előfordulnak. Sellyei járás: „Valamennyi nevelő tisztában van azzal, hogy a tanév folyamán fő feladata a szilárd tárgyi tudás biztosítása, az alapvető készségek kialakítása tanulóinkkal, a tanulók helyesírási, a házi feladatok jó megszervezésével a tanulók túlterhelésének csökkentése — az értelmi nevelés terén.” — Másutt: „Ügyeik végzése miatt bizalommal forduljanak hozzám.” Siklósi járás: „Itt az iskola téli munkát átadott a napközi otthonok és a technikai állomásnak.” Szigetvári járás: „Az az erkölcsi felfogás, beállítottság, melyben a ma működő pedagógusok nagy része nevelődött több kevesebb időn át működött skartba került.”

Sok a magyartalan szó és kifejezés. Az alábbiak egyik-másikával bőven találkozunk valamennyi tájékoztatóban.

Behatás, kihatás (hatás) hibába (hibáztak) kiértékelés (értékelés) kihangsúlyoz (hangsúlyoz) úgy mint mondatkapcsolás (is-is vagy mind-mind) javaslatba hoz (javasol) súlyt helyez rá (fontosnak tartja) bírálatot gyakorol (bírálatot mond) leadja az órát (megtartja az órát) mindenkinek érdekében áll (mindenkinek érdeke).

Az említett példák arra intenek, hogy fokozottabb figyelmet kell szentelni nyelvünk tisztaságára.

Összegezve megállapíthatjuk, hogy a járási tájékoztatók egyre eredményesebben töltik be feladatukat. Jó eszközei a járáson belüli tapasztalatcserének, a munkafegyelem szilárdításának, a nyilvános dícséretnek és bírálatnak, a közoktatási tájékoztatásnak és így sikeresen segítik a járásokban folyó oktató-nevelő munkát.

Az első körlevelek majdnem mindegyike azzal a kéréssel zárul, hogy a pedagógusok bírálják meg a körlevelet, adjanak tanácsot és segítséget a színvonal emelése érdekében.

Ezt a célt akarja szolgálni e néhány megjegyzés.

Hámor János.

A háromnegyedévi tanulmányi eredmények alakulásának néhány tanulsága

Az idei tanév a jubileum, hazánk felszabadulásának tíz éves évfordulója jegyében indult meg. A Központi Vezetőség 1954. februári határozata, valamint a tanévnyitó utasítás felhívta nevelőink figyelmét a jubileumi év adta lehetőségek maximális kiaknázására mind oktatási, mind nevelési téren.

Visszapillantva az idei tanév elmúlt három negyedére, megállapítható, hogy általánosságban iskoláink nagy részénél érvényesültek a jubileumi év célkitűzései, bár az elért eredményekkel nem lehetünk elégedettek.

A tanulmányi helyzet alaposabb felmérése érdekében — tekintettel arra, hogy idén a tanév közben statisztikai adatfelvétel nem volt — a megye harminc különféle iskolájában végzett a Megyei Oktatási Osztály felmérést. Ez a felmérés kb. 5.500 tanulót érintett, ami a megye össztanuló létszámának 14%-a.

A felmérés adatai, valamint a tanulmányi és szakfelügyelők tapasztalatainak alapján elemeztük az általános iskolák tanulmányi helyzetét. A felmérések adatait az alábbi táblázatok szemléltetik:

I. Átlageredmények alakulása:

1953/54-es tanév	—	3,2	3,07
1954/55-ös tanév	2,77	2,89	3,02

II. Rendűség szerinti megosztás:

	1953/54 3/4 év	1/4 év	1954/55 tanév 1/2 év	3/4 év
Kitűnő	4,65%	2,16%	4,23%	4,36%
Jeles	8,50%	6,25%	7,12%	7,23%
Jó	23,41%	22,27%	22,44%	22,80%
Közepes	30,87%	29,—%	27,86%	27,89%
Elégséges	15,28%	17,43%	17,97%	18,64%
Elégtelen	15,56%	21,32%	18,53%	16,90%

Fenti táblázatokból megállapítható, hogy a tanulmányi eredmények alakulásának jellemző vonása egyrészt, hogy az elmúlt tanév háromnegyedévi időszakához mérten idén alacsonyabbak a tanulmányi átlagok, másrészt az idei tanévben a tanulmányi átlageredmények az első negyedévi igen alacsony átlag után fokozatosan javultak.

A tanulók rendűség szerinti megoszlását ha összehasonlítjuk a tavalyi háromnegyedévi adatokkal, megállapíthatjuk, hogy csökkent a kitűnő, jeles, jó és közepesrendűek, emelkedett viszont az elégséges és elégtelen rendű tanulók százalékos aránya. Az idei tanévben a kitűnő és jeles rendű tanulók számaránya fokozatosan nőtt, (I. negyedév 8,41%, II. negyedév 11,35%, III. negyedév 11,59%) a jó és közepes rendűek tömbje alig változott, (I. negyedév 51,27%, II. negyedév 50,30%, III. negyedév 50,69%) az elégséges és elégtelen tanulók számaránya pedig lassan csökken. (I. negyedév 38,75%, II. negyedév 36,50%, III. negyedév 35,54%.) Jellemző, hogy az elégséges rendű tanulók százalékos aránya a tanév folyamán fokozatosan növekedett, (17,43%, 17,97%, 18,64%.) ami annak tulajdonítható, hogy a bukott tanulók egy része elégséges rendűvé küzdötte fel magát.

Pozitív vonása a tanulmányi eredmények alakulásának, hogy az elmúlt évinél alacsonyabb átlageredmények mögött szilárdabb ismeretek, biztosabb készségek vannak. Negatív vonás viszont az, hogy az elégséges és bukott tanulók számaránya még mindig igen magas, és ezen belül különösen magas a munkás- és parasztszármazású tanulók bukási százaléka.

A bukások és általában a gyenge tanulmányi eredmények okait vizsgálva a következő fontosabb tényezőket említem meg:

1. Az idei tanévben nagy iskoláinknál majdnem teljesen, és kis iskoláinknál is nagy mértékben csökkent az osztályozás liberalizmusa. Ezt a tényt eredménynek könyvelhetjük el, de ezzel szemben megállapítható, hogy a tanulást elősegítő tényezők (szemléltetés, korrepetálás, tanulókkal való egyéni foglalkozás stb.) melyek főleg a munkás és parasztszármazású tanulók szempontjából lényegesek, erősen háttérbe szorultak. Több iskolánknál tapasztaltuk, hogy a bukott munkás- és parasztszármazású tanulókkal nem foglalkoztak kielégítő mértékben. Pl. Kémesen és Szentlőrincen a jó tanulók háromszor-négyszer is feleltek, a gyengék viszont egyszer, vagy egyszer sem.

2. Több nevelőknél, de főleg fiatal, főiskolát végzett tanárainknál és néhány szaktanári tanfolyamot végzett nevelőinknél maximális szaktárgyi követeléssel is találkoztunk, ami viszont nem volt mindig arányban ezeknél a nevelőknél tanítási óráik színvonalával. Pl. Mező Aliz székelyszabari főiskolát végzett tanár főiskolai jegyzete alapján tanította a tör-ténelmet.

3. A nevelők tanórára való felkészülése, a tanórákon folyó oktató-nevelő munka minősége nem mindig kielégítő. Sajnos több nevelő órára való felkészülése gyenge és mechanikus. Módszertani téren előtérbe kerül a „közlő” módszer, és háttérbe szorul a „magyarázó” módszer, ami szintén elsősorban a munkás- és parasztszármazású tanulókra nézve hátrányos, mivel az értelmiségi és egyéb származású tanulók szülei otthon nagyobb segítséget adhatnak gyermeküknek.

4. A tanulmányi felügyelői és szakfelügyelői tapasztalatok, valamint a jubileumi verseny során lebonyolított felmérés eredményei azt bizonyítják, hogy hiba van a tanulók logikus gondolkodásra való nevelésénél. Az

ismeretek — még az alapismeretek és alapvető készségek is — begyakorlása mechanikus, sok iskolánál. Az ilyen ismeretek alkalmazása gyakorlati példákon (főleg számtanból és nyelvtanból) nehezen megy és sokszor a tanulók a mechanikusan betanult és nem kellően, sokoldalúan gyakorolt szabályokat nem tudják a gyakorlatban alkalmazni.

5. Jelentős mértékben hátráltatja a tanulmányi eredmények növekedését a tanterv és a tankönyvek egy részének maximalizmusa, valamint a tanulók tanórán és iskolán kívüli túlterhelése is. Komlón pl. előfordult, hogy egy-egy tanuló két-három szakkörnek is tagja volt, és ennek következtében tanulmányi előmenetelében elmaradt. A bólyi iskolánál a szakköri foglalkozások, hittan, német, LMHK, sportkör, stb. miatt sokszor a tanulók csak délután négy óra után mehettek haza. De hasonló volt a helyzet Bükkösdön és másutt is.

6. Kétségtelen tény, hogy sok helyen még a szülők közömbössége is kihatott a tanulmányi eredmények alakulására, a tanulók tanulmányi fegyelmére. Meg kell jegyezni azonban, hogy nevelőink körében elterjedt az az egyoldalú vélemény, melyszerint a hibákért elsősorban a tanulók és a szülők felelősek. Ugyanakkor azonban megállapítható, hogy sok ilyen tényezőre hivatkozó nevelőnél a tanulóközösség kialakítása és a tanulmányi fegyelem megszilárdítása érdekében alig történt valami, és a szülők között a pedagógiai propagandát (szülői értekezletek, családlátogatások stb.) nem folytatták kellő mértékben.

A fentiekben csak néhány kérdést érintettem, tanulmányi eredmények elemzésével kapcsolatban. Természetesen a kép nem teljes, és a felsoroltakon kívül még több és iskolánként vizsgálva más-más probléma merülhet fel. Az általam említettek az egész megyére nézve jellemzőek és ezért nevelőinknek, igazgatóinknak, járási és megyei felügyelőinknek a fentieket kiegészítve, helyileg konkrétizálva feltétlenül foglalkozniuk kell ezeknek a hibáknak kiküszöbölésével.

A tanév hátralévő időszakában és a következő tanévben ezért következetes harcot kell folytatnunk egyrészt az iskolai munkában tapasztalható maximalizmus minden megnyilvánulása (tananyagcsökkentő utasítások be nem tartása, tanulók órán és iskolán kívüli túlterhelése, maximális szaktárgyi követelmények, stb.) ellen, másrészt emelni kell a tanórák színvonalát, a tanórákra való alaposabb, lelkiismeretesebb felkészüléssel nagy gondot fordítva az órán alkalmazott, a tanulók életkori sajátosságainak, a tanított anyag kivánalmainak megfelelő módszerekre. Fokozni kell a tanulást elősegítő tényezőket (megfelelő szemléltetés, korrepetálás, egyéni foglalkozás stb.) alkalmazását. A tanórákon, valamint a házi feladatok megfelelő kiválasztásánál nagy gondot kell fordítani a begyakorlásra, a tanulók logikus, önálló gondolkodásra való nevelésére.

Szemelőtt kell tartani, hogy az oktató-nevelő munkában tapasztalható hibák minden tanulót, de különösképpen munkás- és parasztszármazású tanulóinkat sújtják, és ez nagy mértékben veszélyezteteti pártunk osztálypolitikájának érvényesülését iskoláinkban.

Bernics Ferenc.

HOGYAN ALAKÍTOTTAM A TANTESTÜLETET NEVELŐKÖZÖSSÉGGÉ?

(Részletek az MSZT. pályázat díjnyertes dolgozataiból)

I. A közösség kialakulásának alapja a bizalom.

Közben teltek a napok, elérkezett az alakuló értekezlet napja. Az értekezlet levezetését elődömmel, aki a testületben maradt, mint műhelyfőnök, részletesen megbeszéltem.

Első alkalom volt, amikor szemtől-szemben találkoztam a testület tagjaival, akik nagy izgalommal és aggodalommal várták bemutatkozásomat. Én is tele voltam izgalommal, idegességgel; szorongó érzés kerített hatalmába, de esti olvasmányomra gondoltam (Kalinyin: Válogatott beszédek) és ez megnyugtató erőt adott.

A beszámolót, megbeszélésünk szerint — elődöm tartotta meg, én mindössze néhány mondatban üdvözöltem a nevelőket és kértem őket, hogy segítsenek munkámban, mely számomra új és ismeretlen. Elkövettem egy súlyos hibát is: kifejtettem, hogy nem szívesen hagytam ott régi iskolámat, ahol mint beosztott nevelő dolgoztam és nem szívesen jöttem új iskolámba, melynek vezetését felettes szerveink rám bízta. Ez az őszinte, de elég meggondolatlan kijelentés rossz hatást keltett és később is félreértésekre adott alkalmat s egyben szülője lett sok-sok bizalmatlanságnak. Azonnal megállapítottam, hogy súlyos hibát követtem el, de a múltó évek eltüntették a nyomát.

Az értekezleten nem volt hozzászólás, a nevelők tartózkodóak voltak, hűvösek és udvariasak; éreztem a bizalmatlanság légkörét, mely mint hűvös fuvallat állandóan ott lebegett a tanári szobában egész idő alatt, sőt még azután is hosszú időn át.

Helyzetem nagyon nehéz volt, mert a testületben több volt igazgató is volt, köztük elődöm, akinek magatartásától nagyon sok függött. Becsületére váljék; az első pillanattól fogva támogatt.

A testület nagy része idős, tapasztalt tanárokból és mérnökökből állott, én hozzájuk képest tapasztalatlan fiatal voltam és úgy láttam, hogy azok, akik személyemmel kapcsolatban a testület tagjait informálták emberi magatartásomról, nem a legmegnyugtatóbb képet adták. Valahogy úgy képzeltek, működéssel meginog állásuk s viszonylagos nyugalmukat egy nyugtalan, idegesítő korszak váltja fel, folyamatos kérdéssel, megfigyelésekkel és titokzatos feljegyzésekkel. Furcsa és bizonyos mértékig érthetetlen előítélet volt ez részükről, de nem minden alap nélkül. Nem egy vihar rázta meg a fiatal iskolát az elmúlt évek során, amikor avantgárdista diákok kihasználva családi jellegű összeköttetéseiket, nem értve egyet a rossz osztályzatokkal, nyugtalanító akciókat indítottak a testület vagy annak egyes tagjai ellen. S ha ezekkel kapcsolatban a fölöttes szervek nem is tanúsítottak túlzott elfogultságot, de annyi bizalmatlansággal kezelték a testületet és egyes tagjait, hogy ebben a testületben nem épülhetett ki a bizalom.

Ezekben a napokban ismét elolvastam Makarenko: Az új ember kovácsa c. művét és esténként, amikor napi munkám után számvetést készítettem és terveket kovácsoltam, rendszereztem feladataimat.

Következő feladatként a személyem iránti bizalom elnyerését állítottam fel. Elsősorban elődöm megnyerése volt számomra nagyon fontos, nagyon sok függött magatartásától. E mellett a fiatalok és a legtekintélyesebb „öregék” megnyerését tűztem ki elsődleges célul. Hogy kik ezek, már az első napokban megállapíthattam. Ha ez megtörtént — terveztem — kialakítok egy bizalmas kört és a kör kerületét állandóan növelve lassan bevonom ebbe a körbe az egész testületet. Volt azonban egy nagy problémám: hogyan? Erre nem kaptam választ senkitől, de az idő és a türelem segítségemre jött.

Nagy súlyt helyeztem a tanulók megnyerésére is, mert távolabbi célom az iskolai közösség kialakítása volt.

A tanulókról csak annyit, hogy fegyelmük rosszabb volt, mint a hírük. Tiszteletlenség, avantgardizmus, iskolakerülés, órákról való ellógás, késések, laza munkafegyelem, dohányzás a tantermekben, folyosókon, késő esti csavargások, szórakozóhelyek látogatása mind-mind szerepelt a napirendi kérdések között. Az első napokban, hetekben versenyeztek nevelőkkel a személyem iránti bizalmatlanságban.

Teltek a napok, a hetek, de helyzetem nem változott, nem javult. Ha beléptem a tanácskozóra, a nevelők elhallgattak, ha valamit mondtam, javasoltam helyeselték, ha súlyosabb kérdéstről volt szó, amelynél kiállásra volt szükség, hallgattak.

Az idő pedig ment megállás nélkül, én pedig a tények megállapításánál nem sokkal jutottam túl. Hiába kezdeményeztem beszélgetést a nevelőkkel, helyeseltek, bölintottak, igazat adtak s ahogy tehették továbbálltak. Nem vesztettem el a kedvemet, tudtam, hogy a következetes, lelkiismeretes munkának meglesz az eredménye.

Közben a tanulók fegyelme valamit javult, de ebben az általam alkalmazott adminisztratív intézkedéseknek volt elsősorban szerepe, nem az összefogott nevelőtestületi munkának.

A nevelők oktató munkája, már az első hetekben megállapíthattam, kielégítő volt. Egész nap az iskolában tartozkodtam, nagyon sok órát látogattam. Azt is megfigyelhettem, hogy a nevelők munkáját nem a rideg kötelességteljesítés jellemzi. Igaz a lelkesedés nem volt túlzott, nem kezdeményeztek s azt tapasztaltam, hogy velem igyekeznek összedolgozni. Kéréseimet, utasításaimat maradéktalanul végrehajtották, de tovább nem mentek. A tanulókkal való kapcsolatuk változó volt, inkább a bizalmatlanság jellemezte mindkét részről.

Igen jellemző az ifjúságra, hogy néhány hónapi igazgatói működésem után zömével mellém állott. Ez akkor történt, amikor meggyőződtek szándékaim becsületességéről s a kemény kéz mögött mindenütt felbukkanó szeretetről, mely mindenütt megnyilvánult az ifjúság felé, ahol erre lehetőség volt. Ezekben az időkben — később is — nagyon sokat beszélgettem a tanulókkal. Reggel hét órakor már vártam az első beérkezőket s nyolc óráig ismerkedéssel telt el az idő. Nagyon sok tanulónak ismertem meg így családi és tanulmányi kérdéseit és nagyobb fontosnak tartottam, hogy kérdéseiket, ha azok jogosak voltak, azonnal elintézzem. Igyekeztem megfelelően alkalmazni a dicséretet és legigazságosabban a büntetést. Mind-

kettőben igyekeztem következetes lenni és pártatlan. Főleg az utóbbi nyerte meg az ifjúság tetszését.

Amikor felmértem munkaterületemet, a tanulók közül már többet megismertem, megkértem a DISZ-t, hogy hívjon össze taggyűlést. A taggyűlésen én is felszólaltam: egyszerű, keresetlen szavakkal, őszintén beszéltem. Ismertettem velük célkitűzéseimet, megmagyaráztam, hogy mit, hogyan képzeltem el és erősen kihangsúlyoztam, hogy célomat csak akkor érem el, ha az ifjúság is segít, támogat. Szavaimat néma csend követte, majd az idegesítő csendben felállt az iskola egyik hangadó tanulója, párttag, DISZ funkcionárius. Röviden beszélt, de ez a néhány egyszerű mondat szárnyakat adott. Kijelentette, hogy figyelte rövid működésemet, ennek alapján teljes bizalmat nyilvánít személyem és munkám iránt, számíthatok rá.

Az ifjúság mellém állt!

Ez volt az első siker és ez a siker szárnyakat adott.

Az ifjúsággal kapcsolatos nagyobb bajok tehát elmúltak csak az apróbb, mindennapos hibák maradtak meg, de ezek is fogytak a múltó napokkal.

A nevelőkkel kapcsolatban azonban maradt minden a régiben, változatlan. Valahogy úgy nézett ki, hogy lassan kialakulnak az ifjúság közösségének keretei, de a kialakulatlan nevelői közösség nem engedi meg a továbbfejlődést az iskolai közösség felé, hiszen az iskolai közösség alapja a nevelői közösség.

A tanácskozában tehát tovább tartott a hűvös levegő, habár figyelmesebben szemlélve úgy éreztem, hogy az ifjúság magatartása meg gondolkodtatta a testület tagjait is. Inkább éreztem, mint láttam, hogy a fiatalabb nevelők kezdenek feloldódni irántam, de az öregek megnyerése, őszinte megnyerése, távoli vágyalomnak tetszett, viszont a múltó hónapok, hetek egyre jobban sürgettek.

Ezekben az időkben sokszor elkedvetlenedtem, de pontosan ugyanannyiszor vissza is nyertem kedvemet.

Amire nem számítottam, a véletlen sietett segítségemre. A félévi megyei igazgatói értekezleten az Oktatási Osztály vezetőjével szemben megvédtem iskolánk egyik helytelenül megtámadott kiváló nevelőjét.

Az értekezlet végétért, a kellemetlen epizódot elfelejtettem, nem is tulajdonítottam az egésznek különösen nagy jelentőséget.

A tanácskozában azonban a következő nappal megváltozott a légkör. Valami eltűnt s helyébe valami új született. Ezt akkor még csak sejtettem, de az elkövetkező idők megmutatták, hogy új, a jó és eredményes munka légköre született meg a szépen berendezett tanácskozában.

Ez a felszólalás lett az alapja a kölcsönös bizalomnak.

Igaz, eleinte kétkedéssel fogadtam a nevelők magatartásában váratlanul bekövetkezett változást, mert nem voltam tisztában azzal, hogy ez a gyorsszületésű bizalom kinek, vagy minek szól?! Nem értettek-e félre valamit? Nem a hibák védelmezőjét látják-e bennem felszólalásom alapján? Mert ha így van, győzelmem pyrnhusi s többet veszítettem, mint nyertem. Későbbi beszélgetéseink tanácskozában és fehér asztal mellett, meggyőztek arról, hogy az értekezleten tanusított magatartásomat helyesen értékelik s az újonnan született bizalom annak a vezetőnek szól, aki kiáll iskolája és a jól dolgozó nevelői mellett, de nem kívánja elkendőzni a hibákat sem.

Ez volt tehát az a fordulópont, mely meghozta a változások kezdetét. Ha a tanáriba léptem, nem hallgattak el s a már unalomig ismételt igenek és helyeslések után végre jó tanácsokat is kaptam, javaslatokat, egyéni véleményeket és értékes bírálatokat munkámmal kapcsolatban.

S ezek a hasznos tanácsok, javaslatok, bírálatok hozzájárultak, hogy éveken át tartó szívós és következetes munkával iskolánk az oktató-nevelő munka terén mind magasabb és magasabb eredményeket ért el.

Igy tehát megvolt az alap az egymás megismeréséhez. Ők meglátták, hogy a lelkiismeretes, következetes munka mellett, melyet megkövetelek, a becsületes szándékú nevelő számára, ha hibázik is, minden esetben biztosítom a védelmet, számíthat rám. Szándékom tehát nyílt és becsületes.

Közben — most már egészen őszintén — megkezdtem a beszélgetést a nevelőkkel; megismertem családi körülményeiket, nehézségeiket, anyagi helyzetüket, egyezőval mindennapi életüket és segítettem, ha mással nem, egy két jó szóval. Azt tapasztaltam, hogy ez az aranykészlet, mely minden igazgató, minden vezető tarsolyában bőségesen jelen van, csak élni kell vele, s ha jól sáfárkodunk vele, valóban arannyá válik, vagy még annál is nagyobb értékke: bizalomná.

Az ifjúság az elmúlt idők alatt nagyot változott, de azokat a mélyreható hibákat, melyek szinte mindennaposak voltak, nem lehetett máról holnapra eltüntetni, megszüntetni s így előfordult néhány incidens, idősebb tanárok és avantgardista fiatalok között s megállapítva a tanulók helytelen magatartását, érvényt szereztem a nevelői tekintélynek. Ez új volt az iskolában, új és szokatlan, hiszen alig egy éve egy jó családi összeköttetéssel rendelkező tanuló, mert érdeme szerint elégtelent kapott, az iskola egyik legönzettelenebb, legbecsületesebb nevelője ellen intézett koncentrált támadást, igen kényelmetlen és kellemetlen helyzetbe juttatva a nevelőt.

Viszont soha sem feledkeztem meg arról, hogy nemcsak „nevelői igazság” van, hanem igaza lehet a tanulónak is. Nehéz dolog volt, sok munkámba került, míg ennek az igazságnak a jelentőségéről meg tudtam győzni a testület tagjait, de sikerült. Igaz sok tapintatra, körültekintésre volt szükségem, de ez is sikerült.

Az első tanév végére elértem, hogy a nevelők kisebb, nagyobb, ügyesbajos dolgaikkal többé-kevésbé bizalommal fordultak hozzám. Ugyanezt tapasztaltam az ifjúság részéről is.

Az az érzésem, hogy nagyon sok esetben, sok iskolában azért nem alakulhatott ki a nevelői közösség, mert éppen a legalapvetőbb kérdésben, a bizalom kérdésében nem találják meg a helyes utat. Pedig, ha nehéz is, mégis egyszerű: határozottan és következetesen követni a párt által kiszabott utat, erről nem szabad letérni, ebben nem lehet engedményeket tenni, mert ennek a rovására tett engedmények révén született bizalom megbosszulja magát s nemhogy elősegítője, hanem éppen akadályozója lesz a közösség kialakulásának.

Debitzky István.

II. Egységes eljárások kialakítása.

A nevelőközösség kialakításának egyik igen lényeges pontja a nevelők *aktivitásának* és ezen belül az *egységes eljárások* kialakításának kérdése.

Mindkettő igen nehéz feladat. Kialakításukat az iskolavezetés (igazgató, tanulmányi vezető, vezetőtanító, párttitkár és sz. b.-elnök) az alábbiak szerint kísérelte megoldani. A legjobb nevelők óráinak meglátogatása során eleinte olyan dolgokat igyekeztünk megfigyelni, ami az illető kartárs munkáját tette könnyűvé, szebbé, eredményesebbé. A közös megbeszélés után először a párhuzamos osztályokban tanító, illetve rokon-, ugyanazon tárgyakat tanító nevelőket hívtuk meg a kartárs egy következő órájára. Az általunk már előbb tapasztaltak megfigyelésére kértük fel őket. A kartárs munkájában nemcsak a helyes eljárást, hanem azt is figyeljük meg, hogy milyen eszközöket használ, milyen mértékkel mér a felelőseknél, mivel éri el a figyelem és fegyelem fenntartását. Egy-egy óra után nem egyszer mondták a kartársak, hogy ilyen eszközökkel (szemléltetés, érdekesség, színes előadás) ők is tudnának, sőt tudnak így tanítani, azonban hiányoznak az eszközök is! Ekkor rámutattunk ezek megszerzésének, előállításának legegyszerűbb, nem sok munkát és fáradságot igénylő módjára. Ha kellett, azonnal felajánlottam az anyagok beszerzéséhez szükséges anyagi támogatást (SZM pénztár). De nem egyszer felajánlottuk a magunk segítségét is hozzá. Ezzel elértük, hogy a kartársak döntő többségénél megfelelő munkakedv és aktivitás alakult ki, de nem kevesebb eredményt értünk el az eljárások és követelmények egységesítése terén sem. A kartársak egymás iránti megbecsülése, mások komoly munkájának értékelése, az egymástól tanulás mind-mind olyan momentum, amely a fentiek megteremtésének igen lényeges módja. Az *egységes eljárások* kialakításának igen fontos eszköze volt az *osztályok* és *szakmák* munkaközössége. Ezek a 2—5 nevelőből álló kis egységek tagjaik aktivitását állandóan fokozták és a hanyagul, vagy gyengén dolgozó tagok eredményeit is állandóan emelni tudták, mert ezek látták a többi jó, eredményes és így könnyebb munkáját, vagy azért, mert az általunk szervezett csoportos, néha szándékosan meglepetésszerű látogatások alkalmával eredményes munkát mutattak és így önbizalmukat az óra utáni megbeszélésen fokoztuk, vagy pedig a felkészületlenség, vagy eredménytelenség láttán igen szégyeltek magukat a kartársak előtt is és a vezetőség előtt egyaránt. Ez a módszer kényes ugyan és mindig megfelelő körültekintéssel alkalmazandó, különösen fiatalabb, vagy kezdő kartársakkal szemben, de mindig megfelelő eredményre is vezet. A *vezetés gyakorlati bemutatásai* sem kevésbé fontosak az egységes eljárások kialakítására.

Az alsó tagozatban vezetőtanító, a felső tagozatban pedig a tanulmányi vezető és az igazgató is több esetben meghívta a kartársakat az óráira, illetve az alsótagozati vezető órákat tartott minden osztályban kivétel nélkül azokból a tárgyakból, ahol nehézségek mutatkoztak. De az igazgató és tanulmányi vezető is az alsótagozat IV. osztályában, pl. földrajzból tanítási órákat mutattak be, illetve vezettek le. Ezeket aztán gyakorlatban mutatta be mindegyik, hogy milyen eljárásokkal oktat és nevel egyszerre az anyagon keresztül, hogyan lehet az órát érdekessé, élvezetessé tenni és milyen eszközökkel jut el legkönnyebben a várt eredményhez. De mutatták azt is, hogy mit követelnek a tanulóktól és önmaguktól, milyen mértékkel mérnek a tanulók feleletei és a nevelői követelmények felé egyaránt. Hogyan teremtenek igazi egységet a mindennapi élet és a tanult anyag között. Így aztán látták a nevelők, hogy amit követelünk tőlük, azt saját magunktól is megköveteljük, az valóban megvalósítható, akarattal és

kis szorgalommal — és munkánkban megfelelő eredményt hoz. A IV. és V. osztályok közötti nehézségek kiküszöbölésére is szerveztünk tanításokat. Az alsótagozatban az osztályvezetők munkaközössége, a felső tagozatban pedig a szakmai munkaközösségek készítették elő és dolgozták ki közösen a megfelelő eljárásokat. Ezzel egyben azt a kérdést is megoldottuk az alsótagozati nevelők elé, világosan odaállítottuk a felsőtagozati követelményeket oktató- és nevelőmunka terén egyaránt.

A vezetés, párt és szakszervezet együttes munkája: igen fontos tényezőként szerepel az iskola életében. Minden hét végén az elmúlt hét eredményeinek, hibáinak, és a jövő hét feladatainak megbeszélésére a tan. vez., ig., vezetőtanító, párttitkár, sz. b.-elnök összeül. Ezen megbeszélik a vezetők heti munkatervét, tervezett látogatásait, az eへtre tervbevett valamely nevelési problémát, illetve osztályfőnöki óra anyagát. Esetleg a velük együtt végzendő látogatásokat. Úgy gondolom, hogy nemcsak a szakmai vezetés, de a nevelőközösség kialakításának is elengedhetetlen feltétele, hogy a fentiek mindenről, még a legkisebb nehézségről, vagy eredményről, jó vagy kellemetlen hírről tudjanak. Hiszen ők nemcsak segítenek a dolgokat megoldani, hanem mindig a kartársak között lévén, a párttag-nevelők és aktíváik segítségével a legkisebb eredményeket, örömeket, vagy hibákat is továbbítják a kartársak felé és, ha szükséges, a megfelelő irányban mozgósítanak. De ugyanígy az állandó érintkezés folytán a vezetés által észre nem vett, vagy a kartársak által el nem mondott kívánságokat, egyéni sérelmeket, a nevelőmunkát akadályozó esetleges családi körülményeket is elhozzák a vezetés felé és így segítségükkel sok nehéz kérdés oldódik meg. Sok ilyen általuk mozgósított tevékeny tag, a nevelőtestület nagyobb aktivitása, az elért jobb eredmények mind az ő segítségükkel elért jó közösségi munka. Így aztán mindenki segít kijavítani a hibát, örül a sikernek és boldog, ha ő is valamivel gyarapíthatta az iskola jó hírnevét.

A nevelőközösség kialakításának ezenkívül is sok feltétele szabja meg, hogy mennyi idő alatt, milyen közösség alakul ki. Elengedhetetlen feltételek még az őszinte baráti közösség mint alaptényezők, a jól képzett munkaképes tantestület, a közösségben használt nyugodt, világos, kedves, de határozott hangnem, az önfegyelem magas fokának kifejelesztése mozgásban, beszédben, ítéletalkotásban és bírálatban egyaránt.

De nem kevésbé fontos tényező az egymás és vezetők iránti őszinteség, a kertelés nélküli, jóakaratu, segítősándékú vélemény-nyilvánítás. A kezdők és gyengébbek védelme és segítése. Nem tűrhető a gúnyolódás, vagy ijesztgetés sem az oktató-nevelő munka, sem az egyéni magatartás területén. De a pontos példamutatás mindig és mindenben és a kultúralt, korrekt magatartás az iskolai- és magánélet minden területén. Utoljára megemlítem, de mindenképpen első alaptényezőként kell, hogy szerepeljen az állandó-tantestületek kialakításának problémája. Makarenko igen régen hangoztatott alapelve: hogy „Nevelőközösségről és annak kialakításáról csak ott lehet beszélni, ahol a pedagógusok közössége, vagyis a nevelőtestület legalább 5 év óta együtt dolgozik már.” Ha a szovjet pedagógia és vezetés ilyenirányú munkáját az áthelyezéseknél a jövőben az eddigiek-nél alaposabban figyelembeveszik és azt nálunk is megvalósítják, akkor remélhető lesz ezen a téren még jobb eredmény elérése.

Somfai József

Az évvégi ismételések megszervezése az általános iskolában

Nevelőtestületeink és nevelőink minden évben különös gonddal készülnek az évvégi ismételések helyes megszervezésére. Az ismétlés fontosságáról külön nem beszélünk most, hiszen mindegyikünk előtt világos, mit jelent oktató-nevelőmunkánkban. Az ismétlés szerves része oktató-nevelő munkánk egész folyamatának, ettől el nem választható. Beszélünk ismétlésről a tanítási óra keretében, egy-egy elvégzett anyag rész áttekintésekor és év végén, mikor e fontos oktatási tényező alkalmazása mellett éppen az ismételések során derítünk fényt az egész év munkájára, az elért eredményekre és azokra a hibákra, melyeknek pótlása feltétlenül szükséges.

Az évvégi ismételések során látja meg a nevelő egész évi munkáját a gyerek tudásán, de ilyenkor világlik ki a többi tárgyat tanító kartárs tevékenysége is és ilyenkor mérheti le az iskola vezetője átfogóan iskolájában folyó munka eredményességét. Ezt a munkát tehát nem szabad kizárólag év végére hagyni. Az évvégi ismételések jó megszervezése már a *tantestület záróértekezletén* kezdődik, amikor az igazgató közli a nevelőkkel mit fognak a jövő évben tanítani. Felhívja a figyelmet a tanmenetekkel támasztott követelményekre és ehhez szigorúan ragaszkodik is. Különös gonddal tervezze meg minden nevelő az ismétlési órát már jóelőre. Gondoljon arra, milyen címet fog adni ennek, vagy annak az ismétlési résznek. Gyűjtse össze a szemléltető eszközöket és írja be tanmenetének szemléltetési rovatába. A nyári szünet idején bőven kínálkozik erre alkalom. Ha a nevelő hasznosan tölti el az iskolában ügyeletes szolgálatát, a szünetben majdnem készen is lehet ezzel a munkával. Hiba az, ha a szünet utolsó napjaiban akarják a nevelők tanmeneteiket elkészíteni. Az igazgató, vagy helyettese a nyár folyamán többször érdeklődhet, megnézheti a készülő munkát, segítséget nyújthat az ügyeletes szolgálatát ilyképpen betöltő kartársnak. Ha a *tanmenetben* jó az ismétlési órák elosztása, megnevezése, akkor nem következhet be kapkodás az év végén. Ez tehát az első lépés.

A következőkben a közösség erejét a nevelőtestület kollektíváját kell igénybevenni. Az ismételések során követendő eljárásokat, módszereket tudatosítjuk, ezzel nevelőinket biztosabb alapra helyezzük és kialakítjuk, megszerezük a közös eljárási lehetőségeket. Erre alkalmas az *osztályfőnöki és szakmai munkaközösség*. Negyedévenkénti értekezleteiken tűzzék ki napirendi pontként az óratispusok megbeszélését. Igen jó alkalom nyílik ilyenkor arra, hogy a legtájékozottabb nevelő, vagy nevelők közkinccsé tegyék tudásukat, tapasztalataikat, melyek az ismétlési órákkal kapcsolatosak. Itt szerepelhet az ismétlési órákra való előkészület, a szemléltetőeszközök összegyűjtésének módja, a kínáló lehetőségek az új szemléltetőeszközök készítése, alkalmazása, stb. Foglalkozhatunk ilyenkor a koncentrációs lehetőségekkel is. Ez különösen fontos az év végén. A vázlatírás technikája, jól bevált vázlatok felolvasása, megtárgyalása is szóba kerülhet. Foglalkozhatnak az ismételőóra felépítésével, az órán használatos módszerekkel is. Kiragadhatnak az egész órából egy részt, például a feleltetés mikéntjét, vagy a házfeladat kérdését.

A változatosság és sokrétűség lehetőségei tehát biztosítva vannak. Ügyeljünk arra ezeken az értekezleteken, hogy a kérdéseiket úgy tárgyal-

juk meg, hogy azok általános érvényűek legyenek, érdekelje a szakosokat és nemszakosokat egyaránt.

Ha jól előkészítettük ezt, tapasztalni fogjuk, hogy ezeknek a megbeszéléseknek egyenes folytatása lesz az, hogy a *módszertani munkaközösségek* saját szaktárgyukra vonatkoztatva továbbmélyítik a hallottakat. A nyelvszakosok saját területükről, a biológusok megint az őket érdeklő kérdésekről, az alsótagozatiak az ő problémáikról tárgyalnak majd. Így hát bekapcsoltuk az osztályfőnöki munkaközösség mellett a módszertani munkaközösségeket is, végeredményben az egész nevelőtestületet. Az igazgató és az igazgatóhelyettes még a legjobb akarat mellett sem tud az összes ilyen beszélgetésen résztvenni, de rövid jegyzőkönyveik alapján, melyek csak a legfontosabb dolgokat tartalmazzák, értesülhet a határozatokról és helyeselheti, vagy kiegészítheti tanácsaival. Ellenőrző munkája során ezek szerint végzi értékelő munkáját. A kölcsönös hospitálások a nevelők részéről szintén erre épülhetnek.

Miután az ismétlőórák elméleti megalapozása így megtörtént, sor kerül a gyakorlatban való kivitelezésre is. Ez *bemutató tanítások* során történik meg. Itt általában vagy a legképzettebb nevelőt kérjük meg, vagy látogatásaink során szerzett tapasztalatok alapján olyan nevelőt, akinél még pótolnivalók akadnak. Ezzel a módszerrel mindig helyénvaló bírálatot alakítunk ki, lesz problémájuk a nevelőknek és segítünk végeredményben annak a kartársnak is, akinél apróbb hibák mutatkoztak, mert rákényszerítjük arra, hogy a bemutató tanításra készüljön és sok irányban tájékozódjék.

A bemutató tanítások után mindig tartunk megbeszélést! Sok részletkérdést vehetnek fel ilyenkor a nevelők s ezek újabb lehetőségek ahhoz, hogy az ismétlési órák problémáival foglalkozunk. A bemutató tanításokon az összes nevelő megjelenését kívánjuk meg. Ez a közös munkának, közös eljárásoknak alapja, de ez a megbecsülés jele is egymás munkája, törekvései iránt.

Igen fontos szerepet kap az évvégi ismétlések során az utolsó óra, az *összefoglaló óra*. Általában kevesebb jelentőséget tulajdonítanak ennek az órának, mint amennyit megérdemel. Erre az órára is vázlattal, mégpedig alaposan átgondolt vázlattal kell készülni. Az egész évi munka rendszerbefoglalása, áttekintése szerepel itt. Az elnökök kijelölése is fontos. Amennyiben lehetséges, osszuk be elnöknek azt a nevelőt, aki a következő évben azt az osztályt, vagy tárgyat fogja tanítani. A rokonszakosok beosztása ilyenkor követelmény.

Az évvégi ismétléshez sok segítséget kapnak még a leírt lehetőségeken kívül nevelőink a *szakkörűktől*, a különböző, folyóiratokból, a témával kapcsolatos előadások során és más iskolák tapasztalatai nyomán. Lényeges az, hogy nevelőink elfogadják és használják is az így szerzett tapasztalatokat. Eredményeikről, hiányaikról beszéljenek a nevelőtestületen belül, őszintén, a segítségkérés, vagy nyújtás természetes hangján.

Bevezetőben említettem, hogy az évvégi ismétlések jó megalapozása már rég elkezdődött ott, ahol az iskola munkaterve és a nevelők tanmenetei így készültek. A közös eljárások fontosságáról az ismétlési órák megszervezésénél sem szabad megfeledkezni. Még egy negyedévünk van vissza a tanév befejeztéig. Még most is érdemes a nálunk jól bevált eljárást megvalósítani, az eredményesebb évvégi munka érdekében. *Krivának Vilmos.*

Pályaválasztás és politechnikai képzés az általános gimnáziumban

Az általános gimnáziumok az elmúlt tanévekben általában azt a célkitűzést tették magukévá, hogy egyetlen feladatuk az utánpótlás biztosítása az egyetemek és főiskolák számára. Ez a meggyőződés rögződött bele a szülőkbe és a tanulóba is, akik az érettségi bizonyítványt belépőjegynek tekintették az egyetemekre. Az általános gimnáziumok feladata azonban nem csupán az, hogy az egyetemekre és főiskolákra készítsék elő leendő felsőkádereinket, hanem legelsőrendűbb céljuk, hogy megadják azt az általános műveltséget, amely minden munkaterületen értékesebbé teszi az egyént, mint a közösség tagját.

Feltétlenül helyes az az alapgondolat, hogy az érettségizettek magasabb műveltsége kell, hogy hozzájáruljon a termelékenység fokozásához, főleg a fizikai munka területén. Az érettségizettek szakmunkássá képzése jó mederben indult meg az elmúlt év folyamán. Sokan az érettségizett fiatalok közül máris igen megkedvelték a komoly szakértelmet igénylő fizikai munkát, amelynek végzése közben saját, gimnáziumban szerzett műveltségüket is értékesíteni tudják. Természetesen nagyon kívánatos a fizikai munka iránti kedv további fokozása, az attól való húzódozás és idegenkedés kiirtása. Az érettségizetteknek a termelőmunkába való állítására feltétlenül szükség is van. Kormányzatunk a nehéziparral együtt a mezőgazdaság és a közszükségleti cikkek termelő könnyűipar fellendítését, az életszínvonal emelését tűzte célul elének. Vitathatatlan, hogy a fellendülés útját a termelékenység fokozása egyengeti. Ahhoz sem fér kétség, hogy a legkorszerűbb technikával felszerelt ipari üzemek és mezőgazdaságok vezetése és működtetése magasabb kultúrával és szaktudással rendelkező káderek képzését teszi szükségessé. A Szovjetunió — hasonló okoknál fogva — a középfokú oktatás kötelezővé tételének útján jár akkor, amikor azt a nagyvárosokban és ipari centrumokban már be is vezette. Mi még nem tartunk itt, de a Szovjetunió példája nekünk a holnap távlatait mutatja meg. Nálunk az általános gimnázium az a középiskola-típus, amelynek tanterve kimondottan a tudományok alapjainak elsajátítását, a magasabb általános műveltség biztosítását tűzi ki célul, amely legjobban megközelíti a Szovjetunió tizosztályos iskolája felső tagozatának jellegét, és így okvetlenül alkalmas a fenti célokra.

Komoly feladatok várnak az általános gimnáziumra céljának kiszélesedésével. Az általános politechnikai oktatásra való áttérés előkészítésével, a tudományok iparban és mezőgazdaságban való alkalmazásának megmutatásával, az oktatásnak az élettel való összekapcsolásával, a párt és a kormány ipari és mezőgazdasági politikájának, valamint népgazdaságunk jelenlegi helyzetének és konkrét feladatainak megismertetésével az eddiginél sokkal alaposabban kell előkészítenie tanulóit a termelőmunkába való bekapcsolódásra.

A nevelés mindennapi aprómunkát igénylő, nehéz feladatának teljesítése mellett igen nagy gondot kell fordítani a gimnáziumnak a szülők nevelésére, felfogásuk formálására is, hogy felszámolja a társadalomban még kétségkívül fellelhető kispolgári szemlélet maradványait, főképpen pedig azt, hogy érettségizett gyermekeik részére kizárólag értelmiségi munkát

képzelnék el, és a fizikai munka gondolatával — még ha igényes szakmunkáról van is szó — még nem barátokoztak meg.

A szakközépkáderképzés mellett a gimnáziumokban érettségizetteknek a termelőmunkába való beállítása érdekében feltétlenül megoldandó a szakmunkásképzés szervezett végrehajtása is. Az üzemekben történtek már kísérletek arra, hogy érettségizetteket azonnal gép mellé állítva, egy-egy jó szakmunkás vezetésével képezzenek át szakmunkásokká. Ezek elszört kísérletek és tapasztalati eredmény még nem áll rendelkezésre. A politéchnikai oktatás jelenlegi, még alacsony szintje mellett nem valószínű, hogy ez a megoldás kielégítene. Az érettségizettek számára alapos, jól szervezett tanfolyamok szükségesek, amelyeknek keretében gyakorlati oktatás mellett a szükséges szakmai ismereteket is megkapják, hogy valóban jó szakemberekké váljanak.

Az általános gimnáziumokban a jelenlegi időszakban az erkölcsi nevelésnek döntő jelentősége van. A nevelőknek a felvilágosító munkát össze kell kötniük az ifjúság, s ugyanakkor a szülők hazafias nevelésével és a munkára nevelés tágabb, helyesebb értelmezésével. Fejlesztienők kell ifjúságunkban az áldozatvállalás, a helytállás szellemét, a tettekben, a magatartásban megnyilvánuló hazaszeretetet. A gimnáziumok nevelőinek el kell érniük, hogy ifjúságunk megértse: a termelő munkában rejlő nagyszerű alkotó lehetőségek éppen a magasabb általános műveltség birtokában bontakozhatnak ki; az egészséges cselekvési vágy a termelőmunkában elégűlhet ki a legközvetlenebbül.

Tanulóinknak betekintést kell nyerniük a termelés fő ágaiba és a technológiába, hiszen nagyobb részük mint érettségizett munkás közvetlenül fog bekapcsolódni a termelésbe. Az egyes tanintézetek kebelében működő fizikai, kémiai és biológiai szakkörök tagjait fokozottabban be kell kapcsolni a szertárfejlesztési munkába. Kisebb javításokat, festési munkákat kizárólag a tanulók végezzék, és ilyen vonatkozásban is fel kell venni a közvetlen kapcsolatot egy-egy helyi üzemmel, intézménnyel, természetesen elsősorban — amennyiben lehetőség van rá — a patronáló vállalattal, üzemmel. Az oktatófilmeknek nagy szerepe van abban, hogy a fizikai munkát a tanulókkal egyre inkább megszerettessük. A szemléltető képek, táblák és eszközök készítése olyan nagy mértékben, amennyire csak lehetséges, a tanulók által történjék szaktanári irányítással. Nagyon időszerű volna az iskolaműhelyeknek minden iskolában való felállítása. Ezekben szerezhetik meg a tanulók a készséget a különböző munkaeszközök kezelésére. A tanműhelyek létesítéséhez szerszámkészlet és intézményes anyagellátás társadalmi úton legfeljebb termelő üzemek segítségével lenne lehetséges. Mindez a gimnáziumokban még ugyancsak fejlesztésre szoruló politéchnikai képzés keretébe tartozik.

A fizikai munka megbecsülésére, megszerettetésére található helyes kezdeményezések a legtöbb iskolában, de ezen a téren még sok a teendő. A munkára való nevelés inkább csak elméletben folyt. Kimondottan fizikai munkát tanulóink nem igen végeztek. Ez a politéchnikai képzés feladata kell, hogy legyen. Meg kell és meg is lehet javítani a gimnáziumban a politéchnikai képzést és a szoros kapcsolatot üzemekkel, termelőszövetkezetekkel, technikumokkal. A politéchnikai oktatás elmélyítését és a fizikai munka megbecsülését szolgáljuk azzal is, hogy kihasználjuk a helyi lehető-

ségeket a termelés technikájának megismerésére. Ezt a feladatot a tervszerű és szervezett üzemlátogatások útján valósíthatjuk meg.

Minden remény megvan arra, hogy érettségizett tanulóink jól megállják helyüket a termelőmunka legkülönbözőbb területein. Már az elmúlt tanévben érettségizett tanulóinkról is vannak ilyen szempontból kedvező tapasztalatok. Köves László, a Kohó- és Gépipari Minisztérium oktatási főosztályának vezetője írja, hogy 1954. szeptemberétől folyamatosan 200 érettségizett fiatalat szerződtettek a tárca területén esztergályos, műszerész, kohász-laboráns, marós, üvegtechnikus, galvanizáló szakmában. Általános tapasztalatuk ellenőrzéseik során, hogy az érettségizettek igen jól megállják helyüket. Először idegenkedtek az ipari szakmunkáktól, de pár hét alatt legyűrték a nehézségeket és egyre érdeklődőbbek lettek a szakmák iránt. Az üzemek vezetőinek általános véleménye szerint is igen jól végzik munkájukat.

Az Egyesült Izzóban Bíró János elvtárs, üvegtechnikus művezető, 10 ipari tanuló oktatója azt kérte, hogy jövőben is csak érettségizett ipari tanulókat szerződtessenek üvegtechnikusnak, mert így a szakma színvonalának emelése biztosítva lesz. Magasabb iskolai képzettségük folytán a komplikáltabb szakmai kérdéseket könnyebben megértik; ezért célszerű a jövőben kiszélesíteni az érettségizettek ipari tanuló iskoláztatását.

Az Autóvillamosági Felszerelésgyárban 40 érettségizett elektromos-műszerész tanuló dolgozik. Itt az oktató elvtársak azt mondták: vállalatuk szakmunkás-utánpótlását nagy mértékben elősegíti, hogy a 40 érettségizett fiatalat megkapták. Véleményük szerint helyes lenne, ha a jövőben is így oldanák meg a szakmunkás-szükséglet biztosítását.

A Mérőműszerek Gyárában leszereződött érettségizett elektro-műszerész ipari tanulók egyöntetűen úgy vélekednek, hogy nagyon megszerették a szakmát, és az 500 forinttal, amit kapnak mint tanulók, nagyon meg vannak elégedve. Igen nagy igyekezettel dolgoznak, mert megígérték nekik, hogy rövidesen teljesítménybérben fognak dolgozni, és akkor a 800 forintot is megkereshetik, — mint ipari tanulók.

A Villamosgép- és Kábelgyárban Székely György gépészmérnök azt mondta, hogy a 12 érettségizett esztergályos ipari tanuló 4 hónap alatt sokkal nagyobb szakmai fejlődést ért el, mint a nem érettségizett ipari tanulók egy év alatt.

Természetesen ezeken a kétségtelen bizonyítékokon kívül is vitathatatlan, hogy az érettségi nagy értéket jelent minden vonatkozásban; mennyivel más egy magas műveltségű ember munkája, sőt magatartása is. De tisztán kell látnunk, hogy csak az eszmei értékek hangoztatásával nem fogjuk tudni kielégítően megoldani az érettségizettek elhelyezkedésének kérdését. A szülők kézzelfogható előnyöket óhajtanak kapni az érettségi bizonyítványtól, nemkülönben a tanulók maguk is, még akkor is, ha az érdekelt nem kerül egyetemre. A rövidített szakmunkásképzés kétségtelenül ilyen előny.

Az általános műveltséget nyújtó gimnáziumban a politechnikai oktatáson olyan oktatást kell érteni, amely a tudományok alapjainak tanításával kapcsolatosan a tanulókat megismerteti a tudományoknak az iparban és a mezőgazdaságban történő alkalmazásával és felhasználásával. A politechnikai képzés révén fogalmat szereznek a tanulók a korszerű termelésről, annak lényeges összetevőiről, a fontosabb gépekről, az energetikáról, a

gyártás technológiájáról és a termelés megszervezéséről. Azonkívül bizonyos jártasságokra és készségekre tesznek szert, melyek jövőben gyakorlati tevékenységükben szükségesegek lehetnek.

A politechnikai képzés minden iskolában komoly fejlesztésre, tökéletesítésre szorul. Vannak már szép számmal iskolák, ahol az oktatásnak ezt a területét központi kérdésnek tekintve, értékes kezdeményezéseket és általában jó irányban fejlődő munkát tapasztalhatunk. A pécsi Nagy Lajos gimnázium tanárai már évek óta igyekeznek fejleszteni a politechnikai képzést. Ebben az iskolában az egyes jól működő *szakkörök munkájának keretében* van alkalmuk a tanulóknak ilyenirányú képzettséget szerezni. Különösen jól működik az iskola fizikai-technikai szakköre, mely külön műhellyel rendelkezik, de működését a fizikai laboratóriumban is végzi. Ez a szakkör egyenesen a politechnikai képzést van hivatva elősegíteni és jelszóul Lenin tanítását vallja magáénak: „Csak az nevezhető igazán művelt embernek, aki látott már elektromos erőtelepet, ismeri a közhasznú ipari foglalkozások egyszerűbb munkafogásait, szerszámait”. A szakköri tagok megismerkedtek a közhasználatban szereplő fémek: vas, réz, alumínium megmunkálásával. Megtanulták a reszelő, fűrész, vágó, fúró, menetvágó, köszörülő használatát. Ugyanakkor a gyakorlati eljárások elméleti alapját is figyelemmel kísérik (fémek szerkezete, kohézió, stb.). Az elektromos iparral kapcsolatban megismerték a különböző vezetékeket, szigetelőket, foglalatokat, kapcsolókat, biztosítékokat és egyéb szerelési anyagokat. Tanulmányozták az óriási iskolaépület házi-világítási hálózatát, egész vilamosberendezését, annak hibáit és javításának módjait. A szakkör tagjai más tanulók bevonásával szerelték fel a hatalmas kiterjedésű hangosbeszélő-hálózatot. A szakkör tagjai gondozzák az iskola 100 wattos erősítő berendezését, az egész hálózatot és ők végzik a közvetítéseket is. A szakkör arra is módot ad, hogy a tanulók az otthonukban előforduló apróbb szereléseket is el tudják végezni (lyukas edények javítása, forrasztások, kések élesítése, vízvezeteki hibák javítása stb.).

A fizikai szakkör a folyó tanév elején egy *hibajavító brigádot szervezett*, melynek működési területe az iskolával kapcsolatos diákotthon lett. Ez a szerelőbrigád külön műhelyt állított fel és rendezett be a kollégiumban. A felszerelés és szerszámkészlet beszerzése céljából a diákotthon ifjúsága nagyarányú hulladékgyűjtést végzett (főként papírt gyűjtöttek) és az így szerzett pénzből kalapácsokat, fűrészeket, fogókat, csavarhúzókat, vésőket, reszelőket, fúrókat és satut vásárolt. Szakmai irányító Madari Lajos diákotthoni nevelő, aki egyben a gimnázium fizika-szakos tanára. Ez a szerelő brigád mindennemű javítást végzett a kollégiumban a villanszerelés-től a lakatos és asztalos munkáig. Eddigi munkájuk mintegy 3000 Ft értékű. Ennyit takarítottak meg a diákotthon számára.

A politechnikai képzés fontos feladata a *szemléltető eszközöknek a tanulók által való készíttetése*. A Nagy Lajos gimnázium történelmi és földrajzi szertárának egyre jobban elhasználódó anyagát sikerült a folyó tanévben a tanulók nagyarányú megmozgatásával pótolni. Nemcsak a földrajz, hanem a történelem tanításának is nélkülözhetetlen szemléltető segédeszköze a falitérkép. Az elavult és tönkrement térképeket pótolni kellett, annyival is inkább, mert ezeknek a tárgyaknak a tanítása egyre nagyobb jelentőségű lett. A történelem és földrajzszakos tanárok, Virág István irányításával a tanulókkal szinte versenyszerűen rajzoltatnak történelmi és

földrajzi térképeket. Eddig 41 db, átlagban 70x55 cm. méretű történelmi és földrajzi térkép készült el (főként a téli szünet alatt). A pécsi Bőrgyártól kapott hulladékfaanyagokból készítették a kereteket a tanulók. Egyik-másik térkép pontosságban, színezésének izlésességében vetekszik a nyomtatott falitérképekkel. Ezeket a térképeket a tantermekben, mint állandó szemléltető eszközöket, kifüggesztik. A munka tovább folyik, még mintegy 30 db 80x60 cm-es nagyságú térkép készül, (természetesen teljesen költségmentesen) a tanulók munkájaképpen. Jelenleg készül falemezből egy 180x120 cm. nagyságú szétszedhető politikai és közlekedési Európa-térkép. Tervbe vették a Duna-medence szétszedhető geológiai térképének készítését is: A térképek rajzolása közben feltétlenül fejlődik a dolgozó tanuló formaérzeke, szilárdul a topográfiai tudása, kifejlődik rajzkészsége, kezűgyessége és izlése, és megszereti a két kezével végzett munkát.

A biológia tanításában a *kirándulások* is felhasználhatók a politéchnikai képzésre. A főiskola növényteni intézetének, üvegházainak, kertészetének meglátogatása, a pécsi Baromfikeltető megtekintése igen hasznos volt. A biológiai szakkör tervbe vette az üszögi Állami Gazdaság meglátogatását. Természetesen az ilyenfajta látogatás nem csupán a szakköri tagok, hanem az egyes osztályok részére is megrendezendő. A szakkör tagjai oltási, szemzési és párosítási kísérleteket végeztek. Rajzot készítettek a korszerű trágyatelepről, valamint táblázatot a növények (pl. bab, árpa) növekedéséről. Az iskolai élősarok felújítása alkalmával szükség volt ládák készítésére és egyéb fizikai munkákra is. Folyamatban van az *iskolai gyakorlókert* megszerzése, amely lehetővé teszi, hogy a tanulók a legfontosabb mezőgazdasági munkákat, a kertészkedést is megtanulják.

A biológia tanítása során nemcsak a szakkör tagjai vették ki részüket a politéchnikai képzést jelentő foglalkozásokból, hanem sok más tanuló is. Megtörtént ugyanis a biológiai szertárnak a korszerű oktatás igényeit kielégítő átrendezése és fejlesztése. Sok hasznos munkát végeztek el a tanulók által, hogy a tönkrement vagy sérült készítményeket kijavították, felújították, számos szemléltető képet kasíroztak és léckeretre feszítettek. A politéchnikai képzés megvalósítása terén a *kémia tanítása* igen fontos szerepet tölt be. A kémiai termelés, a vegyi-ipar ma már hazánk népgazdaságának alapvetően fontos része, mélyen belenyúlik az ipar és a mezőgazdaság legkülönbözőbb ágazataiba, nagyjelentőségű a honvédelemben és egészségvédelemben egyaránt. Éppen ezért a kémia tanításában a politéchnikai képzésnek széles lehetőséget kell biztosítanunk. Itt is igen fontos, hogy az elméletet a gyakorlattal a legszorosabb egységben tanítsuk, mert csak így érhetjük el, hogy érettségiző ifjúságunk megismerkedve a kémiai jellegű foglalkozásokkal, könnyen eligazodik a kémiai termelés különböző fajtáiban, és ha képességei ebben az irányban vezetik, megfelelően választ pályát és így válik a társadalom hasznos tagjává. A tanulóknak meg kell ismerkedniük azokkal a gyártási eljárásokkal, melyek a népgazdaság fejlesztésének alapjait jelentik és amelyeknek céljuk a népgazdaság kemizálása. Meg kell tanítanunk a vegyi-ipar nagyfontosságú technológiai folyamatait. Foglalkoznunk kell a használatos nyersanyagokkal, azok előkészítésével, az új anyag előállításával, a gyártási termékek szétválsztásával, tisztításával, felhasználásával, a népgazdaságban betöltött szerepükkel. Utalnunk kell a legfontosabb gyártási alapelvekre: a gazdaságosság, folya-

matos termelés, az ellenáram, hőcserélés, mechanizálás, automatizálás stb. elvére.

A technológiai ismeretek tanításában rendkívül fontos szerepe van a *modell-kísérleteknek*, hiszen a nagyipari gyártási folyamatot is a modell-kísérlet alapjául szolgáló kémiai reakció határozza meg. Másrészt a modell-kísérlet elősegíti, hogy a tanulók megértsék a technológiai folyamatok kezdetét, szakaszokra bontását, bizonyos gyártási alapelvek alkalmazását. A Nagy Lajos gimnáziumban a kémia tanítása területén Simor Ferenc, a kiváló kémiatanár munkájának eredményeképpen jelentős az előrehaladás a modellkísérletezésben. Ebben az iskolában a kémia tanárai már számos nagyipari eljárás alapelveit tudják modellekkel bemutatni (ólomkamras és kontakt kénsavgyártás, ammoniaszintézis, salétromsav-gyártás, sósavgyártás ellenárammal, higanykatódos lúgkögyártás, víz, fa, kőszén lepárlása). Ezeknek a készülékeknek különös értéke az, hogy külön állványzatra vannak szerelve és így bármikor üzembe helyezhetők. A politechnikai képzés elve érvényesült abban, hogy ezek a készülékek Simor Ferenc irányítása mellett a szakköri tagok munkái. A tagok elkészítették a készülékek nagyméretű fali ábráit is abból a célból, hogy a gyártási eljárások a tanulók által bármikor felidézhetők legyenek. Egyébként a tanulók munkájának igénybevételével állandóan folyamatban van az egyes nagyipari előállítások fali ábráinak készítése is. A politechnikai oktatás a kémia órákon az osztályok valamennyi tanulójának bevonásával is folyik, amikor a gyakorlati készségekre való nevelés céljából mindig más és más tanulók kapcsolódnak be a kísérletek előkészítésébe és a bemutatásnál való segédkezésbe és még ennél is jobban a tanulókísérleti órákon. A szakkör tagjainak közreműködésével lehetővé vált ugyanis, hogy minden 3—4 tanulóra jusson egy-egy tanulókísérleti eszköz. Ezeket az eszközöket (eddig már mintegy tízféle van az iskola birtokában) maguk a tanulók készítették és ez a munka még ma is folyik. A politechnikai oktatás igen komoly segítői az *üzemlátogatások*. Ezeknek elsőrendű céljuk az elmélet és a termelés gyakorlatának összekötése. Az üzemlátogatás valóban nevelő értékűvé válásához biztosítani kell a tökéletes elméleti alapot. Az üzemekben tapasztaltak az elmélet alaposabb megértését, az elmélet gyakorlati felhasználását segítik elő, emellett kialakítják tanulóinkban a technológiai és a termelés szervezésére vonatkozó és a politechnikai oktatás céljának megfelelő alapfogalmakat. Nem akármilyen üzem és bármely időben való látogatás felel meg a politechnikai képzés céljának. Nem helyes az üzemlátogatásnak az a régi gyakorlata, hogy „ha már X városban leszünk, megnézünk minden látnivalót a múzeumtól a fürdőig, természetesen a helybeli gyárat sem hagyhatjuk ki.” Így kellő megokolás, értelem, rendszer és kellő szervezés s természetesen eredmény nélkül nézték végig az üzemet, a pincétől a padlásig. A politechnikai oktatás csakis azokat az üzemlátogatásokat értékesítheti, használhatja eredményesen, amelyek igen komoly módszertani követelményeket teljesítenek: az üzemlátogatást úgy kell tekintenünk, mint a legérdekesebb, legeredményesebb demonstrációs eszközök egyikét. Alkalmaznunk kell tehát mindazokat a módszertani elveket, amelyek a demonstrációkra érvényesek.

Az üzemlátogatáson megfigyelhető tudnivalókat gondosan elő kell készíteni. Tanulóinknak előzetesen meg kell adnunk azt a biztos alapot, amelynek birtokában a látottakat, tapasztaltakat megérthetik, s azokat a

továbbhaladáshoz fel tudják használni. Éppen ezért a tananyagban való előrehaladás ütemét és az üzemlátogatás idejét gondosan össze kell hangolni.

A tanulságos, jó demonstráció és egyben a szakmunkavégzés megkedveltetésének egyik alapelve: megteremteni a lehetőséget arra, hogy a bemutatandó tárgyat, kísérletet, munkafolyamatot minden tanuló jól lássa és a hozzávaló magyarázatot jól hallja. Ezért a látogatáskor 10—15-ös csoportokat alkotva haladjunk át tanulóinkkal a meglátogatott üzemben. Így a tanulók a sokszor túlszűk járatokon, a gépek zúgása közben is jól hallják a vezető magyarázatát és jól látják a bemutatott termelési folyamat egyes részleteit.

Kívánatos volna, hogy a látogatásokra kijelölt üzemekben legyen az üzemlátogatásoknak olyan felelőse, aki nemcsak az üzem működésével, hanem az üzemlátogatások helyes módszerével is tisztában van. Ez az igény nyilvánvalóan csak egy későbbi, remélhetőleg nem is nagyon távoli jövőben nyerhet kielégítést. Addig a szaktanár az, akinek egy-egy üzemlátogatás kiválasztását, előkészítését, a gyár részéről kijelölt vezetők instruálását el kell végeznie.

A demonstrációk metodikájának egy másik alapelve az, hogy a megfigyelt jelenségeket, a látottakat foglaljuk össze, rendszerezve dolgozzuk fel, s ezzel a további tárgyalásnak kellő alapot biztosítunk. Ez az, amit a legkevésbé sem hagyhatunk el. Jól bevált gyakorlat, a résztvevőktől írásos beszámoló kérése. Ilyenkor érvényesüljön a lényeg kiemelése mellett a szocialista szempont, a munka értékelése, becslése és igyekezzünk kifejezésre juttatni azt a lelkesedést, melyet a fizikai alkotó munka megmutatása alkalmával keltenünk kell tanítványainkban. Természetesen ez az értékelés egyben igen jó tanulságot szolgáltat a nevelő számára is: mi az, amit tanulói megértettek, megtanultak, amin okultak az üzemlátogatás során és mi az, aminek megértésére, megfigyelésére a többségnek nem nyílt alkalma.

Nem helyes, ha az üzemlátogatások során mindjárt legnagyobb gyárainkat kívánjuk tanulóinknak bemutatni. Tanulóink csak elbódulnak a látnivalók tömegétől. Tartsunk ebben is fokozatosságot. Kis üzemek, egyszerű gépek, eljárások megismerésén keresztül juthatunk el a bonyolultabb üzemek meglátogatásáig. Meg lehet látogatni akár egy vasútállomást is vonatszüneti időben: tapasztalatot szerezni a forgalmi iroda és a blokkházak, fűtőházak eszközeiről. Engedélyt lehetne kapni például egy tehervonat fogadásával és továbbításával kapcsolatos munkák megfigyelésére. Bizonyára akadna olyan tanuló, aki egy ilyen munkaterületen végzendő munkára kedvet kapna. Autójavító vállalatoknál vagy gépállomásoknál szétszedett különböző motorokat, javító gépeket, esztergákat figyeltethetünk meg és részletesen tanulmányoztathatunk. A tanulókat az ilyesmi nagyon érdeklik. Érdekes tanulságokkal szolgálhat egy mozi gépházának megtekintése is. Sok fontos technológiai alapvetet lehet így megismertetni, s ezek után sorra kerülhet a nagyobb üzem megtekintése. Lehetőség szerint fel kell jutnunk a nagyfokban automatizált üzemek megtekintéséig.

El kell jutnunk azonban a nagyobb üzemek, bányák, állami nagygyárak megtekintéséig azért is, mert csak így nyújthatunk tanulóink számára a társadalom munkájába, az egyes munkafolyamatok összefüggésébe betekintést. Rá kell irányítanunk a figyelmet elsősorban a gyáron belüli

munkamegosztásra, a gyár működésének szervezésére, majd népgazdaságunkban elfoglalt helyére és szerepére, s így szemléletes formában megismertetjük tanulóinkat az üzemek közötti munkamegosztás kérdésével is. A termelés szervezetének, szervezésének áttekintő képét kell tehát tanulóinkban kialakítanunk. Ha ezt a kérdést kellően megfontoljuk, láthatjuk, hogy kimeríthetetlen nevelési lehetőségek jutnak birtokunkba. Felébreszthetjük a szeretetet a társadalmi termelésben dolgozók iránt és az általuk végzett fizikai munka iránt is, és így irányíthatjuk tanulóinkat olyan életpályák felé, amelyektől eddig idegenkedtek.

Meg kell említenünk, hogy az *oktatófilmek* bizonyos mértékben jól helyettesíthetik az üzemek meglátogatását. A film a maga különleges eszközeivel olyan munkafolyamatot is meg tud mutatni, amit az üzemben, a helyszínen meg nem figyelhetünk. Megmutatja pl., hogy mi megy végbe a géporiások, tartályok belsejében. Ráirányítják a figyelmet a lényegre. Az oktatófilmek a politechnikai oktatás nézőpontjából valóban nagy értékűek. De a film sem képes mindenre. Így nem tudja érzékeltetni kellően az arányokat, hiszen ugyanazon a vásznon ugyanakkora helyet foglal el egyszer egy kis fogaskerék, máskor pedig az egész vaskohó. Nem ismertethet meg eléggé az anyagokkal, csak a formáját láthatjuk, de az anyag színét, keménységét, szagát, fényét, tapintását nem észlelhetjük. Egyes munkafolyamatoknál, tárgyakkal nem időzhetünk tovább, mint amennyit a pergő film megenged. A filmoktatás okvetlenül kiegészítésre szorul, illetve kiegészítésül szolgál. A fizikai munka megkívántatására nem használható olyan sikerrel, mint a személyes tapasztalás.

Jól felhasználhatók a politechnikai képzés kiegészítése céljából a *könyvekben, folyóiratokban megjelenő cikkek*, különösen azok, amelyek gazdag képanyaggal rendelkeznek. Az Élet és Tudományban, ebben a tanulók által annyira kedvelt folyóiratban sok olyan közlemény jelenik meg, amelyek az iskolai tananyaggal szorosan összefüggő üzem működését írják le.

Végül nem hallgathatjuk el a fizikai munka megkedveltetése szempontjából nézve annak a *termelőmunkába való bekapcsolódásnak* a jelentőségét, amelyet tanulóink a *nyári iskolai szünetben* üzemekben vagy a mezőgazdaságban végeznek. Ha ezt a fizikai munkába való alkalmi bekapcsolódást kellő nevelői felvilágosítás, előkészítés, szervezés, gondos ellenőrzés előzi meg, illetve kíséri, akkor azt a politechnikai képzés kiegészítésének tekinthetjük, még hozzá olyan vonatkozásban is, hogy alkalmas a tanulóknak a termelőmunka területein való végleges elhelyezkedés felé irányításában is. Az előadottak alapján nyilvánvaló, hogy gimnáziumainkban a politechnikai képzés komoly mértékű erősítésével, sőt átszervezésével, a cél érdekében történő következetes megvalósításával harcolhatunk legsikeresebben azért, hogy érettségizettjeink pályaválasztása helyes merdebe jusson, és szívesen forduljanak a termelőmunka területei felé s megállják helyüket az életben.

Végh István.

Anyanyelvi kultúrával a nemzeti műveltségért!

Iskoláinkat az anyanyelvi kultúra megteremtésében nagy felelősség kötelezi. Kulturális forradalmunkban egyre fokozódik az anyanyelv használatának, — tehát tanításának jelentősége is. Azok a tanulók, akiket most iskoláinkban oktatunk, a szocialista Magyarország eljövendő új nemzedékét alkotják. Nyilvánvaló, hogy a jövendő nemzedék oktatásában fel kell használnunk minden olyan lehetőséget, amely alkalmas az anyanyelvi kultúra megteremtésére és arra, hogy ifjúságunkban az igazi hazafiságot, a bátor helytállást, a haza védelmére való harcos készséget felébressze és szilárd jellemvonássá kovácsolja. A múltban iskolai munkánknak egyik legelhanyagoltabb területe a nyelvtanítás volt, pedig ha valami részes lehet a hazafias nevelésben, az anyanyelv oktatása az. (Vö. Darvas József: Hazafias nevelés iskoláinkban. Társadalmi Szemle, 1952. évf. 551. és kk.) Ma már azonban nevelőink és az irányító szervek világosan látják, hogy a nyelvtan eredményes tanítása központi kérdése oktatásügyünknek és a nyelvtanítás színvonalának emelése szükségszerűen egész közoktatásunk színvonalának emelkedését vonja maga után. A Központi Vezetőségnek a „közoktatás helyzetéről és feladatairól” szóló határozata felhívja a figyelmet arra, hogy közoktatásunkban nem kapott megfelelő helyet a magyar nyelv, a helyesírás, a helyes beszéd, irodalmunk, történelmünk, nemzeti kultúránk értékeinek megfelelő oktatása. Éppen ezért a határozat kimondja, hogy anyanyelvünk tanítását és a magyar nyelv tisztaságáért folyó harcot az ifjúság nevelésének fontos részévé kell tenni. Az anyanyelvi oktatásban — az oktatás minden fokán — az eddiginél nagyobb gondot kell fordítani a nyelvtan és a helyesírás tanítására, vagyis az általános iskolától az egyetemekig megfelelő helyet kell biztosítani az anyanyelv oktatásának. (Vö. a KV határozata a közoktatás helyzetéről és feladatairól. Társadalmi Szemle, 1954. évf. 97, 99.)

Célkitűzéseink megoldásában mindenkor figyelembe kell vennünk, hogy nyelvünk az emberi érintkezés legfontosabb eszköze a társadalom minden osztályát kiszolgálja ugyan, ebből azonban nem következik, hogy a nyelvtanítás apolitikus, az osztályharctól független tevékenység. Ellenkezőleg, a nyelv fegyver számunkra az osztályharcban, a természet legyőzéséért folytatott harcban; tanulmányozása és lehetőségeinek kihasználása számunkra politikai feladat, mint ahogy a nyelv tanítása, a nyelvi készség kialakítása mindig is politikai kérdés volt. A felszabadulás után az iskolák kitárultak a dolgozók gyermekei előtt. Ezeknek az iskoláknak egyik fontos feladata, hogy megtanítsák tanulóikat az anyanyelv helyes szóbeli és írásbeli használatára. Érthető tehát, hogy azok a munkások és dolgozók parasztozok is, akik előtt a múltban az anyanyelv tanulmányozása el volt zárva, felszabadult termelő, politikai és kulturális tevékenységükben egyre inkább szükségét érzik a nyelv tudatos birtokbavételének, s kérik a segítséget a nyelv kérdéseivel foglalkozó pedagógusoktól. Ezt a segítséget megadni a felnőtt dolgozóknak és iskolás gyermekeiknek felelősségteljes politikai feladat főként ma, amikor az emberek öntudatra ébredésének egyik fontos jele az, hogy nemcsak nyelvükön, hanem nyelvükről is beszélnek.

A helyes beszéd és fogalmazás alapvető követelménye a valóság pontos megfigyelése, az ok és az okozat összefüggéseinek helyes felismerése,

— másrészt a nyelvi kifejezés segít hozzá bennünket, hogy megismerjük és értékeljük a körülöttünk történő változást és fejlődést is. „Az új társadalom éppen ezért a tudatos gondolkodást, a dolgok lényeges összefüggését és rendjét, a gondolatok világosságát és az érzelmek őszinteségét kifejező stílust tekinti eszményképének, és ennek megkönnyítését, általánossá tételének megsegítését várja . . .” inkoláinktól, a magyarszakos nevelőktől. (Vö. Mód Aladár: Társadalmi Szemle, 1953. évf. 70.) A beszéd és az írás a gondolat anyagi burka, s ezért akitől egy talpraesett mondatot várunk, abban előbb egy helyes szellemvilágot kell fölépítenünk; — a gondolkodásra azonban ember csak belülről lehet hatni, hanem kívülről is. Ha a szomorú, csüggedt ember mosolyt erőltet arcára, akkor gyakran maga is földerül és megenyhül. Ilyen módon reméljük, hogyha egyeseket mondataik gyarlóságára eszméltetünk, ráocsdúdnak majd gondolkodásuk egynémely helytelenségére is.

Az anyanyelv szeretete, az anyanyelv megismerése a hazafias érzés fontos forrása. Éppen ezért nyelvünk művelését elsőrendű feladatnak kell tartanunk, s figyelembe kell vennünk Kölcsey Ferenc tanítását: „ . . . meleg szeretettel függj a hon nyelvén! mert haza, nemzet és nyelv egymástól váhatatlan dolog; s ki ez utolsóért nem buzog, a két elsőért áldozatokra kész lenni nehezen fog . . . soha ne feledd, miképpen idegen nyelveket tudni szép, a hazait pedig lehetőségig művelni kötelesség!” (Parainesis) — Besenyey György nemzeti nyelvünk műveléséért síkra szállva, az anyanyelvet egy kincsekkel tele drága hegyhez hasonlítja. A hegy önmagában még nem érték, bánya és bányász is kell, aki a kincseket a felszínre hozza. A nyelv is csak akkor fejlődik, akkor válik valóban a fejlődés és a harc fegyverévé, ha fiai ékesítik, felemelik, gazdagítják. A magyar szakos nevelőkre vár ez a szerep: az irodalmi és a nyelvtani órákon ők tanítják meg a gyermekeket írni és olvasni, ők mutatják be nekik gazdag irodalmunk alkotásait, ők csiszolják a tanulók beszédét és írását irányító, oktató-nevelő munkájukkal, s nem utolsó sorban épp a nyelvtan tanításával ők alakítják ki és fejlesztik logikus gondolkodásukat, kifejező és helyesírási készségüket. A felszabadulás után iskoláinkban — a pedológia bűnéből — éveken át alig volt rendszeres nyelvoktatás, s ennek rombolásait csak most kezdjük kihaverni. Ma már nyilvánvaló mindenki előtt, hogy a nyelvi kultúra az egész műveltség alapvető eleme, s kultúráltnak lenni a nyelv területén nemcsak azt jelenti, hogy tudjunk irodalmi magyarsággal, a magyar nyelvtan szabályai szerint írni és beszélni, hanem jelenti a képességet és készséget arra, hogy sokoldalúan, színesen, világosan és ízesen tudjuk kifejezni magunkat. Kultúráltnak beszélni és írni valójában és lényegében annyit jelent, mint kultúráltnak gondolkodni. Éppen ezért arra kell törekednünk, hogy ki tudjuk fejteni ne csak a gondolatokat, hanem a gondolatok különféle árnyalását is, hogy világosan ismerjük a szavak jelentését, súlyát, értékét, le tudjuk mérni a képzeteket, amelyet egy-egy szó használata azokban ébreszt, akik hallják vagy olvassák.

Tudjuk, hogy a „a nyelvtani képzés első, de nem egyetlen része ifjúságunk és népünk nyelvi művelésének. Döntő szerepe van ebben az irodalomnak, . . . ezért biztosítanunk kell a nyelvtani képzés és az irodalom helyes összekapcsolását.” (Vö. Mód Aladár: Társadalmi Szemle, 1953. évf. 62 és kk.) Különösen nagy jelentősége van ennek a megállapításnak a sti-

lusfejlesztés területén, s éppen ezért anyanyelvünk leíró vizsgálatát megfelelően ki kell egészítenünk nyelvhelyességi és stílusismereti kérdések tárgyalásával, hogy ennek segítségével is hozzájárulhassunk a világos, szabatos, szemléletes, szép magyar stílus kialakításához. Igaza van Gyulai Pálnak abban, hogy „a beszédnek nemcsak nyelvtana van, hanem művésze is.” Ugyanakkor azonban tudnunk kell, hogy a „nyelvi helyes, ha a helyességet úgy értelmezzük, hogy gondolataink, érzéseink legfinomabb árnyalatait is kifejezze a nyelvi eszköz, egyben általában szép is.” (Vö. Lőrincze L.: Nyelvművelésünk főbb kérdései. Bp., 1953. 12—13.) Az anyanyelv oktatása tehát biztosíthatja egyrészt a nyelvhasználat alapvető ismereteinek és készségeinek elsajátítását, másrészt a tanulók megismerő erőinek és képességeinek fejlesztésével együtt érzelmi világának elmélyítését is. Az anyanyelvi oktatás eredményességét és az érintett feladatok megvalósítását oly módon segíthetjük elő, hogy:

1. a leíró nyelvtanban a mai magyar nyelvet nem statikusan, mozdulatlanul, hanem mozgásában fejlődésében ábrázoljuk, vagyis megkülönböztetjük az általánosan használt elemeket a keletkező újaktól és az elhalófélben lévőkötől. A nyelvtani kategóriákat a jelen fejlődési foknak megfelelően kell megállapítanunk, s nem szabad a talán érdekes, de a figyelmet a lényegről eltérő elkalandozásokba bocsátkoznunk.

2. Mindezzel együtt jár, hogy a leíró nyelvtan oktatásában össze kell egyeztetnünk a szigorú tudományosság és a népszerű, könnyen érthető fel dolgozás, a gyakorlatiasság követelményeit.

E most érintett szempontok vezettek bennünket „*Anyanyelvünk*” c. leíró nyelvtanunk kidolgozásában, tudván azt, hogy a nyelv vizsgálata, a nyelvtudomány is izgalmas kaland. Ajtókat nyitogatunk, keressük az igazságot, s egyszerre ott van előttünk, mint mesebeli kincs: *a nyelv* a maga kézzelfogható, tündöklő valóságában. Valljuk be, hogy a köztudatban, szomorú tapasztalatok alapján és némi joggal egyáltalában nem is élt a nyelv vizsgálatával foglalkozó tudomány: a *nyelvtan*, — pedig megannyi izgató kérdést vet föl nyelvünk külső és belső fölfedezésének még a története is. Mikor és hogyan eszméltek rá az európai népek nyelvünkre? Mit tartottak felőle? Mitől meddig terjednek a téveteg nyomok, a félig tudatos, félig öntudatlan tapogatódzások, amíg végre a magyar nyelv is elfoglalja méltó helyét? — Mindezek nyelvünk külső fölfedezésére vonatkoznak. A belső fölfedezés talán még érdekesebb! Mikor és hogyan fedeztük fel azt, hogy magyarul beszélünk, s hogy nyelvünk nyelvtana eltér a környező népek nyelvétől? A hasonlóságok és különbözőségek alapján hogyan ocsúdtunk önmagunkra? Hogyan történhetett az, hogy csak az utolsó félszázadban kezdtük nyelvünket minden tekintetben tulajdon rendszerével magyarázni, s nem egy idegenével (a latinnal), amelyet az elmúlt századokban alkalmaztunk rá? Nálunk, ahol a nyelvtan évszázadokon keresztül vadul burjánzott, s az egyéni szabadság örvén legtöbbször ügyet sem vetettek rá, feltétlenül hasznos és szükséges nyelvünk törvényszerűségeinek világos és szabatos feltárása. — Iskoláink tanulóinak az egyéni élet igényeit talán kielégítő, de a szélesebb körű használat számára már fogyatékos, nyers és kíméletlen anyanyelvi tudását úgy kell átformálnunk, hogy anyanyelvi

kultúrájuk a nemzeti műveltség elmélyítését segítse elő. — Úgy kell tehát szeretnünk, s úgy kell megszerettetnünk az anyanyelvet, a hazaszeretet egyik legszebb és leggazdagabb forrását, ahogyan ezt Csokonai tette, hiszen „édes nemzetemnek nyelve!... a te darabolt ízecskéiden kezdettek kifésleni az én gyermeki elmémnek első ideái, mint a született hajnalnak apró sugári, mikor világoasság lenni kezd.” (A magyar nyelv feléledése.)

Dr. Temesi Mihály.

A VI. osztály mértan tanításának előkészítése az V. osztályban

Az ált. isk. VI. osztályában mértan tanító kartársak panaszkodnak, hogy a VI. osztály anyaga nagy, nehezen végzik el, nincs idejük a szükséges gyakorlásra, elmélyítő munkára.

A következő cikk arra mutat rá, hogy az V. osztályban rendelkezésünkre álló idő alatt mit és hogyan végezzünk el a VI. osztály anyagából. (Szerk.)

Két évvel ezelőtt az ált. isk. VI. osztályában tanítottam mértan. Új, kísérleti tankönyvet kaptam. A könyv anyagában, terjedelmében, módszerében teljesen eltért az eddig használt VI. osztályos mértankönyvtől, annak anyagától. Az anyagot soknak és nehéznek találtam. Félve kezdtem az új könyv új anyagának megtanításához. Sokat foglalkoztam tanítványaimmal, míg megfelelően feldolgoztuk az anyagot, de érdemes volt fáradni, mert sokkal jobb eredményt értem el ebben az osztályban, mint egy másik, párhuzamos osztályban, ahol a régi könyv szerint tanítottam.

Ebben a tanévben sokkal előnyösebb helyzetben vagyok. Az előző tanévben az V. osztályban tanítottam számtant, s a tantervben szereplő V. osztályos mértan. A tantervi anyag kötött, de az egyes órák anyagát, a módszert magam választottam meg. A tantervi anyagot úgy dolgoztam fel, hogy azzal előkészítettem a VI. osztály mértan anyagát. A tapasztalat szerint elgondolásom helyes volt, mert most a VI. osztályban semmi nehézségem nincs, a tanulók könnyen megértik az anyagot, fogalmaik tiszták, helyes geometriai nyelvet használnak, jól bánnak a rajzeszközökkel, ügyesen szerkesztenek.

Az V. osztály mértan anyagát a következő módon dolgoztam fel: A II. félévre beszereztettem minden tanulóval körzöt, derékszögű és egyenes vonalzót, mértan füzetet.

Az anyagot az alábbi módon osztottam be egy-egy órára:

1. Test, felület, vonal, pont.
2. Egyenes, félegyenes, szakasz távolság, síkidom.
3. Műveletek szakaszokkal: szakaszok összege.
4. Műveletek szakaszokkal: szakaszok különbsége.

(A harmadik és negyedik órán a tartalmi anyag kevés, de ismertetjük a körző használatát.)

5. Műveletek szakaszokkal:
  - a) adott szakasz többszöröse,
  - b) szakaszok összemérése.
6. Két egyenes kölcsönös helyzete, metsző és párhuzamos egyenesek.
7. Távolságok meghatározása, párhuzamos egyenesek távolsága.
8. Az eddig tanult anyag gyakorlása.
9. A kör, körív, átmérő, húr, szelő, érintő.
10. Körív és húr összefüggése.

(A körre vonatkozó anyagot az V. o. tanterv nem öleli fel, de ezt szükségesnek tartottam, mert a „Szögek fajai” c. egységben a szögfajtákat a derékszöghöz viszonyítva kellene tanítani; a tapasztalat szerint eredményesebb a szögféleségek fokszámmal való meghatározása. Ez pedig a kör ismerete nélkül megoldhatatlan. A kör feldolgozása nem jelentett megterhelést a tanulóknak.)

11. Szögszámítási feladatok.
12. Mértani műveletek szögekkel: összeadás, szorzás.
13. Mértani műveletek szögekkel: szögek különbsége.
14. Párhuzamos egyenesek rajzolása.
15. Mértani alapfogalmak rendszerezése.
16. Mértani alapfogalmak számonkérése.
17. Négyzet rajzolása.
18. Négyzet felezése és negyedelése átlókkal és középvonalakkal.
19. Téglalap rajzolása, tulajdonságai.
20. Téglalap felezés, negyedelése átlókkal és középvonalakkal.

A négyzet és a téglalap kerületét, területét, a szögekkel való számtani műveleteket számtan órákon is tanítom, alaposan begyakoroljuk, hogy erre a VI. osztályban már ne kelljen sok időt fordítani.

Elsőrendű követelménynek tartom, hogy a tanulóknak meglegyenek a rajzeszközeik, s ezekkel megtanuljanak helyesen bánni. Az eszközökkel való helyes bannitűdás elsajátítása, annak készséggé fejlesztése sok időt vesz igénybe. Átlagos tanulónál 5—6 órára is szükség van arra, hogy az eszközöket megtanulja kezelni. Hogy gyorsabban érjek célhoz, hasonló eszközökkel dolgoztam a táblán, mint tanítványaim a füzetben. Velük háromszöget és egyenes vonalzót szereztettem be, magam is háromszöggel és egyenes vonalzóval dolgoztam a táblán. Ennek két oka volt. Mind a rajz, mind a szerkesztés terén minta volt előtte a táblai munka. Az alakzatot saját eszközeivel pontosan másolhatta, másrészt ha a táblánál felelt, teljesen hasonló eszközökkel dolgozott, mint a füzetében. (Ez a körülmény kezdetben nagyon fontos.)

Az V. osztályban egy-egy órára aránylag kis egységet vettem fel, hogy a sok szemléltetéssel tiszta fogalmakat alakítsak ki tanítványaimban. Állandó gyakorlással, ismétlésekkel elsajátíttatom a pontos geometriai nyelvet. Fontosnak tartom, hogy a geometriai fogalmakat, meghatározásokat ugyanúgy kívánom, mint azokat a VI. osztályos könyv tartalmazza.

A VI. osztályban az alapfogalmakat mégegyszer átismételjük. Itt már nem a fogalmak kialakítása a feladat, hanem a fogalmak ismétlése, ezek gyakorlati alkalmazása és a rajzeszközök használatának készséggé fejlesztése.

Ha az V. osztályban így előkészítjük a tanulókat, azok az alapfogalmak birtokában vannak, kellő időt fordíthatunk a VI. osztály anyagában a súlyponti feladatra: a háromszögek tanítására. A háromszögek alapos feldolgozása szinte problémamentessé teszi a négyszögek tanítását. Menni fog tanítványainknak a tulajdonságok felismerése, a bizonyítás és a szerkesztés.

Husztai Sándorné.

Azokban az iskolákban, ahol még nincs felmenő rendszer és nem ugyanaz a kartárs tanítja egy-egy osztálycsoportnál V. és VI. osztályban a számtan-mértant, azokban is szükséges a VI. osztályos mértan hasonló előkészítése. Az V. osztályban tanító nevelőnek meg kell ismernie a VI. osztályos mértankönyvet és annak alapján készítenie elő tanítványait a következő osztályra. (Szerk.)

A kúpszeletek tanítása az ált. gimnáziumban

A gimnázium III. osztályában elég részletesen foglalkozunk a körrel, ellipszissel, hiperbolával és parabolával. A tankönyvben velük kapcsolatban befejezésül a következőket olvashatjuk:

„A kört, parabolát, ellipszist és hiperbolát közös néven kúpszeleteknek hívják, mert mind úgy származtathatók, hogy egy (kettős) körképpalástot egy síkkel metszünk. Ezt majd jövőre igazoljuk a térmértanban (ábrázoló mértanban), itt csak az eredményeket szemléltetjük.”

Most a fentieket tisztán az analitikus geometria módszereivel akarjuk igazolni. Így a „kúpszeletek” fogalma azoknak a számára is hozzáférhetővé válik, akik tanulmányaikat humán-tagozatban végzik, és nem tanulnak ábrázoló mértant.

I. A parabola, ellipszis, kör és hiperbola közös egyenlege.

Ha a felsorolt görbéket az 1. ábrán feltüntetett módon helyezzük el derékszögű koordinátarendszerben, egyenletük az $y^2 = 2px + qx^2$ egységes alakban írható, ahol a p és q értéke szabja meg, hogy az egyenlet az előbbi vonalak közül melyiket ábrázolja.

1. Ha $q = 0$, egyenletünk az $y^2 = 2px$ alakot ölti. Ismeretes, hogy ez a parabola egyenlete az 1. ábrán feltüntetett helyzetben. A $p > 0$

2. Az 1. ábra ellipszisének tengelyei $2a$ és $2b$, középpontja az $(a, 0)$ pont.

Ezért egyenlete
$$\frac{(x-a)^2}{a^2} + \frac{y^2}{b^2} = 1$$

Ebből $y^2 = \frac{2b^2x}{a} - \frac{b^2x^2}{a^2}$ vagyis valóban $y^2 = 2px + qx^2$ alakú, egyen-

let, melyben
$$\frac{b^2}{a} = p > 0 \quad \text{és} \quad -\frac{b^2}{a^2} = q, \quad -1 < q < 0$$

3. Az 1. ábra körének sugara r , középpontja az $(r, 0)$ pont. Ezért egyenlete $(x-r)^2 + y^2 = r^2$. Ebből $y^2 = 2rx - x^2$. Most $p = r > 0$ és $q = -1$.

4. Az 1. ábrán a hiperbola tengelyei $2a$ és $2b$, középpontja a $(-a, 0)$

pont. Egyenlete
$$\frac{(x+a)^2}{a^2} - \frac{y^2}{b^2} = 1$$
 Ebből $y^2 = \frac{2b^2x}{a} + \frac{b^2}{a}x^2$

Itt
$$\frac{b^2}{a} = p > 0 \quad \text{és} \quad \frac{b^2}{a^2} = q > 0$$

II. Tájékozódás a térben.

A térben való tájékozódás derékszögű koordinátarendszer segítségével lehetséges. Ezt három tengely határozza meg. Párunként merőlegesek egymásra, és mindegyikük egy közös O ponton megy át. Ez az origó. Két-két egymást metsző tengely határozza meg az XY , XZ és YX koordináta síkot.

1. Pont meghatározása. (2. ábra.) A P pont helyzetét a térben egyértelműen meghatározza a pont három koordinátája, azaz a pont távolsága az egyes koordináta-síktól: x az YZ síktól, y az XZ síktól és a z az XY síktól. Ezek egy olyan téglatest egy csúcsból kiinduló éleinek tekinthetők, amelynek egyik csúcsa az origó, vele szemben levő csúcsa az adott P pont, és az O-ból kiinduló élei egybeesnek az X, Y, ill. Z-tengellyel.

A P pontnak az origótól való távolságát (r) a téglatest testátlójának kiszámítására szolgáló ismert összefüggés határozza meg:

$$r^2 = x^2 + y^2 + z^2$$

Könnyen belátható, hogy az origón átmenő OP egyenesnek az X, az Y és Z tengellyel alkotott α , β , γ , szöge az OAP, OBP és OCP derékszögű háromszögből meghatározható:

$$\cos \alpha = \frac{x}{r} \quad \cos \beta = \frac{y}{r} \quad \cos \gamma = \frac{z}{r}$$

2. Két pont távolsága. (3. ábra.) Ha a két pontot összekötő P_1P_2 szakasz nem párhuzamos a koordináta-síkok egyikével sem, a P_1 és P_2 olyan téglatest átellenes csúcsainak tekinthetők, amelynek egy-egy csúcsából kiinduló három éle párhuzamos a megfelelő koordináta-tengellyel. Az ábra alapján világosan látható, hogy a P_1 ill. P_2 koordinátái x_1, y_1, z_1 ill. x_2, y_2, z_2 , akkor a téglatest egy csúcsból kiinduló három élének hosszúsága $x_2 - x_1, y_2 - y_1, z_2 - z_1$. A két pont távolsága, azaz a téglatest testátlójának hosszúsága az ismert összefüggésből kiszámítható:

$$r^2 = (x_2 - x_1)^2 + (y_2 - y_1)^2 + (z_2 - z_1)^2$$

3. Az origón átmenő két egyenes által alkotott szög. (4. ábra.) Az origón átmenő két egyenesen, amelyek $\alpha_1, \beta_1, \gamma_1$ ill. $\alpha_2, \beta_2, \gamma_2$ szöveget alkotnak a tengelyekkel, vegyünk fel egy-egy pontot. Ezek r_1 ill. r_2 távolságra vannak a O-tól. Hogy a két egyenes által bezárt ω szöveget meghatározhassuk, írjuk fel az OP_1P_2 háromszögre a cosinus tételt.

$$r_1^2 + r_2^2 - 2r_1 r_2 \cos \omega = \overline{P_1 P_2}^2$$

Ez a II. 1. és II. 2. alapján így írható:

$$x_1^2 + y_1^2 + z_1^2 + x_2^2 + y_2^2 + z_2^2 - 2r_1 r_2 \cos \omega = (x_2 - x_1)^2 + (y_2 - y_1)^2 + (z_2 - z_1)^2$$

Ebből
$$\cos \omega = \frac{x_1 x_2}{r_1 r_2} + \frac{y_1 y_2}{r_1 r_2} + \frac{z_1 z_2}{r_1 r_2}$$
 vagy a II. 1. szerint

$$\cos \omega = \cos \alpha_1 \cdot \cos \alpha_2 + \cos \beta_1 \cdot \cos \beta_2 + \cos \gamma_1 \cdot \cos \gamma_2$$

III. Kúp metszése síkkal.

Helyezzünk el egy egyenes körkúpot derékszögű koordinátarendszerben úgy, hogy csúcsa az origóban legyen, tengelye pedig az ZX-síkban. A kúp tengelye α , $90^\circ - \alpha$ szöveget alkot az X, Y, Z-tengellyel. (5. ábra.)

Legyen P (x, y, z) a kúppalást tetszőszerinti pontja. Ez nyilvánvalóan illeszkedik a kúp egy alkotójára, azaz egy olyan egyenesre, amely átmegy az origón. Tegyük fel, hogy ez a tengelyekkel $\alpha_2, \beta_2, \gamma_2$ szöveget zár be. Mivel körkúpról van szó, valamennyi alkotója ugyanakkora szöveget alkot a kúp tengelyével. Ezért, ha a P pontból merőlegest bocsátunk a kúp tengelyére, az OPQ derékszögű háromszögből felírhatjuk, hogy

$$\frac{OP}{OQ} = \cos \omega = \cos \alpha \cdot \cos \alpha_2 + \cos 90 \cdot \cos \beta_2 + \cos (90 - \alpha) \cdot \cos \gamma_2$$

(a II. 3. értelmében). Ebből $\cos \omega = \cos \alpha \cdot \cos \alpha_2 + \sin \alpha \cdot \cos \gamma_2$

A II. 1. alapján $\cos = \frac{x}{r}$, $\cos \gamma_2 = \frac{z}{r}$

$$r^2 = x^2 + y^2 + z^2$$

Ezeket behelyettesítve, a törtet eltávolítva, s mindkét oldalt négyzetre emelve nyerjük:

$$(x^2 + y^2 + z^2) \cdot \cos^2 \omega = (x \cdot \cos \alpha + z \cdot \sin \alpha)^2 \quad (A)$$

Messük ezt a kúpot azzal a síkkal, amely az XY síkkal párhuzamos és fölötte van h távolságra. Ennek egyenlete

$$z = h \quad (B)$$

mert hiszen a síkot azok a pontok alkotják, amelyeknek harmadik koordinátája h. A sík analitikus geometriájában megismertek alapján világos, hogy a kúp és sík metszésvonala azoknak a pontoknak az összessége, amelyek egyidejűleg kielégítik az (A) és (B) feltételt. A metszésvonal egyenlete tehát

$$(x^2 + y^2 + h^2) \cdot \cos^2 \omega = (x \cos \alpha + h \cdot \sin \alpha)^2. \text{ Ebből}$$

$$y^2 = x^2 \frac{\cos^2 \alpha - \cos^2 \omega}{\cos^2 \omega} + 2x \frac{h \cdot \sin \alpha \cdot \cos \alpha}{\cos^2 \omega} + h^2 \frac{\sin^2 \alpha - \cos^2 \omega}{\cos^2 \omega}$$

Ha ebben az x^2 ill. a $2x$ együtthatóját q ill. b-vel jelöljük, az x-et nem tartalmazó tagot pedig c-vel, a metszésvonal egyenlete

$$y^2 = qx^2 + 2bx + c \quad \text{lesz.}$$

Ismeretes, hogyha ezt a görbét önmagával párhuzamosan eltoljuk az X tengely irányában akármekkora d távolsággal, sem az alakja, sem a nagysága nem változik meg. Az eredeti metszésvonallal „egybevágó” görbe egyenlete

$$y^2 = q(x - d)^2 + 2b(x - d) + c$$

$$\text{Ebből } y^2 = qx^2 + 2 \cdot (b - qd) \cdot x + (qd^2 - 2bd + c) \quad (C)$$

Válasszuk a d értéket úgy, hogy $d = \frac{b - \sqrt{b^2 - qc}}{c}$ legyen. Ezt meg-

tehetjük, mert egyszerű számításal megállapítható, hogy a gyökjel alatti $b^2 - qc > 0$. Értéke $h^2 \cdot \tan^2 \omega$. A d ilyen választás mellett a $qx^2 - 2bd + c = 0$

egyenlet egyik gyöke. Ha tehát a d értékét a (C)-be behelyettesítjük, a harmadik tag eltűnik. Ugyanakkor a $b - qd = + \sqrt{b^2 - qc}$. Ha tehát még bevezetjük a $p = + \sqrt{b^2 - qc}$ jelölést, a metszésidommal egybevágó görbe (C) egyenlete a következő alakot nyeri: $y^2 = 2px^2 + qx^2$. Alakra nézve megegyezik a „kúpszeletek I. részben megállapított közös egyenletével.

Most még a p és q értékeit kell megvizsgálnunk.

A $p > 0$, tehát megfelel az I. 1—4-ben megkivánt feltételeknek.

$$A \quad q = \frac{\cos^2 \alpha - \cos^2 \omega}{\cos^2 \omega} = \frac{\cos^2 \alpha}{\cos^2 \omega} - 1 > -1$$

Értelmezés szerint ugyanis $\omega < 90^\circ$

Eszerint a q is csak az I. 1—4 pontban szereplő értéket veheti fel. Megállapítottuk tehát, hogyha egyenes körkúpot olyan síkkal metszünk, amely nem megy át a kúp csúcsán ($h = 0$), a metszésidom az I-ben felsorolt görbék valamelyike. Még pedig

1. Ha $\alpha = \omega$ azaz a metsző sík párhuzamos a kúp egy alkotójával (most az X tengellyel), akkor $q = 1 - 1 = 0$ A metszészvonal az I.1 szerint parabola.

2. Ha $90^\circ > \alpha > \omega$ azaz a sík a kúp valamennyi alkotóját metszi, $\cos \alpha < \cos \omega$ s így $0 > q > -1$ A metszésidom az I.2. szerint ellipszis.

3. Ha $\alpha = 90^\circ$, azaz a metsző sík merőleges a kúp tengelyére, $q = -1$ A metszészvonal az I.3. szerint kör.

4. Ha $\alpha < \omega$, az XY sík metszi a kúpot két alkotója mentén. A metsző sík tehát párhuzamos a kúp két alkotójával. Ilyenkor $\cos \alpha > \cos \omega$ s ezért

$$q = \frac{\cos^2 \alpha \cos^2 \omega}{\cos^2 \omega} = \frac{\cos^2 \alpha}{\cos^2 \omega} - 1 > 0$$

A metszészvonal hiperbola (I. 4.)

Teljesség kedvéért még megvizsgálhatjuk, hogyan alakulnak eredményeink, ha $h = 0$, azaz a metsző sík az XY sík az XY sík, amely átmegy a kúp csúcsán.

Egyenlete: $z = 0$.)

A $p = h \cdot \operatorname{tg} \omega$ összefüggés szerint most $p = 0$

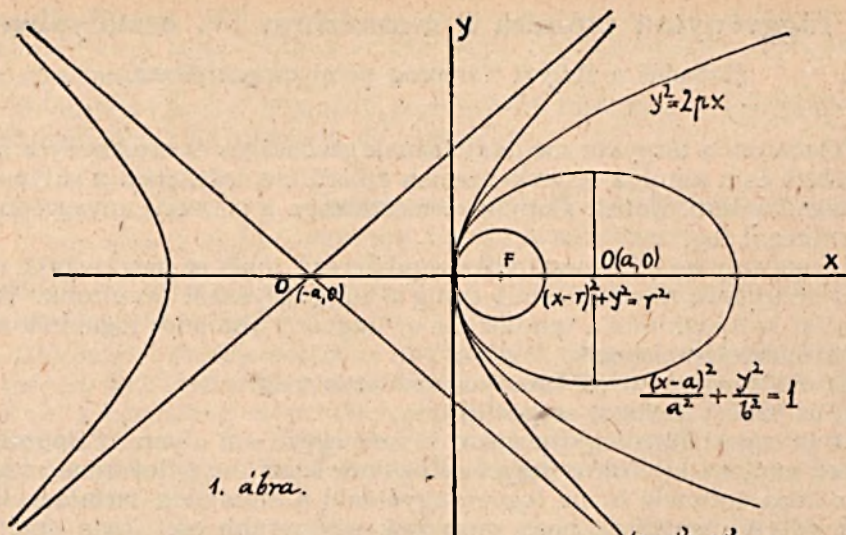
A metszészvonal egyenlete $y^2 = qx^2$ vagy $y = \sqrt{q}x$. (D)

Az 1. esetben $q = 0$, a metszészvonal egyenlete $y = 0$. Ez az XY síkban az X tengely egyenlete. A metszésidom egy egyenes (elfajult parabola)

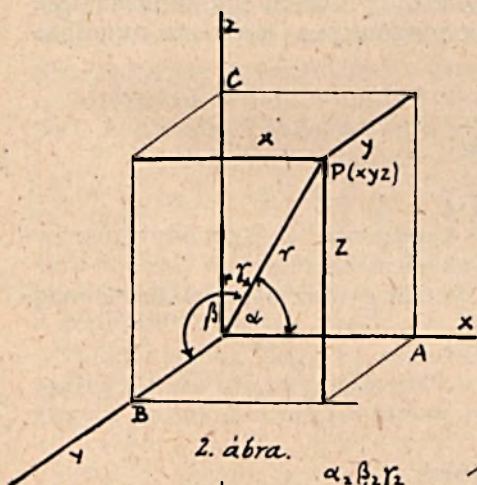
A 2. és 3. esetben a q negatív szám. Az $x = 0$ $y = 0$ kivételével nincsen más megoldása a (D) egyenletnek. A metszési alakzat egy pont: a kúp csúcsa (elfajult ellipszis).

A 4. esetben a q pozitív szám. A metszészvonal egyenletes $y = + \sqrt{q}x$ ill. $y = - \sqrt{q}x$. Két egyenes az XY síkban, két alkotó. Mindkettő átmegy az origón, a kúp csúcsán. A metszési alakzat egyenespár (elfajult hiperbola).

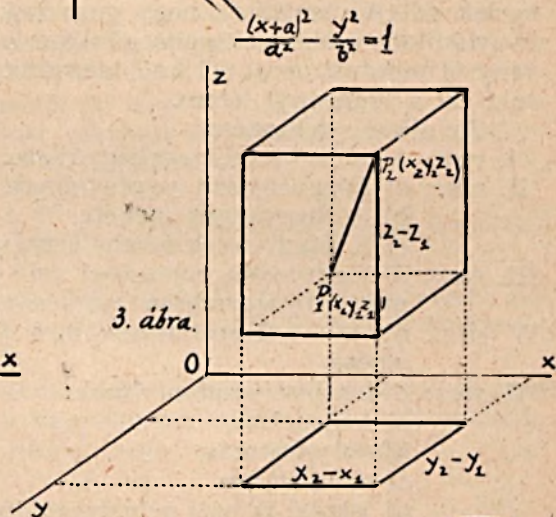
Bán Lajos.

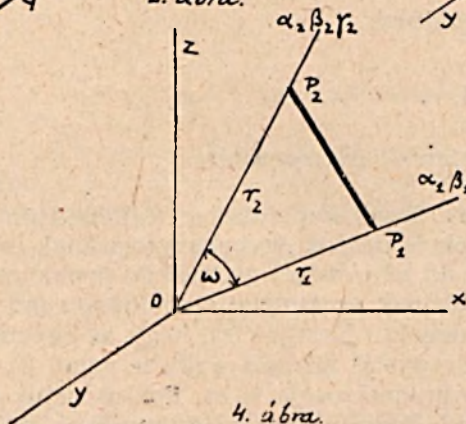
1. ábra.

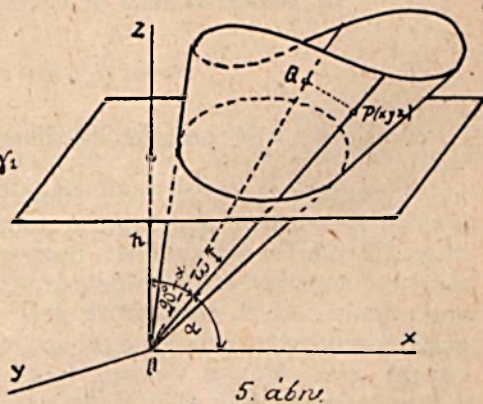
2. ábra.

3. ábra.

4. ábra.

5. ábra.

A függvénytan tanítása a gimnázium IV. osztályában

(Előadás a Bolyai Társaság pécsi csoportjában.)

Feladatom a tárgykör megtanításának gazdaságos és eredményes módját keresni és a tanulók túlterhelésének elkerülése érdekében a súlypontokat megállapítani. Ennek alapján természetesen a célszerű anyagredukció is jelentkezni fog.

A függvénytan a IV. osztályban rendszerező, tehát ez megkívánja, hogy először felújítsuk mindazt, amit addig a függvényekről tanultunk. Végző célként ki kell alakítani a tanulóknban a függvény általános fogalmát, mely a hozzárendelésen alapszik.

Az előbbi elméleti cél bizonyos utat szab meg:

a) az ismert anyagot csoportosítani,
b) az ismert függvénytípusokat ki kell egészíteni olyan új típusokkal, amelyek annyira kitöltik a függvényfogalom körét, hogy levonható legyen az általános definíció és ne legyen egyoldalú a szemléleti tartalom. Gyakorlati célkitűzésünk az, hogy tanulóink egyszerűbb esetekben önállóan, bonyolultabb esetekben segítségünkkel le tudják olvasni egy konkrét függvényről mindazt, amit fel kell idéznünk magunkban, hogy azt mondhasuk: ezt a függvényt látom.

Az előadás felosztása:

- I. rész: Az előismeretek egybegyűjtése.
II. rész: a) Függvénytani alapfogalmak.
b) A függvények menete,
c) A függvények meghatározása.
III. rész: A függvények egymással való kapcsolata; a függvénytranszformáció; felhasználása függvények elemzésére.
IV. rész: A szélsőértékszámítások, mint fontos gyakorlati problémák megoldása.
V. rész: Didaktikai megfontolások:
a) terjedelem,
b) súlypontosítás,
c) szemléltetés,
d) iskolai és házi példamegoldások.

I.

A tanulók előismereteinek összegyűjtése

I. osztály: 1. és 2. fokú függvény. Ezzel kapcsolatban felfrissítjük a koordináta-rendszer fogalmát: a számok és pontok egybekapcsolásának esz-köze. Hívjuk fel a figyelmet, hogy ez ad lehetőséget geometriai problémák algebrai megoldására és algebrai problémák geometriai megoldására (ad 1. anal, geom., ad. 2. egyenletek graf. megold.) Emeljük ki, hogy az egyenes vonal irányhatározója állandó, azért iránya is állandó, a görbe vonal (2. f. egyenl, graf.) iránya változó, tehát irányhatározója is az. Fontos: írjuk le a függvény menetét pl. $y = 2x$, $y = x^2$. Esméltessük rá a tanulókat, hogy ez utóbbinak van kisebb y értéke s ott, ahol a függvény változásának jel-

lege megváltozik. (csökkenésből növekedésbe csap át.) Az előbbinek ilyen legkisebb, vagy legnagyobb y értéke nincs. Bármilyen szám lehet az y, ha x-et alkalmasan választjuk.

II. osztály: A 2. f. függvény részletesebb taglalása, 2. f. egyenlet grafikus megoldása. Készítsük el és ábrázoljuk

$$\left. \begin{array}{l} y = x^2 \\ y = x^2 - x \\ y = x^2 - x + 1 \end{array} \right\} \begin{array}{l} \text{függvények értéktáblázatát és grafikonját} \\ \text{egyazon koordinátarendszerre.} \end{array}$$

Tegyük fel a kérdést: törvényszerű-e a grafikonok változása, vagy nem? Feleletet fogunk rá kapni!

III. osztály: Trigonometria: A forgásszögek függvényei: Sinus függvény: $\sin(\alpha + n \cdot 360^\circ)$ periodikus ismétlődésre okvetlenül térjünk ki. Itt mutassunk rá: x bármilyen szám lehet, míg y csak -1 és $+1$ között változik. Hasonlítsuk össze a 2. f. függvénnyel: y ott is korlátozott volt, de csak egy felől. tg α -val kapcsolatban a szemlélet alapján említsük meg a periodicitást és a szakadást is.

Analitikus geometria: beszéljük meg a vonal függvénye definícióját: egy mértani hely minden pontját meghatározó algebrai kifejezés. Csak utalunk az egyenes és parabola függvényére. A kör függvényét implicit és explicit alakban egyaránt sorra vesszük ($x^2 + y^2 = r^2$ és $y = \sqrt{r^2 - x^2}$). Itt ne mulasszuk el felhívni a figyelmet: nemcsak az y, hanem az x is korlátozott! A hiperbola függvényét is így beszéljük meg

$$\left(\frac{x^2}{a^2} - \frac{y^2}{b^2} = 1 : y = b \sqrt{\frac{x^2}{a^2} - 1} \sqrt{\frac{b^2}{a^2} x^2 - b^2} \right) \text{Hívjuk fel még a figyelmet}$$

arra is, hogy egy-egy x értékhez két-két y tartozik, de van az x-eknek egy olyan véges szakasza, amelyekhez y érték nem tartozik. Ezen a szakaszon a képletünk értelmét veszti.

Úgy vélem, hogy az előismeretek ilyen szempontok szerint történő összegyűjtése annyira előkészíti a függvénytani alapfogalmak tárgyalását, hogy a definíciók megállapítása, illetve megértése nem nehéz.

II.

a) Függvénytani alapfogalmak

A független és függő változó az egy és többértékűség, a függvény jelölése, a helyettesítési érték rövid megbeszélése után (a helyettesítési érték meghatározására néhány egyszerű példát vegyünk fel pl.

$$f(x) = 2x + 1, \quad f(1) = 3, \quad f(5) = 11$$

$$f(x) = \sin x, \quad f\left(\frac{\pi}{4}\right) = \frac{\sqrt{2}}{2}, \quad f\left(\frac{\pi}{2}\right) = 1$$

$$f(x) = \sqrt{4-x^2}, \quad f(-2) = 0, \quad f(-1) = \pm\sqrt{3}, \quad f(0) = \pm 2 \text{ stb.}$$

definiáljuk az értelmezési tartomány és értékészlet fogalmát az előismereti anyag alkalmas csoportosításával. Ezután megkezdjük a különböző

függvények értelmezési tartományának és értékkészletének megállapítását. Itt mutatkozik az első komoly megtorpanás. Tanulóink értik, hogy mit jelent az értelmezési tartomány és az értékkészlet, de amikor 1—1 konkrét függvényre kerül sor, mégsem boldogulnak, gyakran még egyszerű függvényeknél sem. Ezért segítségükre kell sietnünk, nehogy ez a tanácstalanság kedvüket szegje.

A gyakorolt függvényeket „műveleti definíciós”-oknak mondjuk, mert algebrai műveletekkel szerkesztett formulával fejezhető ki. Mivel maguk a műveletek is a bennük szereplő betűk függvényei, ezért először beszéljük meg az egyes műveletek értelmezési tartományát. Ez azt jelenti: állapítsuk meg, hogy az egyes műveleteknek milyen számokra van értelme.

Én ezeket elemi függvényeknek nevezem és belőlük gyűjteményt készítek:

1. $a + x$ értelmezve van, minden számra ($\pm$, egész, tört irrac.) az egész $a - x$ számvonalra

2. ax }
 $\frac{1}{a}x$ } hasonlóképpen

3. $\frac{a}{x}$ nincs értelmezve az $x = 0$ helyen (számra)

4. a^x az egész számvonalra értelmezve van a hatályfogalom általánosítása után,

5. a) $\sqrt[n]{x}$ csak $x = \geq 0$ számokra, tehát a számvonal $+$ felére és nullára van értelmezve.

$\sqrt[n]{-x}$ csak $x = \leq 0$ számokra, tehát a számvonal neg. felére)

b) $\sqrt[n]{\frac{2n+1}{x}}$ az egész számvonalra

6. $\log x$ csak $x > 0$ számokra, azaz a számvonal pos. felére. ($\log(-x)$ csak $x < 0$ számokra).

Az értékkészlet felderítéséhez is ezek az elemi függvények segítenek. Adjuk fel először így a kutató kérdést: milyen számokat kaphatunk, ha ezt v. azt a műveletet elvégezzük?

Tehát:

ad 1. bármilyen számot, vagyis az értékkészlet az egész számvonal

ad 2. az egész számvonal

ad 3. nulla nem lehet, mert bármekkora is a nevező, a törtnek mégis van valami igen kis értéke. A nulla a *határértéke* a törtnek. Ezt megközelíti tetszőlegesen, de el nem éri.

ad 4. a számvonal pos. fele (a nulla határérték).

ad 5. a) az egész pos. számvonal és nulla

b) az egész számvonal

ad 6. az egész számvonal

Igen nagy segítséget nyújt a műveleti függvények grafikonja. Ezt megrajzoltatjuk tanulóinkkal.

A többi függvény vagy tisztán valamelyik műveleti függvény típusa, vagy a műveletekből kombinálva. Az értékkészlet felderítésénél azt vizsgáljuk, hogy van-e az y értéknek alsó vagy felső határa. Ez az értelmezési tartományl—1 szélsőséges nagy és kicsiny, meg egy közepes értékével számított y érték legtöbb esetben nagy mértékben elősegíti.

b) A függvények menete

A függvények menetének vizsgálatával $y = x$ és $y = -x$ vizsgálatából indulhatunk ki. A növekedés és csökkenés megállapításánál mindig az értelmezési tartomány legkisebb értékeiből indulunk ki a nagyobbak felé (a függvény menetét balról jobbra haladva vizsgáljuk: analógia a grafikon áttekintésével.)

Ezután az $y = x^2$ és $y = -x^2$ függvényeket vizsgáljuk grafikonjuk alapján. Mindkét esetben az értékkészlet korlátos. Az elsónél legkisebb (minimális), a másikonál legnagyobb (maximális) y értéket találunk. Ezen megbeszéljük a szélső érték fogalmát. Az ismétlődő szélső értékre példa a $\sin$ függvény. A periodicitást is tulajdonítsuk itt. (Emlékeztesszünk az ismétlés során $y = x^2$ függvény felújításánál megbeszéltekre.)

Mutassuk meg, hogy vannak olyan függvények, melyeknek görbe vonal a grafikonja, de még sincs szélső értéke, mert vagy folyton növekedik, vagy folyton csökken ($y = a^x$ $y = {}^2 \log x$).

Itt léptessünk be először új függvényt: $y = |x|$ Láthatják tanulóink, hogy olyan függvénynek is lehet szélső értéke, melynek grafikonja egyenes

szakaszokból áll. Szemléltessük ezután $y = x + \frac{|x|}{2}$ függvényt. Ezen a

törés fogalmát világítjuk meg. Bővítjük a menetet megismerését

$$y = |x| + |x + 2|$$

függvény ábrázolásával. Itt olyan szakaszt találunk, amelyben az y változatlan.

Tovább fejlesztjük a függvénymenet ismeretét az $y = \frac{1}{x}$ tört függ-

vény vizsgálatával. A szakadás fogalmát tudatosítjuk ennek a grafikonján. Felfrissítjük az asszimptota fogalmát is (az x és y tengely). Ennek a fogalomnak a fejlesztésére az $y = 2^x$ és $y = {}^2 \log x$ függvények grafikonját is megvizsgáljuk $y = \frac{1}{x}$ függvénynél a szakadás y igen nagy értékénél van. y

véges értékénél van szakadás az $y = \frac{x}{|x|}$ függvénynél (a szakadás helye $x = 0$, itt $y = \pm 1$).

Egy feladaton megvizsgáljuk a több asszimptota esetét is: $y = \frac{1}{x^2 - 1}$ függvényen. Itt az $x = -1$, $x = 1$ és $y = 0$ egyenesek az asszimptoták. Ennél a függvénynél a középső szakaszon maximum is van.

A szakadásos függvénynél minden szakaszt külön kell vizsgálni. A szakadás helye környezetében a grafikon készítésénél sűrűn kell az x érté-

keket felvenni. Hogy ezt megtehessük, ismernünk kell a szakadások helyét, vagyis az értelmezési tartományt határozzuk meg először.

A függvények menetének vizsgálatát egyszerűbb esetekben a változás-kielemzésével, máskor a grafikon megszerkesztése alapján végezhetjük.

Példa a kielemezésre: $y = a^{\frac{1}{x}}$

$\frac{1}{x}$ miatt $x = 0$ -nál szakadás van. A két szakaszt külön vizsgáljuk.

1. $x < 0$ szakaszon a függvény $y = \frac{1}{a^{\frac{1}{|x|}}}$. Ennek értéke, ha x a nulla

felé tart, szintén a 0-hoz közeledik, feltéve ha $a > 1$. Ha $a < 1$, akkor y értéke növekszik. Mindkét esetben 1-től indul a változás.

$$y = a^{\frac{1}{x}} = a^{-\frac{1}{|x|}} = \frac{1}{a^{\frac{1}{|x|}}}$$

Legyen pl. $a = 2$, $y = 2^{-\frac{1}{|x|}} = \frac{1}{2^{\frac{1}{|x|}}}$. Ha $|x| \rightarrow \infty$ ($x \rightarrow -\infty$) akkor

$$y = \frac{1}{2^0} = 1, \text{ ha } |x| \rightarrow 0, \text{ akkor } \frac{1}{2^{\frac{1}{0}}} = \frac{1}{2^{\infty}} \rightarrow 0.$$

Legyen $a = \frac{1}{2}$, $y = \left(\frac{1}{2}\right)^{-\frac{1}{|x|}} = 2^{\frac{1}{|x|}}$. Ha $|x| \rightarrow \infty$ ($x \rightarrow -\infty$)

$$\text{akkor } y = 2^{\frac{1}{\infty}} = 2^0 = 1, \text{ ha } |x| \rightarrow 0, \text{ akkor } 2^{\frac{1}{0}} = 2^{\infty} = \infty$$

2. $x > 0$ szakaszon, ha $a > 1$ -nél, a függvény igen nagy értékről 1-hez csökken. Pl. $a = 2$ esetén $x = 0$ -nál

$$2^{\frac{1}{0}} = 2^{\infty} = \infty, \text{ míg } x \rightarrow \infty \text{ -nél } 2^{\frac{1}{\infty}} = 2^0 = 1.$$

Ha $a < 1$, a függvény a 0 közeléből 1 felé növekszik.

$$\text{Pl. } a = \frac{1}{2} \text{ esetén } x \rightarrow 0 \text{ -nál } \left(\frac{1}{2}\right)^{\frac{1}{0}} = \frac{1}{2^{\infty}} = 0, \text{ míg}$$

$$x \rightarrow \infty \text{ -nél } \left(\frac{1}{2}\right)^{\frac{1}{\infty}} = \frac{1}{2^0} = 1.$$

Ezek alapján a grafikonok (csak kvalitatív érvennyel): 1. a. és 1. b. ábra. Nem keli csodálkoznunk, ha itt a függvényelemzésnél — ismét megtorpannak tanulóink. Megértően bíráljuk el a nehézségeket, hiszen ennél a példánál választott egyszerű függvénynél is láthatjuk, hogy milyen sokféle ágazó szellemi murkát követel az ilyen feladat.

c) A függvények meghatározása.

A függvény leírható:

1. egész menetében egy képlettel: $y = x^2$

2. szakaszr. kint más képlettel. Ez esetben vannak függvények, melyek egy képlettel is kifejezhetők, és vannak, amelyek nem:

$$y = |x| + |x + 2|$$

$$\text{vagy: } y = \begin{cases} -2x - 2 & x < -2 \\ 2 & -2 \leq x \leq 0 \\ 2x + 2 & x > 0 \end{cases} \quad y = \begin{cases} \sqrt{16 - x^2} & -4 \leq x \leq 4 \\ \sqrt{4 - (x - 6)^2} & 4 \leq x \leq 8 \end{cases}$$

3. értéktáblázattal

4. grafikonnal (pl. lázgörbék, barogrammok, termogrammok stb.)

5. tapasztalati úton pl. mérésekkel.

Ez a szakasz szolgálja azt a szerepet, hogy tanulóinkban a függvény hozzárendelésen alapuló fogalma kialakuljon.

Helyes és szükséges ez, mert ezzel nő ki igazán ez a fogalom a matematika területéből az összes tudományok — de elsősorban a természettudományok — legfontosabb munkaeszközévé. A nemműveleti definitiójú függvények példáit a különböző természettudományok köréből merítjük. Különösen a biológia, földrajz, de a kémia és fizika is ad erre példákat (pl. tápanyagok adagolásának hatása növények fejlődésére, a gravitációs gyorsulás változása egy délvonal mentén — vannak itt képlettel ki nem fejezhető tényezők is —, szennyeződések hatása a fémek elektromos vezetőképességére, a hőmérséklet hatása a kémiai reakció sebességére, stb.) De vehetünk olyan példákat is, amelyeknél a függvénykapcsolatot ma már képlettel fejteni ki a szaktudomány. A tudományos kutatás útja ez: először tapasztalati adatokat gyűjtünk, a függvénytáblázatot minél teljesebbé tesszük, míg elegendő adatunk van ahhoz, hogy a függvénykapcsolat műveleti definíciójához — a képlethez — jussunk. Ebből láthatóan a formulával adott függvény a legfontosabb, mert minden természettudomány arra törekszik, hogy tételeinek minél nagyobb részét tudja matematikai formában kifejezni. Ez jelenti t. i. azt, hogy az illető jelenséget meghatározó minden tényező ismert.

Nemcsak a meghatározás módja szerint eltérő függvényekkel kell e pontban foglalkoznunk, hanem az értelmezési tartomány tekintetében elütő függvényekkel is. E tekintetben legfontosabbak a sorozatok. A számtani és mértani sorozat általános tagja a függvény s a tagok száma a független változó ($x = n - 1$).

A számtani sorozat $y = a x + b$ alakú

A mértani sorozat $y = b a^x$ alakú.

A sorozatok grafikonja különálló pontokból áll. A formulában „b” jelenti az első tagot, „a” jelenti a sorozat különbségét, illetve hányadosát.

III. A függvénytranszformáció

Hasonlítsuk össze az $y = \frac{1}{x^2 - 1}$ függvény menetének megvizsgálását

elemzéssel és grafikonja alapján:

a) Elemzés $x = \pm 1$ értékénél szakadás van. A 3 szakaszt külön vizsgáljuk.

1. $x < -1$; ha x helyébe igen kis értéket ($x \approx -\infty$) írunk, x^2 igen nagy $+$ érték lesz, y pedig igen kis $+$ szám ≈ 0 ; $x = -2$ esetén $y = \frac{1}{3}$

ha x helyébe -1 környezetéből írunk be értéket, x^2 igen kevéssel nagyobb $+$ 1-nél, így $y = -$ mivel a nevező csaknem $0 =$ igen nagy $+$ érték lesz. Tehát a függvény ebben a szakaszban végig emelkedik. Aszimptota: az x tengely és az $x = -1$ egyenes.

2. $-1 < x < 1$; ha x helyébe -1 -nél valamivel nagyobb (pl. $-0,99$) értéket írunk, x^2 1-nél alig kisebb $+$ szám s így y igen nagy abszolút értékű neg. szám (mert a tört nevezője igen kis absz. értékű neg. szám) : $y \approx -\infty$. Ha $x = 0$ (a szakasz közepe) $y = -1$; ha x alig kisebb $+$ 1-nél, $x^2 - 1$ igen kis neg. szám és $y \approx -\infty$. Tehát a szakasz első felében növekszik, második felében csökken a függvény. Maximuma van $x = 0$ helyen $y = 1$ értékben. Aszimptoták: $x = -1$ és $x = 1$ egyenesek.

3. ha $x > 1$ és x helyébe $+$ 1-nél alig nagyobb számot írunk, $x^2 - 1$ igen kis pos. szám, y pedig igen nagy érték lesz. Ha $x = 2$, $y = \frac{1}{3}$. Ha

x igen nagy érték lesz, $x^2 - 1$ is igen nagy és $\frac{1}{x^2 - 1}$ igen kis pos.

szám ≈ 0 . Ebben a szakaszban tehát a függvény végig csökken. Aszimptotái: $x = 1$ és $y = 0$ egyenesek.

b) Grafikon: Figyelembe véve a szakadási helyeket, az értéktáblázat:

x	-10	-2	$1,1$	0	$0,9$	$1,1$	2	10
y	$1/99$	$1/3$	$1/0,21$	$1/0,19$	$-1/0,19$	$1/0,21$	$1/2$	$1/99$

A menetet akár az értéktáblázatról, akár a grafikonról leolvashatjuk. (2. ábra.)

Még ezen az óvatosan választott példán is világosan látható, hogy a függvény vizsgálata elemzéssel sokkal elmélyülőbb szellemi munkát igényel, mint a grafikon alapján. A különbség akkor tűnik ki igazán, ha tudunk valami könnyű módszert találni a függvények grafikonjának előállítására. Ez a kínálózó módszer a függvénytranszformáció.

Ennek a lényege az, hogy a vizsgálandó függvénynek megkeressük a kapcsolatát olyan függvényvel, melynek grafikonját ismerjük s abból kiindulva vázoljuk fel függvényünk grafikonját. Hogy a keresett kapcsolatot megtalálhassuk, forduljunk ismét műveleti alapfüggvényeinkhez és készítsük el azokra vonatkozóan a transzformációs táblázatunkat. Táblázatrol szándékosan beszélek, mert itt ökonómiai cél megvalósítása vezet bennünket: a legkönnyebb és leggyorsabb módszer létesítése függvények vizsgálatára.

Alapfüggvényeink:

$$y = x, \quad y = \frac{1}{x}, \quad y = x^2, \quad y = \sqrt{x}, \quad y = 2^x, \quad y = {}^2\log x, \quad y = \sin x, \\ y = \cos x, \quad y = \operatorname{tg} x$$

A vizsgálat változások csak az algebrai transzformációkra vonatkoznak, mert a további változások felderítése lényegesen több időt követelne meg.

Eszerint megvizsgáljuk tetszőleges „a” szám hozzáadásának és tetszőleges „a” számmal való szorzásnak, függvény-módosító hatását. (A kivonás = neg. szám hozzáadása; az osztás = $\frac{1}{a}$ -val való szorzás.)

Egyszerűen belátható, hogy $y = \frac{1}{x} + a$ és $y = \frac{1}{(x+a)}$ vagy $y = x^2 + a$ és $y = (x+a)^2$ nem jelenti ugyanazt. Ezért különböztetjük meg a függvénytranszformációját és a változó transzformációját. Először a függvénytranszformációját beszéljük meg — mint könnyebben áttekinthető grafikonváltozásokat. Ezután kerül sor a változó transzformációjára.

1. Ha a függvényhez „a” számot adunk, ez annyit jelent, hogy minden x-hez tartozó y „a”-val nagyobb lesz, vagyis a grafikon minden pontja „a” egységgel magasabbra kerül (ha $a < 0$, akkor lejjebb). Ezért ezt a transzformációt eltolásnak nevezzük.

2. Ha a függvényt „a” számmal szorozzuk, ez a művelet minden x-hez tartozó y értékét „a”-szor nagyobbá teszi, ha $a < 1$ -nél, akkor kisebb, ha „a” negatív, minden y érték ellenkező előjelű is lesz. Ez a grafikonra átvive: ha $a > 1$, a grafikon megnyúlik, ha $a < 1$ összenyomódik, ha $a < 0$, a grafikon az x tengelyen át tükröződik is.

3. Ha a változóhoz „a” számot adunk, ezzel az x ha $a > 0$, akkor „a” egységgel megnő, tehát az új függvényben y értéke akkora, mint az eredeti függvényben „a” egységgel később. Ez a grafikonra átvive úgy mutatkozik, hogy a grafikon „a” egységgel balra tolódik az x tengely mentén. (Ha $a > 0$, akkor a grafikon eltolódása jobbra történik.)

4. Ha a változót „a” egységgel szorozzuk, akkor az új függvényben y értéke akkora, mint az eredeti függvényben „a”-szor később. Ez a grafikonra átvive így mutatkozik, hogy minden pontja az y tengelyhez „a”-szor közelebb kerül, de azon nem megy át. Ha $a < 1$, akkor a grafikon minden pontja az y tengelytől $\frac{1}{a}$ -szor távolabb kerül. Ha „a” negatív, a grafikon az y tengelyen át tükröződik is.

A jobb mechanizálás céljából a következő emlékeztető ábrát készítjük el: (3 a, b, c, d, ábra). Az eltolásban a grafikon mint merev rendszer mozog a nyújtásban harmonika mozgás: a grafikon minden pontja a tengely ugyanazon oldalán marad, ahol volt.

Mindezek ismeretében a függvények vizsgálatát a következőképpen végezhetjük el:

1. megállapítjuk az alapfüggvényt,
2. meghatározzuk a transzformáció lépéseit,

3. vázoljuk az alapfüggvény grafikonját, majd a transzformációs lépéseknek megfelelő grafikon sorozatot felrajzolva nyerjük az eredő grafikont.

$$\text{Pl. } y = 2 - \cos \frac{x}{2}$$

$$\cos x \rightarrow \cos \frac{x}{2} \rightarrow \cos \frac{x}{2} \rightarrow \cos \frac{x}{2} \rightarrow -\cos \frac{x}{2} + 2 \quad (4. \text{ ábra})$$

IV. A szélsőértékszámítás.

A függvénytan eddigi tanulmányozása — annak ellenére, hogy tankönyvünk bevezetőben kihangsúlyozza a függvényfogalom gyakorlati jelentőségét — meglehetősen öncélúnak tűnhetik fel tanulóink előtt. És ne vitassuk el, hogy ez érdeklődésüket jelentős mértékben csökkenti.

Ennek az érdeklődésnek növelésében fontos szerep jut annak a szűk keresztmetszetű fejezetnek, amely még hátra van tankönyvünk szerint.

Szűk keresztmetszetűnek mondom ezt a fejezetet, mert sajnálatosan kevés az a függvénytípus, amelyet a differenciálszámítás elemei nélkül megoldhatnak tanítványaink. A differenciálszámítás elemeinek hiányát műszaki vagy természettudományi felsőbb tanulmányt végző tanulóink egészen fájdalmasan nélkülözik, mert úgy tudom, hogy egyes professzorok a fizikát ennek felhasználásával adják elő az elsőéveseknek!

A szélsőérték számítását könyvünk két függvénytípusra mutatja be: a 2. fokú függvényre és a számtani és mértani közepek összefüggésének tételével kapcsolatba hozható függvényekre.

Tekintsük át röviden ezeket:

1. A másodfokú függvény szélső értéke.

Először a szemlélet alapján oldjuk meg a feladatot a grafikon elkészítésével. Ehhez a transzformációt használjuk fel. Hogy grafikont rajzolhassuk, a függvényt átalakítjuk. Pl. oldjuk meg a tankönyv 1. §-ában nem ebből a szempontból felvetett problémát. Mikor legnagyobb a területe a 4 dm. kerületű derékszögű parallelogrammának? $y = x(2 - x) = -x^2 + 2x$ Másodfokú függvényt kaptunk. Ennek grafikonját az $y = x^2$ alapfüggvényből kiindulva készítjük el. (5. a. és 5. b. ábra.) A változós tagokat teljes négyzetté alakítjuk: $y = (-x^2 + 2x - 1) + 1 = -(x^2 - 2x + 1) + 1 = -(x - 1)^2 + 1$

Atranszformáció menete: $(x^2 \rightarrow (x - 1)^2 \rightarrow -(x - 1)^2 \rightarrow -(x - 1)^2 + 1$

Láthatjuk tehát, hogy a legnagyobb terület $x = 1$ értéknél van. Egyben ennek a legnagyobb területnek az értéke is leolvasható $y = 1$. Az itt tapasztaltak általános törvényszerűséget jelentenek. Ezért levonhatjuk a grafikonról függetlenül, tisztán számítás alapján megadott menetét:

a) Teljes négyzetté alakítjuk a változós tagokat (ha x -nek együtthatója v. neg. előjele van, azt ki kell emelni.)

b) A szélső érték x azon értékénél van, amely a teljes négyzetet nullává teszi. A függvény értékét a változó nélküli tag adja.

c) A szélső érték maximum, ha a teljes négyzet előtt neg. előjel van, minimum, ha pozitív.

2. az $y = f(x) \cdot g(x)$ típusú függvények szélső értékét a számtani és mértani közép kapcsolata alapján határozhatjuk meg.

Tétel: Tudjuk, hogy két pozitív mennyiség számtani közepe mindig nagyobb (legfeljebb egyenlő) a mértani közepüknél. (6. ábra.)

Ha tehát $\frac{f(x) + g(x)}{2} = \text{állandó}$ (vagyis: $f(x) + g(x) = \text{konst.}$) akkor az $f(x) g(x)$ függvénynek azon az x helyen van szélső értéke (max.), ahol $f(x) = g(x)$.

Ebből a feltételi egyenletből meghatározható x azon értéke, amely mellett az $y = f(x) g(x)$ függvénynek maximuma van. A fenti levezetésben hallgatólagosan azt tettük fel, hogy $\sqrt{f(x)g(x)}$ kifejezésnek ugyanazon x érték mellett van a szélső értéke, mint az $f(x) g(x)$ függvénynek. Ez azon alapszik, hogy a gyök értékét az alatta levő mennyiség határozza meg, tehát ott lesz a legnagyobb, ahol a gyök alatti mennyiség a legnagyobb.

A számítás csak abban a szakaszban érvényes, ahol $f(x) > 0$ és $g(x) > 0$

3. Az előbbi tétel és gondolatmenet alapján határozható meg az $y = f(x) + g(x)$ alakú függvény szélső értéke is.

Ha $f(x) g(x) = \text{állandó}$, akkor függvényünknek azon az x helyen van szélső értéke (min.), ahol $f(x) = g(x)$ (feltéve, hogy ebben a szakaszban mindkét függvény pozitív).

Még egy megjegyzést kell tennünk: a számítás érvényes akkor is, ha a függvényből kiemelhető egy számszorzó s azt elhagyjuk. Ez a tényező ugyanis csak a szélső érték nagyságát befolyásolja, de helyét (x értékét) nem.

V. Didaktikai megfontolások.

Miután áttekintettük a tárgykör anyagát, most röviden tekintsük át didaktikai szempontból a tennivalókat.

a) Terjedelem.

A tankönyvhöz kiadott Tájékoztató irányító tanmenetet közöl. Ebben 20 órát szán a tárgykör tárgyalására. Ezen belül az alapfogalmak és a függvény általános definíciója kialakítására 11 órát, a transzformációra 3, a szélsőértékekre 3 órát állít be. Ezen kívül 1 ismétlő óra és a dolgozat 2 órája szerepel.

Azt hiszem, most, közvetlenül az anyag áttekintése után mindenki előtt világos, hogy a gyakorlatilag fontos transzformáció és a szélső értékszámítás nem tanítható meg 3—3 óra alatt, viszont az alapfogalmakra 11 óra túlzott.

Szögezzük le azt is, hogy abban a terjedelemben és azzal a módszerrel, ahogyan a könyv tárgyalja az anyagot, az a 20 óra alatt nem végezhető el.

Ezt a tárgykört két évben tanítottam. Első alkalommal, mivel a tankönyv későn jelent meg, a tárgykör első részét a könyvhöz ragaszkodva tanítottam s ennek eredménye lett egyrészt, hogy a feldolgozás 23 órát vett igénybe, másrészt a transzformációt és szélsőértékszámítást elnagyoltan és gyenge eredménnyel taníthattam csak.

A nyert tapasztalatok alapján a következő munkamenetet látom helyesnek:

Az előismeretek egybegyűjtése a vázolt módon	2 óra
Alapfogalmak és ált. függvényfogalom kialakítása	6 óra
Transzformációk	5 óra
Szélsőértékszámítás	5 óra
Ismétlés	2 óra
Dolgozat	2 óra

Ez a beosztás tehát 2 órával meghosszabbítja a hivatalos tanmenet előirányzatát. Ezzel a beosztással is azonban csak kellő súlypontozással és a lehetséges szemléltetési módon kiaknázásával dolgozható fel a tárgykör, megnyugtató eredménnyel.

Súlypontok:

1. Ertelmezési tartomány és értékkészlet.

Először a műveleti függvényeket beszéljük meg, elkészítjük, illetve házi munkával elkészítettjük ezek grafikonjait. Ezután óvatosan szélesítjük a vizsgált függvények körét. Sok függvény vizsgálatát arra az időre halasztjuk, amikor a transzformáció már gyors segédeszközt ad kezünkbe.

2. A függvény menete.

Ismét az elemi függvényekből indulunk ki, aztán a fontos fogalmak megismerésére új függvénytípusokat vezetünk be. (absz. ért. függ.) Gondol tárgyaljuk a szélső értéket. Oldjunk meg egyszerű szélsőérték feladatot is a grafikon alapján.

3. A függvény hozzárendelésen alapuló fogalma.

Itt nem fukarkodhatunk az új függvénytípusokkal. Ezeket azonban nagyrészt szemlélet alapján tárgyaljuk s oly mértékben, hogy célunkat elérjük.

4. Transzformációk.

Óvatosak legyünk a nehézségek fokozásában. Böven szemléltessünk. Egyszerűbb esetekben mechanikus biztonságot kell elérnünk.

5. Szélsőértékek.

Az érdeklődés fokozására sok példát kellene megoldani — sajnos erre nincs idő. Szükségesnek látom éppen a tárgyör iránti érdeklődés felkeltésére már az alapfogalmak tárgyalása elején legalább egy szélsőérték feladatot megoldani a grafikon alapján.

A súlypont a 2. fokú függvény szélső értékének meghatározásán van. T. i. az. $f(x) \cdot g(x)$ típusú függvények is gyakran erre vezethetők vissza. Pl. Tankönyv 57. old. 2. a, b, c, 4, 5, 6, 9, 10, 16 pl.

A szögfüggvényre vonatkozó szélső érték feladatot hagyjuk el.

c) A szemléltetés.

Az anyag zsúfoltsága, az egyes súlypontok tanulmányozásánál igényelt szellemi munka erős szétágazása a tanulók munkájának megkönnyítésére megköveteli a szemléltetés lehető széleskörű alkalmazását.

Ennek egyik megvalósítása az, hogy minden függvény tárgyalását grafikonnal kísérjük. Mielőbb szokjanak hozzá tanítványaink, hogy a grafikonok teljesítik feladatukat már akkor, ha belőlük kvalitatív következtetéseket vonhatunk le. Ezért a vázaltszerű grafikon-készítést gyakoroltassuk velük.

Viszont ez nem jelenti durva elrajzolásokat, rendetlen, felületes ábrázolás eltűrését. Könnyít tanulóink munkáján, ha milliméterpapíron dolgoznak és néhány támpontot kijelölnek a grafikonból.

Sok függvénytípus tárgyalását teszi lehetővé rövid idő alatt, ha nagyméretű falitérképeken mutatjuk meg grafikonjukat és a függvényelemzés adatait is feljegyezzük melléjük. Ezek elkészítésére jó módszer a képeknek könyvből a rajzlapra kivetítése, a vetület vázlatos megrajzolása ceruzával, majd tussal kihúzása. Így tetszőleges nagyságú táblát készíthetünk. Ezeket hagyjuk kinn az osztály falán, míg emlékképük megszilárdul tanulóinkban.

Nagyon fontos a függvények dinamikus szemléletmódjának kialakítása. Ne csak mondják tanítványaink, hogy: a függvény lényege a változás, hanem azt lássák is maguk előtt. Érzékeljék a függvény formulájában, és grafikonjában a változást: a függvény menetét. Ezt a készséget segítsük elő házilag összeállított pergőképekkel.

Végül ez a tárgykör a legfontosabb területe a matematikai oktató filmeknek. Ezekkel lehetne megvalósítani a függvénytranszformációk dinamikus szemléltetését, mely a házi készítés lehetőségeit meghaladja.

Itt (t. i. a transzformációknál) indokolt a színes ceruzák használata, amelyekkel mégis szemléltetni tudjuk a transzformáció egyes szakaszait.

Pl. $y = 2 - 3\cos(2x - \pi)$ (; menet: $\cos x \rightarrow \cos 2x \rightarrow \cos 2x - \frac{\pi}{4}$)

$3\cos(2x - \frac{\pi}{4}) \rightarrow -3\cos(2x - \frac{\pi}{4}) \rightarrow -3\cos(2x - \frac{\pi}{4}) + 2$ (7. ábra.)

(7. ábra.)

d) A példák feldolgozása.

1. óra: Az előismeretek egybegyűjtése.

Először a koordinátarendszer fogalmának és használatának felrészítésére ábrázoljunk 1. és 2. fokú függvényt ($y = \frac{2}{3}x - 1$; $y = x^2 - 2x + 2 = (x - 1)^2 + 1$) mindkét formájában. Mutassunk rá, hogy ott van az y legkisebb értéke, ahol az x nullává teszi a négyetes tagot és ez a legkisebb érték = az abszolút taggal. Az 1. fokú függvény ábrázolását végezzük el értéktáblázattal és az irányhatározó segítségével is. Vegyük még sorra az $x^2 + y^2 = r^2$ függvényt $y = \pm \sqrt{r^2 - x^2}$ alakjában. Mutassuk meg, hogy az 1. fokú függvénynél sem x -nek, sem y -nak egyik oldalról sincs korlátja.

Házi feladatnak adjuk pl. ilyen grafikon-sorozatnak az elkészítését egyazon koord. rendszeren: $y = x^2$; $y = x^2 - 2x$; $y = x^2 - 2x + 5$

Ebből figyeltessek meg a grafikon eltolódásainak jellegzetességeit.

2. óra: Trigonometrikus és analitikus geometriai függvény. $y = \sin x$, $y = \cos x = \sin(x + 90^\circ)$ függvények grafikonját emlékezetből vázoljuk. Lényeges itt; y kétfelőli korlátossága és a periodicitás. Hasonlítsuk össze feltétlenül az $y = x^2$ függvényvel.

$y = \tan x$ vizsgálatánál elsősorban a szakadásra mutassunk rá a periodicitás mellett.

Az analitikai függvények közül értéktáblázattal rajzoljuk meg a hiperbola grafikonját:

$$\frac{x^2}{a^2} - \frac{y^2}{b^2} = 1 \quad y = \pm b \sqrt{\frac{x^2}{a^2} - 1}$$

$$\text{Pl. } y = \pm 3 \sqrt{\left(\frac{x}{4}\right)^2 - 1}$$

$$\left[\begin{array}{c|c|c|c|c|c|c|c|c|c} x^2 & y^2 & & & & & & & & \\ \hline 4 & 9 & = & 1 & & & & & & \\ \hline \frac{x}{y} & | & -6 & | & -5 & | & -4 & | & -3 \dots 3 & | & 4 & | & 5 & | & 6 \\ \hline & & \pm 3,36 & | & \pm 2,25 & | & 0 & | & - & | & 0 & | & \pm 2,25 & | & \pm 3,36 \end{array} \right]$$

Hívjuk fel a figyelmet arra, hogy itt az y nem korlátos, de az x igen (-4 és $+4$ között nincs értelme a függvénynek; nincs y érték).

Tudatosítsuk azt is, hogy egy-egy y érték beírásával a függvényből $2 - 2$ y értéket kapunk. A hiperbola aszimptotájáról is beszéljünk.

Házi feladatnak ábrázoltassuk az egyenes, parabola, kör- ill. ellipszis-függvény grafikonját. Válaszoljanak a következő kérdésekre: van-e korlátja az x és y értékeknek, hány y érték tartozik egy-egy x -hez?

3. óra: A műveleti függvények értelmezési tartománya. Bevezetőül mutassuk meg, hogy a függvénytan tanulása gyakorlati hasznú eredmények megállapítására tesz bennünket képessé. Oldjuk meg a következő feladatot 8 m. hosszú kötéllel a legnagyobb területű téglalap-alakot kell körülkeríteni. Mekkora lesznek a téglalap oldalai? A függvény: $y = x(4-x) = -x^2 + 4x$.

$$\text{Az } \begin{array}{c|c|c|c|c|c|c|c|c|c} x & -1 & 0 & 1 & 2 & 3 & 4 & 5 & & \\ \hline y & -5 & 0 & 3 & 4 & 3 & 0 & -5 & & \end{array}$$

értéktáblázat alapján elkészítjük a grafikonot. (8a. és b. ábra.)

Az ismétlés során megismertük az 1. f. és 2. f. gyökös függvény értelmezési tartományát. Most az egyes műveletek definíciójából elemezzük ki a műveleti függvények értelmezési tartományát. Feltesszük a kérdést: milyen x érték behelyettesítése esetén nem kapunk y értéket?

Ugyanez a módszere az értékkészlet meghatározásának is.

Közös munkával készítjük el a $\sqrt{x}$, $\sqrt{-x}$, $\sqrt[3]{x}$, ${}^2\log(-x)$ grafikonját.

Az órán megbeszéljük az $a+x$, $a-x$, a^x , $\frac{1}{a}x$, $\frac{a}{x}$, a^x , ${}^a\log x$

műveletek értelmezési tartományát. Grafikonjaik elkészítése házi feladat:

$$2+x, 2-x, 2x, \frac{1}{2}x, \frac{2}{x}, 2^x, {}^2\log x,$$

egyszerű formában. Hívjuk fel a figyelmet a III. oszt.-ban az evponenciális, logaritmus és tört függvényről tanultakra. Az értéktáblázat számára alkalmas x értékeket adjuk meg. A grafikonokat gondos kivitelben, elég nagy formában követeljük meg; 1-1 füzetoldalra egyet előírt sorrendben és a lapra írassuk az értelmezési tartományról, értékkészleterről megállá-

pított tudnivalókat, majd később a menetre, szélső értékre vonatkozó megállapításokat is.

4. óra: A műveleti függvények értékkészlete.

Ismét a műveleti definíciók alapján tárgyaljuk.

A kutató kérdés: Milyen számokat kaphatunk, ha a műveletet elvégezzük?

Ez a vizsgálat gyorsan megy, mert a már elkészült grafikonok alapján könnyen tudnak felelni tanulóink.

Ezután a 10—11. oldal feladatait beszéljük meg:

Közös munkával: 1. pl. (a szükséges fizikai ismeret: egyensúly) esetén a forgatónyomatékok egyenlők) $sx = 40.12$

3. pl. A lemeztett háromszögek hasonlósága alapján az ábra jelzései szerint felírhatjuk: $x : (a - x) = (b - y) : y$

$$y = \frac{(a - x)(b - y)}{x} \quad xy = ab - ay - bx + xy, \quad y = \frac{ab - bx}{a}$$

$$K = 2(x + y) = 2\left(x + \frac{ab - bx}{a}\right) = 2\frac{ax + ab - bx}{a} \\ = 2\left(b + \frac{a - b}{a}x\right)$$

5. pl. Minden függvénynél megállapíthatjuk, hogy melyik műveleti függvény alapján tárgyalhatjuk. Ennek alapján egyszerű a felelet. Közös munkával megbeszéljük:

c) *Tört függvény.* Nincs értelmezve, ha a nevező zérus: Ez $x = \pm \sqrt{3}$ helyen következik be. Értékkészlet a nulla kivételével minden szám. (L. a grafikonját.)

i) Csak a $+$ számokra van értelmezve; mivel x^2 mindig $+$, tehát az értelmezési tartomány minden számra kiterjed, kivéve a nullát. Az értékkészlet az egész számvonalra kiterjed.

Házi feladat: 2; $5/a$, b , d , g ; $6/a$, b ,

5. óra: Anyaga: A függvény menetével kapcsolatos fogalmak tudatosítása.

$y = x$	növekedés; emelkedő függvény
$y = -x$	csökkenés; süllyedő függvény
$y = x^2$	csökkenő és növekvő szakasz fordulánál szélső érték
$y = x^2$	növekvő és csökkenő szakasz (def.)
$y = x $	törés szélső értékkel
$y = x + \frac{ x }{2}$	törés szélső érték nélkül

$y = |x| + |x+2|$ konstans szakasz; szélső érték nincs

Az első régy függvény grafikonja már rendelkezésre áll. A szemlélet alapján röviden definiáljuk a fogalmakat.

Gyakorlásra maradjon idő.

21. oldalon levő példák közül közös feldolgozásra: 1. b., f, e; 2. d.; 3. b. h.

A példáknál először megállapítjuk az értelmezési tartományt és értékkészletet a műveleti függvénytípus meghatározása alapján, azután ér-

téktáblázatot készítünk, megrajzoljuk a grafikont, majd leolvassuk a menetet. Megkezdjük annak a gyakorlását, hogy egyszerűbb függvények menetét elemzéssel állapítsuk meg. Erre alkalmas 1. b. e. Pl. $y = |\sin x|$ (9. ábra). A sin függvény értelm. tart.-a az egész számvonal; értékészl. $+1$ és -1 között. Mivel a sin abszolút értéke szerepel, azért a neg. félperiódusok is

pozitívá lesznek. Szélső érték $\pm \frac{\pi}{4}$ páratlan számú többszöröseinél maxi-

mum, páros többszöröseinél minimum van.

Értelm. tart. és érték készl, mint fent. Mivel x absz. értéke szerepel, ezért tükrözés van az y tengelyre. Egyébként $x \geq 0$ értékeknél a szabályos sin. vonal $x < 0$ értékeknél ennek tükörképe a grafikon.

Szemléltető falitábla $y = x^3$ és $y = |x^3|$ az abszolút érték függvények tükrös voltának szemléltetésére. Házi feladat: 1. a, d, g; 2. c; 3. a, g.

6. óra. Anyaga: Szakadás, aszimptota, periodus.

$y = \frac{1}{x}$ képe ismert, ezen megbeszéljük a szakadás és aszimptota fogalmát. Szakadás y végtelen nagy

$y = 2^x$, $y = {}^2 \log x$ értékénél.

$y = \frac{x}{|x|}$ grafikonjain is az aszimptotát vizsgáljuk. szakadás y véges értékénél.

$y = \sin x$ periodus, szakadás nincs, ismétlődő szélső érték.

$y = \operatorname{tg} x$ szakadás ismétlődik, szélső érték nincs.

$y = \frac{1}{x^2 - 1}$ több aszimptota $x = -1, x = 1, y = 0$ képe szemléltető falitáblára kifüggesztve.

A függvényelemzés gyakorlására $y = 2$ és $y = \frac{1}{2}x$ függvényeket elemezzük közös munkával.

Ezenkívül gyakoroljuk a szakaszfüggvények meghatározását. Pl. 21.

old. 3. c. $y = 2|x-3| - |x+1| + \frac{1}{2}|x-2|$

1. fokú abszolútérték függvény, tehát képe egyenes szakaszokból áll. A törések x azon értékeinél vannak, ahol $1-1$ tag zérus, tehát $x = 3$, $x = -1$, $x = 2$ tagok sorrendjében. Így a szakaszok egyik törési helytől

$$\text{a másikig: } x \leq -1; -1 \leq x \leq 2; 2 \leq x \leq 3, 3 < x$$

A szakaszfüggvények meghatározásánál azt döntjük el, hogy az egyes tagok abban a szakaszban $+$ vagy $-$ értéket jelentenek-e. A neg. értékű tagot ellenkező előjellel írjuk, mert a neg. szám absz. értéke = a tag ellenkező előjellel vett értéke.

1. szakasz: $x \leq -1$ $y = 2(x-3) - (x+1) + \frac{1}{2}(x-2)$

a tagok előjele $-$ $-$ $+$

tehát: $y = -2(x-3) + (x+1) - \frac{1}{2}(x-2) =$

$$= -2x + 6 + x + 1 - \frac{1}{2}x + 1 = -\frac{3}{2}x + 8$$

$$2. \text{ szakasz: } -1 < x < 2 \quad y = 2|x - 3| - |x + 1| + \frac{1}{2}|x - 2|$$

a tagok előjele

$$- \quad + \quad -$$

$$y = -2x + 6 - x - 1 - \frac{1}{2}x + 1 = -\frac{7}{2}x + 6$$

$$3. \text{ szakasz: } 2 \leq x \leq 3 \quad y = 2|x - 3| - |x + 1| + \frac{1}{2}|x - 2|$$

a tagok előjele

$$- \quad + \quad +$$

$$y = 2x + 6 - x - 1 + \frac{1}{2}x - 1 = -\frac{5}{2}x + 4$$

$$4. \text{ szakasz: } 3 < x \quad y = 2|x - 3| - |x + 1| + \frac{1}{2}|x - 2|$$

a tagok előjelő

$$+ \quad + \quad +$$

$$y = 2x - 6x - 1 + \frac{1}{2}x - 1 = \frac{3}{2}x - 8$$

Célszerű ezt az elemzést szemléltető falitáblán kifüggeszteni.

Házi feladat: 21. old. 3. b; 4. c; 32. old. 2, 3, 4.

Az utolsó 3 példához bő utasítást adjunk.

7. óra: Anyaga: Függvények menetének vizsgálata elemzéssel. Különleges függvények (egész rész, törtrész függv.)

Szakaszonként változó formulával adott függvények. Elemezzük a 32. old. 6. pl.-t. Először felrajzoljuk a nevező grafikonját (csak vázlatosan). Ennek alapján már könnyű a reciprok érték menetét meghatározni.

Az egészrész és törtrész függvény grafikonja közös szemléltető faliképen legyen kifüggesztve.

Feltétlenül felhívjuk a figyelmet, hogy ezek a függvények a szakadások helyén is értelmezve vannak. Szélső értéküket is megbeszéljük. Az előjel (signum)-függvényt szintén szemléltető képen mutatjuk be. Bemutatjuk egy másik függvénnyel kombinált alkalmazását is. (11. a. 11. b., 11. c. ábra.) Egy táblára kerül tehát pl.

és $y = (1 - c \cdot \operatorname{sgn} \sin^x) \sin x$.

Beszéljük meg a 39. old. 3. pl.-t.

Házi feladat: 22. ol. 5. c; $y = x^2 - 2x|x| + 1$, 33. o. 8; 39. o. 1. b.

8. óra: Anyaga: Nem műveleti definíciós függvények.

Az általános függvényfogalom definiálása.

A függvények áttekintése.

Ezen az órán felsorakoztatjuk az eddig felhasznált szemléltető falitáblákat. Ezekhez csatoljuk a nem műveleti függvények képét: lágörbék, barogramm, termogramm.

Felújítjuk a legfontosabb függvényelemzéseket.

Kidolgozzuk: 32. old. 5. d. és 9. b. a függvényösszegezés gyakorlására.

Házi feladat: fenti példák befejezése; 39. old. 1. c; 7.

9. óra: Anyaga: A függvény transzformációja.

Az eltolással és nyújtással egyaránt foglalkozunk. Sorra vesszük műveleti alapfüggvényeinket és mindegyiknek elkészítjük a transzformációs képeit. A (-1) -gyel való szorzás tükröző hatását is szemléltetjük. Közös

munkával készítjük: $\sqrt{\frac{1}{x}}$, x^2 , $\sqrt{x}$, eltolási és nyújtási képeit. Megbeszéljük még: 48. old. 1. b., 6. a. — c. példákat.

Házi feladat: Elemezzük és ábrázoljuk $y = \frac{x-2}{x^2-4}$ függvényt (utasítást adunk: ha nem egyenlő 2, lehet $(x-2)$ -vel egyszerűsíteni, $x = +2$ helyen a függvény nincs értelmezve.) Elkészítik tanulóink az x , a^x , $\sin x$, $\lg x$ függvények transzformációs képeit.

10. óra: Anyaga: A változó transzformációja.

Ezen az órán csak a változó eltolását vesszük sorra. Elkészítjük műveleti alapfüggvényeinek ilyen transzformációs képeit. Közös munkával készül x^2 , $\sqrt{x}$, a^x , $\log x$, $\sin x$ képe.

Gyakorlásul egy-két összetett transzformációt végzünk (pl. $(x-1)^2 + + a$) az éppen átvett függvényekkel.

Hozzuk ilyen alakra 2. fokú függvényt és úgy ábrázoljuk (pl. $2x^2 - - 8x + 6 = 2[(x-2)^2 - 1]$)

Házi feladat: A többi műveleti alapfüggvény transzformációs képének előállítására, továbbá 48. old. 5. b, j; 6. e, f.

11. óra: Anyaga: A változó transzformációja.

A változó nyújtása kerül sorra. Gondosan tárgyaljuk még a negatív szorzó tükröző hatását az y tengelyre. Készítsük el az emlékeztető ábrát (Lásd III. r.)

Közös munkával készítjük el: x^2 , a^x , $\lg x$, $\sin x$ képét.

Végezzük összetett transzformációkat pl. 48. old. 5. a, i, 7. i, 8. b.

Házi feladat: A műveleti alapfüggvények hiányzó transzformációs képeinek elkészítése és 48. old. 7. j, 9. e.

12. óra: Anyaga: Összetett transzformációk.

48. old. 2.c, 3.c, 5.l, 7.g, 8.e.

Házi feladat: 48. old. 3. d, 4. b, 7. e, 8. c, 9. b.

13. óra: Anyaga: A transzformációk összefoglalása:

Végezzük el néhány függvény elemzését úgy, hogy előbb transzformációval előállítjuk grafikonját. Pl. 48. old. 5. g, 7. b, 8. d, 10. b.

Házi feladat: 48. old. 5. h, 7. c, 8. a, 9. h.

14—16. órák: Anyaga: Másodfokú függvény szélső értéke.

Feldolgozzuk az 57. old. 4, 5, 6, 9, 10 és 64. old. 2—8 példáit jórészt közös munkával.

Házi feladatra 57. old. 2 a, b, c, 4. 5. 64. old. 1. a. — f, 2, 3, 4 pl.

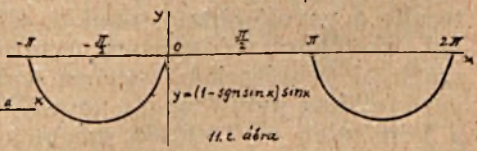
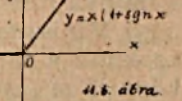
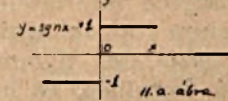
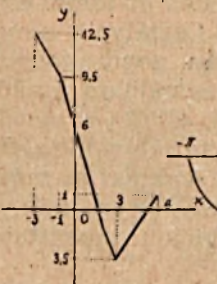
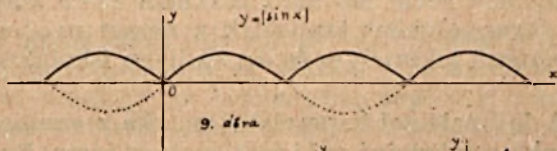
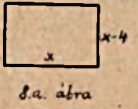
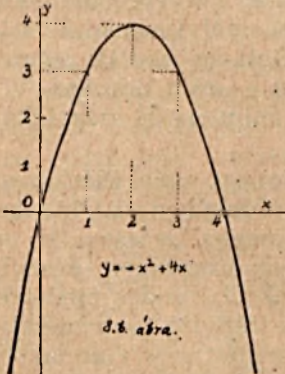
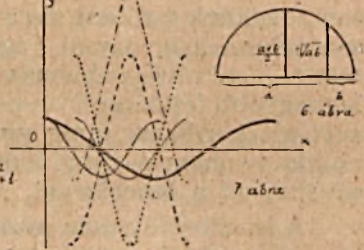
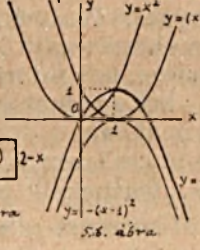
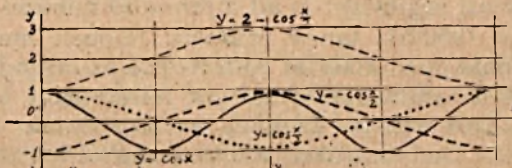
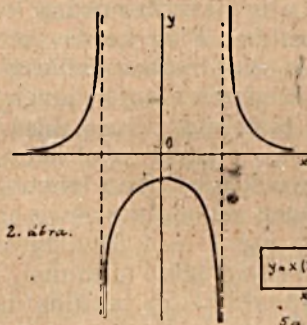
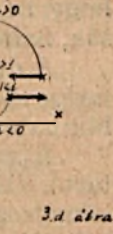
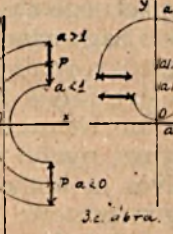
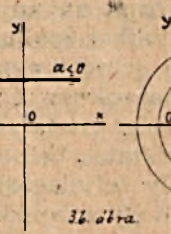
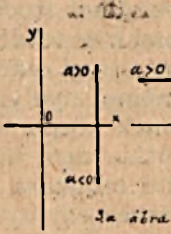
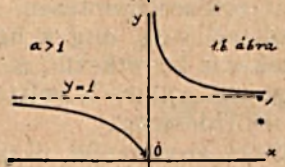
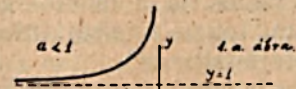
17. óra: Anyaga: $f(x) \cdot g(x)$ alakú függvények szélső értéke.

Feldolgozzuk 57. old. 2. a, b, c; 4, 5, 6, 9. példáit.

18. óra: Anyaga: $f(x) + g(x)$ alakú függvények szélső értéke.

Feldolgozzuk: 57. old. 1. a, b, c; 3. példáit, valamint ismételjük a nagyobb nehézséget okozó példákat.

Hites Ferenc.

Néhány szó a német nyelvi oktatásról

Népköztársaságunk a sztálini nemzetiségi politikai alapján valamennyi hazánkban élő nemzetiség számára biztosítja a művelődéshez, a kulturális fejlődéshez való jogot. Megadja az alkalmat és biztosítja a lehetőséget, hogy nemzetiségeink saját anyanyelvüket irodalmi fokon is elsajátíthassák, haladó hagyományaikat ápolhassák és továbbfejleszthessék.

A délszláv, román, szlovák nemzetiségi oktatás bevezetése után immár negyedik éve folyik hazánkban a német nyelvi oktatás is az Oktatásügyi Minisztérium Nemzetiségi Osztályának központi irányításával.

A német nyelvi oktatás beindítása nem ment zökkenőmentesen. Kihívó, szíves és komoly felvilágosító munkára volt szükség, míg a hazai németiség megértette, hogy a fejlődésnek egy új szakasza következik, melynek élén a párt áll, amely nemcsak ígér, hanem ígéretét valóra is váltja és gyakorlati segítséget is ad a fennálló nehézségek leküzdéséhez.

Az 1950/51. tanév második felében megindított anyanyelvi oktatás tulajdonképpen kísérlet volt. Szerte az országban alig sikerült néhány községi tanításhoz szükséges feltételeket biztosítani. Elég kevés volt a jelentkezők száma. Ezeknek az iskoláknak a fele Baranyában működött. A Német Demokratikus Köztársaságból hozatott könyvek alapján igyekeztek nevelőink tanítani, de a könyvek olvasmányi tartalma, stílusa túlságosan nehéznek bizonyult s így az oktatás vajmi kevés eredménnyel kecsegtetett. A sokrétű problémák ellenére, is a mi megyénk iskoláiban lehetett a legnagyobb fejlődésről beszélni, ahol a németiség igen tekintélyes része nem vett részt a hazaellenes mozgalmakban, s éppen ezért — a felvilágosító munka nyomán — rövid időn belül csaknem valamennyi szülő örömmel üdvözölte azt a lehetőséget, hogy gyermekeik anyanyelvükön tanulhatnak.

A kísérleti év után községről-községre jelentkeztek a dolgozók és kérték gyermekeik számára a német anyanyelvi oktatást. Ilyenformán kibővült nemcsak itt, hanem más megyében is a német nyelvi iskolahálózat. Baranyában rövid idő alatt csaknem 40-re szaporodott az iskolák száma, ahol anyanyelvként tanították a német nyelvet. Ez a szám országos viszonylatban tekintélyes és összes ilyen iskoláinknak mintegy 54 százalékát teszi.

A fejlesztéssel kapcsolatos munka *menyiségi* jellegű volt. Elérkezett a munka *minőségivé* való tételének az ideje. Ennek érdekében az Oktatásügyi Minisztérium Nemzetiségi Osztálya a nevelők meghallgatása után és azoknak a tapasztalatai nyomán gondoskodott Magyarországon készült könnyű stílusú, kezelhető és használható tankönyvekről; rendes mederbe terelte a nevelő-oktató munkát, ellátta a nevelőket irányító tanmenetekkel, ideiglenes módszertani útmutatóval, továbbá német nyelvtannal és szótárral. Mindezek birtokában szakmai és módszertani szempontból kedvező fejlődés indult meg, a nevelők jó eredményeket értek el. Ezt igazolják a Véménden és Töttösön megtartott tapasztalatcserenapok és az elmúlt tanév nemzetiségi ankétja.

Nevelő-oktató munkánknak akkor van igazán értelme, ha eredményei az iskola falain túl is éreztetik hatásukat, ha a szülői házban is értékelik azokat. Nagyban hozzájárult ehhez a hazai németiség számára kiadott újság, a Freies Leben. Természetesen nem utolsósorban az iskolai könyvtár is,

amelyet gondosan és okszerűen gyarapít esetről-esetre az Oktatásügyi Minisztérium Nemzetiségi Osztálya.

Szakmailag nem képzett nevelők nélkül nem lehet megnyugtató eredményt biztosítani. A Nemzetiségi Osztály sem az anyagi, sem az erkölcsi támogatást nem sajnálja és valóban sokat áldoz azért, hogy nevelőink számára fenntartsa a második éve folyó német tanfolyamot. A Német Demokratikus Köztársaságból jött egyetemi tanárok meg a hazai szakképzett előadók óráin a hallgatók biztos alapot nyerhetnek továbbképzésükhöz.

Mindezeknek az előnyöknek a birtokában és a nyújtott segítségnek a felhasználásával tartalmassá és eredményessé tehetik nevelőink a német nyelvi oktatást.

Szirom Károly.

Az általános iskolai rajzoktatásról

Mai rajzoktatásunk elsődleges célja általános iskolánkban, az 1950-es tanterv alapján „a környezet tárgyainak és jelenségeinek a valóságnak megfelelő és összefüggéseiben való megértése és ábrázolása, ennek kapcsán a rajztechnikai készség, az alkotókészség és ízlés fejlesztése.”

Ezt a célt valósítja meg gyakorlati sikra átültetve a „Rajzoktatás módszertani útmutatója”, mely a folyó tanév kezdetén jelent meg. Az érvényben lévő tanterv szellemében végrehajtott hároméves gyakorlati nevelőmunka tapasztalatait is gyümölcöszteti.

Az útmutató, célja megközelítésében, a munkakeretek közül első helyre a „természet után készülő tanulmányokat” állítja, melyek során a tanuló közvetlen kapcsolatban áll a természettel egy darabjával, ennek érzékelése adja a valóság első közvetlen tükröződését. Szükségképpen a valóságot mélyen, módszeresen kell szemlélnie, kritikus megfigyelésével fel kell ismernie a jellemzőt, a lényegeset, s azt számtalan hatás közül kiválogatva kell rögzítenie, megrajzolni.

Már itt is találkoztunk az új típusú rajzoktatás egy döntő jellegzetességével, a *módszeres megfigyelésre neveléssel*, miáltal a rajzoktatás sajátos célján felül valamennyi tantárgy és tudományág segédtudományává lép elő és valamennyi eljövendő életpályához nélkülözhetetlen készséggel vérteti fel a tanulót.

Egy másik munkakeret, a „rajzolás és festés adott témára” egy sajátos, a gyakorlati életben használatos közlő nyelv birtokába juttatja a tanulót, mely a beszéd és írás mellett sokszor nélkülözhetetlen gondolatközlő eszköz. Gondoljunk itt az északspanyolországi altamairai barlanglakás falán fellelt bölényrajzra, mely sokezer évvel ezelőtt kora emberének minden bizonnyal többet mondott, de mond még ma is a szemlélőnek, mint amennyit e kor emberének talán egész szókincse egybevetve képes lett volna kifejezni. Ugyanekkor közismert tény az is, hogy a képírás, rajzok sora, több magaskultúrájú nép közlőeszköze volt a maga korában. Még ma is, ha egy földrajzi helyet, műszaki megoldásrészletet stb. gyorsan, de félreérthetetlenül akarunk átadni, önkénytelenül ceruzáért, papírért nyúlunk.

Most, hogy szaktárgyunk szerencsével átvészelte a „melléktárgy” időszakát és megkapta méltó helyét iskolánkban, elengedhetetlen egy olyan oktatógárda kialakítása, amelyik a kitűzött igényes célt meg is valósítja.

Kérdés, mi nevelők, mai felkészültségünkkel hogyan fogjunk a rajzoktatáshoz, hogy az egyenes arányban gyümölcsöztesse a ráfordított időt és energiát, s megközelítsük a kitűzött tantervi célt.

Kezdőlépésként küzdjük le magunkban a rajzoktatást körülrajzó téves előítéleteket, melyek azt hajlamtárgynak, tehetségárgynak, készségárgynak bélyegzik. Növendékeimnél pár év alatt elertem, hogy valamennyi jeles és jó általános elemeletelű tanuló jelesen, vagy jól rajzol is, s talán felesleges bizonyítgatnom, hogy osztályzatuk nem liberális elbírálás következménye. Ugyanekkor nekünk, oktatóknak világosan kell látnunk, hogy ha a rajzot ugyanolyan felkészüléssel, tervszerűséggel és komolysággal tanítjuk, mint az általunk fontosnak minősített többi tantárgyat, például a számolást, vagy nyelvtant, akkor rajzolásból is hasonló színvonalas eredményre jutunk.

A rajzoktatás a nevelő részéről sem döntően tehetség, hanem elsősorban és túlnyomórésztben lelkiismeret kérdése, s ha ez magasfokon érvényesül nevelőmunkánkban, minden egyéb csorbitás nélkül belesűrítendő a fennmaradó kisebb százalékba. Útmutatónk annyira részletes és szakszerűen gyakorlati, amilyen jelen pillanatban kevés más tantárgyból áll rendelkezésünkre. Ha figyelemmel tanulmányozzuk, minden nyílt kérdésünkre válaszra lelünk benne.

A rajzóra minden típusa a kollektív gyakorlati munka órája, ahol az alkotás lázában csökken a tanuló és nevelő közti távolság. A terem levegőjét a feszült munka csendje üli meg, ahol minden tanuló minden pillanatban felel ceruzája, ecsetje mozdulatával. Jól vezetett rajzórán sohasem kell „fegyelmezni”, noha jellege látszólag kötetlenebb más tárgyak óráinál. Előbbiek megvilágítására említek gyakorlati munkámból egy epizódot. A napokban a harmadik osztály egyik többszörösen ismétlő, gyenge tanulója — ki gyengén rajzol is — tökéletesen elmerült „alkotó munkájában.” Mély töprengésében megszűnt számára a környező világ. Hozzákerülve, tanáccsal akartam gyötrődésén segíteni, s figyelmeztetésül többször megérintettem a vállát, mire feleszmélt. Szemét még ekkor is fogva tartotta készülő „műve”, de ideges „várj” felmordulással vállannyugvó kezemre ütött, s csak később társai kuncogásából tudta meg, hogy nevelője segítségét utasította vissza, még hozzá nem is a legmegszokottabb formában. Világosan mutatja ez az eset is az elmélyülés teljességét, a tökéletes munkabafejejtkezést, ha a tanuló színvonalához jól alkalmazott problémát rejt a rajzi feladat.

Végül célszerű, sőt elengedhetetlen, hogy a rajzoktató maga is alkotómunkát végezzen, ha igénytelenebb feladatokkal is indul. Célravezető, ha a rajzoktató bekapcsolódik egy közeli szakkör, vagy szabadiskola munkájába, ahol minden nevelőt szeretettel várnak.

Megyénkben a rajzoktatók továbbképzését Pécssett, Mohácson és Szigetvárott rajz szakmai munkaközösség végzi, mely munkadélutánjain a környék nevelőinek elvi és gyakorlati segítséget kíván nyújtani. A január-februári munkadélutánokon a megyéből száznál több nevelő vett részt, de a jobb időjárás beálltával az érdeklődés alapján a résztvevők számának emelkedése valószínű.

Kezdetnek ennyit. Ilyen szellemben látva munkához, felülemelkedve a „nem lehet mindenki festőművész” — zengzetes, de hamis pedagógiai közhelyen, ha festőművész nem is, de jó rajzoktató lesz belőlünk. Ez pedig tökéletesen elég ahhoz, hogy vállalt munkánkat becsülettel elvégezhessük.

Szendrő Miklós.

Az iskolai tanulók zenei neveléséért

Az utóbbi években több szó esik az ifjúság esztétikai nevelésének fontosságáról. Ha a felvetett javaslatok megoldása lassú tempóban halad is, mégis van jó néhány lehetőség, amellyel élve közelebb jutunk a célhoz. Kodály több évtizedes nevelőmunkájának hatására ma már senki sem vitatja a zenei nevelés fontosságát. Kodály koncepciója szerint ez a nevelés már az óvodában megkezdődik és az egyetemig tart. A zenei szép élvezésére és mind tudatosabb megértésére való alapvető képzés az általános iskolában indul meg. Egyre több jólképzett szaktanító végzi ezt a munkát. Pécs minden általános iskolájában jóképességű, lelkes énektanár dolgozik. Az idei tanév elején egy kis lépéssel előbbre lépett a gimnáziumi énekkoktatás kérdése is. Az általános iskolák felső osztályai, valamint a gimnáziumi énekkoktatás — túl a zenei elemek megismertetésén és tudatosításán — az egyes zenetörténeti korok alkotásainak megismertetésével is foglalkozik. Ez a munka nyilvánvalóan csak zenéből indulhat ki. *Minden szónál, minden bőbeszédű magyarázatnál többet jelent a megfelelően előkészített szemléltetés.* Ezt a munkát ma már a technika sokoldalú segítségével végezheti az énektanár. A rádió, a hanglemez, valamint a személyes bemutatás, mind-mind fontos lehetőségek, melyek közül hol egyik, hol másik, mindig rendelkezésre állhat.

Kétségtelen, hogy bemutatás, tanulmányozás, elemzés szempontjából nélkülözhetetlen a hanglemez, mert hisz annyiszor és akkor játszhatjuk le, ahányszor éppen szükség van rá. Éppen ezért javasoltam a Városi Tanács Oktatási Osztályán, hogy a meglévő anyagi keret gazdaságosabb, célszerűbb felhasználása érdekében jó lenne központi hanglemez-studiót létesíteni, ahol összegyűjtenék akár több példányban is a szükséges szemléltetési anyagot. Ennek a javaslatnak előnyét abban látnám, hogy a minden iskolába került néhány hanglemez helyett, itt tervszerű gyűjtés folyhatna oly módon, hogy az egy összegben maradt felhasználható pénzt tervszerűen és több mű vásárlására lehetne fordítani.

A zenehallgatásra való nevelésben azonban mégis legjobb szemléltetés maga a valóság. Ma már odáig jutottunk, hogy jó pesti példák nyomán foglalkozhatunk azzal a gondolattal, hogy a tanulók zenei nevelése érdekében necsak különféle hangversenyek meghallgatását ajánljuk, hanem minden szerv összefogásával létrehozunk olyan hangversenyeket, amelyeket külön az ifjúság számára tartanánk. Ezeknek előnye abból származna, hogy egyrészt az egymást követő hangversenyek módszeresen lennének összeállítva úgy, hogy művészi és élethű szemléltetését adná mindannak, ami az órák keretében feldolgozásra került, másrészt a helyárák olcsósága és az időpont jó megválasztása lehetővé tenné a tanulók nagy csoportokba való megszervezését.

Az idei tanévben próbaképpen rendezünk néhány ilyen hangversenyt. 3 kamara-est és egy zenekari koncert megrendezésére nyújt lehetőséget az Állami Hangversenyközpont. Ezek műsora természetesen tömörebb lesz, mint a jövőre havonta tervezett hangversenyeké. De várható színvonaluk, melyet mind a művek, mind az előadók garantálnak, izelítőt ad a jövő esztendei munkából is. A hátralévő néhány hónap alatt a következőket tervezzük:

1. Bach és Händel muzsikája. Közreműködnek a Zeneművészeti Szakiskola tanárai és a Liszt Ferenc Kórus.
2. Bécsi klasszikusok. Közreműködik Zathureczky Ede és Sass Dezső.
3. Vásáry Tamás hangversenye.
4. Zenekari est.

Jövőévi tervünk szerint külön rendeznénk bemutató hangversenyeket az általános iskolák 3 felső osztályának és a gimnáziumok 1 osztályának közösen, pedagógusképzők, gimnáziumok és technikumok felső osztályainak ugyancsak együttesen. Hozzávetőleges számításaink szerint ezekből a hol azonos, hol különváló műsorú hangversenyekből — figyelembevéve a Liszt-terem befogadóképességét — körülbelül ötöt kellene rendeznünk havonként s akkor biztosíthatnánk, hogy olcsó 2—3 forintos helyárrakkal, havonta 3.000 tanuló jutna rendszeres, élő zenehallgatáshoz. Természetesen a tervek kidolgozásában résztvesznek az előadó művészek éppúgy, mint maguk a pedagógusok és az Oktatási Osztály. Véleményen szerint az ifjúság ilyen szervezett bevonása egy város zenei életébe, döntő lépést jelent zenei művelődésünk teljessége felé. Természetesen ezért ennek a célnak érdekében áldozatot is kell hozni. Áldozatot hoz a szülő havi 2—3 forintjával, áldozatot hoz a pedagógus a maga szervező, irányító munkájával, de a legnagyobb áldozatot maga az állam vállalja, amely nyilvánvalóan odateszi majd a maga forintját minden gyermek belépőjegye mellé, hiszen nívós hangversenyt biztosítani ilyen csekély összegért másképp nem lehet. De ha van kulturális befektetés, amely megéri, akkor úgyhiszem, hogy hangversenylátogató közönséget nevelni jó befektetés, hiszen a kultúrált, harmonikus műveltséggel és érzelmi világgal rendelkező ember feltétlenül több az alkotómunka számára is.

Antal György.

Az óvoda előkészítő munkája az iskolára

Szocialista köznevelési rendszerünk egységes; intézményei egymásra épülnek. Első állomása az óvoda, mely éppen ezért már nevel és oktat is.

A fejlődéslelektan is igazolja — ilyen szempontból jelentőségét. E szerint a 3—6 éves gyermeknek már széleskörű az érdeklődése, nagy a tudásszomja, s értelmi képességei gyorsan bontakoznak. Számos neves gondolkodó is hangsúlyozza az óvodáskor komoly fejlesztési lehetőségeit (Usinszkij, Krupszkaja, Arkin, Kodály). S valóban; a gyermekek szokásai, készségei, beszéde, ízlése, jelleme ebben a korban alapozódnak meg. Ezért az 1952. évi óvodai törvény is az óvoda fontos feladatát látja az életkorhoz szabott nevelőoktatás megindításában. Így az óvoda a közoktatási rendszerünk alapja, melyre szervesen kell, hogy építhessen az iskola. Gyakorlatilag azonban még sok a tennivalónk a kettő szerves kapcsolatának biztosításában. Törések, házagok vannak kapcsolatukban: az óvoda sok vonatkozásban rendszertelenül dolgozik, sok helyen nem adja meg a kívánt alapot, máshol viszont erősen belenyúl az I. o. feladatába. Magyarázata ezeknek az, hogy már 3 éve kísérleteznek vele, de máig sincs még az óvodának foglalkozásterve és utasítása. E nélkül pedig nem végezhető tervszerűen, az óvodáskor lehetőségeivel számoló, s az I. o.-ra törésmentesen előkészítő munka. Ennek hiányában nincs világosan, egyértelműen és kötelezően megállapítva, hogy mi is az óvoda ismeretanyaga, milyen kezdeti és végcéljai vannak az óvodának nevelési vonalon a szokásokat, s az oktatás területén pedig az ismereteket, készségeket illetőleg, azután az sem, hogy miféle módszerekkel dolgozzon az óvoda.

Sürgősen el kell készíteni az I. o. tantervi követelményeivel és módszereivel összehangolva — a foglalkozási programot. Benne félreérthetetlenül meg kell jelölni: mit adjon fokozatosan az óvoda, mit vár tőle az iskola, hol a határ a két intézmény munkája között.

Az I. o. nagyon heterogén tudásfokú tanulmányanyagot kap (osztott, osztatlan óvodából, óvodába nem jártakból egyaránt kerülnek az iskolába), ezért ajánlatos volna országosan kötelezővé tenni az 5 évesek óvodába járását, hogy ott egységesen előkészíthessék őket az iskolára.

Az óvoda és iskolai munka összefoglalását a foglalkozási terv megjelenéséig azzal is jelentősen lehetne segíteni, ha a tanítók és óvónők megismernék, megbeszelnék és konkrétan egyeztetnék egymás feladatait, teendőit. Ezt szolgálná az I. o.-os tanterv és az óvodai módszertani levél egybevetése, kölcsönös tanulmányozása. Csak ezután kellene elkészíteni a munkaterveket, tanmeneteket. Szükség volna az óvodai és az iskolai I. o.-os élet esetenkénti kölcsönös megfigyelésére és az észleltek értékelésére — különösen a tanév elején, — amikor gyakoriak a vitatható kérdések.

Hasznosak lennének a tanév folyamán egy-egy foglalkozási ág, illetve tantárgy keretén belül a tapasztalatcserék az anyag, a készségek, s a módszeres eljárásokat illetőleg. Egy-egy ünnepélyt megrendezhetne az óvoda és az iskola közösen. Ez is elősegítené feladataik, kapcsolataik tisztánlátást. Az óvónő adjon részletes jellemzést iskolába lépő gyermekei tudás-, készségfokáról és magatartásbeli vonásairól. Az óvónő és tanító látogassák meg otthon nyáron együtt az iskolába készülöket, bátorítsák őket, könnyítsék meg az átmenet nehézségeit, s ezirányban világosítsák fel a szülőket is.

Egy-egy alkalommal látogassanak el egymáshoz az óvodások és iskolások. Ilyenkor az iskolások elmondhatják óvodás barátaiknak, mennyi mindent tanultak, amióta I. osztályosok, hogy már ők is tudnak írni, olvasni, számolni, mint a felnőttek. Ezzel jelentősen elősegítjük a leendő iskolás élet megszerettetését. Azután közösen rendezett szülői értekezleten részletes, konkrét segítséget kellene adni a szülőknek az irányban, hogy iskolába lépő gyermekeik fokozatos munkára szoktatását eredményesen segíthessék.

Mindezt szorgalmazni kell az iskolák igazgatóinak, hisz az óvoda hozzájuk tartozik első fokon. Vegyék komolyan, törődjenek többet az óvodával, s maguk is keressék, azután támogassák a zavartalan együttműködés lehetőségeit, s értekezleteken is foglalkozzanak az óvoda és iskola kapcsolatának kérdésével.

Úgy véljük, hogy mindezzel ebben az átmeneti időben helyileg is sokat lehetne javítani a két intézmény munkájának kapcsolatán.

Az óvoda és iskola feladatainak egyeztetésénél igen fontos ismerni a 3—6 éves gyermekek ismeretszerzésének útját is.

Szörökina szovjet pedagógus foglalkozik az óvodások és az I. o-ok ezirányú összehasonlításával. Észrevételeinek lényege a mi viszonyainkra is érvényes. Szerinte az óvodáskor gondolkodásának jellemzője a tárgyak és jelenségek észlelésének túlsúlya. Az I. osztályosok viszont már urai a beszédnek, így gondolkodásuk nem csupán a közvetlenül észleltekkel foglalkozik, hanem már a valóságról szerzett képzetekkel és fogalmakkal is, melyeket a szavak jeleznek, melyeket leírás, elbeszélés alapján is megértenek. Így tehát az óvodás gyermek nevelőoktatása alapján a pavlovi első jelzőrendszer, az érzékelési pályák sokoldalú foglalkoztatására kell, hogy épüljön s benne a tevékenykedési forma, a módszer a játékoság kell, hogy legyen, annál is inkább, minthogy tapasztalatai még hiányosak a valóságról. Életeleme a mozgás. Figyelme még csak az érdekeset keresi. Gondolkodása képszerű, s akarata csak lassan erősödik. A sokoldalú szemléletre épített játékos módszerű oktatással az óvoda megfelel a szocialista társadalmi feladatának: elősegíti a környezet legfontosabb tényeinek megismerését, s megalapozza a sokoldalúan képzett szocialista ember tulajdonságait a nevelés öt ismert területén. Sokféle tény — többoldalú szemlélettel — kell az óvodában nyújtani, mely tervszerű vezetés mellett átsegíti a gyermeket az önkéntelen érdeklődésből a szándékos és egyre kitartóbb figyelésre. Így megtanulnak az óvodások tulajdonságokat vizsgálni (elemezni, összehasonlítani, egyezéseket, különbségeket megállapítani, csoportosítani, rendszerezni, lényeges vonásokat észrevenni, a változásokat és a fejlődésfokokat felismerni, végül a változások szemléletesen felfogható okait megérteni). Különösen fontos az óvodában a tények nyújtásának alapossága, gyakorisága, ismétlése (a környezet szembeütő és könnyen érthető mozzanataira gondolunk itt akár élőlény, akár tárgyról, jelenségekről legyen is szó!), mert képzeteik csak így szaporodhatnak. A ténynyújtást mindig kapcsoljuk össze a megfelelő nyelvi jelekkel, szavakkal, hogy a feltételes idegkapcsolatok megerősödhesse, hogy lassan kialakulhasson náluk az elemi fogalomalkotás (pl. asztal, alma, bútorok).

A cselekvéseiket, jellemüket irányító és meghatározó viselkedési szabályokat szintén lényegében tapasztalás (bemutatás, utánzás, gyakorlás), azután a hozzájuk fűzött következményekre mutató képszerű, konkrét meg-

győzés útján sajátítják el. Így bizonyító erejük van s következetes ellenőrzés mellett meg is szokják hamarosan azokat, és azok szerint élnek.

Az óvodásra is érvényes tehát a lenini—pavlovi megismerésemélet — természetesen a maga szűk kis érdeklődési körére vonatkoztatva — miszerint: a sokoldalú eleven szemléletből indulnak ki, eljutnak az elemi általánosításokhoz, s azokat a gyakorlatban felhasználják.

Megjegyezzük azonban, hogy ez a kérdés részleteinek sokféleségében még tudományos kidolgozásra vár, tény azonban, hogy az óvodás is e szerint szerez ismeretet, készséget, szokást.

Az óvoda ismeretanyaga, készség és szokás követelményei sok egyezést mutatnak az I. osztályéval. (Lásd a beszélgetések témaköreit és egységeit, a meséket, verseket, éneket, testnevelést, játékaikat, munkáikat, azután az egészségügyi szokásokat, viselkedési szabályokat, stb.)

Különbségnek kell azonban lenni az *értelmezés gazdagságában és a vonatkozások kiemelésében az iskola javára*. Az óvodában is nevelünk és oktatumk is már, itt is vannak didaktikai célok, de ezek csupán a legegyszerűbb, legszembetűnőbb környezeti és társadalmi vonatkozásokra terjednek ki s játékos, élményszerű, képszerű formában kerülnek feldolgozásra.

A közvetlen környezet sokrétű tapasztalatai megismerésének legjobb eszközei: a séták, képek, az ezekhez kapcsolódó elbeszélések, beszélgetések, mesék, versek, ábrázoló foglalkozások. Azt kell elérnünk, hogy ezek mély, tartós nyomot hagyjanak a gyermekek érdeklődésében, hogy alkotó játékra ösztönözzék őket. Benne ábrázolja, utánbzsa, alakítja az óvodás — sokszor meglepően hű és gazdag vonatkozásokban — mindazt, amelyet az életben megfigyelt. Az alkotó játék az óvodai élet egyik főterülete; benne tükröződik a gyermek érdeklődési köre, tudásfoka, érzés- és akaratvilága, jelleme. Azt mondhatjuk, hogy az alkotó játék az óvodai nevelőoktató munka fokmérője, tükrre. Rajta keresztül híven felmérhető, mennyit ér az óvónő munkája, milyen a gyermek viszonya az élethez, azaz, hogy mennyire szolgálja az óvoda a szocialista élet követelményeit; mennyire alapozza meg a szocialista ember sokoldalú tulajdonságait. Ez az óvodás igazi munkaterülete: komoly figyelmet, beleélést, ötletes, találékony gondolkodást s kitartó, nehézségekkel számolni tudó akaratot kíván, akárcsak a jó munka. Az alkotó játékban használja fel, alkalmazza az óvodás az észlelteket, ismereteit. Kitűnő területe az ismeretek, készségek és szokások mozgósításának, további fejlesztésének egyaránt és ezért nagy jelentőséggel bír az óvodás iskolára való előkészítésében. Kötelessége ezért az óvónőnek az alkotó játékot minél tartalmasabbá, élménydúsabbá, életszerűvé tenni. Feltétele ennek a kötetlen idő tervszerű, szervezett felhasználása s a kötelező foglalkozások lelkiismeretes levezetése a didaktikai alapelvek folytonos érvényesítése figyelembevételével.

Nézzük meg tömören azt is, mennyiben készíthet elő az óvoda az egyes nevelési területekre az I. osztályra?

Krupszkaja szerint olyan új nemzedéket kell nevelni, mely már kiskorától egészségesen, erősen nő fel, hogy megbírózhasson a fokozatos nehézségekkel. Ennek eleget tesz az óvoda az egészségügyi szokások és orvosi intézkedések alapján, miáltal megszilárdítja a gyermek egészségét, biztosítja szervezete fejlődését, edzését. Gondoskodik kifogástalan környezetről, kiküszöböli az egészségét veszélyeztető körülményeket, tervszerűen

fejleszti a gyermek izomzatát, mozgáskészségét, önállósítja őket a kultúr-higiéniai szokások területén.

Mindezt elősegíti: az 5 ötperces testnevelés és a rendszeres testnevelés — foglalkozás, (alattuk elsajátítják az alapvető mozgásokat), a játék, a séták, egészséges táplálkozás és öltözködés. Ez a nevelési terület aránylag jól összehangolt az iskoláéval. Véleményünk szerint azonban az iskola nem épít mindenben az óvodából hozottakra. Gondolunk itt arra, hogy az egészségügyi feltételek sok iskolában nincsenek úgy biztosítva, mint az óvodában. Pl. nincs mosdó, kézmosási lehetőség, nincs oly rendszeres testápolás, sokszor gondozatlanabbak az iskolások. Az egészségügyi szabályokat ellenőrzés hiánya folytán elhanyagolják. Ízlés, teremtisztaság, padméretek, testtartás javítása, jó látási viszonyok biztosítása nagyobb figyelmet kívánnak meg az iskolától.

Az óvodai értelmi nevelés előírja, hogy keltsen az óvónő érdeklődést a lakóhely legszembetűnőbb társadalmi és természeti jelenségei iránt, ez irányban nyújtson rendszeres ismereteket, bővítse a gyermekek szókincsét, alapozza meg összefüggő beszédkészségüket. Erre legalkalmasabbak a tapasztalatokkal (séta, kísérletek) megalapozott beszélgetések (tervszerű és alkalmi közös), elbeszélések, témához vágó képanyag megbeszélése, apró filmek. Ezek kapcsán az értelmi készségek különösen jól fejleszthetők (érdeklődés, megfigyelés, emlékezés, elképzelés, elemi fogalomalkotás, ítéletalkotás, önálló gondolkodás, következtetés, okkeresés, lényeglátás, rendszerezés, stb.).

A komoly foglalkozásokat azonban mindig érdekessé is kell tenni sokoldalú szemléltetéssel, apró élmények színes elmondásával; csak így érhetünk el eredményt. Ez képezi a kezdeti oktatás egyik feladatát — mint Usinszkij írja.

A beszélgetési témakörök szinte azonosak az alsó tagozatéval, a foglalkozások anyaga azonban csak a témák legfeltűnőbb mozzanataira terjed ki. Ezek értelmezésében szorosan a szemléltetés, tényszerű vizsgálat módját követi az óvoda a 3—6 éves gyermek képszerű gondolkodásához igazodva.

Fontos tudni azt, hogy az óvodai oktató munka is — bár nagyrészt szemléletes formában, de a szocialista építés, harc eredményeinek megismertetését és megszerettetését szolgálja, ezért a szocialista didaktika alapelvei szerint kell eljárnia.

Itt is érvényesülnek a szemléltetés mellett az elmélet és gyakorlat kölcsönhatása, a tudományosság, fokozatosság, rendszeresség, tudatosság és aktivitás, azután a megszilárdítás elve stb. igazodva az óvodás játékos hajlamához, tettvágyához, konkrét gondolkodásához.

A tárgyak tulajdonságainak megismertetésére kiváló eszköz az óvodában a didaktikus játék, melyet az I. osztály bonyolultabb feladatokkal szintén jól felhasználhat. (Pl. Bleher didaktikus játék-gyűjteménye nagy részét). Ennek módszere igen hasonlít az I. osztály foglalkoztatási eljárásához: a kerete mindig életszerű, ezért érdekes, játékos, mely azonban csak eszköz; a hangsúly, valamilyen didaktikai célon van (pl. alakja, formája, színe súlya, tárgy-térbeli helyzete, mennyisége, tárgyak rendszerezése, időfogalmak tisztázása, stb.). Más foglalkozásokban a tárgyról szerzett ismereteket rögzíti, gyakoroltatja, de újak szerzésére is ilyen alkalmas. Az értelmi készségeket is rendkívül fejleszti. Úttörő munkát végez általa az óvoda a gyermek számolási készségének megalapozása terén. Megismerik

a számfogalmakat tárgyszámolás és számképek útján, hozzáadással, el-
vevéssel, összehasonlítással. Hiba azonban az, hogy a követelmények tisztá-
zatatlansága, rögzítetlen volta miatt sok helyen belenyúlnak az iskola mun-
kájába s 20, sőt 100-ig is „számláltatnak” nem egyszer elvontan!

Ez mechanikus, formális, értelmetlen, nem óvodába való eljárás. Az
óvoda sokféle cselekedtető módon, tárgyakkal 0-tól 6-ig ismertesse a meny-
nyiségeket, benne sok, kevés, több fogalmát s ne túlozza el a feladatát!
A didaktikus játék tartalommal tölti meg az egyes időfogalmakat, mint pl.
ezt, reggel, dél, este, hét, hónap stb., minthogy képek, cselekedtetés, emlé-
kek útján tudatosítja alattuk, tartamuk alatt végzett tevékenységeket.
A rendszerező fajtájának alkalmazása elősegíti a csoportosító, a lényeglátó
s az elvonatkoztató képesség fejlődését.

A mese és meserögzítési módok sok ismeretet nyújtanak, a képzeletet
s a beszédkészséget, a fellépést, a beleillő; megjelenítő képességet fejlesz-
tik és élő példákön szemléltetik az egyes erkölcsi fogalmakat. Nagy hiba
azonban, hogy nincs kimondottan óvodába szóló mesegyűjteményünk, s a
kiválogatás szempontjai más gyűjteményekből pedig nem eléggé tisztá-
zottak. Már pedig sok mesét — terjedelmes volta, nehéz tartalma, a cse-
lekmények bonyolultsága, az ijesztő alakok s képes jelentések, nehéz stílus
miatt — át kell alakítani, hogy az óvoda is használhassa.

A versek csengő-bongó ritmusa, játékos részei s vonzó témája, gazdag,
változatos cselekményei, párbeszédes formája, választékos, de képszerű
nyelvezete szintén sok nevelőértéket szolgáltatathatna az iskoláskorra. Sajnos
azonban nagyon kevés olyan versünk van, amely megfelelne ezeknek a
kivánalmaknak. Sok olyan vers kellene — nagy költőinktől — amely témá-
ját a gyermekéletből, a környezet tárgyai, eseményei, állatok életéből, a
játék világából, a foglalkozásokból venné. Móricz és Zelk Zoltán gyermek-
versei ilyenek. Követni kellene példájukat.

A jól vezetett beszélgetések megvetik az egyes témák helyes szemlé-
lésének és ábrázolásának alapját. Így ismereteiket, élményeiket rajz, festés
és a különféle munkatechnikák révén ábrázolni is tudják az óvodások.
Megtanulják a ceruza, színes, festék, ecset használatát, a papír tulajdon-
ságait, az alapformákat, az arányos ábrázolást, a díszítést, nagyban fejlődik
kézügyességük, összerendeződnek kézmozdulataik s előkészülnek így az
írásra. A különféle papírmunkák s anyaggal mintázás s a termésekből
készített tárgyak révén egész sereg technikát ismernek meg, s megalapo-
zódik a politechnikai hajlamuk. Sajnos, az iskola ezeknek a technikáknak
nem igen ad teret s így azok „lefékeződnek vagy veszendőbe mennek”
(Szorokina). Javasoljuk, hogy az alsótagozatba vezessék be a kézimunkát.
Így továbbfejleszthető az a sok fontos technikai alap, melyet az óvoda
nyújt. Ilyenek a megfigyelőképesség, a kézügyesség, az ábrázoló-készség,
az alkotásvágy, a gyakorlati érzék, az ízlés és szépérzék.

Ezt szükségessé tenné az „Építsük, szépítsük iskoláinkat” mozgalom
is, mely a műhelymunka iskolai felkarolásával, fokozásával kijavítaná az
egyres bútorokat, eszközöket, szemléltető eszközök készítését segítené elő.

A jellem, amelyben a munkához és embertársainkhoz való viszonyunk
is tükröződik, nevelés eredménye. Korán meg kell alapozni a cselekedetein-
ket meghatározó jellemvonásokat is. Ezt szolgálja az erkölcsi nevelés az
óvodában. Ennek nyomán sok értékes tulajdonságra építhet majd az iskola.
Ráneveli az óvoda a gyermeket az otthon, a szülők, a hozzátartozók, szere-

tetére, a felnőttekkel való udvariasságra, tiszteletre, engedelmességre, a takarékosagra, a munka szerepének tudatosítására, szeretetere, erejükhöz mért munkák otthon s óvodában való elvégzésére, vele kapcsolatban a készséges feladatvállalásra, kötelességteljesítésre, a nehézségek kitartó legyőzésére, felelősségtudatra (lásd: megbízások, napos, hetesi teendők, koll. munkák, versenyjátékok, stb.) bátorságra, igazmondásra, a közösségi tulajdon védelmére, kimélésére, a társadalmi gyűjtésekbe való bekapcsolódásra. Megalapozza — sok-sok közös élmény kapcsán — a közösségbe való beilleszkedést, az alkalmazkodást, önuralmat, barátságot, a kölcsönös segítség szándékát, a kritikai készséget. Rendre, azután a viselkedési szabályok tudatos, önként vállalt s tartós teljesítésére is nevel az óvoda. A jó modor megnyilvánul abban is, hogy társaival kedves, illedelmes hangon beszél, nem önző, nem indulatos, nem makacs, nem csúfolódó, a gyengébbnek pártját fogja, nem beszél bele mások beszédébe, szólásra jelentkezik, nyugodtan ül, hangja emberi. Nem kegyetlen, hanem kiméletes, részvétet érez, együttérez, jókedélyű, derűs, van egészséges önbizalma, a siker további jó munkára ösztönzi, önállósága megnyilvánul önkiszolgálásában, játékaiban, munkáiban, gondozásában. Szereti a dolgozó népet, a szoc. adományokat, múlt és szoc. építési eredmények egybevetése kontrasztjaként fejlődésünk szervezőjét a pártot s gazdag képsorozat és élmények kapcsán megszereti a Szovjetuniót s meggyűlöli a pusztulást akaró ellenséget s megérti a békeharc jelentőségét. Ezek megalapozása komoly, céltudatos, rendszeres, lelkes nevelőmunkát feltételez, amelyből az állandó meggyőző példaanyag, példaadás, szíves, eleven élmények mellett nem hiányozhat a szuggesztív erejű lelkesedés sem a nevelő részéről. Csakis ez a konkrét és utánozásra buzdító módszer vezethet itt eredményhez. A teljes értékű ember esztétikailag is kiművelt. Az óvodának itt is kijut az alapok lerakásából. A séták, a rajz, festés, a minták, a különféle munkatechnikák, a mesélés, a vers és dalfoglalkozás, azután a művészi kivitelű, de hozzájuk mért képek, népi játékok, népművészeti alkotások révén kifejleszti az óvoda a gyermekekben a szép felismerését, értékelni tudását. Vágyat ébreszt aziránt, hogy szépséget vigyen saját munkájába, viselkedésébe, öltözetébe, külsejébe s hogy élvezetet találjon a szép alkotásokban (mese, elbeszélés, dal, vers, művészi képek, szobrok, alkotások). A hazai táj, környezet szépségeit is ismerniök kell. Képesse kell tenni őket arra is, hogy maguk is szépet alkossanak munkáikban, adjanak az óvoda szép külsejére, s maguk is vegyenek részt annak díszítésében. A szépérvék nevelése kapcsán pár szót a dalfoglalkozásról is szólnunk kell. Kodály szerint az óvoda főfeladata az, hogy a ritmust minél gazdagabb formában, változatban alapozza meg és gyakorolja, így az iskolában könnyebben megbirkózik majd a dallammal. Ezt figyelembe kell venni és szorgalmazni kell a sokoldalú ritmusfejlesztést. Komoly hiba, hogy a dalanyagban s egyes dallamelemek ismertetésében túlméretezés van, s az óvoda belenyúl az I. o. munkájába természetesen kellő eredmény biztosítása nélkül. Külön dalgyűjteményt kérünk az óvoda részére hozzájuk szabott hangterjedelemmel (hexachord, pentatonia, maximálisan 8 hangterjedelem) s ne ismétlődjön az óvodás dal más formában éppen az I. o.-ban, mert ez sok zavart okoz a tanító munkájában. A ritmuskészség gazdag, változatos megalapozásáról kell gondoskodni minden óvodában, mert ez valóban megfelel az óvodás mozgásszükségletének is, elsajátítható s értékes munkát jelent az iskola számára is.

Úgy vélem, tömören sikerült vázolni az óvoda nevelő-oktató lehetőségeit s vele megalapozó munkáját az iskolára. Nagy szükség van arra, hogy a két intézmény munkakörét összehangolják, hogy a kapcsolat közöttük valóban szerves legyen. Ebben sokat tehetnek, sokat kezdeményezhetnek mind az óvónők, mind a tanítók s észrevételeikkel eredményesebbé tehetik majd az oktatási szervek ezirányú rendelkezéseit.

Dr. Varsányi László.

Az óvodai szabadidő helyes felhasználásáról

A szabadidő ésszerű felhasználásának, helyes megszervezésének kérdései fontos helyet foglalnak el a szocialista óvodai nevelésben.

Nincs az óvoda életének olyan területe, a napnak olyan szakasza, mely ne lenne nevelőhatással a gyerekekre. Nincs az óvoda életének egyetlen olyan mozzanata sem, amely mellékes, lényegtelen lenne. Az óvodában folyó munka egységes nevelő folyamat. Sikere attól függ, milyen mértékben vagyunk képesek e folyamat minden egyes szakaszát helyesen, hozzáértéssel megszervezni. Ha még oly helyesen vezetünk is pl. egy ének, vagy beszélgetési foglalkozást és ugyanakkor nem törődünk a szabadidő helyes felhasználásával, az előszobában levő rendetlenséggel, elmondhatjuk, hogy munkánk eredménytelen lesz. Épen ezért rendkívül fontos, hogy nagy gondot, kellő figyelmet fordítsunk az óvodai nevelőmunka minden egyes területére. Az óvoda munkájában kiemelkedő szerepe van a kötelező foglalkozásoknak, a különböző jellegű kötelező foglalkozások hosszú sora folyamán nyújtunk mindenekelőtt tervszerűen ismereteket. Ez alapvető ismeretek birtokában képesek a gyermekek tájékozódni környezetükben. A kötelező foglalkozások, bár igen jelentősek, a napnak mégis igen kis hányadát teszik csak ki. Ez természetes is, minthogy figyelembe kell venni a gyerekek életkori sajátosságait, fizikai és pszichikai fejlettségét. A nap többi részének felhasználása a nevelőmunka eredményessége szempontjából igen jelentős. A mi óvodáinkban, ahol nagy gondot fordítunk az egészséges, erős gyerekek nevelésére, fontos helyet foglal el az étkezés, alvás, a higiéniai szokások kialakítása, megszilárdítása, a levegőzés, esetleg napoztatás. Ha az óvodának meghatározott és valóban betartott napirendje van, akkor az étkezés, alvás, stb. ésszerűen, a gyerekek testi, lelki fejlődését leginkább elősegítően váltogatják egymást. Ha a napirendet következetesen betartjuk, a gyerekek is megszokják és ilyenkor gördülékeny, egyszerű, természetes lesz az óvoda élete. Az óvodában töltött időnek azonban még fennmarad egy igen tetemes része. Ez az ú. n. szabadidő. Ez az idő, amely alatt a gyerekek rendszerint maguk választják meg foglalkozásuk tárgyát, módját.

Ha felületesen nézzük ezt a kérdést, úgy tűnik, hogy a szabadidőben a gyerekek azt csinálhatnak, amit akarnak — a nevelő munkája ez időre megszűnik, illetve az esetleges nézeteltérések elsimitására korlátozódik. A gyakorlat azt mutatja, hogy még sok helyen ilyen felfogás uralkodik. Pl. Újpetrén a vezető óvónő a szabadidő alatt terítőt horgolt a főzőnő részére, Csikóstöttösön az óvoda termeit díszítette, a dajka pedig a gyermekekkel foglalkozott, ahelyett, hogy a gyermekeket is bevonta volna a díszí-

tésbe. Természetesen sorolhatnám tovább a példákat a helytelen szabadidő felhasználására.

Mi történik ebben az esetben? Az óvónő maga mond le gyerekei nevelésének jelentős részéről és így maga korlátozza munkáját. Gátat vet a gyerekek fejlődésének. Ez pedig ha oly hatalmas feladatok állnak előttünk, mint amelyeket a társadalom most állított elénk, megengedhetetlen. A szabadidőt úgy kell tekinteni, mint az óvodai élet, az óvodai nevelőmunka szerves, elválaszthatatlan részét. Ez az idő alkalmas, mindenekelőtt arra, hogy fejlesszük gyerekeink kezdeményezőképességét, alkotó tevékenységét, fejlesszük képzelőerejét, aktivitását. Emellett ez az idő, amely a gyerekek óvodában töltött idejének legszebb, legvidámabb, legboldogabb része. Ez idő alatt különböző módon könnyen sajátítanak el ismereteket s igen aktívan tesznek magukévá különböző tulajdonságokat. Mindezt azonban csak abban az esetben érjük el, ha a nevelők felismerik ez idő jelentőségét és nevelőmunkájukhoz tartozónak tekintik a kötelező foglalkozáson kívüli idő megszervezését, vezetését.

Sok lehetőség van a gyermekek értelmi erkölcsi fejlesztésére a szabadidőben. A szabadidő alatt végzett különböző foglalkozások, játékok, a kötelező foglalkozásokkal kiegészítik egymást és teljessé teszik az óvoda életét.

Óvodáinkban gyermekeink nevelésében akkor érhetünk el tényleges eredményt, ha a szabadidőt is igyekszünk maximálisan felhasználni gyermekeink sokoldalú nevelésére. A szocialista óvodai neveléstudomány a szabadidőt a gyerekek számára feltétlenül szükségesnek tartja, mint olyan lehetőséget, amely alatt a gyermekek elsősorban fejthetik ki aktivitásukat, kezdeményező-alkotóképességüket. A szabadság nem azt jelenti, hogy mindenki azt tehet, amit akar. A szabadság azt jelenti, hogy olyan feltételeket teremtünk, melyek között minden egyes gyerekünknek lehetőséget adunk a fejlődésre. A szabadság tehát nem magárahagyatottság. Ha a szabadidő alatt a gyerekeinket magukra hagyjuk, a nevelés egyik leghatékonyabb lehetőségéről mondunk le. A szabadidőt úgy kell tekintenünk, mint azt az időt, amely alatt éppúgy érvényesülni kell a nevelő vezetésének, a munka tervszerűségének, mint az óvodai élet egyéb területén:

Milyen sokféle módon lehet a gyermekek szabadidejét helyesen felhasználni? Mikor van a tulajdonképpeni szabadidő? Az óvodai életben a szabadidő a reggeli gyülekezéstől a kötelező foglalkozásig (nagy csoportban 9 óráig, kis csoportban 1/2-10 óráig), majd a kötelező foglalkozás után levő időszak az ebédig, vagy hazabocsátásig és a délutáni időszak. Tehát láthatjuk, hogy az óvodai életnek az óvodában töltött időnek legnagyobb részét a szabadidő tölti ki. A szabadidő helyes kihasználásának egyik módja a játék. Szabadidőben helyesen, hozzáértéssel, szeretettel vezetett különböző játékok rendkívül sok örömet nyújtanak gyerekeinknek. A játék a gyermekkor kísérője, de egyben a munka előkészítője is.

Makarenkó: „Amilyen a gyermek a játékban, sok tekintetben olyan lesz később a munkában is, ha felnő.” Tevékeny ember nevelése ezért legfőképpen a játékon keresztül lehetséges. Tevékeny embereket akarunk nevelni. Ennek érdekében megtanítjuk a gyermekeket jól és helyesen játszani. A játékkal kapcsolatban azonban az óvónőkben felmerül a kérdés, hogy mit és hogyan játszunk, ez nem is olyan könnyű feladat. Az óvónő vagy „diktálni” akarja a játékot és ezzel kiveszi a gyermek kezéből a kezdeményezést, megsemmisíti azt, ami a játékot játékká teszi, a játék sza-

badságát és önkéntességét, — vagy pedig irányítás nélkül hagyja a gyermeket játszani és ezzel lemond a játékban rejlő nevelőerő kiaknázásáról. A játék nevelőerejét még nem minden óvónő tudja valóban értékesíteni; ha meg is van az a képessége, hogy a játékot elindítsa és fejlessze, nem mindig visz bele új ismeretet, erkölcsi tartalmat. A játék helyes kialakulásának előfeltételeit a következőkben láttam:

1. Megfelelő időpont (reggeli gyülekezés alatt, a kötelező foglalkozás utáni idő, ha rossz időjárás miatt a séta elmarad, a délutáni alvást követő időpont).
2. Alkalmos hely (szobában vagy szabadban akarunk játszani).
3. Előzetes élménynyújtás (séták és kirándulások, épületek, gyárak, üzletek, stb. megtekintése során, vagy mesék, elbeszélések, beszélgetések útján) nagy szerepük van az otthoni élményeknek is.
4. Alkalmazkodni kell a gyermekek életkorához, fejlettségéhez.
5. Nem utolsósorban a játéknak összhangban kell lennie a napi munka-beosztással. Kapcsolódjék az előző foglalkozáshoz, de egyben egészítse is ki azt.
6. Kellő számú és minél változatosabb játékeszközök (nemcsak kész játékszerek, hanem főként segédeszközök és anyagok, papír, agyag, téglák, homok, stb.) biztosítása.

Az alkotójáték megfelelő kialakítása éppenséggel nem könnyű feladat. Mint már az előbb is említettem, fontos az életkor is. Az óvodások legfiatalabb korosztályába tartozó gyermek majdnem minden idejét játékkal tölti. A játék közelebb hozza egymáshoz a gyermekeket és hozzászoktatja őket az óvodai környezethez. A gyermekek játékaiban azt ábrázolják, amit az életben megfigyelnek: utánozzák hozzátartozóikat, nevelőiket.

Játékukhoz a gyermekek nagyon jól fel tudnak használni bizonyos tárgyakat, úgy mint dobozokat, kisebb gyalult deszkadarabokat, pálcákat, furnirdarabokat, rongydarabokat, ágacskákat, kavicsot, makkot. Nyáron szívesen játszanak vízzel, építenek a homokban, kis lapáttal. Nagy mosdótálakba vagy teknőbe öntsünk vizet, hogy a gyermekek a vízzel is játszassanak. Adunk nekik úszó játékszereket; csónakot, hajót, halat, kacsát, stb. A nagy csoport játékának tartalma már sokkal gazdagabb, mint az előző korcsoporté. Ezek a gyermekek már több benyomást kapnak, öntudatosabban viszonylanak azokhoz és észrevesznek olyan tényeket is, amelyek felett a három éves gyermek elsiklik. Ezért játékaik egyre gazdagabb tartalmú lesz. A játékban észrevehetően fejlődik a képzelőtehetség. Előfordul az is, hogy a gyermekek kigondolnak egy érdekes játékot, elgondolásukat azonban nem tudják végrehajtani. Ilyen esetben a nevelő segít a szerepek elosztásánál, megbeszéli a játék menetét, minden szükségeset előkészített, majd lassan rávezeti őket arra is, hogy mindezt önállóan is meg tudják oldani. Az óvónő azonban nem siet a segítséggel, ügyel arra is, hogy el ne nyomja a gyermekek önállóságát. A félnk, nem eléggé magabiztos gyermeknek az óvónő segít megtalálni szerepüket a közös játékban. A legfontosabb és legkényesebb feladat: az óvónő magatartása és szerepe az alkotójátékban. Kellő szervezés nélkül azonban a játék dőcögővé vagy ötletszerűen ide-oda kapkodóvá, leleményesség hiányában nehézkessé, unalmassá válik. Az óvónő feladata tehát, hogy az egyes alkotójátékok szabályainak hibáit és fogyatékosságait gyorsan felismerje és kiküszöbölje, a játékot a helyes irányba terelje, összefogja, tartalmasabbá, vidámabbá, érdekesebbé

tegye. Egy másik fontos feladat a játék minden mozzanatának gondos szemmel tartása, mert csak ezáltal tudjuk a jelentkező apróbb-nagyobb hibákat még csirájában elfojtani. Helyes az aktív példamutatás, valamely a játékot helyes irányba terelő szerep vállalása. Pl. általános tapasztalatom az, hogy a legtöbb fegyelmetlenség a katonásdi játékoknál szokott előfordulni. A „katonák fegyelmetlenek, nem fogadnak szót a „parancsnoknak”. Ilyenkor szükséges a beavatkozás. Gyorsan csakót nyomok a fejemre, vigyázz állásban a parancsnok elé lépek, jelentkezem és kérem a további parancsot. Feltétlenül felfigyelnek a gyermekek és hasonlóan fognak cselekedni. Tehát szükséges, hogy szerepet vállaljak, példát mutassak a fegyelem terén, anélkül, hogy leállítanám a játékot, szóbelileg vagy névszerint figyelmeztetnék valakit. Így a játék hangulatát nem bontom meg és a játék egyben fegyelemre is neveli a gyermekeket. A bekapcsolódásnál tapintatra és találatkonyságra van szükség, a közbelépés mindig indokolt legyen s a gyermekek természetesnek, magától értetődőnek tartásuk. Játék közben a gyermeknek különféle holmikra lehet szüksége, amit az ember nem láthat előre. Éppen ezért az óvónőnek legyen állandóan néhány karika, egy pár rongydarab, doboz, egy kis madzag, deszkadarabok, különböző termések és ha a gyermeknek ilyesmire van szüksége, azonnal oda tudja nekik adni. Azonban még fontosabb, hogy a gyermekek maguk is meg tudják csinálni, amire a játékhoz szükségük van. Ha gondosan előkészítjük az alkotójátékot és nem ötletszerűen végezzük és ha nem bizzuk a véletlenre, akkor nem lesz unalmas a játék, nem lesznek fegyelmetlenek a gyermekek és gazdag anyaggal bővül ismeretkörük. Még ott, ahol sok a játék, sem használja fel minden óvónő helyesen a játékszert. Általában minden óvodában (és helyes volna minden csoportnál) vannak játéksarkok, ahol szépen pontosan el vannak rendezve a játéktárgyak. A nehézség azonban sok esetben az, hogy ezek nem játéksarkok, hanem a szoba díszét képező játékiállítások. Némely nevelő megtiltja a gyermekeknek, hogy szabadon élvezhessék a játékszereket, rendezgessék a babaszobát, öltöztessék a babákat. Több óvodában két részre osztják a játékszereket. Vannak játékok, melyek a szoba díszét képezik, ezeket gondosan takarítják, vigyáznak rá, másrészt vannak olyan játékszerek, melyekkel játszanak, ezekre nem kell vigyázni, össze lehet törni s tisztántartásáról sem gondoskodnak. Az ilyen óvodákban mindig kevés a játék, hamar tönkremegy, mert a gyermekeket nem nevelik a játékszerek megbecsülésére. Pedig a játék nemcsak alkotásra készíti a gyermekeket, nemcsak ismereteit bővíti, hanem nagy szerepet játszik egyéniségének kialakulásában is.

Alkotójátékot nemcsak a gyülekezési idő alatt veszünk napirendre, hanem rossz idő esetén a kötelező foglalkozások után séta helyett és ebéd után alvás után.

A szabadidő helyes kihasználásának másik lehetősége: hogyan biztosíthatom a szabadidőben a gyermek szókincsének gyarapítását.

A szabadidő a legmegfelelőbb időszak, amikor a gyermekekkel egyénilig is beszélgethetünk.

Az egyéni beszélgetések közvetlen hangulatot teremtenek a nevelő és a gyermek között.

A gyermek is sokkal közlékenyebb lesz, ha érdeklődünk az ő kis dolgairól, otthonáról. Egyéni beszélgetéseken keresztül tudjuk meg, hogy Pistát az állatok érdeklik nagyon s boldogan beszél ezekről. Vagy beszélgetek a

testvérekről, stb. Így megtöröm a féltékenységet, vidám, eleven gyermekké változtatom. Természetesen ez hosszabb, fáradságos munkába is kerül sokszor. Ha ezt el akarjuk érni, szeretettel kell hozzájuk közeledni és minden körülmények között nagyon közvetleneknek kell hozzájuk lennünk. A gyermekkel először is megismertetem a közvetlen környezetet, a szobákban levő bútorok nevét. Ezeket többnyire játék közben kell rögzíteni. Elkérek, vagy elhozatok egy tárgyat magamhoz, vagy odaküldöm hozzá a játékból a gyermeket. Megismertetem az óvodánk környékével. Séta alkalmával felhívom figyelmüket az utcára, mi a neve, — megkérdem, ki lakik ebben az utcában, számonkérem, hogy mi is a neve ennek az utcának. Felhívom figyelmüket az építkezésekre, épületekre, stb. A folyamatos megfigyelésekkel elérjük, hogy valamennyi gyermek megismeri az óvoda környékét az utcán történő eseményeket és cselekményeket. Nemcsak egyszer, hanem minden új észrevétel után meg kell beszélni a látottakat és igyekezni, használni az új szavakat, fogalmakat. Pl. építkezés megtekintése alkalmával a „habarcs” (malter) szó ismertetése, mire használják, miből készül vagy a „kocsiút” és az „átjáró” szó ismertetése és használata. A beszélgetési foglalkozások alkalmával aztán már ismert lesz az ismeretlen szó is. Téli, tavaszi jelenségek megfigyeltetésével is igen bővül a szókészletük. A fagy, hóhullás, olvadás, rügy, sarjad a fű, stb. . . ezeket mind-mind megfigyelések alapján szerzik. Vagy falusi viszonylatban megnézzük a tavaszi, őszi munkálatokat a mezőn. Fogasolják a szántóföldet. Többször megnézzük a fogaszt, a fogasolás módját. Megkérdem: Mit húzott a ló? Milyen volt a fogas? Merre fordította a bácsi a nagy szögeket? stb. Így nem keverik össze a ruhafogással. Megfigyeljük a felnőttek munkáját és ez jelentékenyen bővíti szókincsüket. Megfigyeljük a pék, a varrónő, stb. munkáját. A szavak ismertetéséhez, ha természetben nem tudom szemléltetni, sok szemléltető képet készítek s amint a gyermekek nézegetik, kérdésekkel gyakoroltatom az ismert szavakat.

A szabadidő helyes használásának harmadik módja a foglalkozások ismételése.

A gyermekek nagyon szeretik a szép meséket. A nagy korcsoportban nagy helyet foglalnak el a mese és elbeszélések dramatizálásával foglalkozó játékok. A legmegfelelőbb időszak a délutáni alvás utáni idő. A szabadidőben nem vonom be valamennyi gyermeket a mese elmondásába, ha úgy látom, hogy némely gyermek játszani szeretne, adok lehetőséget arra is, de vigyázok egyben a fegyelemre is, hogy ne zavarjon. A kisebb óvodásokat arra serkentjük, hogy a saját jószántukból játék formájában mutassák be, amit hallottak. Helyes, ha az óvónő néhány jelmezt készít a mese dramatizálásához. ez érdeklődést kelt a gyermekekben s szívesen játszáknak el a jól ismert meséket, verseket. A játéknak közvetlenül kell lefolynia, hogy minden szabadon és ne kényszeredetten történjék. Az óvónő figyelemmel kíséri és irányítja a játékot. Néha megsúghatja a gyermekeknek játék közben, hogyha valamilyen lényeges jelenetet kihagytak. A mese dramatizálása következtében a gyermekben kifejlődik az önuralom, a beszélőkészség, mozgása ügyesebb lesz stb.

A gyermekek szívesen ábrázolják azt, amiről hallanak. Nem ajánlom azonban, hogy a gyermekek rögtön egyszeri mesélés után rajzoljanak. Ha már többször ismételtük, a gyermekekkel is elmondattuk, eljátszották, akkor már rajzolhatják is. Ajánlatos még előtte a mintázás is. Adjunk lehetőséget a szabadidőben a rajzkészség fejlesztésére is. Készítsünk egy külön asztalra papírt, ceruzát, jó ha kis falı táblák is vannak. Különösen a reggeli és délutáni idıszakban egyénileg is foglalkozhatunk a gyermek rajzkészségének fejlesztésével. Már a kötelezı foglalkozások alkalmával rajzolt rajzokat gyakoroltathatjuk, ismételtethetjük egyénileg.

Vers, ének ismétlés a szabadidıben

Igen jó alkalom a szabadidıben a vers és ének ismétlése. Egyénileg is meggyızıdhetünk arról, hogy a tanult verset, éneket tanulták-e játék formájában. Igen sok óvodában láttam már az ú. n. hıvogató játékot, mely szerintem minden cél nélkül játszódik le. Egyik gyermek kiáll a kör közepére és hıvogatja azt a gyermeket, aki szépen ül, kezét fognak és aztán ő áll annak a helyére. Ehelyett inkább a kihívott gyermek egy-egy éneket vagy verset mondjon el, amit a hıvogató gyermek határoz meg, így aztán meggyızıdhetik az óvónı arról is, hogy nem keveri-e össze a vers és ének fogalmát, tudja-e, elsajátította-e a tanult éneket, vagy verset és bátorságra is neveljük egyben. Ezt a célt szolgálja a színházasdi játék is, melyet igen szeretnek játszani. A szabadidı felhasználásának igen értékes nevelıeszköze még a bábjáték. Az óvodai bábjátéknak két formája van: az óvónı bábjátéka és a gyermekek bábozása. Igen változatosá tehetik az óvodai életet, a délutános nevelık, ha idınként a mesét bábjátékkal cserélik fel. Különösen jó szeptemberben az új óvodások szoktatásakor. Mindig akad egy-két gyermek anyja után síró apróság. Egyszerre mosolygósra derül arcuk. Amint meglátják a kezemrıl feléjük integetı bábót. Eleinte csak egy-két bábuval, kisebb jeleneteket játszunk, amit késıbb a gyermekek is eljátszhatnak. Amikor az óvodás gyermek már néhányszor lát bábjátékot, benne is felébred az utánzó kedv. Amikor a nevelı észreveszi, hogy a gyermek játszik a bábokkal, utánozza a kislány, kutya hangját, megkezdhetjük a játékot. Eleinte csak 7—10 percig tartson, évvége felé valamivel hosszabb legyen. Ne törekedjünk állandóan új darabok tanulására, hanem minıségileg fejlesszük az ismert darabokat. A nagycsoportok számára a legtöbb örömet a bábjáték jelenti. A bábjátékon keresztül megtanulnak a hangjukkal is bánni. Ugyancsak a szabadidıben honosítom meg az egészségügyi szokások kialakítását is. A feladatokon kívül számtalan lehetőség van még a szabadidı helyes kihasználására. Elméleti tanulmányaim és gyakorlati tapasztalataim egyaránt meggyıztek arról, hogy a szabadidı helyes felhasználása szinte felmérhetetlen jelentıségő. Éppen ezért kivételesen fontos szerepe van az egész szocialista pedagógia fı célja, a kommunista társadalom felépítésére hivatott új embertípus kialakítása terén.

Hegedüs Lászlóné

Ismertessük meg hazánkat ifjúságunkkal

Örömmel állapíthatjuk meg, hogy oktatásunk hivatalos tényezői egyre többet foglalkoznak az iskolán kívüli nevelés igen fontos problémájával, s ezen belül a nagy élményt, maradandó hatásokat jelentő kirándulások kérdésével is.

Hogy e téren országszerte javulás mutatkozik, láthatták azok a pedagógusok, akik az eddig fennállott nehézségek ellenére is lelkesen szervezték tanulmányi kirándulásaikat. Nagyobb kirándulóforgalmat lebonyolító városokban és kiránduló helyeken a tanulók elszállásolásáról is gondoskodott az Oktatásügyi Minisztérium. E szálláshelyeknek összefoglaló ismertetését az Oktatásügyi Közlöny II. évfolyam 10. száma közölte. A közelmúltban a DISZ útmutató II. évf. 4. száma gyűjtötte össze a tanulócsoportokkal felkereshető tábor- és túrahelyeket.

Elismerésre méltó eredményt jelent az is, hogy iskolaigazgatói bejelentésre a kirándulócsoportok megkapják az 50%-os vasúti és sok autóbuszvonalon a 33%-os szállítási kedvezményt. (Részletes játékoztatás a DISZ Útmutató 31. lapján.)

Azt is el kell ismernünk, hogy eddigi országjárásunk során az idegenforgalmi hivatalok, iskolák és egyéb szervek szívesen fogadták a diákcsoportokat, mindent megtettek annak érdekében, hogy a lehető legolcsóbban, legkényelmesebben biztosítsák a fiatalság elhelyezését és gondoskodtak tartalmas vezetésükről is. (Sopron, Miskolc, Eger, Gyöngyös, Kőszeg.)

Annál nagyobb örömmel üdvözljük ezeket a könnyítéseket és a segítséget, mert a központi gondoskodás fejlődésével a szervező pedagógusoknak több idejük és energiájuk marad a kirándulások tartalmi és formai előkészítésére, a tanulmányutak sikerének biztosítására.

A pécsi Leőwey Klára általános leánygimnázium osztályfőie több, igen tartalmas kirándulást vezettek az utóbbi években. E hosszabb tanulmányi kirándulások szervezésének néhány szempontját kívánom itt összegezni osztályommal tett kirándulások tapasztalataira építve.

Élénk szellemi érdeklődésű első osztályomat erősen kézben kellett tartani, s a rendszeres munkára szoktatni. Szép számban voltak közöttük igen jó képességűek, könnyen tanulók, akiknek bőven maradt volna idejük a gyengébb társaikkal való foglalkozásra, de a közösségi szellem igen gyenge lábón állott az osztályban. Gyorsan mutatkoztak a kamaszodás jelei magatartásukban, megnyilatkozásaikban, az átlagnál kissé nehezebben kezelhető osztályt kaptam.

Ezért kezdtem azzal a gondolattal foglalkozni, hogy távolabbi szimpatikus cél köré csoportosítom nevelési terveimet. Már a gimnázium I. osztályában, bízva a felmenő rendszer érvényesülésében, négy éves kirándulási tervet dolgoztam ki. A terv elkészítésénél az a gondolat vezetett, hogy megismertetem hazánk fővárosát és távolabbi szépségeit, értékeit, ezzel növelem tanítványaimban a hazafias érzést, a haza iránti szeretetet. Hazánk kulturális és természeti kincseinek elébüktetésével érdeklődésüknek irányt szabok és alátámasztom az iskolában folyó oktató munkát. E mellett a kirándulásban rejlő nevelési értékeket kívántam minél teljesebb mértékben kiaknázni. Ezeknek a céloknak az érdekében került sor a négy év folyamán az előbbi 4—7 napos utazásokra:

I. osztályban 4 napot töltöttünk Budapesten,

II. osztályban 6 napos utazás keretében látogattuk meg Kőszeg, Szombathely, Sopron városát és vidékét,

III. osztályban 7 napos utat tettünk Bükk — Aggtelek és Mátravidéken, a III. osztályt követő nyáron 2 hetes balatoni nyaralásban volt részünk, IV-ben ismét Budapestet kerestük fel új célokkal.

Ezeket a kirándulásokat hosszú, az osztályfői folyamatos munkába kapcsolt tartalmi és alaki előkészítő munka előzte meg. Azért tartottam az osztálykirándulásokat helyesebbnek a nagyobb tömegű megmozdulásoknál, mert egyrészt a kisebb létszámú csoport könnyebben mozgatható és helyezhető el, másrészt az osztálykollektíva kialakítására és az egyéni nevelésre láttam benne módot és alkalmat.

A kirándulási tervek véglegesítése előtt a nyári szünetekben végigutaztam a kiszemelt vidéket. Tárgyaltam elhelyezés, vezetés ügyében a helyi idegenforgalmi hivatalokkal. Egy-egy iskolával is felvettem a kapcsolatot.

Mivel nem öncélú kirándulást kívántam szervezni, a tervnek osztály előtti felvetésével párhuzamosan összehívtam az osztályszülői értekezletet és részletesen ismertettem a szülők előtt évi tervemet. Megbeszéltük, hogy a szülők gyermekük kirándulását helyeslik-e; mik azok a hibák, nehézségek, a gyermek tanulmányi munkájában vagy magatartásában, otthoni magaviseletében mutatkozó hiányok, amelyek kiküszöbölésére fel kell használnia az osztályfőnek az előkészületi időt. Így az iskolai és otthoni munka kapcsolata megerősödött. Minden évben merültek fel mind a nevelők, mind a szülők részéről pedagógiai ellenvetések. Így a gyengébb, rossz magatartású tanulók utazása kérdésessé vált. A szülőkkel együttesen meg kellett állapítanunk azokat a feltételeket, amelyek teljesítése esetén a tanuló részt vehet az osztálykiránduláson.

A tervet és a feltételeket a tanulókkal ismertettem. Lelkesen indult meg a részletek kidolgozása. Hogy aránylag rövid idő alatt értékesen lehessen majd elraktározni a látványokat, ahhoz szükség volt a megtekintendő városok és értékek előzetes és igen alapos ismertetésére. Az osztályfői órák egy részét erre fordítottuk, — kiaknázva a tanulók kirándulásról-kirándulásra növekvő kultúrszomját, érdeklődését. A tanárok és tanulók egyaránt bekapcsolódtak az előkészületi munkába. Földrajzi, történelmi, művészeti szempontból értékelték, a kémia és biológia tanárai az üzemi és kísérleti telepek meglátogatásával kapcsolatosan közölték az ismeretanyagot. Maguk a tanulók is gyűjtögettek. Ismertetőket, tanulmányokat olvastak, a többiekkel közölték ezeket. Mire indulásra került a sor, annyira fokozták az érdeklődést, hogy még a gyengébb szellemi érdeklődésű tanulók is teljes mértékben bekapcsolódtak.

Lassan kezdett az osztály képe új alakot ölni. A közös cél tudata lelkesítően hatott. A tervezés öröme hosszú időre biztosította az osztályközösség lelkes munkáját. Az osztály életében döntő változás mutatkozott. Azok a tanulók, akik eddig csak önmagukkal törődtek, saját eredményeik mellett izgatottan kezdték figyelni társaik eredményét is. Ösztönözték egymást a tanulásra és a helyes magatartásra. Észrevétlenül szorosabbá fonódott a kapcsolat az osztálytársak között. Egymás érdekeit saját érdekeiként kezdték kezelni. Megindult a kölcsönös segítség megszervezése. Lelkesen korrepetálták egymást, a gyengébbeket. De az első osztályos szomorú példán

okulva — hogy néhány tanulónak a tanulmányi elégtelenség miatt kellett otthon maradnia — a második osztályban nőtt a szorgalom. Harmadik osztálykirándulás idejére elérték legmagasabb tanulmányi átlagukat.

Magatartásukra jó hatással volt az osztályfői órák anyaga. Részletesen feldolgoztuk, megbeszéltük, bemutattuk — majd a kirándulásokon gyakorlatilag ellenőriztük — a helyes magatartás szabályait, módjait. Sorra került az iskolai és otthoni magatartás több kérdése mellett a viselkedés vasúton, információkérés, viselkedés a közösségben, mások érdekeinek tiszteletbentartása, a művelt, modern ember viselkedésének számos szempontja. Ezeknek gyakorlati és ellenőrző formájává a diákélet mellett éppen a kirándulás vált.

Miközben a tartalmi előkészületek folytak, részletesen kidolgoztam a nyári tapasztalatok alapján az utazás minden napjának tervét. Úgy igyekeztem az élményeket sűríteni, hogy egy-egy nap kimerítő ne legyen.

Ezekkel párhuzamosan gondoskodni kellett az anyagi feltételekről. Budapesti útunkra átlagosan 150,— Ft-ot számítottunk. Ez az összeg fedezte a vasúti költséget, szállásdíjat, belépőjegyek árát, meleg ételt, közlekedési költséget. Soproni útunkhoz 180,— Ft-ot irányoztunk elő, az aggteleki út költségei kb. 220,— Ft-ot tettek ki. Ennek az összegnek biztosítására elsőrendű fontosságúnak a takarékoság bizonyult. Az iskolai bélyegakció éppen ezt a célt szolgálja az utóbbi években. Jelentős összeget tudnak egyes osztályok így összegyűjteni. A szükséges összegek nagyobb részét kultúr-csoportunk hozta össze. Műsort állítottak össze. Egy hetet fordítottunk a másor megtanulására és kidolgozására. Olyan községekben, ahol egy-egy tanulónk lakott és így részt tudott venni a szervezés munkájában, előadást rendeztünk jó sikerrel. A járási vagy a Megyetanács Népművelési Osztálya hozzájárulásával, engedélyével folyt ez a munka. 2—3 alkalommal utaztunk a környékre. A lelkes kis gárda az osztálynak hozta haza bevételét. Őnzetlenül mindannyiok ügyéért dolgoztak. Az iskolai Szülői Munkaközösség is hozzájárult anyagi támogatásával a költségek biztosításához. A tanulók tudták már, milyen nagyjelentőségű egy-egy túra számukra, s az osztály egysége is annyira szilárdult, hogy két nyáron az osztály minden egészséges tagja mezőgazdasági vagy egyéb munkára jelentkezett. Így értük, hogy csak annyi áldozatot követelt a kirándulás a szülőktől, amennyit nagyobb nehézség nélkül meg tudtak hozni. A szülők lettek a kirándulási tervek leglelkesebb támogatói. Indulás előtt még egy alkalommal összehívtam őket. Itt mértük fel, eleget tettek-e a tanulók a kívánalmaknak. Beszélgettünk a közvetlen tennivalókról, felszerelésről, ruházatról, észszerű, könnyű csomag, lehetőleg hátizsák összeállításáról. Vízhatlan kabátot és meleg ruhaneműt még nyáron is vittünk magunkkal. Különösen gondoskodtunk meleg holmiról az aggteleki túrán.

A 4 napos budapesti kirándulás célja a főváros megismerése volt. Programunkban szerepelt a Gellérthegy, a Vár, Citadella, Margitsziget, Belváros, Sztálin-út, Városliget, Állatkert, Vidám park, Nemzeti Múzeum, Nemzeti Színház, Operaház egy-egy előadása, hajókirándulás a Dunán és egy Állami Áruház. Célunk az volt, hogy a főváros általános képét, életét, a nagyváros lüktetését mutassuk be. A kirándulás pozitívuma a bő látnivalók alapos feldolgozásán kívül a kirándulás hangulata, lendülete volt.

Tanulóink saját életükben látták hasznát az átgondolt, önszántukból megteremtett fegyelemnek. Magatartásukban tartósan nyomot hagyott

ennek eredménye. Hazaérve nem zárult le tehát a kirándulás eredményeinek hasznosítása. Tanulmányi és magatartási átlaguk emelkedett. Szellemi érdeklődésük szélesbedett. Együtt idéztük a tanulókkal az emlékeket: fényképfelvételeikből osztályalbumot készítettünk, az osztály falára bekereteztük a kirándulás képeit, a faliújságunkon több cikk jelent meg. Más osztályoknak beszámoltak a tanulók a látottakról. Hatalmas lelkesedést hoztak magukkal és sietve adták át a többi osztálynak is a boldog dicsekvés örömeivel. Nem is vették észre, hogy milyen jó szolgálatot tettek az érdeklődés felkeltésével.

Az első tanulmányút pozitívumain fellelkesülve terveztük második osztálykirándulásunkat. 6 napos utat tettünk Kőszeg, Szombathely, Sopron, Fertőd kísérleti gazdaság, Brennbergbánya és Fertőrákos köfejtője útvonalán. A városok műemlékeit, értékes látnivalóit nagy részben ismerteti Genthon István: Magyarország műemlékei c. munkája (Akadémiai kiadó 1951.). Kirándulások előkészítésében és lebonyolításában hasznos kalauz. A festői vidékek, kultúránk, művészeti értékeink gazdag kincsei mellett megismerték a tanulók a felszabadult élet fejlődésének állomásait, a régi városok új építményeit, a fertődi gazdaság nagyszerű kísérleteit, modern felszerelését. Földrajzi, történelmi, művészettörténeti, biológiai, politikai ismeretekben gazdagodva jött haza az osztály.

A második évben is jó hajtóerőnek bizonyult a kirándulás reménye a nevelés és a tanulás terén. Mivel azonban a tanév végén az iskolába visszatérve a nehézségek megnövekedtek, okultunk és elhatároztuk, hogy a következő kirándulási tervünket a tanév elején hajtjuk végre. S ez az időpont bizonyult szerencsésebb választásnak. Visszatérve nyugodt, hosszantartó munkába kapcsolódnak a tanulók. Kisebb gondot jelent ez, mint a vizsgák ideje, amikor a tennivalók is sűrűsödnek, s minden perc tanulmányi célra történő kihasználására van szükség. A tanulók figyelmét már az előző tanév végén fel kell hívni a tervre, hogy a sikerhez előkészületi munkájukkal hozzá tudjanak járulni.

A harmadik tanévben Pécsről közvetlenül Miskolcig utaztunk. Itt volt két napon át szálláshelyünk. Miskolcnak turistaszállója van. A Bánya- és Kohóipari Minisztérium előzetes engedélyével a diósgyőri Lenin Kohászati Üzemet tekintettük meg. A nagyüzemi termelés nagyszerűségébe és fejlődésébe nyertünk bepillantást. A délutánt Miskolc-Tapolcán fürdészel és csónakázással töltöttük. Másnap bükki kirándulással telt; a délutánt Lillafüreden töltöttük. A kisvasúttal visszatérve Miskolcra, még az Avasról gyönyörködtünk a rohamos fejlődésű városban. Kirándulásunkat másnap Szinig, onnan az ózdi Mávaut kirendeltségtől előre megrendelt másodjratú autóbusszon (így olcsóbb) aggteleki vagy jósvafői szállónkig folytattuk. A következő nap reggelén különjratú autóbusszal Putnokra érkeztünk. A déli órákban folytattuk útunkat vasúton Egerbe. A sok élményt nyújtó történelmi városból másnap Gyöngyösre, onnan kisvasúton és autóbusszal Mátraházára, Kékestetőre és Galyatetőre utaztunk. Most már az ország 3 hegyvidékét hasonlíthatjuk össze: a Bükk, Gömör-Szepesi Érc-hegység és a Mátra vidékét. Szálláshelyünk és Gyöngyös érintésével egyenesen Pécsre utaztunk. Felejthetetlen élmény volt ez a kirándulás.

A tudatosá váló hazaszeretet megnyilvánulásai azt mutatták, hogy a tanulóknak a kirándulások a hazafias nevelés terén mással pótolhatatlan hatást eredményeztek. Növekedett és finomult a tanulók érzéke a szépnek és értékesnek meglátására. Az osztály közösségi szelleme tovább szilárdult; az osztálytársakat egyre több közös gazdag élmény fűzte szorosabb egységbe.

A tanév végén a III. osztálynak azon tanulói, akik nem egész nyárra helyezkedtek el a termelő munkában, részt vettek egy kéthetes balatoni táborozáson. Keszthely volt a szálláshelyük. Innen látogattunk Hévízre, Badacsonyba, Szigligetre, Tapolcára, Sümegre, Fonyódra.

A IV. osztály a tanév elején kifinomult érdeklődéssel vett részt négy napos budapesti úton most már lényegesen új tervvel: kiállítások, múzeumok (Nemzeti, Szépművészeti, Vár, Néprajzi és Hadtörténeti múzeum), könyvtárak, levéltár, visegrádi és esztergomi ásatások, operalátogatás volt a műsor. Magam állapíthattam meg, lemérve a tanulók érdeklődésének, értékelésének alakulását, gazdagodását, hogy nagyon sokat gyűjtöttek a kirándulásokon.

A négy évre visszapillantva azt látom, hogy útjainkon gazdagodtunk. Hazaszeretben, tudásanyagban, tapasztalatban, az osztályközösség kialakulásában, az iskola, az otthon és az iskolán kívüli munka legszorosabb összekapcsolásában gyarapodtunk. Az étellel, a valósággal is szorosabbra fonódtak a kapcsolatok. A kiránduláshoz fűzött nevelői reményeim valóra váltak: a tanulmányutak a szocialista nevelés sokirányú területét szélesítették és gazdagították.

Dr. Szücs Stefánia

Aggteleki táborozásunk előkészítése

Iskolánk, a pécsi 8. sz. Polláck Mihály Építőipari Technikum DISZ-szervezete e tanév elején elhatározta, hogy augusztusban — nyári üzemi gyakorlat után — egy nagyobb szabású kirándulást, illetve táborozást szervez Aggtelekre.

Az előkészületek még az őszi folyamán megkezdődtek. Érintkezést kerestünk Jakucs Lászlóval, az aggteleki barlang igazgatójával, aki részletes felvilágosítást adott táborozásunkkal kapcsolatban.

A téli szünet után megalakult a táborozást előkészítő csoport és megkezdte a szervező munkát. A táborozásra 70 DISZ fiatal jelentkezett, fiúk-lányok, vegyesen. Megválasztottuk a táborozást előkészítő és ifjúsági vezetőket. Az előkészítés munkájának vezetését, valamint a táborozással kapcsolatos anyaggyűjtést Nyári József és Garamvölgyi József III. osztályos tanulók végzik. Megalakultak az egyes részmunkákat előkészítő csoportok is, így: szállást előkészítő csoport, gazdasági csoport, műemléki csoport, geológiai- néprajzi csoport.

Ezeknek a 3—4 tanulóból álló csoportoknak az a feladatuk, hogy a tanév folyamán szakkönyvek, levelezés, stb. formájában tanulmányozzák a meglátogatandó vidéket, annak műemlékeit és egyéb vonatkozásait és erről időnként tájékoztassák a táborozásban résztvevő tanulókat. Tehát minden táborozásban résztvevő tanuló már a táborozás előtt tudja, hogy hol mit néznek meg, milyen nevezetességek vannak a meglátogatandó vidéken. A műemlékekről még a tanév folyamán térképet készítünk és így minden résztvevő már előre tudja, hogy hol mit érdemes megnézni. Természetesen a csoportok közül elsőnek a szálláselőkészítő csoport kezdte meg működését. A résztvevők kívánságának megfelelően összeállította az útvonalat, mely szerint Pécs—Budapest—Eger—Aggtelek—Miskolc—Nyíregyháza—Debrecen—Baja—Pécs útvonalon mozgó sátortábort létesítünk. A hosszú útvonalon 5 helyen szakítjuk meg utazásunkat. A szálláselőkészítő csoport érintkezésbe lépett az IBUSZ helyi kirendeltségével, ahol részletes felvilágosítást kaptunk a tervezett utazással kapcsolatban. Az utiköltség mindössze 96—100,— forintba kerül. Egetőbb kérdésünk a sátrak megszerzése. A DISZ Bizottságtól már igényeltünk 7 db tiszemélyes sátrat és reméljük, hogy augusztus 1-re ezeket meg is kapjuk. A közeljövőben érintkezésbe lépünk a meglátogatandó vidék iskoláival és több dologban kérjük segítségüket.

Gazdasági szempontból önellátásra rendezkedünk be és a tanulók főznek.

A táborozás megkezdése előtt a tanulókat orvosi vizsgálatnak vetjük alá.

Ezek mellett a kérdések mellett még számos részletkérdést kell megoldanunk ahhoz, hogy táborozásunk teljes sikerrel járjon és minden tanuló számára felejtethetlenné élményt jelentsen.

Nagyon fontos kérdésünk a takarékosági mozgalom erősítése, mely alapfeltétele terveink megvalósításának.

A nevelőtestület terveinket, munkánkat messzemenően támogatja, s a tábor felügyeletét saját költségükön résztvevő, önként jelentkező, tanárnők és tanárok látják el.

A tábor vezetésére a technikum egyik tapasztalatokban gazdag, idős nevelőjét kértük fel, aki a táborvezetést elvállalta és az előkészítő munkálatokban már eddig is komoly segítséget nyújtott.

Stelcz István

Az iskolai gyakorlókert munkája

I. A gyakorlókert az iskolai oktatásban, politechnikai képzésben, a hazafias nevelésben, valamint a politechnikai nevelésben is fontos segéd-eszköz lehet, ha azt az iskola vezetője a szaknevelővel együtt jól megszervezi és az ifjúság lelkesedését felébreszti.

Jelentősége:

1. A tanítási órákon (természetrajz órák keretében) növényeket a valóságban is szemlélhetik tanulóink.

2. Könnyebb, de érdekes és meggyőző növényélettani kísérleteken lehet bemutatni az okszerű mezőgazdasági termelés eredményességét.

3. Tanulóink megtanulják a legelemibb mezőgazdasági ismereteket, az egyszerűbb szerszámok használatát, termelési agrotechnikát, azok gyakorlati hasznát.

4. Eredményeiken keresztül megszeretik a földet, a földön végzett munkát. Főleg faluhelyen, ahol a jövődő tsz tagjait neveljük, nagyon fontos a gyakorlókert.

5. Eredményes és gazdag kapcsolatot hozhat létre az iskola és a mezőgazdaság szocialista szektorai között (tsz, állami gazdaság, kísérleti gazdaság stb.).

6. Helyes szervezés és kezelés mellett jövedelmet is jelenthet, amit az Uttörőcsapat használhat fel, valamint a következő év beinvestálásait fedezhetik belőle.

II. A gyakorlókert szervezése:

1. Meg kell állapítanunk, hogy területünk mekkora, milyen alakú. Ha nem szabályos, akkor egy szabályos alakot kell kihasítani belőle (téglalap vagy négyzet). A leeső részeket másra hasznosítjuk.

2. Meg kell állapítatnunk, hogy milyen a talaj kémiai összetétele (főleg trágyázás miatt). Ennek módja, hogy egy kb. két maréknyi földet 20—20 cm rétegből, tehát kétszer 20 cm mélységből veszünk, külön zacskóba tesszük s beküldjük a villányi gépállomás vegyelemző laboratóriumába, ahol pontosan megállapítják talajunk összetételét.

3. A terület bekerítéséről kell gondoskodni. Ehhez, valamint általában a kert életbentartásához és fejlesztéséhez szükséges felvenni a kapcsolatot, patronálónak felkérni egyik tsz, vagy áll. gazdaságot, vagy kísérleti gazdaságot. Sokat tudnak segíteni ezek olyanban, ami nekik nem jelent megterhelést, s az iskola nehezen tudná biztosítani. Legjobb, ha körülültetjük élősvénnyel a kertet (gledicsia, orgona, mogoró stb.). Addig is, amíg ezek sövénné nőnek, tanácsos bekeríteni, pl. sásból, nádból, vesszőből font kerítés, vagy drótkerítéssel.

4. Az iskolai oktatás célját a gyakorlókert akkor szolgálja igazán, ha olyan növényeket válogatunk össze a betelepítéskor, amelyek a tananyagunkban szerepelnek. Még inkább, ha azon a vidéken nincs is elterjedve. Így válik a valóságsszemlélés legjobb eszközévé. A tanult növényekből rendszertani bemutató kertet célszerű létesíteni (pl. 1. tábla pázsítfűfélék, 2. tábla mákfélék, 3. tábla ajakosok stb.). Ezek a bemutatást szolgálják. Szerepük van továbbá abban is, hogy ezek fejlődését, virágzásuk szakaszát,

idejét, beporzás módját, termés elterjedésének módját stb. is meg lehet figyelni.

5. A rendszertani bemutató kerteken kívül a terület egy részébe konyhakerti veteményest is telepíthetünk, ahol a legközönségesebb növényeket termeljük azzal a céllal, hogy ezek termelési módját ismerjék meg a tanulók (pl. petrezselyem, sárgarépa, káposztafélék, tök, uborka, dinnye, burgonya stb.). Ezek vetésidejét, talajigényét, éghajlati igényét, ápolási munkáit, begyűjtését mind megfigyelhetik.

6. Egy kisebb részben szántóföldi növények termelését ajánlom. Pl. egy kis parcella búza (tavaszi és őszi), egy kis árpa, zab, rozs, kukorica.

7. Kísérleti parcellákat is létesíthetünk. Pl. kukorica négyzetes vetése, burgonya nyári vetése, műtrágyázási kísérletek, mesterséges beporzás, mesterséges szaporítási módok stb.

8. Szegélyként vagy egy kis részben különböző virágféléket is ültessünk. Lehetőleg kora tavasztól késő őszig legyen virágzó növény.

9. Ha a terület erre alkalmas, ősszel vagy enyhe téli időben ültessünk 1—2 gyümölcsfát, telepítsünk pl. egy sor szőlőt, gyümölcsbokrokat (ribizli, málna stb.).

10. A terület nagysága, alakja, helyzete határozza meg, hogy hogyan, milyen szempontnak megfelelően tudja az iskola a kertet betelepíteni.

III. A kert fenntartása:

1. A kertben folyó munkákba lehetőleg minél több tanulót szervezzünk be. Elsősorban ahol van, a biológiai szakkör vegye kezelésbe. A munkákat a tanulók végzik délutánonként.

2. A nyári szünet alatt beosztást kell készíteni, amely szerint megfelelő sorrendben gondozzák a kertet. Tűzzünk ki ezek számára megfigyelési feladatot is. Pl. Kiss Katalin gondozza a kertet július 15—22-ig, vagy több is beosztható. Feladat: a kert gyomtalanítása, öntözés, megfigyelni az akkor termést hozó növényeket, melyik milyen termést hozott. Begyűjteni a megérett magvakat.

3. Az eszközök beszerzése az iskolákat terheli. Egyelőre megoldható úgy is, hogy a tanulók hazulról hoznak alkalmanként egy-egy ásót, kapát. Kb. 30 tagú brigád részére, illetve ezek rendszeres foglalkoztatásához kell 10 kapa, 10 db ásó, 5 db gereblye, 4 db öntözőkanna, két készlet sorjelző zsinór, 15 db ültetőfa.

4. A magokat faluhelyen könnyű beszerezni a szülőktől, illetve a patronáló mezőgazdasági üzemtől. Ha erre nincs lehetőség, akkor a SZ. M. vegyen magokat.

5. A kertben folyó munka megszervezhető úgy is, hogy brigádoknak osztjuk ki az egyes parcellákat, amelynek teljes gondozásáért a brigád felel. Versenyt lehet hirdetni. Ki lehet írni a parcella szélére, hogy ez X. Y. brigád kertje (egy földbe-szúrt táblára).

6. Kirándulások alkalmával sokat lehet gyűjteni, pl. ibolya, hóvirág, hunyor töveket, gyöngyvirágot tökével együtt, amit az iskolakert árnyas részeibe elültethetünk. Páfrányféléket szintén. Réti erdei növényeket is át tudunk telepíteni.

7. Célszerű a növényeket jelzőtáblával ellátni, hogy a tanulók sok olvasás és egyidejű szemlélés során megrögzítsék magukban az ismeretlen

növényt. Ugyancsak célszerű a kert bejáratához vagy az iskola folyosóján elhelyezni a táblát, ahova időnként a nevelő jegyezze fel, hogy mit kell a kertben megfigyelni abban az időben. Pl. nyílnak a pillangósok, figyeljük meg a beporzást és megtermékenyülés utáni termésképződést. Vagy: most bújik ki a földből a bab. Figyeljük meg a szikleveleket.

8. A talaj trágyázásához a gazdaságok adnak trágyát. Műtrágyát is használunk.

A kert jó szervezése mellett szükséges, hogy lehetőleg az a kartárs vezesse, aki ért a növényeknek agrotechnikájához. Aki ezen a téren jó felkészültséggel rendelkezik, az bonyolultabb és több feladatot teljesítő kertet rendezzen be. Ahol nincs megfelelő szakember, ott egyszerűbb viszonyok között üzemeltessék idén a kertet.

Széky Sára.

Az iskolai biológiai gyakorlókert megszervezése és vezetése

A tavaszi valamint az őszi időszak egyaránt alkalmas arra, hogy iskoláink rendelkezésére bocsájtott biológiai gyakorlókertekben az agrobiológiai gyakorlatok, a politechnikai oktatás szolgálatában mielőbb meginduljanak.

Az iskola agrobiológus kertjének *szervezési* munkálatait a helyi lehetőségeket figyelembe véve a következőképp lehet megindítani:

1. *Felmérjük* a rendelkezésre álló földterületet, a szokott mindennapos módon (lépés átszámítás öltre, esetleg mérőhuzal vagy fonál méréssel). A helyi állami gazdaság agronómusának vagy a szomszédos mezőgazdasági technikum segítségével talajvizsgáló analízist végeztetünk. (Talajból szelvény vétel, vagy pedig 10—15 dkg. vegyes föld. Agyagos-homokos-vályogos összetétel kémiai elemzése, a vetendő növények szempontjából.) Ezen az alapon indulhat el kísérletező munkánk a gyakorlókísérleti telepünkön. — Az agrobiológus kert bekerítését a községi tanácsnál szorgalmazzuk, esetleg valamilyen iskolai bevételből fedezzük, mert a bekerített kert a sikeres munka első biztosítéka.

Az agrobiológus kertet felosztjuk a folytatandó kísérleteknek megfelelően parcellákra. Megfelel a négyzetes ill. téglalap alakú parcella-forma. A beosztás középponti gondolata az legyen, hogy egyaránt szolgálja a politechnikai oktatást, valamint az új típusú mezőgazdaság problémáit, a biológiai tanulmányok figyelembevételével. A parcellák nagyságára kötött formát, receptet nem adunk, mert az a terület nagyságától, a követendő kísérleti céltől függ.

Kerti szerszámok beszerzése minden gyakorlati munkát előzőn meg. Rossz szerszámokkal munkát végezni nem lehet, hasonlóképp hiányos felszereléssel fél munkát végezhetünk csupán.

40 tanuló osztaályokat véve alapul beszerzendő:

12 ásó

12 kapa

12 gereblye

6 öntözőkanna, 6 öntözőrózsával

6 vízfordó vödör

- 12 palántázó fa
- 6 metszőkés
- 6 metszőolló
- 4 galyvágó kislemez
- 12 faápoló fémszerszám
- 4 galyvágó molyozó olló, rúdon

2. *Pontos munkaterv készítése* szintén szükséges. A munkaterv készítésénél a következőket vegyük figyelembe: Melyik osztály, melyik területet kapja? A növényültetés és kísérletek fokozatosságának megtervezését, a tanulók fokozatosan bővülő agrobiológiai tudására építve. Alaprajz, parcella-terv nagy falirajzon való elkészítését és kifüggesztését több példányban az érdekelt osztályokban. (Tusrajz, színes jelzések, jelmagyarázat.)

3. A gyakorlókertvezető mellett osztályonként 2—2 brigádvezető megbízása, akik a részgyakorlatokat vezetik, a technikai munkákban élenjárók és a napi öntözési tervet ellenőrzik. (Kertöntözésre beosztás!) Ahol biológus szakkör működik, a szakkör tagjait élenjárókká kell képezni. Szakkör nélküli helyeken az osztályok legjobb gyakorlati készségű jó tanuló biológus tanulóit kell brigádvezetéssel megbízni.

4. Az alaprajzzal egyidejűleg *biológus-kert naptár rajzot készítsünk*, nagy fal méretben, vagy ha ez nem lehetséges, füzetben. Felírjuk mit, hová, mikor vetünk vagy ültetünk. Az egész földterület legyen előttünk nyitott könyv, melynek minden parcelláját ismerjük és a sorozatos feladatokat megoldjuk tervünk alapján. A biológus-kert naptár tüntesse fel a magvak, dugványok, oltványok stb. fokozatos beszerzésének helyét, idejét. Pl. Pécselt a Magkereskedelmi Vállalatot. Legyen benne az előkészítés módjának tervezete (csávázás, jarovizálás, előhajtás különböző módjai stb.). Ez lesz a biológus kert vezetőjének irányítói és határidőkészítés, lelkiismeretes munka után, nem fordulhat elő.

Az első órák után, a lelkiismeretes tanulókból a brigádvezetők segítségével szervezzünk *növénytermesztési és növényvédelmi brigádokat*, akik a magbeszerzésben, a csíráztatás előkészítésében jarovizálási és vetési munkálatokban, a fák ápolásában élen járnak. Neveljen a biológus kartárs lelkes brigádot a nyári átmeneti időben való kertápolásra. A kapcsolatot fel kell venni a helyi állami gazdaságokkal és tszcsk-vel. A *vetést azonban* mindég tartsuk kezünkben és a nevelő mindég tájékozott legyen a parcellákon folyó munkáról! Ellenőrzés nélkül nem mutathatunk fel teljes eredményt!

5. Mit telepítsünk a biológus gyakorlókertbe?

Merev sémát a különböző helyi adottságok, a talajösszetétel és a területek nagysága miatt nem adunk. *Javasolt* növényzet a következő:

a) a községben és a határban termelt legfontosabb *szántóföldi növények* betelepítése. (Maggyűjtés cséplés alkalmával!) Búza, rozs, árpa, zab, köztes növények (aratás után lekerülő).

Altalában *egynyári növényeket* egy parcellasorozatba vessük, összehasonlítás céljából. Itt végezzük el a különböző műtrágyákkal való kísérleteket, keresztezési, pótbeporzási kísérleteket.

A következő parcellasorozatban *többéves, évelő növényeket* ültetünk (főleg a községben termelt pillangósvirágúak jönnek előtérbe!). A nitrogén-feltevő képesség tanulmányozása a pillangósoknál. A szimbiózis!

b) *Zöldségfélék* beállítása kísérletekre (műtrágyák kipróbálása ugyanazon fajtánál). Kerti növényeket ugyancsak a helyi növények biztosítják, mint kísérleti alanyokat. Zöldség, sárgarépa, ugorka, dinnye, tök, kalarábé, paprika, paradicsom termesztés. — Fejlettebb fokon vegetatív hibrid kísérletek paradicsommal!

c) *Néhány gyógynövény*, ami a vidéken terem, szerepelhet parcellánkban. Pl. Koriander, Atropa Belladonna, Digitalis, zsálya, menta, ánizs. A kertet célszerű *körülültetni gyümölcsfákkal*. Törpetörzsű gyümölcsfákat telepítsünk. Gyümölcsvédelmi és ápolási gyakorlatokat végezzünk.

A fenti növényekkel kapcsolatosan vetésforgós kísérleteket, füves vetésforgót, jarovizációs kísérleteket folytassunk, a lehetőségekhez mérten. A heterozisos termesztési kísérleteket és pótbeporzási kísérleteket is öleljük fel.

Ha a vidék kedvez a *dísznövények* termesztésének — azt is felkarolhatjuk! Ne sok dísznövényt termesszünk, hanem tartósan virágzókat, amelyek kevés gondozást igényelnek. Pl. Petonia, őszirózsa, oroszslánszáj. Tavasszal árvácskát, tulipánt (gyöngyvirág és jácint). *Szegély*-növényként ültessük őket. 1—2 csoport is létesíthetünk.

A helyes munkamenethez tartozik az is, hogy a tanulók a kísérlet sorozatokat feljegyzik és arról beszámolnak részletesen.

Meteorológiai észlelések feljegyzése az adott körülmények mellett való tapasztalatcsere. A nevelő akkor végez jó munkát, ha ezt a kollektívát bevonja minden megmozdulásba.

Dr. Marosszéki József

Pedagógusaink az általános iskolai tantervekhez

Néhány hozzászólás Kiss Gyula miniszterhelyettes elvtárs Sásdon az általános iskolai tantervről és tankönyvekről elmondott beszédéhez.

Április 15-én ankét volt Sásdon, melyen Kiss Gyula miniszterhelyettes elvtárs és Kerékgyártó Imre elvtárs a Pedagógiai Tudományos Intézet munkatársa is résztvett. Az ankéton Kiss Gyula elvtárs beszédet mondott, melyben az általános iskola új alsótagozatos tantervével és tankönyveivel, valamint a készülő felsőtagozatos tantervvvel és tankönyvekkel foglalkozott. Beszédében rövid áttekintést adott az 1946-os és 1950-es tantervek alapján az általános iskola fejlődéséről, rámutatva az elért eredményekre és a jelenleg érvényben lévő tanterv és tankönyvek hibáira. Rávilágított arra, hogy népi demokráciánk fejlődése és ebből a fejlődésből fakadó igények új általános iskolai tanterv és új időtállóbb, a tanulók életkori sajátosságait jobban figyelembevevő tankönyvek kiadását teszik szükségessé. Rámutatott a jelenlegi tanterv maximalizmusára, kiemelve, hogy a tanterv az általános iskola céljának meghatározásában maximális igényeket támasztott. Nem lehet 13—14 éves gyermekeket öntudatos állampolgárrá nevelni! A továbbiakban a jelenlegi tanterv zsúfoltságáról beszélt, melynek eredményeként a világnézeti nevelés iskoláinkban nem érte el a tantervi célkitűzést, sőt eléggé háttérbe szorult. Részletesen foglalkozott a tanulók gyakorlati készségeinek fejlesztésével, a kézimunka kötelező bevezetésével, az alsótagozatos írás- és számtan-tanítással, valamint a fogalmazással és beszélgetéssel. Kijelentette, hogy az OM. az új tanterv és tankönyvek elkészítésénél az eddigieknél nagyobb mértékben kíván támaszkodni a gyakorló pedagógusok véleményére, javaslatára.

A miniszterhelyettes elvtárs előadását hozzászólások és vita követte. A hozzászólások közül néhányat az alábbiakban ismertetünk:

Hozzászólás a tantervi ankét előadásához.

A felsőtagozat nevelőinél előnyösebb helyzetben vannak az alsótagozat nevelői, mert a régi tanterv és tankönyvek hibáit kiküszöbölő új kísérleti tanterv és tankönyv már elkészült. Az országban 34 iskolában kísérleti tanítás folyik, hogy használhatóságukat gyakorlati munkával állapítsák meg. A kísérleti iskolák munkája mellett az Oktatásügyi Minisztérium bírálati munkát is szervezett. Ebbe a Baranya megyei alsótagozati nevelők is lelkesen, nagy ügybuzgalommal kapcsolódtak be. Bizonyítja ez az a sok értékes, alapos bírálat, amit a Megyei és a Járási Oktatási Osztályra eljuttattak. Nem kívánom részletesen elemezni a tanterv és a tankönyvek értékeit, hibáit, hiszen azt összesítve eljuttattuk az Oktatásügyi Minisztériumba, csak annyit kívánok megemlíteni, hogy nevelőink örömmel vették kézbe az új tantervet és a szép kivitelezésű, értékes tartalmú kísérleti tankönyveket. Alig várják már, hogy végre jó, időtálló tanterv és tankönyvek segítségével dolgozhassanak.

A továbbiakban inkább egyéni benyomásaimról, véleményemről akarok beszámolni, s néhány kérdéssel fordulni miniszterhelyettes elvtárshoz.

Az új tanterv szerkezete, felépítése, s egyben tartalma is egészen más, mint a régi tantervek voltak. Az egyes tantárgyak feladatának megjelölése

után közli az osztályok tanítási anyagát. Az olvasásnál pl. igen helyesnek tartom azt, hogy az 1950-es tantervvel ellentétben, amelyben az olvasmányok címe van felsorolva, az új tanterv az egyes témakörökkel kapcsolatban az olvasmányok anyagát, a nyújtandó ismereteket jelöli meg, így lehetőséget ad arra, hogy a nevelő az olvasókönyvből azt válassza ki a témával kapcsolatosan, ami az osztály színvonalának megfelelő, s amin keresztül az ismereteket elsajátíttathatja. Igen helyes, hogy a tanterv megjelöli a könyv nélküli megtanulandó prózai szöveget is, így elkerülhető lesz ezen a téren található szélsőség.

Régi hiányt pótol a tanterv azzal, hogy az egyes tantárgyakkal kapcsolatban az egyes osztályokban elérendő készségfokokat, követelményeket is megjelöli.

Jónak tartom az egyes tantárgyak tanítására vonatkozó általános utasítást, ami az általános elvi és gyakorlati szempontokat tartalmazza. Egyúttal rövid, tömör módszertani útmutatás a tantárgy tanításához.

A részletes utasítás konkrét segítséget nyújt a tantervi anyag feldolgozásához. Igen könnyű a tanítási órára való felkészülés ennek alapján, hiszen az órán elvégzendő feladatokon kívül még a megismertetendő fogalmakat is tartalmazza.

Külön kiemelem a fogalmazástanítás tantervét, ami egészen új alapra épült. Az új tanterv lényeges változást, s remélhetőleg lényeges javulást fog eredményezni ezen a téren, s megszünteti azt a kaoszt; ami jellemző a jelenlegi fogalmazástanításunkra.

Az új tanterv határozottan körvonalazza azt a feladatot, aminek megvalósításával tanulóink meg is tanulnak fogalmazni. Eddig a javítási órákra tolódott át a fogalmazástanításunk. Az új tanterv lehetővé teszi azt, hogy a nevelő figyelembe vegye az osztály készségét és azon a téren végezzen elmélyültebb munkát, ahol hiányokat tapasztal. Ennek módjához is segítséget ad. Helyesnek tartom, hogy nem választja külön a kétféle javítási órát.

A tanterv megvalósítását elősegítik a szép kivitelezésű, értékes tartalmú tankönyvek. Örömmel fogadtuk a rövidebb, a tanulók életkori sajátosságainak megfelelő olvasmányokat, verseket. Örömmel fogadtuk Móra Ferenc, Gárdonyi Géza, Móricz Zsigmond elbeszéléseit, Petőfi Sándor, Arany János költeményeit, a népmeséket, mondákat. A tankönyvek, főleg az I. osztály Olvasás és Számtankönyve, kiválóan alkalmasak az esztétikai érzék fejlesztésére. Ezeket a tankönyveket szívesen veszik majd kézbe tanulóink, szívesen forgatják majd otthon is.

Kéréseim a következők:

1. Minden tantárgyhoz kapjanak a nevelők módszertani kézikönyvet, ami tanácsot ad az anyag jó feldolgozásához.

2. A kisiskolák alsótagozata részére is készüljön Segédkönyv, hogy helyesen tervezhessék meg a tantervi anyag feldolgozását az önálló és közvetlen foglalkozások láncolatában.

3. Személtető eszközöket kérünk az alsótagozat számára. (Pl. fogalmazástanításhoz képsorozatok, nyelvtanhoz, íráshoz táblázatokat stb.)

4. A IV. osztályban ne heti 1 óra legyen az írásóra száma, tekintve, hogy a felsőtagozatban már nincs önálló írásóra. Javaslom, hogy a 4 nyelvtanóra vagy a 6 számtanóra rovására még egy írásóra beállítás történjék meg

5. Az I. osztály számtanítására vonatkozó javaslatom az, hogy ne tanítsuk meg a 100-as számkört, mert ez túlterhelést jelent a 6—7 éves tanulóknak. 20-as számkörben összeadás, kivonás az, amit alaposan, minden nehézség nélkül elsajátíthatunk I. osztályban.

Hiszem azt, hogy az új tanterv és tankönyv bevezetése sok-sok problémát meg fog oldani és segítségükkel alsótagozati nevelőink még eredményesebb és jobb munkát fognak végezni.

Rittner Hajnalka

Vajda Zoltán ált. iskolai tanár Sásd hozzászólása.

Történelmi könyveink, a VI. osztályost kivéve, könnyen érthetők a tanulók számára. Hiányosságok azonban mindegyik tankönyvben található. A VI. osztályos tankönyv legnagyobb hibája az, hogy olyan meghatározásokat tartalmaz, amelyek nem felelnek meg egy 10—11 éves gyermek értelmi fejlettségének. A négy nagy folyammenti birodalom, különösen Kína tárgyalásához nagyon kevés anyagot ad. Szerintem a VI. o. anyagát a magyar történelemmel kellene kezdenünk. Helyes lenne ha történelem könyveinkben több szemléltető képet látnánk nemzeti nagyjainkról. Hazánk történelmének tanításához szükségesek a történelmi olvasmányok. Ebből csak kevés áll rendelkezésünkre.

A VII. osztályos tankönyv nagyon kevés anyagot közöl szabadságharcainkról. Elsősorban a Bocskai és a Rákóczi-szabadságharcra gondolok. A VIII. osztály tankönyve a legjobb az ált. isk. történelmi tankönyvek között. Azonban hiányosságok itt is tapasztalhatók. A legsúlyosabb hiány véleményem szerint az, hogy a párisi kommünnel, a februári és a Nagy Októberi Szocialista Forradalommal jelentőségükhöz mérten nagyon keveset foglalkozik a tankönyv.

Ugyanakkor amikor az 1919-es Tanácsköztársaságról áttekinthető és részletes anyagot nyújt a tanulóknak, nagyon keveset mond (mindössze 5 oldal) hazánk felszabadulás utáni történetéről. Nagyon fontos lenne, ha az újjáépítésről, hazánk fejlődéséről minél több (lehetőleg színes) képet közlőnének tankönyveink.

Itt említem meg a szemléltető eszközök hiányát. Nincsenek történelmi térképeink. Nagyon nehéz bemutatni a XX. század térképein pl.: a frank birodalmat. A térképeken kívül szükséges lenne részletesebb történelmi szemlélyenek és képek kiadása is.

Gács Gyuláné szakfelügyelő hozzászólása.

Az új tanterv tervezete, a földrajztanításnak a VIII. osztályba való bevezetése, de különösen a gazdasági földrajz lekapcsolása az V. o. földrajz-anyagából a földrajzot tanító nevelők régi vágyát valósítja meg. A gazdasági földrajz tanítása a 10 éves gyermek értelmi színvonalát meghaladta kellő szemléltető, tapasztalati anyag híján üres politizálássá, megalapozatlan szólamhangoztatássá vált.

A V. o-os anyag természeti földrajzi része méretében jó. Helyes, hogy a IV. o-ban szerzett szemléleti ismeretekre támaszkodva az V. o-ban hazánk földrajzát fejlődésében, kialakulásában tanítjuk. Az alapfogalmak tárgyalási foka is megfelel a tanulók életkorának.

Megvizsgálva a földrajz és élettelen természet kapcsolatát, kitűnik, hogy nagyon sok anyagrész közös bennük. Jobb lenne, ha az V. o. földrajza foglalná magába az élettelen természet anyagának jó részét. A kőzetekről, ásványokról szóló részt a földrajz keretében, fejlődésében, kialakulásában vizsgálva, előfordulási helyéhez kapcsolva szorosabban építhetnénk az ismeretanyagba. A levegő felmelegedését, pára csapadék, szél keletkezését természeti összefüggéseiben mutathatnánk be. Az alapfogalmak ismeretének elmélyítéséhez jó lenne az V. o-ban heti négy óra földrajz számára, hogy a szükséges kísérletek is elvégezhetőek legyenek.

Az idei tanévben elmaradt a térképjelek tanítása. Politechnikai nevelés szempontjából helyes lenne, ha a tantervben továbbra is szerepelne. fokozatosan építve be a térképismereti anyagot az V. o-os és VII. o-os tananyagba. Az V. osztályban a térképolvasás a kisméretű térképeken, a VII. o-ban a térképezés lenne a legmegfelelőbb a tanulók életkorát tekintve. Gyakorlati, kirándulási anyagként az V. o-ban továbbra is biztos tájékozódás készségének megszervezése szerepelhetne. A VI. o-ban már útvázlatok készítése, becslés, VII. o-ban térképvázlatok készítése, VIII. o-ban az ismeretek elmélyítése, készséggé fejlesztése lenne a legmegfelelőbb, figyelembe véve a mértani, számtani ismeretanyag fokát is.

A térképolvasás készségének megszerzéséhez feltétlenül szükséges lenne, hogy ezt eredeti léptékű térképen tanítsuk, egyébként a tanuló nem érzékeli az egyes jelek nagyságát, illetve kicsinységét s értetlenül áll egy ilyen térkép előtt, olvasni nem tudja. Egy elméleti táj térképét kellene a tanulók kezébe adni, 50.000-es mértékben, s ugyanennek az elméleti tájnak 200.000-es léptékű térképet. Könnyen áttekinthető, nem túlszűfolt, de eredeti jelekkel megrajzolt térképekre gondolok.

A tankönyv nyelvezete, stílusa nehéz a 10 éves gyermek számára. A könyvben szereplő metszetek, sematikus rajzok jók. Hasonlóképen jók a természeti földrajzi képek. A gazdaságföldrajzi képek hibája, hogy elemezni, magyarázni csak az a nevelő tudja, aki maga is ismeri a munkafolyamatot.

VI. o.

Szétszakítani Eurázsia tárgyalását nem látom helyesnek. Amennyiben a népi demokratikus országokat az V. o-ban tanítanánk, ennek az osztálynak lenne fűlsok az anyag amellet, hogy ezeket az országokat természeti környezetükből kiszakítva, a természeti összefüggéstől eltekintve tanulná a tanuló. A nehézségeken az anyag jobb súlypontozásával lehetne segíteni. Figyelembe kell venni a tanulók életkori sajátosságait. Igaz, hogy ebben a korban az idegen nevek iránt a gyermek fogékonyabb, de a közel 700 név, ami a névanyag csökkentés után is követelmény — túlsok a tanulóknak. (Ebbe a számba beleszámítottam azokat az új földrajzi fogalmakat pl. erózió, dűne, barkán stb.) melyek, bár a nevek közt nem szerepelnek, mégis mint megtanulandó fogalmak az anyag elsajátítását nehezítik.

A tankönyv nyomtatása is zsűfolt. Kevés a sortávolság, kicsinyek a betűk.

A képanyagban sok a nem jellemző városkép. A világnézeti nevelés szempontjából jó, ha ezt is be tudjuk mutatni, de közte olyan kép kellene, mely élettelen tölthető meg, a gazdasági életet több összefüggésében szemlélteti. Pl. jól felhasználható a fausztatás a Volgán c. kép.

A tankönyv kiegészítésére feltétlenül szükséges egy domborzati kézi-térkép a népi demokratikus és kapitalista országok tanításához. A nevelők

sokat küzködnek a térképrajzolással, hogy legalább némiképen pótolják ezt a hiányosságot.

VII. o.

A tantervi anyag megfelelő. Az általános földrajzi rész nem öncélú anyag, hanem az eddigi földrajztanulás befejezése, a fogalmak és összefüggések rendszerezése s főleg gyakorlati alkalmazása. Eppen ez a gyakorlati alkalmazás hiányzik sok nem szakos kartársnál. Helyes lenne, ha az egyes fejezetekben részletesebben szerepelnének felsorolás formájában a tárgyalta anyaggal kapcsolatos, s a leíró, természeti földrajzban tárgyalta jelenségek.

A tankönyv képanyaga jó. Egy-egy képet több vonatkozásban is fel lehet használni. Végül a hazafias nevelés érdekében helyes lenne, ha kutatóink, a haladás ügyét szolgáló tudósaink több helyet kapnának tankönyveinkben.

A komlói magyarszakos nevelők munkaközössége:

V. o. Irodalom:

A tankönyv általában jó. Nagyon jó és érdekfeszítő keret Petőfi Sándor élete költészetének tükrében. Kívánatos azonban, hogy a tankönyv elején népmesék, népmondák, és népdalok szerepeljenek. A mese áll a gyermek lelkivilágához a legközelebb, ez serkentőleg hat az érdeklődésére, olvasási és kifejező-készségére.

A tankönyv végén szereplő: „Természet világa” c. fejezet elűt a tankönyv előző fejezeteitől. A tananyagcsökkentő rendelet már el is hagyta; és ez helyes volt. Helyette szerepelhet több tájlíra, esetleg Petőfi próza.

VI. o. Irodalom:

A tankönyv általánosságban jó. Kívánatos azonban, hogy a tankönyv elején szerepeljen a hun-magyar mondakörből 1—2 szép szemelvény.

Az utolsó 2 fejezet már sok, a Toldi annyi időt kíván, hogy ezekre nem jut idő.

VII. o. Irodalom:

Ez a tankönyv rossz. Nincs párhuzamban a VII. osztályos történelemmel. Hiányzik a VII-es irodalomból a derű, az életnek csak az árnyékos oldalát mutatja meg.

Kellene több olyan szemelvény, amely a nép természetes, egészséges humorát, életkedvét tükrözné.

Az olvasmányok témája közt sok a hasonlóság. Ugyanez a helyzet az eszmei mondanivalóknál, ami aztán szólamszerűvé és egyhangúvá teszi a tanítást.

A felhasznált versek közt több a „nehéz vers”. Az életkori sajátosságok nincsenek figyelembe véve. Rövidebb verseket ne csonkítsanak: pl. Juhász: Magyar betyár 1918-ban.

Javaslat: Az új VII-es anyag a jelenlegi VIII-os anyag felét vegye, azzal a kevés módosítással, hogy a szemelvények összeválogatásánál tart-suk szem előtt a stilisztikai alapfogalmak megvilágításának kívánalmát. Tehát az anyag Balassitól—Petőfiig bezárólag. Így lehetővé válna, hogy

a VIII. oszt. anyagánál újkori irodalmunk bővebb helyet kapna, természetesen az életkori sajátosság figyelembevételével.

VIII. o. Irodalom:

Kívánalmak:

1. Rövidebb életrajzok.
2. Több derűt tükröző szemelvény.
3. József Attilánál a „Végül” c. szemelvény helyett a „Hazám” nagyobb nevelőérték lenne.

V.—VIII. Irodalom. Általános kívánalom: Az elméleti anyag mindig az azt megvilágító szemelvény után következzenek vastagabb betűvel szedve.

V.—VIII. Magyar nyelvtan. Egy kötetben legyen, hogy a VIII. o-ban ismétlésnél a két könyvben szereplő anyag öszveálogatása ne okozzon technikai zavart.

Juttassák el a nevelőkhöz a „Helyesírás gyakorlás” c. kézikönyvét. Alkalmazandó ez a könyv már megjelent, csak nem lehet hozzájutni. A nyelvtankönyvek több feladatot tartalmazzanak.

Felesleges a részleges hasonulás tanítása, nincs gyakorlati értéke; a tanulókat csak megzavarja. Az „Ikes igék” c. tananyag rész az alanyi és tárgyias ragozás után következzenek. Ugyancsak az igék után lenne helyes tanítani az igekötőket.

A pécsi Ped. Főiskola nyelvészeti tanszéke által összeállított szemléltető anyagot kérjük az ált. iskoláknak megküldeni. A tankönyv hozzon 1—1 anyagrész után összefoglaló táblázatot.

Szerepeljen a nyelvtankönyvben a „Nyelvhelyesség” c. fejezetből is a megfelelő helyeken.

Fogalmazás: Emeljük tantárgyi rangra a fogalmazást a V—VIII. osztályban is és tanítsuk rendszeresen. Tanítsuk a legszükségesebb közéleti ügyiratok fogalmazását is.

Történelem: Általános hibái a tankönyveknek: 1. Nincs figyelembevéve az életkori sajátosság. 2. Több eseményt! — és ezt világosítsuk meg (nem eltulozva) társad. történettel! 3. Könnyebb stílust. 4. Több és szebb képeket! 5. Térképeket a tankönyvbe!

Schmidt Edéné.

A VI. oszt. orosz tankönyv nyelvtani anyaga nincs összhangban a VI. o. magyar nyelvtani anyagával, ill. csak részben. Ezenkívül a nyelvtani anyag nem elég rendszeres. Nem helyeseljük, hogy a főnév többes alanyesete után igeragozás következik, majd a melléknév 3 alakja és ismét főnévragozás. Ugyanez vonatkozik a VII. osztályra is. (Egy kis főnévragozás, majd a személyes névmás esete, ismét igeragozás, egy eset a melléknévből és aztán újra kezdjük a főnév, névmás, ige, stb.)

Az új nyelvtani jelenségre nincs elegendő példa az olvasókönyvben, ill. az olvasmányokban. Pl. a VI. oszt. tankönyv 10. olvasmánya eszközhat. esetet tárgyal. Mindjárt az olvasmány elején rendhagyó eszközhat. esetet hoz (perjámi) viszont nincs példa a semlegesnemű eszközhat. esetére. A főnév, vagy melléknévragozása után jó lenne egy olyan gyakorlat, ahol az összes esetek egyes vagy többes számban előfordulnak. Jó lenne, ha az olvasmányok tartalma érdekesebb lenne, pl. a VI. oszt.: mesék. Az

Megyei szülői értekezleteink

Szülői Munkaközösségünk jól működik; évek óta tevékenyen résztvesz az iskolai munka sok területének megsegítésében. A helybeli szülők 40—50%-át mozgatja, foglalkoztatja, sőt egyes esetekben, amikor nagyobb jelentőségű kérdésekről van szó, 70—80%-át is. A folyamatos jó munka egyik okát abban látom, hogy a munkaközösséget négy éven át ugyanaz az elnöknő vezette, irányította, s utóda már második éve élvezzi a szülők teljes bizalmát, valamint elődje teljes támogatását. Ez azt jelenti, hogy másfél évvel ezelőtt jelenlegi elnöknőnk jól indított munkába kapcsolódott bele, s mai aktívakörének magja már akkor kialakult volt. Ezek a szülők képezik ma is a magját a munkaközösségnek, s ezekből tevődik össze a közösség választmánya, mely teljes összhangban dolgozik a nem választmányi tag szülőkkel. Ötödik éve vezet a technikumot és ez alatt az idő alatt nem tapasztaltam komoly ellentétet a szülők között, vagy szülők és nevelők, illetve igazgató között. Ez a másik ok, egyúttal következménye az elsőnek. Van egy harmadik ok is, az összekötő tanár személye, illetve munkája. Széky Márta tíz éves tanár, de annyi tapasztalattal, hozzáértéssel és ami a leglényegesebb, tapintattal irányítja, segíti a munkaközösség munkáját, hogy az esetleges ellentéteket, sértődéseket, melyek igen gyakran vejárói a szülői munkaközösségi munkának, már eleve semlegesíti.

A helybeli szülők nagyrésze tehát jól bekapcsolódott az iskola megsegítéséért folyó munkába, viszont nagyon jelentős a vidéki tanulóinknak és így a vidéki szülőknek a száma, akiket nem lehet a helybeliekhez hasonlóan bekapcsolni a közös munkába. Erre kerestünk megoldást, amikor saját kezdeményezésünkre, ezelőtt három évvel, elhatároztuk a megyei szülői értekezletek megrendezését.

Első értekezletünk jól sikerült; a vidéki szülők 50%-a vett részt a megbeszélésen. Ez a siker és a vidéki szülők szóbeli kérése arra ösztönzött, hogy ilyen irányú kezdeményezésünket rendszeresítsük. A munkaközösség akkori vezetőivel és a nevelőtestülettel történt megbeszélés alapján úgy határozunk, hogy évente négyszer hívjuk meg a vidéki szülőket.

Az első megyei értekezletet (saját elnevezés és nem is fődí a teljes valóságot, mert nemcsak Baranyamegye van képviselve egy-egy ilyen értekezleten, hanem Somogy, Tolna, Zala, Vas, sőt Pest is) tanév elején tartjuk, összekapcsolva azt a tanévnyitó ünnepséggel.

Ilyenkor mutatjuk be iskolánkat az I. osztályos tanulók szüleinek és ezek ilyenkor ismerkednek meg a gyermek osztályfőnökével, tanáraival.

A második értekezletet az első ellenőrző értekezlet után, a harmadikat a második ellenőrző értekezlet után és a negyediket évvégén, tanévzáró ünnepélyünkkel összekapcsolva tartjuk.

Idők folyamán az értekezleteket valamilyen nagyobb szabású iskolai ünnepéellyel összefüggésben rendeztük meg és ebből menetközben rendszer alakult ki, miként a négyszeri megyei értekezletből is.

Legutóbbi ilyen irányú rendezvényünket, mely folyó tanévben harmadik volt, február 19-én rendeztük.

A vidéki szülőket egy hónappal az értekezlet előtt levélben kerestük fel, tájékoztattuk őket az értekezlet napirendi pontjairól, valamint az ugyancsak aznap megrendezett iskolai névadó ünnepségről. Közöltük a szülőkkel,

hogy számukra éjszakai szállást is biztosíthatunk, amennyiben igénylik azt. Közben a munkaközösség aktív csoportja Székly Márta összekötő tanár, Pánczél Lajosné elnöknő és Hedrich Miklósné gazdasági felelős vezetésével részletesen kidolgozta a fogadás, elhelyezés tervét és megszervezték a férfi és női szállást. Ebben komoly segítséget nyújtott a Nevelők Háza, illetve annak vezetője: Koltai Ferenc.

A munkaközösség DISZ összekötője révén biztosította a DISZ részéről is a szülők fogadását. Amikor elérkezett február 19-e, minden úgy ment, mint egy jól olajozott gép; az iskola kapujában sötétbe öltözött tanulók várták a szülőket és vezették a szépen díszített műhelyterembe, ahol zene fogadta őket, melyet a Stúdió vezetősége az értekezletre összegyűlt szülők tiszteletére közvetített.

Az értekezlet iránt nagy volt az érdeklődés, több mint 200 szülő jött el. Budapestről, Marcaliból, Szombathelyről, Tolnából, Szekszárdról is jöttek szülők az értekezletre.

Az értekezlet délután 4 órakor kezdődött. A beszámolót én tartottam, részletesen foglalkoztam az elmúlt idők munkájával, majd ismertettem az évvégéig elvégzendő feladatokat, megjelölve azokat a területeket, amelyeken a szülők segítséget nyújthatnak. Nagy érdeklődéssel hallgatták a szülők a kötelező nyári üzemi gyakorlattal kapcsolatos bejelentéseket, valamint a végző tanulók helyzetével kapcsolatos igazgatói tájékoztatást.

Beszámoló után a munkaközösség elnöknője ismertette a szülők munkáját, ezután az osztályfőnökök, szaktanárok hosszasan elbeszélgettek a szülőkkel.

Este 7 órakor kezdődött a névadó ünnepség a Doktor Sándor Kultúrotthonban. Az est fénypontja a budapesti tudományegyetem docensének, Zádor Annának előadása volt Polláck Mihályról, a nagy klasszicista építésről, iskolánk névadójáról. A műsort iskolánk vegyeskara, a III/d. osztály színjátszócsoportha, valamint a DISZ előadó alosztályának szavalói adták.

Műsor után tánc következett, amelyen nagyon sok vidéki szülő is részt vett, mint szemlélő. Körbeülték a termet, s úgy gyönyörködtek gyermekeik táncában. Megható volt látni sok-sok szülőt, akik kis, a földből alig-alig kilátszó gyermeket küldtek el két-három éve a középiskolába, aki most íme, mint felnőtt, fiatal ember mutatkozik be. Nagyon sokat csiszoljuk tanulóinkat ezen a téren is és szükségesnek látjuk megmutatni, hogy nemcsak statikára, matematikára, vagy ábrázolóra tanítjuk gyermekeinket, hanem megtanítjuk nemesen szórakozni is.

Az estélyen is résztvettek a testület tagjai, újabb lehetőséget nyújtva a szülőknek az ismerkedésre, a beszélgetésre. Az volt az összbenyomásom, hogy szülők, nevelők és tanulók egyformán sokat nyerték a februári megyei értekezletből.

Következő, egyben folyó tanévben utolsó ilyen értekezletünket júniusban tartjuk.

Debitzky István.

A „Baranya megyei lakóhelykutató munkaközösség” eddigyi eredményei

A Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetőségének „a közoktatás helyzetéről és feladatairól” hozott határozata kötelezően előírja, hogy „iskoláinkban szélesebb alagra kell helyezni az ifjúság hazafias nevelését” és ezért „fokozottabb gondot kell fordítani az anyanyelvnek, a magyar irodalomnak, a történelemnek és hazánk földrajzának oktatására.” E követelmény teljesítése érdekében, a történelemtanítás során „tanulóink ismerjék és szeressék meg népünk történelmét, tanulják meg, hogy népünk milyen bátran harcolt elnyomói ellen a hazáért, és a szabadságért”, a földrajzoktatásban pedig „a környezet, a haza tájainak, természeti kincseinek, szépségeinek, népünk alkotó munkájának bemutatására, megszerettetésére kell törekedni.”

Minden pedagógus előtt ismert tétel, hogy a gyermek fejlődésének, a hazafias nevelésnek és tanulmányi előmenetelének egyaránt, legbiztosabb alapja a közvetlen környezet helyes és alapos megismerése. Ezért kezdjük az ismeretek közlését minden esetben a gyermekhez legközelebb álló, közvetlen észlelhető és megismerhető jelenségeken és fokozatosan haladunk mind távolabbi kérdések felé.

Igen nagy fontosságú tantárgy tehát a „Lakóhelyismeret”, mellyel éppen a közlelő-távolra haladás pedagógiai elvét szolgálva az általános iskolában a történelem- és földrajztanítást megkezdjük. A lakóhelyismereti órák — ha helyesen használjuk fel azokat — megalapozzák, nagyban megkönnyítik és eredményessé teszik későbbi munkánkat, az ismereteket, még a legtávolabbiak is, közvetlenné, könnyen érthetővé teszik, de ugyanígy, nagyban megnehezítik és többé, vagy kevésbé eredménytelenségre kárhóztatják, alapnélkülivé, nem maradandóvá és érthetlenné teszik a későbbi ismeretanyagot, ha nem aknázzuk ki, vagy helytelenül értelmezzük és alkalmazzuk ezeknek az óráknak tág lehetőségeit.

A Központi Vezetőség határozata pontos útmutatást ad számunkra a Lakóhelyismeret tanításának eredményessé tételére vonatkozóan is, amikor kimondja, hogy oktató-nevelő munkánkban „le kell küzdeni . . . a frázisszerűséget, a tananyag eszmei mondanivalójának eltorzítását.” Mindenkor helyesen csoportosított konkrét adatokra, tényekre kell felépíteni óráink anyagát és kerülnünk kell a csak érzelmekre ható mese- vagy frázisszerűséget.

De éppen ez teszi nehezzé a Lakóhelyismeret tanítását. Központilag semmiféle tankönyvet, vagy segédkönyvet erre vonatkozóan kiadni nem lehet, hiszen az anyag minden községben és minden városban más, megfelelő helyi feldolgozás pedig csak egészen kevés helyen áll rendelkezésre.

A Lakóhelyismeret tanításához az anyagot tehát mindenhol a pedagógusnak magának kell megszereznie, ami szinte leküzdhetetlen nehézséget jelent, különösen abban az esetben, ha a pedagógus még csak rövid ideje lakik a községben, így a helyi viszonyokat és körülményeket még nem ismeri.

Baranya megyében ez a felismerés indította a Megyei Tanács Oktatási Osztályát és a Pedagógusok Szakszervezetének megyei területi bizottságát arra, hogy a pedagógusokat községük földrajzának és történetének rendszeres és módszeres feldolgozására mozgósítja, ehhez a munkához nekik segítséget nyújt és ezzel biztosítja, hogy a tanításhoz megfelelő helyi anyag áll-

jon rendelkezésre. A didaktikai és pedagógiai tanácsadás, valamint az elkészült feldolgozások bírálata, Pécsen, tudományos kollégiumot szerveztek, a tudományos irányítást és az adatgyűjtésben való segítségadást pedig a Dunántúli Tudományos Intézet vállalta. Az intézet el is készítette a módszertani és tematikai útmutatót, melyet minden érdeklődő pedagógusnak kiadott. Ugyancsak az intézet az érdeklődő pedagógusoknak rendelkezésére bocsájta a főleg történeti és statisztikai adatokat tartalmazó cédulakatalógusát, mely a munka megindulásakor jelent nagy segítséget és sok kutatómunkát tesz feleslegessé.

A Megyei Tanács Oktatási Osztálya által kiadott felhívásra az adatgyűjtő és feldolgozó munka megyénkben több helyen megindult és néhány helyről már kidolgozott monográfia-részeket is küldtek be bírálatra.

A beküldött munkák arról tanúskodnak, hogy az elgondolás és a mozgalom megindítása helyes volt. Az elkészült munkák feltétlenül alkalmas anyagot adnak a Lakóhelyismeret tanításához, sőt egy részük tudományos igényű és esetleg tájegység-monográfiák készítésénél is alapul szolgálhat.

Különösen értékes tanulmányt készített Málík László pedagógus, Bolyból. Az elmúlt tanévben a község történetét dolgozta fel, a legrégebb kortól napjainkig. Adatait legnagyobb részben saját kutatásaiból merítette, ezért 62 oldalas tanulmánya további tudományos feldolgozások szempontjából is hasznos. Tökéletesítésre főleg technikai szempontból szorúl (hivatkozások formája, grafikonok, térképek stb.)

Lengyeltóti János mozsgói pedagógus Mozsgó község történetének egy részét dolgozta fel 61 oldalas munkájában, melyhez két mellékletet, valamint több térképet csatol. Szintén saját kutatásaira támaszkodik. Munkája alapos, hiányosságot szerkezeti megoldásban találhatunk. A község történetét 1848-ig tárgyalja. A történeti rész teljes befejezése után, a tanulmány szerkezetileg is egységesebbé, rendszeresebbé tehető.

Igényes munka Várkonyi Antal pedagógus monográfiája, aki Erdőfűpuszlát történeti és földrajzi szempontból dolgozta fel. A továbbiak során kiegészítés és újbóli megszövegezése látszik szükségesnek.

Most folyik a megszövegezése Arató Antalné kövágószőlői pedagógus igen nagy szorgalommal és lelkesedéssel összegyűjtött anyagból készülő munkájának. Az adatok gazdagsága és megbízhatósága ennél a munkánál sokat ígér.

További munkához alkalmas alapot ad Szendrő Miklós babarci, Karlaky Gyula egyházasharaszti pedagógus feldolgozása és a „Borjád község története” címen beküldött kisebb munka is.

Szóbeli konzultációk arra engednek következtetni, hogy nagyon értékes munkát készít Tavi József kiváló tanító Aranyosgyárában, Petőcz Istvánné Abaligetén és Kiss Gizella Siklóson.

A fentiekén kívül még 12 baranyai községből kértek útmutatót, tematikát és kezdték meg a munkát a Dunántúli Tudományos Intézet által adott anyag felhasználásával.

Osszesen azonban a rendelkezésünkre álló adatok alapján 185 helyen készül a község monografikus feldolgozása. Ez az adat akkor értékelhető helyesen, ha figyelembe vesszük, hogy sok községben a pedagógusok néprajzi gyűjtőmunkát végeznek, más helyeken a régészeti kutatásokba kapcsolják be a pedagógusokat, így ezek természetesen a lakóhelyismereti anyag feldolgozását már nem vállalhatják.

Kívánatos, hogy minden községben legalább egy pedagógus foglalkozzék a lakóhelyismereti anyag összegyűjtésével, bár nagyobb helyen célszerűbb, ha erre a pedagógusok munkaközösséget alakítanak. A Dunántúli Tudományos Intézet megkeresésére a módszertani útmutatót és tematikát megküldi, cédulakatalógusát rendelkezésre bocsátja és konzultációs lehetőséget biztosít. Pedagógusaink azzal, hogy a Lakóhelyismeret tanításához anyagot gyűjtenek, elsősorban a maguk munkáját könnyítik meg, de ugyanakkor adataikkal hozzájárulnak a földrajz- és történettudomány területén országosan folyó kutatómunka eredményességéhez is.

Dr. Kolta János.

Mecseknádasd 10 éve

(Néhány szó egy községi monográfiáról.)

Gyönyörű kiállítású, rajzokkal, képekkel gazdagon illusztrált munka érkezett a pécsváradai járás oktatási osztályára. Egy hivatásának élő, népet, tanítványait és faluját rajongva szerető pedagógus vallomása a felszabadulás óta eltelt 10 év hatalmas fejlődéséről. Így írni csak az tud, aki együtt lélezkedik a dolgozó néppel, aki éppúgy lelkesedik a méreteiben hatalmas Pécs-budapesti műútért, mint annak láttán, hogy a „klumpák” helyett gumicsizma került az évtizedekig nyomorban topogó emberek lábára. Fejlődésünk legapróbb részleteit az tudja ilyen szeretettel, lelkiismeretes gondossággal papírra vetni, aki maga is tevékenyen részt vett azokban a mindennapi küzdelmekben, melyek az elért eredményekhez vezettek, aki felelősséget érzett és érez a fejlődésért.

„Csak most látom, hogy heteken keresztül gyűjtöttem az anyagot, fényképeztük, rajzoltuk az eredményeket, hogy községünk mennyit fejlődött... 32 felvételre való filmmel kezdtük a változás megörökítését. A felvétel előtt azt mondtam a fényképésznek, még marad is filmje. A végén kiderült, hogy, kétszer 32 felvétel is kevés arra, hogy a felszabadulás óta történt fejlődést maradék nélkül lefényképezzük” — írja bevezetőjében Nagy Lajos.

Valóban a közölt 45 kép azt mutatja, hogy még egyszer annyi képet is lehetett volna készíteni Nagy Lajos lelkesedésével. A gondosan rendezett anyag számot ad a falu fejlődéséről, az élet minden területén, az ipartól, a mezőgazdaságtól kezdve a közlekedés és kereskedelem eredményein keresztül az egészségügyi és kulturális fejlődésig. Megelevenednek előttünk a bányászok, kádárok, parasztok megszépült munkája, a község vezetőinek, dolgozóinak erőfeszítése, ifjúságunk vidám élete. Oldalakat lehetne írni arról, hogy a több évszázados hagyományokra épülő kádáripár országos hírneve milyen büszkeséggel tölti el a hivatásának élő pedagógust s munkája nyomán ifjúságunkat is. A jövőbe vetett hitet tükrözi a nemrég feltárt bánya műveléséhez fűzött remények. Az új műút európai viszonylatban is kimagasló hidjai, a kis úttörők és lakosság áldozatos munkájából, pártunk és kormányunk támogatásával megszületett népfürdő, sportpálya, kultúrház, szülőotthon, járda, mind örömmel, büszkeséggel töltik el a falu lakóit.

A fejlődés útja nehéz út volt. Szívós, fáradhatatlan harc eredménye, hogy a múltban 260 ezer forint ráfizetéssel záró tsz, ma a járás legjobb csoportja közé küzdötte fel magát és több tízezer forint jövedelemmel zárt.

A földművesszövetkezet 105 ezer forintos jövedelme azt igazolja: többet vásárolnak, jobban élnek az „olvasó falu” lakói. Olvasó falu, ahova 1948-ban 44 hírlap járt, ma 550 darab, köztük 217 Szabad Nép, 48-ban 42 rádió volt a faluban, ma 290 van. (A falu 400 házból áll). Az évszázadokig klumpában járó nép 25 fia ma már motorkerékpáron rója a kilométereket. A kultúrház szakkörei eredményesen dolgoznak. Ki győzné felsorolni az eredményeket!

Nagy Lajos munkájának olvasása közben arra gondoltam, hogy Mecseknádasd tízéves fejlődése minden magyar falu fejlődését tükrözi. Mégis akadtak pedagógusok, akik néhány oldalnyi tessék-lássék munkával számoltak be községük fejlődéséről. Nem látták meg úgy a népük életében bekövetkezett változásokat, mint Nagy Lajos és nevelőtársai. Pedig ha ők is „heteken keresztül” gyűjtötték volna az anyagot, meglátták volna azt a fejlődést, amelynek ismertetése nélkül teljesértékű munkát a hazafias nevelés területén nem végezhetünk. Nagy Lajos munkája példa arra, hogyan lehet és kell megalapozni a frázisok nélküli hazafias nevelést.

Tévednek azok, akik úgy vélik, hogy a múlt ismerte elegendő a hazafias neveléshez. A mecseknádasdi falumúzeum a kőkorszaktól kezdve összegyűjtötte a falu történelmi emlékeit. Az igazi hazaszeretet hangján ír arról Nagy Lajos, hogy Liszt Ferenc 1846. október 24-én a mecseknádasdi kastélyban szerezte Patakocska című magyar férfikarát. De ugyanekkor leszögezi: „Vissza lehet nézni itt a gazdag múltba, de meg kell látni a szocialista fejlődést is.” Szavai többeknek tanulságul szolgálhatnak.

Tudjuk, hogy Nagy Lajos is tudja — hogy Mecseknádasd 10 éves fejlődése elválaszthatatlan pártunk 10 éves harcától. Mindazok az eredmények, melyek Mecseknádasdon és a többi községben is megszülettek, pártunk harcának megvalósulásai. Hiányoljuk, hogy erről Nagy Lajos sem bevezetőjében sem művében nem szólt.

Készül Mecseknádasd monografiája is a nevelőtestület szerkesztésében. Nagy Lajos munkája Mecseknádasd 10 évéről biztosíték arra, hogy hasonló szeretettel, lelkesedéssel készítik el ezt az átfogóbb művet, melynek megjelenését bizakodva várjuk.

Lemle Géza

Pedagógusaink az ismeretterjesztő munka élharcosai

A Társadalom és Természettudományi Ismeretterjesztő Társulat az értelmiség tömegszervezete és mint ilyen, magában foglalja az értelmiség minden rétegét. Így tagjaink között megtalálhatók az orvosok, mérnökök, tudományos kutatók, pedagógusok, művészek egyaránt.

Értelmiségünk minden rétege dicséretet érdemlő munkát végez Társulatunkban a különböző tudományok népszerűsítésében. Az orvosok előadásokkal a különböző betegségek okozóit, az ellenük való védekezést, a gyógyítások módzatait ismertetik meg, a mérnökök műszaki ismereteket nyújtanak a széles dolgozó tömegeknek, a művészek a színház, a zeneirodalom, a képző- és építőművészet nagyszerű alkotásaival ismertetik meg hallgatóikat. A pedagógusoknak azonban minden területből a legtöbb jut és így ők mindenféle tudományágnak népszerűsítői Társulatunknál, számszerint is a legtöbbben vannak tagjaink között, de munkában is a legtöbbet és a legjobbat a pedagógusok adják ebben a nagyon szép eredményeket produkáló szervezetben.

A felnőtt társadalom tanítása, nevelése, természetszerűleg ugyanúgy egyfajta pedagógiai munka, mint az ifjú generáció nevelése az iskolában. Ez a terület azonban más módszereket követel az előadóktól, tagságunktól. Nyugodt lelkiismerettel állapíthatjuk meg, hogy a legjobb munkát pedagógus tagjaink végzik az ismeretterjesztésben. A pedagógusnak foglalkozása a tanítás, a nevelés. Éppen hivatásuknál fogva természetes, hogy pedagógusaink a legjobb előadóink pécsi és megyei viszonylatban egyaránt. Amellett azonban, hogy a legjobb munkát végzik ismeretterjesztő propagandánk területén, a legkészségesebb magatartás is az ő részükről tapasztalható.

Hosszan sorolhatnánk azok neveit, akik eddigi jó munkájukkal érdemeket szereztek. Egy-két nevet említünk csak, akik példaképül állnak tagjaink előtt, akiket a legjobban szeret közönségünk. Első helyen kell megemlíteni Dévényi József gimn. tanárt, aki az első pillanattól kezdve tagja Társulatunknak és előadásaival minden alkalommal csak növelte Társulatunk tekintélyét a dolgozók előtt. Szeretik őt az előadások hallgatói is. Több üzemben előfordult, hogy Dévényi Józsefnek az előadása után az üzemi hangszórón keresztül dalt küldött a hallgatóság, így fejezve ki háláját azért a sok értékes ismeretanyagért, amit előadásából kapott. Dévényi József neve már önmagában agítál előadásainkra.

Hasonlókat mondhatunk el Zukovits Imréről, a Főiskola Gyakorló Iskolájának tanáráról is. Bár ő viszonylag még nem régóta tagja Társulatunknak, mégis eddigi munkájával kiérdemelte a tömegek megbecsülését, szeretetét. Több helyen hónapokon keresztül őt kellett küldenünk előadásokra egy-egy helyre, mert kijelölték, hogy őt kéri a hallgatóság.

Nem kevesebb érdeme van az előadásos propagandamunkánkban Kolta Ferencnek, a Pedagógiai Főiskola tanszékvezető tanárának, aki irodalmi előadásaival olyan tekintélyt szerzett a dolgozók minden rétege között, hogy nevét mindenütt emlegetik. A kultúrfelelősök őt is állandóan kéri egy-egy előadáshoz. Vidéki pedagógusaink között hasonlóképpen sok nevet említhetnénk. Így például Komlón Csordás János gimnáziumi igazgató, Vasason Dobó Géza, Sellyén Magyaros István elvtársakat. De a neveket sokáig lehetne sorolnunk.

Mindezt összegezve: népünk műveltségének továbbfejlesztésében, az ismeretterjesztés élvonalában a pedagógusok állnak és ezért a munkájukért hálás dolgozó népünk. További sok sikert kívánva, odaadó, önfeláldozó munkájukat kérjük a jövőben is.

Dr. Bácskai János

Iskolánk névadója: Teleki Blanka

Régi vágyunk teljesült, amikor iskolánk, a pécsi tanítónőképző, felszabadulásunk 10. évfordulóján nevet kapott.

Névadónk Teleki Blanka, a magyar nőnevelés egyik legnagyobb harcosa, 1806-ban született Kővárhosszúfalván, Szatmár megyében, a nagymúltú Teleki grófok családjában.

Nagynénje Brunswick Teréz az első magyar kiseddóví megalapítója. Nevelése elősegítette sokirányú művészi hajlamainak kifejlődését. A reformkor haladó erdélyi nemessége, a kolozsvári magyar társaság nevelte először magyarrá. Döntő hatást azonban hivatásának megválasztásában azon politikai és szellemi harc jelentett, melybe Pesten, nagyanyja házában került. A Brunswick palota kapui kitarultak Barabás Miklós, Felsőbüki Nagy Pál, Vörösmarty, Jókai, Kisfaludiak előtt. A nagy eszmék felszították Teleki Blanka lelkében a hazaszeretetet s Vörösmarty álma az ő álma is lett.

„... Magyar anyákat kell nevelni, akiknek kezében lesznek egy új nemzedék álmai.” Elhatározta, hogy a nőnevelésnek szánja életét. Célja eléréseért megvívta a maga harcát családjával, főrangú világával. Hivatására gondosan felkészült. 1846-ban megalapította Pesten, a Majtényi palotában, az első magyar szellemű nőnevelő intézetet hazánkban. Kiváló tanári kart szervezett, legismertebb közülük Fejér Pál, a későbbi Vasvári Pál. Legbizalmasabb munkatársa Leőwey Klára, akinek munkásságát a velünk egy épületben lévő nevét viselő leánygimnázium kutató munkája országosan is ismertette. Teleki Blanka a nemzet valamennyi asszonyának nevelője akart lenni, s ez a célkitűzése cikkeiben is megnyilvánul. Így ír: „Ti anyák, neveljétek leányaitokat úgy, hogy megfeleljenek a forradalom igényeinek. A forradalom embereket követel...” Majd a forradalmár szavával folytatja: „Előre hazám leányai, fejlődjünk, szilárduljunk, hadd legyen a valóság a három szent szó: egyenlőség, testvériség, szabadság!”

A szabadságharc vihara a magyar nőnevelés ezen úttörő intézetét is elsöpörte. Haynau pribékjei elfogták s 1851-ben a hírhedt Ujépületbe vitték, majd két évi kínzás után 10 éves váragságra ítélték. 1857-ben amnesztiát kapott, de a börtönben szerzett betegsége néhány év múlva megölte.

Eletének rövid bemutatása is bizonyítja, miért választottuk névadónknul és egyben ifjúságunk példaképül. A nemzeti nevelésnek áldozta életét, saját osztályával is szembefordult a haladásért.

Iskolánk, a szocializmus nevelőit kívánja az ő példája nyomán előkészíteni e teljes és áldozatos embert kívánó pályára. Április 23-án, a névadó ünnepségen ismertetjük életművét. Ezentúl minden évben emlékünnepséget rendezünk tiszteletére. Ezt tanulmányi versennyel kötjük össze, amelynek győztesei az iskola „legjobb tanítója” címet és a most alapított Teleki-díjat kapják. Pedagógiai szakkörünk munkájának fontos részét képezi majd a

jövőben is névadónk nevelői munkásságának teljes feltárása, elemzése és értékelése. Kutatásaink eredményeit az évenként ismétlődő emlékűnnepségeken ismertetjük. Emlékét idézi Teleki-indulónk is (tanáraink műve). A legjobb eredményt elért osztályunk a Teleki-osztály kitüntető elnevezést és vándordíjat kapja.

Mindezekkel az a célunk, hogy iskolánknak új hagyományt teremtsünk, olyan harcos, hazáját, népét forrón szerető, áldozatos nevelőket adjunk népünknek, mint amilyen Teleki Blanka volt.

Ispánky Emilia

IFJÚSÁGI SZERVEZETEK MUNKÁJA

I. Ifjúsági mozgalmunk életéből

Alig néhány hónapja, hogy a budapesti Vajda Péter utcai általános iskola úttörőcsapata felhívással fordult minden magyar úttörőcsapathoz, hogy felszabadulásunk 10 éves évfordulójára készítsenek a pajtások saját kézzel himzett Hála-zászlókat, melyeken azt ábrázolják, mit kapott a magyar ifjúság, az úttörők a népi demokráciától.

Ez a mozgalom megyénkben is talajra talált. Több csapat, mint pl. a palotabozsoki, hidasi és mások azonnal hozzáláttak ennek az igen nagy nevelő jelentőségű és hasznos munkának. Nevelő jelentőségű volt azért, mert a gyerekek igen szép gyűjtőmunkát végeztek, amíg kiválasztották azokat az adatokat, ábrákat, melyek a zászlókra kerültek. Hasznos volt azért is ez a mozgalom, mert ahol a gyerekek nem tudtak himezni, a szülők segítettek és tanították a pajtásokat.

Sajnos, mivel igen sok csapatvezető, igazgató, nem olvassa a DISZ K. V. Úttörő Osztályának a kiadványait rendszeresen, (Igy volt ez a Téli Szünet c. brossurával is) szükséges volt külön levélben felszólítani a csapatokat, hogy kezdjék meg ezt a munkát.

Elmondhatjuk, hogy levelünk nyomán kiváló eredmények születtek. Szébbnél-szebb zászlók, kopjafák hirdették csapataink alkotóképességét. 290 úttörőcsapat küldötte virradt örömmel április 2-ára, amikor elindulhatott az I. Országos Úttörőtalálkozóra. A pécsi Úttörőház előtt összegyűlt színpompás csapatot a tanítóképző zenekara kísérte az állomásig, amelyet előző nap erre az alkalomra feldíszítettek. A MÁV sztahanovista brigádja megismerkedett pajtásainkkal és utána repült velünk a különvonat Budapestre. A fogadtatásra jellemző volt, hogy a bejelentettnél 40 gyerekekkel vittünk többet és még így is az elosztás után sírva jöttek hozzám budapesti szülők, hogy adjak nekik is pajtást. Még aznap este a pajtások a „pesti mamájuknál” meleg családi körben megismerkedtek vendéglátójukkal, kísérő csapatvezetőink közül pedig ötöt a DISZ Központi Vezetősége „Kiváló Úttörővezető” kitüntetésben részesített. Névszerint: *Jambrich Kázmé* né szigetvári, *Perics Péter* vajszlói, *Mozsgai Margit* egerági, *Csanálosi Sándorné* és *Solti Gyula* pécsi úttörővezetőket.

Április 3-án kerületi díszszemléken vettünk részt, délután pedig a Sportcsarnokban újabb baranyai sikerek következtek. A legszebb zászló, az egerági, a kongresszus emelvényén a fényképészek pergőtűzében állt, a népviseletbe öltöztetett Sáp Piroska pajtás kezében. A velünk utazó Pécsi Rádió riportere hangképeket vett fel egész ottartózkodásunk alatt. Üzentek haza pajtásaink, nevelőink a Kossuth és a Pécsi Rádióban.

Április 4-én a nagy felvonuláson Baranya ismét kitett magáért. Fegyelmezetten vonuló díszszázadunkat, mely az egész menet élén haladt, — első sorában a népviseletbe öltözött pajtásokkal — mindenki megcsodálta. Jaj, de szépek vagytok! — mondogatták a nézők, s taps köszöntötte őket mindenütt. Fotoriporterek hada vette körül századunkat. E sikerekért köszönetet mondunk Gyulai Kálmán pécsi járási úttörő titkárnak és Mozsgai Margit csapatvezetőnek, akik magukat nem kímélve, állították össze díszszázadun-

kat és a fegyelmet megtartották a hosszú felvonulás alatt. Délután úttörőink Budapest nevezetességeit tekintették meg a vendéglátóikkal, este pedig a káprázatos tűzijátékot. Akárhol tekintett végig az ember, utcán, villamoson, vagy szórakozóhelyeken, az ünneplőbe öltözött pesti szülők és gyermekük mellett boldog, örömtől sugárzó arcú vidéki gyermekeket láthatott, akik nem győztek betelni fővárosunk szépségével.

Április 5-én reggel gyülekeztünk a Május 1. uti iskolában. Talán soha olyan nehéz nem volt gyermekeinket sorbaállítani, mint akkor. Egyszerűen alig tudtuk elválasztani a vendéglátót a vendégtől. De volt egy kis árnyalati eltérés az első nap ismerkedése és az utolsó nap búcsúzása között. 2-án csak azok a szülők könnyeztek, akiknek nem juthatott vendég, 5-én pedig vendégnek és vendéglátónak egyaránt őszinte könny gyűlt a szemébe. A találkozó nagy sikerrel végződött.

290 baranyai úttörőcsapat és budapesti úttörőcsapat között szoros kapcsolat, barátság alakult ki. Erősítette ez a találkozó a falu és a város, a munkásság és a parasztság kapcsolatát. Még szorosabbra kapcsolódott a magyar úttörők közel egymilliós tábora. Új színnel gazdagodott az úttörőmozgalom tartalmi munkája. Ezt az ifjúsági mozgalom újabb sikerének könyveljük el.

Az I. Országos Úttörőtálkozó tapasztalatai alapján a megyei DISZ Bizottság május hónapban megrendezi az Első Megyei Úttörőtálkozót. Erre minden úttörőcsapat küldhet úttörőket.

Felhívjuk csapatvezetőink figyelmét, hogy a tavaszi és a nyári kirándulásoknál használják fel a csapatokból fentjárt pajtás pesti kapcsolatát és a XIV. kerületi DISZ Bizottság segítségét kérjék. (t. i. ebben a kerületben voltunk elszállásolva.)

István József

II. A pécsi Úttörőház munkájáról

Mult év decemberében egy rövid kis hírben számolt be a Kossuth Rádió és a Szabad Nép arról, hogy Pécs város legszebb terén a város egyik legszebb épületét adták át a pécsi úttörőknek. Azóta három hónap telt el, és egyre több úttörő és DISZ fiatal keresi fel otthonunkat. Naponta több száz pajtás vesz részt a szakköri foglalkozásokon, ahol komoly, iskolai tanulmányokat alátámasztó munka folyik, de pihenésképen is szívesen látogatják meg fiataljaink a házat a szórakoztatási lehetőségei miatt. Így vált a pécsi úttörőház sok kis pajtás második otthonává az iskola mellett.

Az intézet munkájának tartalmát a csapatélet megsegítése, a tömegfoglalkozások jó szervezése jellemzi. E cél szolgálatában állnak a szakkörök és a kirándulások. A gyermekek vágyait, terveit, érdeklődési körét veszjük figyelembe a szervezésnél, bátran bevonjuk a kis pajtásokat a feladatok végrehajtásába, a kísérletezésekbe, sőt egy-egy területen az elmélyültebb munkába is: ezzel jelentősen fejlesztjük a fiatalság öntevékenységet. A szakköri foglalkozásokon az alkotó munkára nevelés segíti az úttörőket az élet-pálya helyes megválasztásában.

Ismerkedés a hímzéssel

Az Úttörőházban jelenleg 25 féle szakkör működik 30 csoporttal. Van-
nak tantárgyi (tudományos)-, Technikai-, Kultúrális-, és Sport-szakköri csoportjaink. Egy-egy szakkörben 15—20 pajtás foglalkozik rendszeresen. A tagok tanulmányi eredménye kitűnő, jeles és jó. A szakkörvezető elvtársak és titkárok állandóan figyelemmel kísérik a pajtások iskolai munkáját is, mert az úttörőház tagja csak tanulmányi eredményének javításával, vagy megtartásával folytathatja munkáját a szakkörben.

Szívesen, érdeklődve, örömmel vesznek részt a pajtások a szakköri foglalkozásokon, erre bizonyosság Krassói Erzsébet naplórészlete: „³/₄3-ra gyűlt össze hiánytalanul csoportunk, ekkor előkészítettük a foglalkozáshoz szükséges eszközöket. A foglalkozás tárgya: a sósav volt. Megbeszéltük a

sósav tulajdonságát és előállításának módját. Utána következett a foglalkozás legkedvesebb része, a kísérletezés. Először sósavgázt állítottunk elő. Kissé furcsa volt az önálló munka, de belejöttünk. Nagy volt az izgalom, hogy a kísérlet legérdekesebb része, a szökőkút fog-e sikerülni. A foglalko-

A kémiai szakkör kísérletezik

zás befejeztével örömmel távoztunk, mert kísérletezésünk sikerrel járt. Most már alig várjuk a jövő heti foglalkozást, hogy tudásunk újabb ismeretekkel bővüljön."

A rajz szakkör munka közben

A szakköri foglalkozások helyes megszervezése biztosítja azt, hogy a pajtások közül senki sem morzsolódott le, sőt naponta újabb jelentkezők kérik felvételüket. Ennek okát szakkörvezetőink lelkes, odaadó munkájában kell keresnünk. Itt kell megemlíteni Cseresznyés József rádió-, Solti Gyula

állattani, Varga János repülőmodellező-, Simon Antalné balett-, Simon Antal népitánc-, Haraszi Pál rajz-, Turányi Károly turista szakkörök vezetőinek lelkes odaadó munkáját, mellyel segítették az Úttörőházat és Tanácsot munkatervük végrehajtásában. A szakkörvezető elvtársak nevében felhívjuk a megye úttörő csapat vezetőit, hogy a csapatélet és szakköri munkaprogramuk problémáival bátran forduljanak a pécsi úttörőház nevelőtanácsához, hogy segítséget nyújthassunk az úttörő csapatok és iskolák számára. Lehetőséget adunk a pécsi csapatoknak csapatgyűlések, őrsi összejövetelek, vagy kulturális rendezvények megtartására a házban. Elősegítjük a vidéki csapatok kirándulásait egy napos turák alkalmával. A nyár folyamán 4—5 helyiséget szállásnak rendezünk be, hogy helyet tudjunk biztosítani a szállást kérő csoportok részére.

Jövő terveink között megemlítjük az év-végi szakköri kiállításra való felkészülést, sport-szakköreink a III. Országos Úttörőházak közötti spartakiádon való részvételét. Kulturális szakköreink június hó elején mutatkoznak be ált. iskoláink előtt műsorszámakkal. — A TTIT és üzemek patronálásával az udvaron mecseki állatkertet létesítünk.

Igy akar a nevelők, az úttörő önkormányzat, a DISZ és a fiatalok közreműködésével sokat és szépet adni Úttörőházunk. Munkánkat akkor fogja további siker követni, ha a város és a megye nevelői, igazgatói meglátogatják a pécsi úttörőházat és tanácsokkal, ötletekkel kölcsönösen segítjük egymást a jobb munka végzésében.

Bükkösi Mihály

III. A középiskolai propaganda munkáról

A DISZ Központi Vezetősége 1954/55-ös oktatási évre vonatkozó határozata értelmében a középiskolákban megszűnt a DISZ politikai oktatás eddigi rendszere. Helyette a politikai és általános ismeretterjesztő munka következő két új formáját alkalmazzuk: 1. az osztályonként havonta kétszer tartandó politikai tájékoztatót, 2. az előadásos propagandát.

A *politikai tájékoztatókat* az O. M. rendelete értelmében mindenkor az osztályfőnök tartja meg. A tájékoztatón a megjelenés nem kötelező, de az iskolai DISZ-vezetőségek a minél nagyobb és lehetőleg teljes számban való részvételre mozgósítják a fiatalokat. A politikai tájékoztatók módot nyújtanak arra, hogy a tanulók szélesebbkörű tájékozottságot nyerjenek, megismerjék a nemzetközi és belső helyzet legfontosabb eseményeit. A politikai tájékoztatásnak ez a formája azért is jó, mert az osztályfőnök személyesen meggyőződhetik tanítványainak politikai fejlettségéről, annak hiányosságairól, vitás problémáiról.

A tanári vezetés természetesen nem jelentheti azt, hogy a DISZ a továbbiakban elejthet minden propagandamunkát. A tanári vezetés előnye, hogy nevelőink maguk is alaposabban foglalkoznak a politikai élettel, mélyebben elemzik a kül- és belpolitikai helyzetet és meggyőző erővel tárják véleményüket az ifjúság elé. Az ifjúság így maga is fontosnak, szükség-szerűnek érzi, hogy politikai kérdésekkel foglalkozzék.

A politikai tájékoztatás nem merülhet ki a tanár részletes előadásában, ellenkezőleg, helyes vitára bocsátani mindazokat a problémákat, amelyek elősegítik a tanulóifjúság politikai tisztánlátását. A tanár feladata itt elsősorban az irányítás, az esetlegesen felmerülő helytelen nézetek határozott és világos cáfolata, a gondolkodásra és helyes mérlegelésre való szoktatás.

Helyes, ha a nevelő ezen a területen is önálló feladatokkal látja el az egyes tanulókat. Ilyen önálló feladat lehet például a Társadalmi Szemle, a Szovjet Kultúra, a Művelt Nép, Béke és Szabadság stb. folyóiratok fontosabb cikkeinek elolvasása és ismertetése. Így a tanulók a Szabad Nép, Szabad Ifjúság, a Népsport és — baranyai viszonylatban — a Dunántúli Napló naponkénti, szinte kötelező olvasása mellett megismerkednek politikai és kulturális életünk legfontosabb orgánumaival és a gyorsabb tempójú előrehaladásuk mellett számtalan gazdasági, szervezési és kulturális kérdéssel barátkoznak meg, látókörük bővül, érdeklődésük kiszélesedik. Az érdeklődés felkeltése és fokozása pedig egyik döntő feladatunk, mert sajnos, jelenleg még bőven vannak olyan diákjaink, akik teljes érdektelenséget tanúsítanak az időszerű politikai események iránt.

Helyes az is, ha a két politikai tájékoztatás közötti időszakban egyénenként érdeklődünk a tanulók sajtóismerete iránt, pl. megkérdezzük mivel foglalkozik a Szabad Nép aznapi vezércikke, vagy olvasták-e már „Az ember tragédiájáról” szóló értékelést a Művelt Nép-ben stb. Célunk, hogy rendszeres ujság- és folyóiratolvasásra szoktassuk növendékeinket. A rendszeres sajtóolvasás ugyanis már komoly előfeltétele a helyes politikai tájékozottságnak. Ezen a területen jelentős segítséget nyújtanak munkánkban a diáktothonok, ahol hetenként részletes kül- és belpolitikai beszámoló! tart

egy-egy előre kijelölt növendék. A heti sajtó anyagát, tanári irányítással dolgozzák fel gazdasági, politikai, kulturális és sport témakörök szerint. A beszámolót a diákotthon tagsága megvitatja, illetőleg hozzászólásaival kiegészíti. A diákotthonosok így motorjai lehetnek az iskolában megtartott politikai tájékoztatóknak. Tanári irányítás mellett el kell érniük, hogy minden egyes növendékünk önállóan el tudjon igazodni a politikai események rengetegében, és azokat helyesen értékelni tudja.

Az osztályfőnök számtalan lehetőséget találhat arra, hogy növendékei politikai fejlettségéről meggyőződjenek. A faliújság szerkesztését például egy állandó szerkesztő bizottságra bízza. Ennek feladata, hogy a faliújság mindig időszerű legyen, vagyis a cikkeket hetenként cseréljék. Az általános érdeklődő cikkek mellett szerepelnie kell az osztály életéről, kulturális és sporteseményekről leírt gondolatoknak is. A sajtófelelős feladata nemcsak az legyen, hogy terjessze a Szabad Ifjúságot, hanem, hogy meggyőződjék az újságok elolvasásáról is. (Igy ő maga is elolvassa!) A kultúrfelelős hetenként beszámolhat az ország kulturális eseményeiről és beszámolójához felhasználhatja a Művelt Nép, Csillag, az Új hang, Irodalmi Újság, a Dunántúl, stb. folyóiratokat.

Alkalmoszerűen megmagyarázzuk a vasgyűjtés, a takarékosági mozgalom és egyéb, ehhez hasonló mozgalmak összefüggését a szocialista építéssel. Ötletekkel segíthetjük a DISZ munkáját, például egy nyári kerékpáros kirándulás előkészítésében, a DISZ keretében szervezhetünk térkép-olvasási, takarékosági, elsősegélynyújtási, főzési, kerékpárfelszerelési, stb. tanfolyamokat. Családlátogatások alkalmával, a továbbtanulási és elhelyezkedési lehetőségek feltárása kapcsán, beszélhetünk az időszerű politikai eseményekről is.

Legvonzóbb eszköz ezen a téren is a nevelői példamutatás. A magyar, történelem, orosz vagy biológiai szakos tanár is megtalálhatja a lehetőséget arra, hogy a maga területén a tanulók politikai fejlődését is elősegítse. Nem egyedül az igazgató, nem is az osztályfőnök, hanem *a teljes nevelőtestület felelős a tanulók erkölcsi, politikai fejlődéséért.*

Az előadásos propaganda az ismeretterjesztő munka másik formája a középiskolákban. Az előadásokat havonta lehet szervezni. A legfontosabb követelmény, hogy az előadások tárgyát a DISZ vezetőség a tanulók igényeinek és érdeklődésének figyelembevételével állítsa össze. Ehhez a DISZ mindig megkérdezi a tanárok véleményét és tanácsát. A választott téma feltétlenül összefügg az iskola jellegével. Előadások szervezésével segítséget nyújtunk a tanulmányi anyag elsajátításához, így jelentősen bővíthetjük a tanulók ismereteit. Az előadásos propaganda keretében biztosíthatjuk a tanulók politikai, marxista képzésének továbbfejlesztését is. Ezek az előadások a tanulók társadalmi, természettudományos, irodalmi, zenei vagy egyéb ismereteit bővítik. Az igények kielégítésére, egy-egy témakörből előadássorozatokat indíthatunk. Pl. A magyar tudomány úttörői, vagy a magyar zene halhatatlan nagyjai stb. szerepelhetnek programunkban. Az előadások és előadássorozatok sikerének biztosításához jó előadókra van szükség. Kérjenek az iskolák segítséget a TTIT helyi szervezetétől! Mozgalmi jellegű előadások megtartásáról a DISZ Megyei Bizottságban működő előadói csoportok gondoskodnak. Egyes esetekben felkérhető erre a DISZ. K. V. Előadói Irodája is. Az iskolai DISZ szervezetek kötelessége az előadások népszerűsítése és a helyes időpont kiválasztása. Az előadásos

propagandamunkának jól bevált formája még a különböző találkozók megszervezése is. Találkozók szervezhetők neves írókkal, költőkkel, tudósokkal, színészekkel, katonatisztekkel és élvonalbeli sportolókkal. Az ilyen összejövetelek nagy élményt jelentenek a fiataloknak.

Az iskolai politikai tájékoztatás és az előadásos propaganda nevelési eszközt és módszereit a nevelők hatásos fegyverként használhatják, hogy ifjúságunk a marxista-leninista világnézet alapján felismerje a szocialista építés során reá váró feladatokat, és lelkesedéssel vegyen részt azok megoldásában. Ennek a munkának a sikere nagymértékben függ az ifjúság nevelőinek személyes példamutatásától és határozott irányításától.

Gergely János

Szakmai továbbképzés a siklói járásban

Az Oktatásügyi Minisztérium 1954/55. évi tanévnyitó rendelkezése értelmében a folyó tanévben a pedagógusok szakmai továbbképzésének alapja a nevelők egyéni önképzése. Ezt támasztják alá a továbbképzési napok, a tanfolyamok tapasztalatcserék, stb.

Járásunk Oktatási Osztálya a Pedagógus Szakszervezet járási bizottságával karöltve igen nagy jelentőséget tulajdonított a szakmai továbbképzés minél alaposabb és átfogóbb megszervezésének a járás területén. A szervezési munka során legfőbb szempontnak azt tekintettük, hogy a lehetőségek szerint a legkevesebb anyagi megterheléssel, minél több alkalmat teremtsünk nevelőink részére szakmai tudásuk emelésére.

E cél elérése érdekében mozgósítottuk a körzeti igazgatókat. Felhívtuk őket, hogy saját körzetükön belül végezzenek szervezőmunkát és a szomszédos körzetekkel együttműködve szervezzenek tapasztalatcseréket. Igazgatóink megértették az ügy fontosságát és szinte kivétel nélkül igen alapos és lelkiismeretes munkát végeztek. Mindegyik körzet igazgatója beküldte hozzánk továbbképzési tervét, amelynek nagyrésze igen értékes volt. A beküldött tervek alapján a Járási Oktatási Osztály összesítette és naptárszerűen csoportosította a továbbképzési rendezvényeket s ezt az összesítést körlevélben közölte az iskolákkal, hogy minden nevelő kiválaszthassa belőlük azt, amelyik érdekli. Lehetővé tettük, a járási nevelők részére, hogy más körzet rendezvényein is megjelenjenek. Nagyon sokoldalú és értékes program adódott így, melyben szinte minden nevelő megtalálhatja azt, ami érdeklődési körének legjobban megfelel, illetve amire további szakmai fejlődése céljából legnagyobb szüksége van.

Kimagaslóan jó és széleskörű továbbképzési tervet készített a bere-mendi körzet, mely szinte az oktató-nevelő munka minden területét felöleli. Dícséretet érdemelnek azonban jó tervükért a siklói, vajszlói, kórosi, ké-mesi, diósvizslói, máriagyúdi, nagyharsányi, körzetek is, amelyek szintén sokoldalú szakmai továbbképzési alkalmat biztosítanak.

A továbbképzés alapját a tapasztalatcserék alkotják, a körzeteken belül és a körzetek között. Ezek a tapasztalatcserék részben már lezajlottak, részben ezután lesznek. Az eddig lefolytak értékesek és eredményesek voltak. Körzeten belüli tapasztalatcsere volt pl. a vajszlói körzetben március 4-én Baranyahidvégen, ahol az alsótagozati nyelvtanítás kérdéseit beszéltek meg

Dózsa Mária nevelő értékes bemutató tanítása alapján. Ugyanezen a napon Vejtiben kémiából tartott bemutató tanítást Szántó Lajos nevelő, melynek alapján a kisiskolákban folyó kémiatanítás nehéz és problematikus kérdéseit tárgyalták meg. Március 2-án Beremenden az énektanítás problémáit beszéltek meg Decsi Sándor tanítása alapján. 10-én Siklóson az alsótagozati olvasás-írás tanításának kérdéseivel foglalkoztak Mecseki Júlia nevelő értékes bemutató tanításával kapcsolatban. Ezek a tapasztalatcserék voltak a körzeteken belül tartottak közül a legértékesebbek, ezeken kívül még sok helyen voltak hasonlóak. A tanítások megbeszélése során sok értékes tapasztalat és elgondolás került felszínre, sokat tanultak a nevelők egymás eredményeiből és hibáiból.

Még értékesebbek voltak azonban a körzetek közötti tapasztalatcserék, mert még szélesebb körből kerültek felszínre jó tapasztalatok és módszerek. Ilyen tapasztalatcserék voltak Beremend és Nagyharsány között március 12-én Nagyharsányban, 26-án Beremenden, Siklós és Vajszló között pedig 23-án Siklóson. Ennek folytatása Vajszlóban a következő hetekben lesz. Ezek a tapasztalatcseréken a körzet nevelői testületileg jelentek meg és szakonként óralátogatásokat végeztek egymásnál, majd ugyancsak szakonként beszéltek meg a tapasztalatokat és cserélték ki jó módszereiket. Igen értékesek voltak azok a tapasztalatcserék, melyek egy nagy osztott, vagy részben osztott iskola és egy kisiskolából álló körzet között folytak le. Ilyenek a kémesi és a kórósi körzet, valamint a diósvizslói és a máriagyúdi körzet között voltak. A kisiskolákból álló kórósi körzet nevelői részére Sabacz Ernő kémesi kémiaszakos nevelő kémiai bemutató tanítást tartott, ezen sok értékes tapasztalatot szerezhettek a kisiskolák felső tagozatot tanító nevelői. Ezenkívül március 30-án a kisiskolák nevelői részére a legfontosabb kémiai kísérleteket mutatta be Sabacz Ernő nevelő, részletesen megbeszélve a kísérletezés nehéz problémáit a kisiskolák viszonylatában. Tekintve, hogy a kellő szakképzettség hiányában sok nehézséggel küzdenek a kísérletezésben a kisiskolák nevelői, ez a tapasztalatcsere hatalmas segítséget jelentett számukra. Máriagyúdon március 11-én két bemutató tanítás alapján az alsótagozati nyelvtan- és fogalmazástanítás kérdéseit beszéltek meg, melyen a máriagyúdi körzet nevelőin kívül jelen voltak a diósvizslói körzet alsótagozatos nevelői is. Diósvizslón viszont 19-én fizikából tartott bemutató tanítást Szabó László körzeti igazgató, ezen a máriagyúdi körzet felsőtagozatos nevelői vettek részt. Valamennyien kisiskolában tanítanak. Ez szintén igen értékes volt, mert itt is a kísérletezés kérdéseit beszéltek meg a kisiskolák viszonylatában.

A felsorolt és fel nem sorolt tapasztalatcserék tehát gyakorlati bemutatók mellett, minden alkalommal elméleti kérdésekkel is foglalkoztak, tehát gyakorlati és elméleti téren is segítették a résztvevő nevelők szakmai fejlődését.

A körzetek továbbképzési tervei, a tapasztalatcseréken kívül, szép számmal tartalmaznak időszerű pedagógiai kérdésekkel foglalkozó elméleti előadásokat is. Március 3-án Siklóson a fogalmazástanítás időszerű kérdéseivel foglalkozott igen értékes előadásában Dr. Miklós Róbert a KPTI kiküldötte. Ezen az előadáson a siklósi és siklóskörnyéki nevelők közül kb. 50-en vettek részt és sok hasznos irányítást kaptak. Az előadás jótékony hatása máris érezhető fogalmazástanításunkban. Rendszeresen tartanak elméleti előadásokat a beremendi iskolában. Itt a tervszerűséget mutatja, hogy min-

den egyes elméleti előadást óralátogatások előznek meg, így az előadások helyi tapasztalatokon, megfigyeléseken alapulnak. Megbeszéljük a helyi tapasztalatok alapján az oktatás mozzanatait, a beszélgetés tanítását, a szülő-földismeret anyagánk összefüggésével kapcsolatos tennivalókat, az ismétlések helyes módszerét, különös tekintettel a tanévvégi ismétlésekre és egyéb fontos elméleti kérdésekre. Siklóson az egyes szakmai munkaközösségek foglalkoznak rendszeresen elméleti kérdésekkel, elsősorban az alsótagozati és a magyar nyelvi munkaközösség.

A rendezvények ellenőrzése során az volt a tapasztalatunk, hogy a szakmai továbbképzésnek ez a rendszere igen jól bevált és a nevelők túlnyomó többsége örömmel vesz rajtuk részt, mert érzi az önképzés fontosságát és szükségességét. Az ilyen kötetlen, önkéntes továbbképzési rendezvényeken a nevelők általában sokkal aktívabbak, őszintén tárják fel nehézségeiket, problémáikat.

Külön kiemelendő, hogy a rendezvények sikerének egyik főúrója az Oktatási Osztály és a szakszervezet szoros együttműködése. A szakszervezet járási vezetősége minden esetben készséggel támogatja a szakmai továbbképzést erkölcsi és anyagi téren is, résztvevett a szervezés és az ellenőrzés munkájában és a járási oktatási osztálynak a legmesszebbmenő segítséget biztosította.

A továbbképzési rendezvények nagy problémája, hogy a legtöbb esetben egyes iskolákban helyettesítést, vagy tanítási szünnapot kíván meg. Az az elv vezet bennünket azonban, hogy egy iskolában egy tanévben maximálisan két tanítási szünnap engedélyezhető a szakmai továbbképzés érdekében.

A sikereken és eredményeken felbuzdulva, a szépen indult munkát még fokozottabb aktivitással igyekszünk tovább folytatni, mert meg vagyunk győződve arról, hogy a szakmai képzettség állandó emelése az az út, melyen keresztül biztosítani tudjuk az oktató-nevelőmunka tartalmi színvonalának állandó emelkedését a járás iskoláiban.

Baranyai József

E. K. Oszipova levele a pécsi pedagógusokhoz

Kedves Barátaim! Pécs város pedagógusai!

Szívélyesen üdvözlöm Önöket nőelvtársaim, a március 8-iki nemzetközi nőnap alkalmából, szívemből kívánok Önöknek boldogságot, egészséget és sikert a felnövekvő nemzedék nevelésének nemes munkájában.

Mind a mai napig örömmel emlékszem vissza a múlt évi találkozásunkra, meleg, szívélyes fogadtatásomra, a Nevelők Házában folytatott szívélyes hangulatú beszélgetésünkre, mintha már valami régi-régi ismerősök lettünk volna. Így hozzák közel és így kapcsolják egybe az embereket a közös eszmék, a közös feladatok és célok! Őszintén közöltük egymással tetteinket, gondjainkat, gondolatainkat és reményeinket.

Es ez érthető is! Mi Önökkel együtt egy célra törekszünk: arra, hogy becsületes, derék, bátor, és művelt embereket neveljünk, olyanokat, akik önfeláldozóan dolgoznak majd nemcsak a saját személyes boldogságuk érdekében, hanem az összes dolgozók boldogságáért is, olyanokat, akik harcolni tudnak a békéért. Az iskola padjaiban helyet foglaló ifjú nemzedékünk ismeri a népek barátságának felemelő érzését!

Kedves barátaim! Bár távol vagyunk egymástól, bár nagy távolság választ el bennünket, mégsem felejttem el az Önök szívélyes szavait, visszaemlékszem az Önök szívélyes szavaira, melyekben irántunk szorgalmas emberek iránt érzett elismerésüket és tiszteletüket kifejezésre juttatták. Még mindig emlékszem a Mecsekre is, amelyről remek kilátás nyílik Pécs hájos városára, emlékszem a katakombákra is, amelyeket késő este járunk be nagy érdeklődéssel nézegetve a IV. századból fennmaradt freskókat.

Emlékszem az óvónőképző óvodájára, ahol annyi figyelmet szentelnek a gyermekeknek és annyi gondot fordítanak rájuk!

Megtartottam emlékezetemben a porcelángyárat is, ahol a munkások oly sokat törődnek a termelés gépesítésével, ami majd meg kell, hogy könnyítse az emberi munkát.

Emlékszem a szép, művészi festésű szobrocskákra, amelyek mindennapi életünk díszítésére szolgálnak... Sok alkotó fantázia kellett megalkotásukhoz! Népmesei motívumok vannak megtestesítve (ezekben a porcelán-szobrocskákban. A libát etető leány figurája, melyet ajándékba kaptam, ma is íróasztalomat díszíti és emlékeztet Pécs városának „ügyeskéire” (így nevezik nálunk azokat a tehetséges embereket, akik ügyes kézzel szép vagy hasznos dolgokat tudnak alkotni.)

Emlékszem még a városi színházban látott „Boci, boci tarka” darabra! Erre a komikus, vidám előadásra, amelyben sok népi humor volt, továbbá érdekes és szép népviseleti ruhák voltak!

De a legkellemesebb és legkedvesebb emléket számomra — Pécs városának kitűnő emberei jelentik.

Emlékszem az oktatási osztály fiatal vezetőjének megleghangú beszédére! (Nagyon sajnálom, hogy családi és utónevére nem tudok visszaemlékezni, de őrá magára nagyon jól emlékszem.)...

Mindenkinek mutogatom azt az albumot, amelyet a pécsi városi Nevelők Házában kaptam, s amelyet egy 14 éves leány rajzai díszítenek: egy falusi lakodalmi ceremóniát örökít meg. Egy tehetséges leánynak a nagyon érdekes munkája ez. Az album iskolánk módszertani kabinetjében nyert elhelyezést, ahol megismerkedtek vele a tanítók, tanulók és szülők is.

Emlékszem még a pedagógus társadalommal és az iskolai szülői munkaközösséggel való nagy találkozóra, amely a Tiszti Klubban folyt le. A sok kérdés, továbbá az a nagy figyelem, amelyet egy munkatapasztalatait közlő szovjet nőpedagógus szavai iránt tanúsítottak, — mindezek a szovjet és a magyar nép közti egyre erősödő barátságról tettek tanúbizonyságot.

Emlékszem rá, hogy Pécs város pedagógusai milyen büszkeséggel beszéltek nekem a rendelkezésükre álló Nevelők Házáról. Ez a második az országban! Kétségtelenül vívmány ez, hogy van hely, ahol egybegyűljenek, hol pihenjenek, olvassanak, kicseréljék gondolataikat és munka közben szerzett tapasztalataikat.

Érdekes lenne tudni, hogyan dolgozik most a Nevelők Háza? Hogyan bontakoztatta ki további tevékenységét?

A március 8-i nemzetközi nőnapon bizonyára összegyűlnek majd benne a pedagógusok, hogy megünnepeljék ezt a nevezetes napot.

Kérem Önt elvtársam, aki a Nevelők Házát vezeti (— bocsásson meg, hogy nevét nem tudom), adja át az én szívélyes üdvözetemet is a nőpedagógusoknak, — Önöket pedig férfi elvtársak kérem, hogy ezen a napon különösen figyelmesek, előzékenyek és kedvesek legyenek nőkartársaikkal szemben a munkahelyen és természetesen családjukban is.

Bocsássonak meg, kérem, ezért a kérésemért — de ez természetesen csupán barátságból történt. Remélem kedves elvtársak, hogy megértenek engem!

*Mikor március 8-át kollektívámmal ünneplem, föltétlenül gondolok
majd Önökre is magyar barátaim!*

Sok-sok emberi boldogságot kívánok Önöknek!

TISZTELŐJÜK E. K. OSZIPOVA.

*Koltai Ferenc, a Nevelők Házának igazgatója, a pécsi pedagógusok ne-
vében meglehangú levélben válaszolt Oszipova elvtársnő levelére, kérdé-
seire. (szerk.)*

Kövessük példájukat

Új iskolapadok a szökédi általános iskolában. A szökédi tanács a használhatatlan iskolapadok helyett 15 db. modern kétülékes iskolapadot készíttetett az általános iskola részére. A padok elkészítéséhez szükséges faanyagot helyileg biztosították. Az 5000 forintot kitevő munkadíjat részben költségvetésből, részben pótköltségvetés útján biztosították. A szökédi tanácsot elismerés illeti szép munkájáért.

A magyarszéki községi tanács határozatot hozott a tanítói lakáshiány megszüntetésére. Az eladandó OFA házak közül kettőt pedagógus lakás céljára adtát. Az óvoda udvara nem árnyékos. Ezért 800 négyszögöl fás és gyeper területet kerít el a községi területből az óvoda részére. Az udvar fásítását a Szülői Munkaközösség vállalta. Az óvoda élmezésének megjavítására a községi tanács konyhakertet biztosít.

Kisnyárádi Állami Általános Iskola zenekara

A szilágypusztai állami gazdaságból naponta 22 gyermek jár Pécsváradra. Az öt kilométeres utat rossz időben nagy nehézségek között tették meg a gyermekek. A gazdaság vezetősége példamutóan fordít gondot a gyermekek iskolába járásának megkönnyítésére. Egy külön sátoros kocsit állított be, amely délelőtt és délután Pécsváradra és Szilágypusztára szállítja a tanulókat.

*

A gödreszentmártoni V. B. elnök egy félárva gyermeket vett pártfogásba. Hetenként magához hívja, elbeszélget vele az iskolától kapott információ alapján a tanuló tanulmányi és fegyelmi helyzetéről. A jó tanácsok és a következetes érdeklődés hatásosnak bizonyult.

Farsangi Est Bükkösdön. Február hónapban a bükkösi leányotthon és az ált. iskola közös rendezésében jól sikerült műsoros farsangi estet rendezett. Meghívták a Szentlőrinci Mezőgazdasági Technikum tanulóit is, akik szívesen és fegyelmezetten szórakoztatták a leányokat. Mind a műsor összeállítása, mind kezdeményezésük jó volt. A két intézmény nevelőinek és igazgatóinak összefogása példát mutat a helyes együttműködésre és arra, hogyan lehet és kell gondoskodni az intézetben lakó állami gondozott gyermekekről. Jelentős a kezdeményezés abból a szempontból is, hogy a falu lakóit, vezetőségét és a gyermekotthont még közelebb hozta egymáshoz.

özv. Weinach Kálmánné gyermekfelügyelő Mohácson az állami gondozottak részére együttes játékdélutánokat, teadélután rendezett. Az elvtársnő gyermekszeretete és buzgalma jó példa arra, hogy a nevelőszülőknél elhelyezett állami gondozottakat is össze lehet fogni. Jó munkáját most veszély fenyegeti, mert az eddig használt helyiséget más célra vették igénybe. Ez a lelkes munka megérdemli, hogy a városi tanács segítse.

A kezdeményezésnek tovább kell fejlődnie hogy még sok-sok gondozott gyermeknek nyújtson vidám, hangulatos szórakozást.

*

Egyházasközaron Marton Sándor mintaszerűen szervezi meg az olvasómozgalmat. A városi könyvtárból kölcsönöz ki könyveket, s kiosztja tanulói között. Az olvasottakról következetesen beszámolót tart.

Kisnyárádi Állami Általános Iskola zenekara

Aminek nem szabad megtörténnie

A legutóbbi hetekben rossz munkájuk nyomán a következő pedagógusok ellen indított fegyelmi vizsgálatot az illetékes Járási Tanács Vb. Oktatási Osztálya:

Csurda Henrik lovászhetényi igazgató tanító és *Somogyi János* nevelő beosztott, nem vette komolyan az igazolatlan mulasztásokat, sőt megalkuvó, hanyag magatartásuk odáig vezetett, hogy egyik VIII. osztályos tanulójuk 66 napot mulasztott igazolatlanul, anélkül, hogy szüleiével szemben a 15. törvényerejű rendeletet alkalmazták volna. Mulasztásuk miatt mindkettő ellen megindult a fegyelmi eljárás.

Becker Lajos pécsváradi ált. iskola igazgatója testi fenyték alkalmazása miatt kapott fegyelmit.

*

Cheméz Árpád vizslaki igazgató tanító többszöri szóbeli és írásbeli figyelmeztetés ellenére sem végezte tanítói munkáját lelkiismeretesen, a szakfelügyelő látogatásakor a nevelőt nem találta az iskolában, ezért fegyelmi eljárást indított ellene a járási oktatási osztály.

*

Molnár Ilona nagynyárádi vezető óvónő munkáját hanyagul látta el, a tapasztalt hiányokat szóbeli, írásbeli figyelmeztetés ellenére sem pótolta. Ezért a járási oktatási osztály fegyelmi eljárást indított ellene.

*

Czimber László óbányai nevelő a M. T. 112. §. 4. pontjában ütköző fegyelmi vétiséget követett el. Ezért a járási oktatási osztály az M. T. 113. §. 2. bek. d) pontja

értelmében állásából azonnali hatállyal elbocsátotta.

*

Tavi Jenőné helesfai iskolavezető a felügyeleti szervek utasításait felületesen hajtotta végre, többszöri figyelmeztetés ellenére nem készített óravázlatot, elmulasztotta a tanulók feleltetését és osztályozását, iskolavezetői teendőit felületesen látta el, felvételi naplója nem volt és a postakönyvet sem használta. A Pécsi Járási Tanács Oktatási Osztálya *Tavi Jenőné* ellen a Munka Törvénykönyv XI.

fejezetében foglaltak alapján a fegyelmi eljárást megindította.

*

Blumschein Géza belvárdgyulai nevelő a felügyeleti szervek utasítását következetesen egyetlen esetben sem hajtotta végre. Tananyagfelosztást nem készített, óráira rendetlenül készült, a tanulók iskolai dolgozatait igen hiányosan iratta meg, a dolgozatok javítását felületesen végezte. Sorozatos hibáival meglázította a körzet nevelőinek munkafegyelmét is. A járási tanács oktatási osztálya *Blumschein Géza* ellen a fegyelmi eljárást megindította.

H í r e k

Megyénk új kitüntetett pedagógusai. *Rejtő János* „Kiváló tanító“ bezedeki körzeti igazgató, április 13-án magas kormánykitüntetést kapott. Kormányzatunk „Munkaérdemrend“-del tüntette ki.

*

Dr. Kardos Lajos megyei középiskolai ált. tanulmányi felügyelőnek az oktatásügyi miniszter az „Oktatásügy Kiváló Dolgozója“ címet adományozta.

*

Dr. Rajczy Péter és *Mezei Sarolta* tanároknak jó szakszervezeti munkájukért az „Oktatásügy Kiváló Dolgozója“ címet, *Dobra János* hivatalsegédnek ugyancsak szakszervezeti munkájáért „Kiváló Dolgozó“ címet adományozta az oktatásügyi miniszter elvtárs.

*

Szőnyi Andort (Orfú) a Megyei Tanács és a Megyei Okt. Osztály 40 éves szolgálati és 60. éves születésnapjü jubileuma alkalmából oklevéllel tüntette ki.

*

A Megyei Oktatási Osztály 25 éves szolgálati jubileuma alkalmából udvözlő levéllel kereste fel *Sós Jánost* (Mecsek-jános).

*

Iskoláink-Nevelőink szerkesztősége nevében *Sebestyén Franciskát* (Radnót puszta) 60 éves, *Hantos Józsefet* (Mehács) 50 éves, *Révész Istvánt* (Gordisa) 50 éves és *Grafits Lajost* (Vásárosbér) 60 éves születésnapjü jubileumuk alkal-

mából köszöntjük, további munkájukhoz eredményt, sok sikert, jó egészséget kívánunk.

*

A DISZ központi vezetősége „Kiváló Úttörővezető“ kitüntetésben részesítette *Jambrich Kázmérené* szigetvári, *Perics Péter* vajszlói, *Mozsgay Margit* egeráigi, *Csanálosi Sándorné* és *Solti Gyula* pécsi úttörővezetőket.

*

A Központi Pedagógus Továbbképző Intézet az Oktatásügyi Miniszteriummal karöltve, július 4-i kezdettel, 2 hetes kisiskolai alsótagozati tanfolyamot szervez Pécssett a Nagy Lajos gimnáziumban. Az ország területén 4 helyen lesz ilyen tanfolyam: Debrecenben, Miskolcon, Pécssett és Szegeden.

A pécsi tanfolyamon vesznek részt a dunántúli megyék legjobb munkát végző kisiskolai alsótagozati nevelői és kisiskolai körzeti igazgatói. Baranya megyében 30 összevont tanulócsoporthoz vezető alsótagozati nevelőt és 10 körzeti igazgatót ér ez a lehetőség.

A tanfolyam célja: az új tanterv és tankönyvek bevezetését előkészítő átmeneti tanév feladatainak megjelölése és módszertani segítségnyújtás az összevont tanulócsoporthoz vezető nevelők részére. Az előadások általános didaktikai és az alsótagozat tantárgyaival kapcsolatos szakmódszertani problémákkal fognak foglalkozni, természetesen figyelembe-

véve a kisiskolások sajátos körülményeit.

A tanfolyam hallgatóinak feladata lesz majd továbbadni a tanultakat körzetükben, járásukban, hogy a nehezebb munkaviszonyok között dolgozó kisiskolai nevelők is eredményes, jó munkát végezhesenek az átmeneti tanévben.

*

A *Gépipari Technikumban* rendezte meg Pécssett a Kohó- és Gépipari Minisztérium április 23-án a Rákosi Mátyás tanulmányi verseny szakmai döntőjét.

*

A *Magyar Rádió „Szellemi Öttusa”* verseny pécsi győztese. A Magyar Rádió ifjúsági osztálya a téli szünetben rendezte meg a Szellemi Öttusa versenyt. A versenyre 22 ezer pályamű érkezett be. A tanulók 5 tárgyból készítettek pályamunkát: magyar irodalomból, történelemből, kémiából-fizikából, földrajzból-néprajzból és sportból. *Szomják Mária* a Leőwey Klára ált. gimnázium III. A) oszt. tanulója az első helyezettek közé jutott. Az első 26 helyezett oklevelet kapott. Ezenkívül a legmagasabb pontszámot elért tanulókat az oklevélen kívül szép tüllrátétes asztalterítő készletet adtak át, ezenfelül a vidéki tanulókat az Ifjúsági Rádió 2 napon keresztül vendégül látta. Igen élvezetes és szép programmal tették felejthetetlenné számukra ezt a 2 napot.

*

A *megyei tanács végrehajtó bizottsága* határozatot hozott, amely szerint a Munkaerő Tartalékok Hivatala útján összegyűjteti a Baranyamegye területén dolgozó összes vállalatoknál (posta, vasút, egyéb szervek) betölthető olyan munkahelyeket, ahová érettségizett tanulók jelentkezését várják. Az összeírás befejezése után a megyei tanács oktatási osztálya az elhelyezkedési lehetőségekről tá-

jékoztatta az iskolák igazgatói és az ifjúságot.

*

A *csányoszrói áll. általános iskola* április 3-án ünnepség keretében vette át patronálójának, a Budapesti Építőipari Gépesítő Tröszt-nek ajándékát, mely egy játszótér felszereléséből, kémiai és fizikai eszközökből, valamint a vállalat MNDSZ csoportja úttörőzászló ajándékából állt.

Kőfalvi Kálmán a vállalat igazgatója meleg szavakkal emlékezett meg arról a szeretetről, mely a vállalat minden egyes dolgozóját a csányoszrói általános iskola tanulóihoz, pedagógusaihoz és a falu egész lakosságához fűzi.

Veres Géza ált. isk. igazgató megköszönve az értékes ajándékot, ígéretet tett, hogy a kísérleti eszközök segítségével a minőségi munka javításával fogja az egész tantestület igazi köszönetét leróni.

A község dolgozóinak nevében *Vida Sándor* v. b. titkár értékes ormánysági szőttest ajándékozott a 10 tagú küldöttségnek.

*

Az *iskolai Takarékbélyeg-betétmozgalomban*. Baranya megye az átlagbetét alapján a megyék között az 5. helyezést érte el. Baranya megyében 1 tanulóra eső átlagbetét 13.95 Ft. A Baranyamegyei járások a következő helyezést érték el: 1. Szigetvári járás 19.09 Ft, 2. Sellyei járás 16.75 Ft. 3. Pécsváradi járás 15.98 Ft. 4. Mohácsi járás 13.73 Ft. 5. Sásdi járás 14.48 Ft. 6. Pécsi járás 12.27 Ft. 7. Komlói járás 11.96 Ft. 8. Villányi járás 8.28 Ft. 9. Siklói járás 7.05 Ft-os 1 tanulóra eső átlagbetéttel.

A pécsi általános iskolák között 1. Meszestelep 45,81 Ft. 2. Tanítóképző gyakorló iskolája 35,55 Ft. 3. Pécs-Gyárvaros 34,46 Ft-os 1 tanulóra eső átlagbetéttel.

PÁLYÁZATI FELHÍVÁS!

A Magyar-Szovjet Társaság Pécsi Pedagógiai Szakosztálya a Megyei Oktatási Osztállyal, a Pécs Városi Oktatási Osztállyal egyetértésben pályázatot hirdet a megye minden pedagógusa számára a következő kérdések kidolgozására:

1. Hogyan neveltem tanítványaimat kultúrált magatartásra?
2. Hogyan végeztem tanítványaim munkára nevelését?

A pályázók írják le gyakorlati nevelőmunkájukat, mutassanak rá arra, hogyan támogatta őket céljaik elérésében a pedagógia elmélet, különösen a szovjet pedagógia idevágó részeinek tanulmányozása, hogyan alakították ki a tanulók szabálytudatát a helyes magatartást illetően, hogyan biztosították a helyes fogalmak készséggé válását gyakorlással, mi volt a szerepe az ellenőrzésnek, a tanulóközösség mennyiben segítette ezt a munkát, büntetést hogyan alkalmaztak, stb. Írják le nehézségeiket, kudarcukat és elemezzék, hogyan küzdöttek le a sikertelenségeket. De részletesen, konkrétan mondják el nevelési eljárásukat, amelyet sikerrel próbáltak ki és amelyet szélesebb körben el lehet terjeszteni. Ne csak az iskolában, tanítási órákon végzett nevelőmunkáról számoljanak be, hanem az iskolán kívüli, ezen témákra vonatkozó erőfeszítéseket is, mutassák meg a családdal közösen végzett munkát is, mert csak így lesz a leírás teljes, az életnek hű mása. A pályázók próbálják munkájukat értékelni tárgyilagosan és kíséreljék meg a nevelés elméleti megállapításait helyesbíteni munkájuk alapján.

A pályázatokat jelígesen, jelíget zárt borítékban mellékelve küldjék be 1955. okt. 15-ig az MSZT Pécs Városi titkárságra.

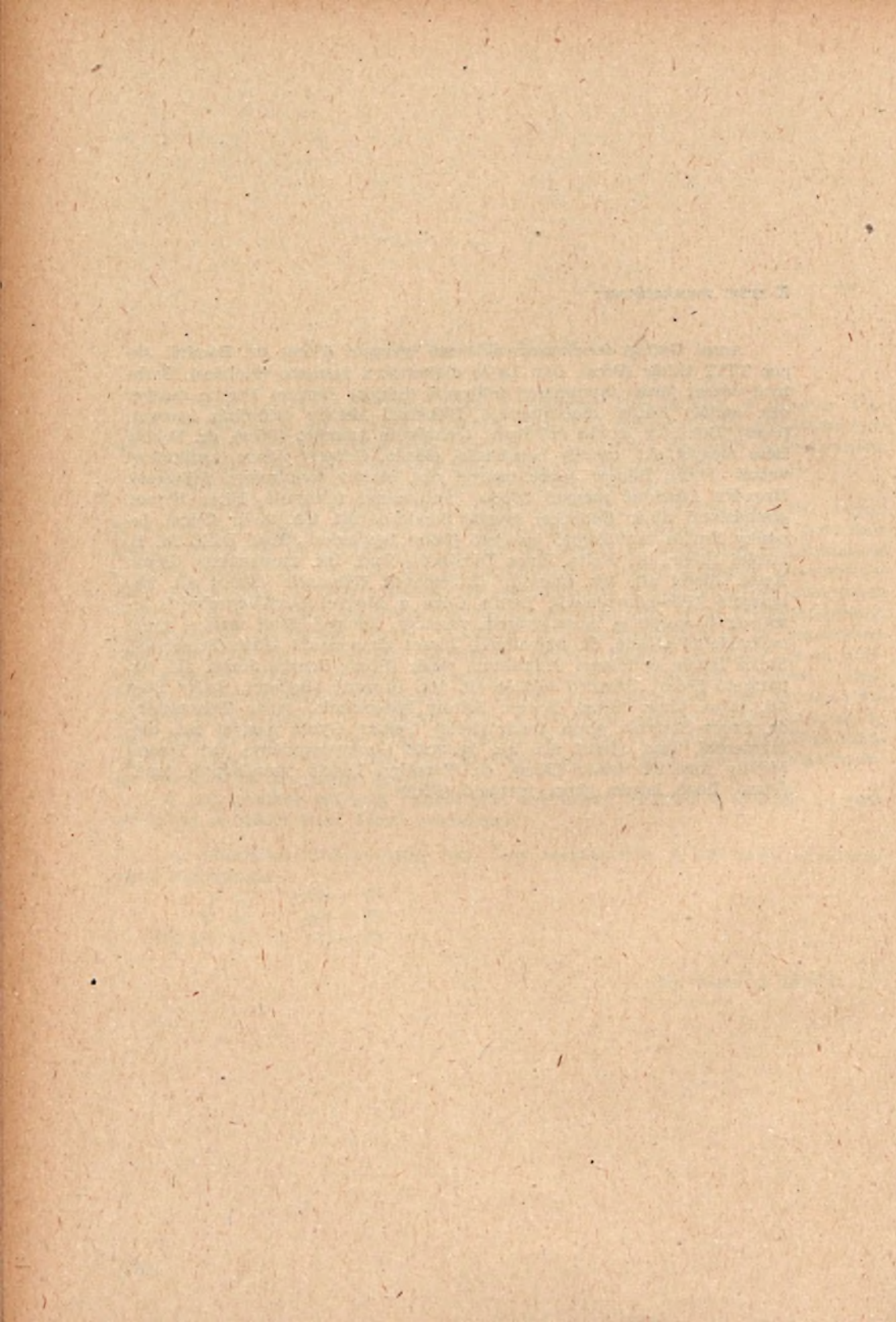
Az eredményki hirdetés 1955. nov. 7-én megtörténik. A két téma együttesen kerül elbírálásra:

I. díj	1.000.— Ft.
II. díj	700.— Ft.
Két III. díj	á 350.— Ft

Dr. Komlósi Sándor

E szám munkatársai:

Antal György zenekonzervatóriumi igazgató (Pécs), dr. Bácskai János TTIT titkár (Pécs), Bán Lajos diákotthoni igazgató (Mohács), Baranyai József járási tanulmányi felügyelő (Siklós), Bernics Ferenc megyei okt. osztály iskolai csoportvezető, Bükkösi Mihály úttörőház igazgató (Pécs), Debitzky István építőipari technikum igazgató (Pécs), dr. Fekete Béla megyei okt. osztály beruházási előadó, Gergely János tanulmányi vezető (Pécs), Hámor János megyei okt. osztály tanulmányi felügyelő, Hegedüs Lászlóné megyei óvodai tanulmányi felügyelő, Hites Ferenc gimnáziumi tanár (Mohács), Huszti Sándorné ált. isk. tanár (Pécs), Ispánky Emília tanítóképző igazgató (Pécs) Istvánder József DISZ M. B. iskolai titkár, dr. Kolta János Dunántúli Tud. Int. munkatársa (Pécs), Kresz József ált. isk. igazgató (Beremend), Krivanek Vilmos ált. isk. igazgató (Pécsbányatelep), Lemle Géza a Megyei Párt-Végrehajtó bizottság propaganda alosztályának vezetője, Lengyel Emil megyei gyermekvédelmi előadó, dr. Marosszéki József gimnáziumi tanár (Szigetvár), Stelcz István építőipari technikum tanár (Pécs), Somfai József ált. isk. igazgató (Pécs), Szendrő Miklós ált. isk. igazgató (Babarc), Széky Sára ált. gimn. tanár (Pécs), Szirom Károly középiskolai tanár (Püspöklak), dr. Szücs Stefánia gimn. tanár (Pécs), Takács Gyula megyei okt. osztályvezető, Tavi József ált. isk. igazgató (Aranyosgadány), dr. Temesi Mihály főiskolai tanár (Pécs), dr. Varsányi László óvónőképzői tanár (Pécs), Végh István gimn. igazgató (Pécs).

TARTALOM

Takács Gyula: Tíz esztendőös szabad hazánk — — — — — 3

FELSZABADULT HAZÁNK BARANYAI ISKOLÁI

I. Tavi József: Embert nevelek, hazámat építem — — — — — 6
 II. Kresz József: Iskolánk tíz éve — — — — — 9
 Lengyel Emil: Ötven éves a magyar gyermekvédelem — — — — — 11
 Dr. Fekete Béla: Oktatási beruházásaink — — — — — 14
 Hámor János: A járási oktatási osztályok tájékoztatóiról — — — — — 19
 Bernics Ferenc: A háromnegyedévi tanulmányi eredmények alakulásának néhány tanulsága — — — — — 22

HOGYAN ALAKÍTOTTAM A TANTESTÜLETET NEVELŐKÖZÖSSÉGÉ?
 (Részletek az MSZT pályázat díjnyertes dolgozataiból)

I. Debítky István: A közösség kialakulásának alapja a bizalom — — 25
 II. Somjai József: Egységes eljárások kialakítása — — — — — 28
 Krivanek Vilmos: Az évvégi ismétlések megszervezése az általános iskolában 31
 Végh István: Pályaválasztás és politechnikai képzés az általános gimnáziumban 33
 Dr. Temesi Mihály: Anyanyelvi kultúrával a nemzeti műveltségért — — 41
 Huszti Sándorné: A VI. osztály mértan tanításának előkészítése az V. osztályban 44
 Bán Lajos: A kúpszeletek tanítása az általános gimnáziumban — — — — 47
 Hites Ferenc: A függvénytan tanítása a gimnázium IV. osztályában — — — 52
 Szirom Károly: Néhány szó a német nyelvi oktatásról — — — — — 70
 Szendrő Miklós: Az általános iskolai rajzoktatásról — — — — — 71
 Antal György: Az iskolai tanulók zenei neveléséért — — — — — 73
 Dr. Varsányi László: Az óvoda előkészítő munkája az iskolára — — — — 75
 Hegedüs Lászlóné: Az óvodai szabadidő helyes felhasználásáról — — — — 81
 Dr. Szücs Stefánia: Ismertessük meg hazánkat ifjúságunkkal — — — — 87
 Stelez István: Aggteleki táborozásunk előkészítése — — — — — 92
 Székely Sára: Az iskolai gyakorlókert munkája — — — — — 93
 Dr. Marosszéki József: Az iskolai biológiai gyakorlókert megszervezése és vezetése 95
 Pedagógusaink az általános iskolai tantervekhez — — — — — 98
 Debítky István: Megyei szülői értekezleteink — — — — — 106
 Dr. Kolta János: A „Baranya megyei lakóhelykutató munkaközösség“ eddigi eredményei — — — — — 108
 Lemle Géza: Mecseknádasd 10 éve. (Néhány szó egy községi monográfiáról.) — 110
 Dr. Bácskai János: Pedagógusaink az ismeretterjesztő munka élharcosai — — 112
 Ispánki Emília: Iskolánk névadója: Teleki Blanka — — — — — 113

IFJÚSÁGI SZERVEZETEK MUNKÁJA

I. Istvánder József: Ifjúsági mozgalmunk életéről — — — — — 115
 II. Bükkösi Mihály: A pécsi Úttörőház munkájáról — — — — — 117
 III. Gergely János: A középiskolai propagandamunkáról — — — — — 120
 Baranyai József: Szakmai továbbképzés a siklósi járásban — — — — — 122
 E. K. Oszipova levele a pécsi pedagógusokhoz — — — — — 123
 Kövessük példájukat — — — — — 128
 Aminek nem szabad megtörténnie — — — — — 129
 Hírek — — — — — 130
 Pályázati felhívás — — — — — 132
 E szám munkatársai — — — — — 133

Megjelent: 800 példányban

Felelős kiadó: Takács Gyula

Pécsi Szikra nyomda 1231

F. v.: Melles Rezső